

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**İZMİT KÖRFEZİ'NİN GÜNEY KESİMİNDE
ETNOBOTANİK BİR ARAŞTIRMA**

ÇAĞLA KIZILARSLAN

**DANIŞMAN
PROF. DR. NERİMAN ÖZHATAY**

FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI

FARMASÖTİK BOTANİK PROGRAMI

İSTANBUL-2008

TEZ ONAYI

Aşağıda tanıtımı yapılan tez, jüri tarafından başarılı bulunarak Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

26 / 02 / 2008

Prof. Dr. Emine Kökoğlu
Enstitü Müdürü

Kurum : İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Program Adı : Farmasötik Botanik
Programın seviyesi : Yüksek Lisans Doktora
Anabilim Dalı : Farmasötik Botanik
Tez Sahibi : Çağla Kızıllarslan
Tez Başlığı : İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma
Sınav Yeri : İ.Ü. Eczacılık Fak. B Blok Seminer Salonu
Sınav Tarihi : 21 / 02 / 2008

Tez Sınav Jürisi

Ünvanı Adı Soyadı Üniversitesi, Fakültesi, Anabilim Dalı _____

1. Prof. Dr. Neriman Özhatay İstanbul Üni. Eczacılık Fak. Farmasötik Botanik ABD
2. Prof. Dr. Ertan Tuzlacı Marmara Üni. Eczacılık Fak. Farmasötik Botanik ABD
3. Prof. Dr. Fazıl Özen Kocaeli Üniversitesi Fen Edeb. Fakültesi Botanik ABD
4. Yard. Doç. Dr. Gülay Melikoğlu İstanbul Üni. Eczacılık Fak. Farmakognozi ABD
5. Yard. Doç. Dr. Şükran Kültür İstanbul Üni. Eczacılık Fak. Farmasötik Botanik ABD

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmayla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Çağla Kızıllarlan

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgisi ve birikimiyle beni yönlendiren, titizliği ve sabırla çalışmama destek olan danışman hocam Prof. Dr. Neriman Özhatay'a teşekkür ederim.

Bitkilerin tayininde yardımcı olan Prof. Dr. Kerim Alpınar, Doç. Dr. Emine Akalın, Yrd. Doç. Dr. Şükran Kültür ve Uzm. Bio. Mustafa Keskin'e, tez yazımı sırasında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Gülay Melikoğlu, Araş. Gör. Esra Eroğlu ve arkadaşım Can Genç'e, çalışmam sırasında bana her türlü desteği veren, bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen; Uzm. Bio. Ernaz Altundağ, Araş. Gör. Mine Koçyiğit, Araş. Gör. Yeter Yeşil, Araş. Gör. Gülay Ecevit Genç ve Uzm. Bio. İlker Genç'e teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen Mehmet Yapar, Abidin Yapar, Çağatay Özkaya, Bekir Acar, Sedat Karaaslan ve Hakkı Evren Erkan'a, yöre halkı ile iletişim kurmamı sağlayan Belediye Başkanlıkları'na ve köy muhtarlarına, özellikle Yuvacık Belediyesi Özel Kalem personeline çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca varlıklarından daima güç aldığım, maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Meral Kızılarıslan ve ağabeyim Çağlar Kızılarıslan'a çok teşekkür ederim.

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: T-989/06102006

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
BEYAN.....	İİİ
TEŞEKKÜR.....	İV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	Xİ
ÖZET	XVİ
ABSTRACT.....	XVİİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Bölgenin Tarihçesi	5
2.2. Coğrafi Konum ve Yüzey Şekilleri.....	5
2.3. İklim ve Bitki Örtüsüyle İlgili Genel Bilgiler.....	8
2.4. Nüfus ve Ekonomi	8
2.5. İzmit Pişmaniyesi.....	10
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	11
4. BULGULAR.....	15
4.1. <i>Equisetum telmateia</i> Ehrh.	16
4.2. <i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	18
4.3. <i>Amaranthus hybridus</i> L.....	20
4.4. <i>Hedera helix</i> L.	22
4.5. <i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G. Don.....	24
4.6. <i>Campanula rapunculoides</i> L. subsp. <i>cordifolia</i> (C.Koch) Damboldt.....	26
4.7. <i>Sambucus ebulus</i> L.	27
4.8. <i>Sambucus nigra</i> L.	30
4.9. <i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	33
4.10. <i>Euonymus latifolius</i> (L.) Miller subsp. <i>latifolius</i>	35
4.11. <i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	36
4.12. <i>Cistus creticus</i> L.	38
4.13. <i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh. subsp. <i>minus</i>	40

4.14. <i>Bellis perennis</i> L.	42
4.15. <i>Cichorium intybus</i> L.	44
4.16. <i>Cirsium creticum</i> (Lam) d'Urv. subsp. <i>creticum</i>	46
4.17. <i>Filago vulgaris</i> Lam.	47
4.18. <i>Matricaria chamomilla</i> L. var. <i>recutita</i> (L.) Grierson	48
4.19. <i>Petasites hybridus</i> (L.) Gaertner	50
4.20. <i>Pulicaria vulgaris</i> (L.) Gaertner	52
4.21. <i>Senecio vernalis</i> Waldst.&Kit.	53
4.22. <i>Senecio vulgaris</i> L.	54
4.23. <i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	56
4.24. <i>Sonchus asper</i> (L.) Hill. subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball.....	58
4.25. <i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	60
4.26. <i>Taraxacum scaturiginosum</i> G. Hagl.	62
4.27. <i>Tussilago farfara</i> L.	64
4.28. <i>Convolvulus arvensis</i> L.	66
4.29. <i>Convolvulus betonicifolius</i> Miller subsp. <i>betonicifolius</i>	68
4.30. * <i>Cornus mas</i> L.	69
4.31. <i>Sedum pallidum</i> Bieb. var. <i>pallidum</i>	71
4.32. * <i>Brassica oleracea</i> L. var. <i>acephala</i> DC.	72
4.33. <i>Calepina irregularis</i> (Asso) Thellung	74
4.34. <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	75
4.35. <i>Cardamine hirsuta</i> L.	77
4.36. <i>Raphanus raphanistrum</i> L.	78
4.37. <i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	80
4.38. <i>Dipsacus laciniatus</i> L.	82
4.39. <i>Arbutus unedo</i> L.	84
4.40. <i>Erica arborea</i> L.	86
4.41. <i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i>	88
4.42. * <i>Castanea sativa</i> Miller	90
4.43. <i>Centaurium erythraea</i> Rafn subsp. <i>erythraea</i>	92
4.44. <i>Erodium malacoides</i> (L.) L'Hérit	94
4.45. <i>Geranium asphodeloides</i> Burm. subsp. <i>asphodeloides</i>	95
4.46. <i>Geranium purpureum</i> Vill.	96

4.47. <i>Hypericum cerastoides</i> (Spach) Robson.....	98
4.48. <i>Hypericum montbretii</i> Spach	99
4.49. <i>Hypericum perforatum</i> L.	100
4.50. * <i>Juglans regia</i> L.	103
4.51. <i>Clinopodium vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i>	106
4.52. <i>Lamium purpureum</i> L. var. <i>purpureum</i>	107
4.53. <i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	109
4.54. <i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i>	111
4.55. <i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	113
4.56. <i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Ietswaart.....	115
4.57. * <i>Rosmarinus officinalis</i> L.	117
4.58. <i>Salvia virgata</i> Jacq.	119
4.59. <i>Thymus longicaulis</i> C. Presl subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i> (Borbás) Jalas.....	121
4.60. * <i>Laurus nobilis</i> L.	123
4.61. <i>Lathyrus undulatus</i> Boiss.....	125
4.62. <i>Medicago arabica</i> (L.) Huds.....	126
4.63. * <i>Robinia pseudoacacia</i> L.	127
4.64. <i>Spartium junceum</i> L.	129
4.65. <i>Trifolium constantinopolitanum</i> Ser.	131
4.66. <i>Trifolium resupinatum</i> L. var. <i>resupinatum</i>	132
4.67. <i>Vicia sativa</i> L. subsp. <i>nigra</i> (L.) Ehrh. var. <i>nigra</i>	133
4.68. <i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	135
4.69. <i>Alcea setosa</i> (Boiss.) Alef.....	137
4.70. <i>Malva nicaeensis</i> Wallr.....	139
4.71. <i>Malva sylvestris</i> L.	141
4.72. * <i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	143
4.73. * <i>Morus alba</i> L.....	145
4.74. * <i>Morus nigra</i> L.	147
4.75. <i>Chelidonium majus</i> L.	149
4.76. <i>Papaver rhoeas</i> L.....	151
4.77. <i>Phytolacca americana</i> L.	153
4.78. <i>Plantago major</i> L. subsp. <i>major</i>	155

4.79. <i>Rumex acetosella</i> L.	158
4.80. <i>Rumex pulcher</i> L.	160
4.81. <i>Lysimachia verticillaris</i> Sprengel	162
4.82. <i>Helleborus orientalis</i> L.	163
4.83. <i>Ranunculus constantinopolitanus</i> (DC.) d'Urv.	165
4.84. <i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy&Fouc.....	167
4.85. <i>Paliurus spina-christi</i> Miller.....	169
4.86. * <i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	171
4.87. * <i>Cydonia oblonga</i> Miller.....	173
4.88. <i>Laurocerasus officinalis</i> Roemer	175
4.89. * <i>Mespilus germanica</i> L.....	177
4.90. <i>Prunus spinosa</i> L. subsp. <i>dasyhylla</i> (Schur) Domin.....	179
4.91. <i>Rosa canina</i> L.	181
4.92. <i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	184
4.93. <i>Rubus sanctus</i> Schreber	186
4.94. <i>Scrophularia scopolii</i> [Hoppe ex] Pers. var. <i>scopolii</i>	188
4.95. <i>Verbascum speciosum</i> Schrader.....	190
4.96. <i>Veronica persica</i> Poiret.....	192
4.97. <i>Datura stramonium</i> L.	193
4.98. <i>Physalis alkekengi</i> L.	195
4.99. <i>Solanum nigrum</i> L. subsp. <i>nigrum</i>	197
4.100. <i>Tilia argentea</i> Desf.	199
4.101. <i>Chaerophyllum byzantinum</i> Boiss.	201
4.102. <i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	203
4.103. <i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	205
4.104. <i>Torilis arvensis</i> (Huds.) Link subsp. <i>arvensis</i>	207
4.105. <i>Urtica dioica</i> L.....	208
4.106. <i>Viola gracilis</i> Sibth.&Sm.....	211
4.107. * <i>Vitis vinifera</i> L.	212
4.108. <i>Arum italicum</i> Miller.....	214
4.109. <i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. var. <i>dactylon</i>	216
4.110. <i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers. var. <i>halepense</i>	218
4.111. * <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	220

4.112. <i>Juncus inflexus</i> L.....	222
4.113. <i>Muscari neglectum</i> Guss.....	224
4.114. <i>Ornithogalum sigmoideum</i> Freyn&Sint.....	226
4.115. <i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>aculeatus</i>	227
4.116. <i>Ruscus hypoglossum</i> L.....	229
4.117. <i>Smilax excelsa</i> L.	231
4.118. <i>Typha latifolia</i> L.	233
YÖRESEL ADI SAPTANAN BİTKİLER.....	235
5. TARTIŞMA.....	236
KAYNAKLAR.....	261
ÖZGEÇMİŞ.....	273

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3-1: Etnobotanik Bilgi Kayıt Formu.....	11
Tablo 5-1: Tedavi Amacıyla Kullanılan Bitkiler (Tabloda altı çizgili olanlar farklı tıbbi kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)	237
Tablo 5-2: Bitkilerin Farmakolojik Sınıflandırması	243
Tablo 5-3: Tıbbi Karışımlar	247
Tablo 5-4: Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler (Tabloda koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)	249
Tablo 5-5: Baharat veya Çay Olarak Kullanılan Bitkiler	252
Tablo 5-6: Hayvanlarda Tedavi Amacıyla ve Yem Olarak Kullanılan Bitkiler	253
Tablo 5-7: Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler.....	254
Tablo 5-8: Çeşitli Farklı Kullanılışa Sahip Bitkiler.....	255
Tablo 5-9: Aynı Yöresel İsimle Bilinen Bitkiler	258

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2-1: Kocaeli İlinin Konumu.....	4
Şekil 2-2: Çalışma Alanı Haritası.....	4
Şekil 2-3: Yuvacık Barajı.....	6
Şekil 2-4: Menekşe Yaylası (Yuvacık Belediyesi).....	7
Şekil 2-5: Papazçayırı Yaylası ve Yuvacık Belediyesi'ndeki tesisler.....	7
Şekil 2-6: Camidüzü Köyü.....	9
Şekil 2-7: Doğanentepe Köyü.....	9
Şekil 3-1: Tepecik köylülerinden bitkilerle ilgili bilgi toplarken.....	13
Şekil 3-2: Örnekköy'de arazi çalışması.....	14
Şekil 3-3: Suadiye Belediyesi'nde bitkilerle ilgili bilgi toplarken.....	14
Şekil 4-1: <i>Equisetum telmateia</i>	16
Şekil 4-2: <i>Pteridium aquilinum</i>	18
Şekil 4-3: <i>Amaranthus hybridus</i>	20
Şekil 4-4: <i>Hedera helix</i>	22
Şekil 4-5: <i>Trachystemon orientalis</i>	24
Şekil 4-6: <i>Campanula rapunculoides</i> subsp. <i>cordifolia</i>	26
Şekil 4-7: <i>Sambucus ebulus</i>	27
Şekil 4-8: <i>Sambucus nigra</i>	30
Şekil 4-9: <i>Sambucus nigra</i> meyvelerinden oje yapımı.....	31
Şekil 4-10: <i>Stellaria media</i> subsp. <i>media</i>	33
Şekil 4-11: <i>Euonymus latifolius</i> subsp. <i>latifolius</i> ağacı ve tohumları.....	35
Şekil 4-12: <i>Chenopodium album</i> subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	36
Şekil 4-13: <i>Cistus creticus</i>	38
Şekil 4-14: <i>Arctium minus</i> subsp. <i>minus</i>	40
Şekil 4-15: <i>Bellis perennis</i>	42
Şekil 4-16: <i>Cichorium intybus</i>	44
Şekil 4-17: <i>Cirsium creticum</i> subsp. <i>creticum</i>	46
Şekil 4-18: <i>Filago vulgaris</i>	47
Şekil 4-19: <i>Matricaria chamomilla</i> var. <i>recutita</i>	48
Şekil 4-20: <i>Petasites hybridus</i>	50
Şekil 4-21: <i>Petasites hybridus</i> yapraklarının kullanımı (Balaban).....	51

Şekil 4-22: <i>Pulicaria vulgaris</i>	52
Şekil 4-23: <i>Senecio vernalis</i>	53
Şekil 4-24: <i>Senecio vulgaris</i>	54
Şekil 4-25: <i>Silybum marianum</i>	56
Şekil 4-26: <i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	58
Şekil 4-27: <i>Tanacetum parthenium</i>	60
Şekil 4-28: <i>Taraxacum scaturiginosum</i>	62
Şekil 4-29: <i>Tussilago farfara</i>	64
Şekil 4-30: <i>Convolvulus arvensis</i>	66
Şekil 4-31: <i>Convolvulus betonicifolius</i> subsp. <i>betonicifolius</i>	68
Şekil 4-32: <i>Cornus mas</i>	69
Şekil 4-33: <i>Sedum pallidum</i> var. <i>pallidum</i>	71
Şekil 4-34: <i>Brassica oleracea</i> var. <i>acephala</i>	72
Şekil 4-35: <i>Calepina irregularis</i>	74
Şekil 4-36: <i>Capsella bursa-pastoris</i>	75
Şekil 4-37: <i>Cardamine hirsuta</i>	77
Şekil 4-38: <i>Raphanus raphanistrum</i>	78
Şekil 4-39: <i>Ecballium elaterium</i>	80
Şekil 4-40: <i>Dipsacus laciniatus</i>	82
Şekil 4-41: <i>Arbutus unedo</i> ve bitkinin pazarda satılan meyveleri	84
Şekil 4-42: <i>Erica arborea</i>	86
Şekil 4-43: <i>Rhododendron ponticum</i> subsp. <i>ponticum</i>	88
Şekil 4-44: <i>Castanea sativa</i>	90
Şekil 4-45: <i>Centaurium erythraea</i> subsp. <i>erythraea</i>	92
Şekil 4-46: <i>Erodium malacoides</i>	94
Şekil 4-47: <i>Geranium asphodeloides</i> subsp. <i>asphodeloides</i>	95
Şekil 4-48: <i>Geranium purpureum</i>	96
Şekil: 4-49: <i>Hypericum cerastoides</i>	98
Şekil 4-50: <i>Hypericum montbretii</i>	99
Şekil 4-51: <i>Hypericum perforatum</i>	100
Şekil 4-52: <i>Juglans regia</i>	103
Şekil 4-53: <i>Clinopodium vulgare</i> subsp. <i>vulgare</i>	106
Şekil 4-54: <i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	107

Şekil 4-55: <i>Melissa officinalis</i> subsp. <i>altissima</i>	109
Şekil 4-56: <i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i>	111
Şekil 4-57: <i>Mentha spicata</i> subsp. <i>spicata</i>	113
Şekil 4-58: <i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i>	115
Şekil 4-59: <i>Rosmarinus officinalis</i>	117
Şekil 4-60: <i>Salvia virgata</i>	119
Şekil 4-61: <i>Thymus longicaulis</i> subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i>	121
Şekil 4-62: <i>Laurus nobilis</i>	123
Şekil 4-63: <i>Lathyrus undulatus</i>	125
Şekil 4-64: <i>Medicago arabica</i>	126
Şekil 4-65: <i>Robinia pseudoacacia</i>	127
Şekil 4-66: <i>Spartium junceum</i>	129
Şekil 4-67: <i>Trifolium constantinopolitanum</i>	131
Şekil 4-68: <i>Trifolium resupinatum</i> var. <i>resupinatum</i>	132
Şekil 4-69: <i>Vicia sativa</i> subsp. <i>nigra</i> var. <i>nigra</i>	133
Şekil 4-70: <i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	135
Şekil 4-71: <i>Alcea setosa</i>	137
Şekil 4-72: <i>Malva nicaeensis</i>	139
Şekil 4-73: <i>Malva sylvestris</i>	141
Şekil 4-74: <i>Ficus carica</i> subsp. <i>carica</i>	143
Şekil 4-75: <i>Morus alba</i>	145
Şekil 4-76: <i>Morus nigra</i>	147
Şekil 4-77: <i>Chelidonium majus</i>	149
Şekil 4-78: <i>Papaver rhoeas</i>	151
Şekil 4-79: <i>Phytolacca americana</i>	153
Şekil 4-80: Kurutulmuş <i>Phytolacca americana</i> meyveleri (Şirin Sulhiye)	154
Şekil 4-81: <i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	155
Şekil 4-82: <i>Rumex acetosella</i>	158
Şekil 4-83: <i>Rumex pulcher</i>	160
Şekil 4-84: <i>Lysimachia verticillaris</i>	162
Şekil 4-85: <i>Helleborus orientalis</i>	163
Şekil 4-86: <i>Ranunculus constantinopolitanus</i>	165
Şekil 4-87: <i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>ficariiformis</i>	167

Şekil 4-88: <i>Paliurus spina-christi</i>	169
Şekil 4-89: <i>Cerasus avium</i>	171
Şekil 4-90: <i>Cydonia oblonga</i>	173
Şekil 4-91: <i>Laurocerasus officinalis</i> çiçek ve meyveleri.....	175
Şekil 4-92: <i>Mespilus germanica</i>	177
Şekil 4-93: <i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyhylla</i>	179
Şekil 4-94: <i>Rosa canina</i> çiçek ve pazarda satılan meyveleri.....	181
Şekil 4-95: <i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	184
Şekil 4-96: <i>Rubus sanctus</i>	186
Şekil 4-97: <i>Scrophularia scopolii</i> var. <i>scopolii</i>	188
Şekil 4-98: <i>Verbascum speciosum</i>	190
Şekil 4-99: <i>Verbascum speciosum</i> bitkisinin oyuncak olarak kullanımı.....	191
Şekil 4-100: <i>Veronica persica</i>	192
Şekil 4-101: <i>Datura stramonium</i>	193
Şekil 4-102: <i>Physalis alkekengi</i>	195
Şekil 4-103: <i>Solanum nigrum</i> subsp. <i>nigrum</i> meyve ve çiçek.....	197
Şekil 4-104: <i>Tilia argentea</i>	199
Şekil 4-105: <i>Tilia</i> sp. odunundan yapılan masa ve tabureler (Camidüzü).....	200
Şekil 4-106: <i>Chaerophyllum byzantinum</i>	201
Şekil 4-107: <i>Heracleum platytaenium</i>	203
Şekil 4-108: <i>Oenanthe pimpinelloides</i>	205
Şekil 4-109: <i>Torilis arvensis</i> subsp. <i>arvensis</i>	207
Şekil 4-110: <i>Urtica dioica</i>	208
Şekil 4-111: <i>Viola gracilis</i>	211
Şekil 4-112: <i>Vitis vinifera</i>	212
Şekil 4-113: <i>Vitis vinifera</i> dalı kırılarak usarenin biriktirilmesi (Şirin Sulhiye).....	213
Şekil 4-114: <i>Arum italicum</i>	214
Şekil 4-115: <i>Cynodon dactylon</i> var. <i>dactylon</i>	216
Şekil 4-116: <i>Sorghum halepense</i> var. <i>halepense</i>	218
Şekil 4-117: <i>Zea mays</i> subsp. <i>mays</i>	220
Şekil 4-118: <i>Juncus inflexus</i>	222
Şekil 4-119: Toplanmış <i>Juncus inflexus</i> bitkisi (Yeniköy Bel.).....	222
Şekil 4-120: <i>Muscari neglectum</i>	224

Şekil 4-121: <i>Ornithogalum sigmoideum</i>	226
Şekil 4-122: <i>Ruscus aculeatus</i> var. <i>aculeatus</i>	227
Şekil 4-123: <i>Ruscus hypoglossum</i>	229
Şekil 4-124: <i>Smilax excelsa</i> yaprak ve taze sürgünleri	231
Şekil 4-125: <i>Typha latifolia</i>	233

ÖZET

Kızıllarslan Ç. İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 2008.

Bu araştırma Kocaeli ilinin merkez ilçesi olan İzmit'te, İzmit Körfezi'nin güney kesimindeki bölgede geleneksel olarak kullanılan bitkileri saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle Nisan 2006-Eylül 2007 tarihleri arasında bölgede arazi çalışmaları yapılmış, 9 belediye ve 15 köy ziyaret edilerek 145 bitki örneği toplanmıştır. Bu bitkilerin yöresel adları, kullanılışları, kullanılan kısımları, hazırlanışları, uygulanış şekilleri ve uygulama süreleri hakkında bilgiler derlenmiştir. Toplanan örnekler, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu'nda (ISTE) saklanmaktadır. Bu çalışmanın sonucunda farklı kullanılışlara sahip 118 takson (104 doğal, 14 kültür) saptanmıştır. Bunlardan 77 takson halk ilacı, 59 takson gıda, 13 takson baharat veya çay, 23 takson hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak, 7 takson yakacak olarak kullanılmaktadır, 37 taksonun ise bunların dışında çeşitli farklı kullanılışları olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnobotanik, Kocaeli, İzmit Körfezi, Türkiye

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: T-989/06102006

ABSTRACT

Kızılarlan Ç. An Ethnobotanical Survey in The South Part of İzmit Gulf. İstanbul University, Institute of Health Science, Department of Pharmaceutical Botany. Master Thesis. İstanbul. 2008.

This survey has an aim to identify the traditional usage of the plants in the south part of İzmit Gulf. For this purpose, the field works have been done from April 2006 to September 2007. During this research 9 municipalities and 15 villages have been visited and 145 plant specimens were collected. The information for these plants, such as local names, their usages, used parts, methods of preparation, administration dosage and duration of treatments have been recorded. The collected specimens are kept in the Herbarium of the Faculty of Pharmacy, İstanbul University (ISTE). As a result of this identification, 118 taxa (104 wild, 14 cultivated) have been determined for several usages. Among them 77 taxa are used as medical purposes, 59 taxa as food, 13 taxa as spice or tea, 23 taxa as fodder and animal diseases, 7 taxa as fuel. Additionally 37 taxa have been established for different usages.

Key Words: Ethnobotany, Kocaeli, İzmit Gulf, Turkey

The present work was supported by the Research Fund of İstanbul University. Project No. T-989/06102006

1. GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanoğlu hayatın başlangıcından bu yana hastalıkların tedavisinde çevresinde gördüğü her şeyden, özellikle de bitkilerden yararlanmıştır. Rastlantı sonucu ya da gözlemlerle elde edilen deneyimler sayesinde, hangi bitkilerin hangi hastalıklara iyi geldiği belirlenmiş ve bu bilgiler kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar gelmiştir.

Bitkilerin tedavide kullanılışı insanlığın varoluşuyla başlamıştır. İnsanoğlu öncelikle beslenmesi için bazı bitkileri kullanmış ve yerleşik düzene geçtikten sonra bu bitkileri kültüre almıştır. M.Ö. 50 000 yıllarında Yontma Taş Çağı'nda (Paleolitik) yaşamış insanlara ait Anadolu'daki mezarlarda bulunan bitki kalıntıları bunun önemli kanıtlarından biridir (60). Cilalı Taş Çağı'nda (Neolitik) ise insanlar toprağı işleyip tahıl yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamıştır (31). M.Ö. 3000 yıllarında Fırat-Dicle arasındaki bölgede yaşamış olan 3 toplumun (Sümerler, Babiller, Asurlular) oluşturduğu Mezopotamya Uygarlığı'ndan kalma tabletlerde banotu (*Hyoscyamus* sp.), haşhaş (*Papaver* sp.), hardal (*Sinapis* sp.), kekik (*Thymus* sp), meşe mazısı (Gallae) gibi bitkisel droglar yer almaktadır (24).

Hititler dönemi tıbbi tabletlerinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları Anadolu halkının yabani bitkileri ilaç olarak kullanışının bir kanıtıdır (23). Hitit tabletlerinde adamotu (*Mandragora* sp.), alıç (*Crataegus* sp.), buğday (*Triticum* sp.), defne (*Laurus nobilis* L.), dişotu (*Ammi visnaga* (L.) Lam.), haşhaş (*Papaver somniferum* L.) gibi bitkilerin kayıtlı olduğu görölmüştür (24). Bu dönemlerde yabani bitkilerden yararlanıldığı gibi, bazı önemli tıbbi bitkiler drog elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca Hititler ve Bizans döneminde Anadolu'dan elde edilen bazı drogların diş ülkelere satıldığı da bilinmektedir (23). Hitit tabletlerinde safran (*Crocus sativus* L.), haşhaş (*Papaver somniferum* L.) gibi bazı türlerin kültürü ve ticaretinin yapıldığı belirtilmektedir (24).

Geçmişten gelen, günümüzde hala kullanılan ve günümüzün sentetik ilaçlarının birçoğunun temelini oluşturan bitkileri tanıyıp doğru kullanmak büyük önem taşımaktadır. 20. yy.'ın son çeyreğinde sentetik ilaçların faydalarının yanında zararlarının ve yan etkilerinin de oldukça fazla olduğunun saptanması sonucu birçoğ hastalığın tedavisinde bitkisel ilaçlara bir geri dönüş yaşanmıştır. 'Yeşil akım, doğaya

dönüş' olarak adlandırılan bu akımda, bitkisel ilaçlar basit günlük hastalıkların tedavisinde ilk tercih olmuşlardır (84). Diğer taraftan, dünyanın büyük bir kısmında, yüzlerce yıldır, bitkiler en önemli şifa kaynağını meydana getirmişlerdir (108). Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) yeryüzünde 4 milyar civarında insanın, yani dünya nüfusunun yaklaşık %80'inin sadece bitkisel ilaçlarla tedavi olduğunu bildirmektedir (15, 108). Bu nüfus büyük oranda gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır (15).

Bu kadar uzun zamandan beri Anadolu'da kullanılan bitki türlerimizin (gen kaynaklarımızın) bizden sonraki kuşaklar için de korunması ve gelecek kuşaklara daha sağlıklı bir şekilde aktarılması önemli bir zorunluluktur. Anadolu'da pek çok yerde aşırı ve düzensiz kullanımlar sonucu doğanın dengesi bozulmuş ve biyolojik çeşitlilikte de azalma olmuştur. Buna karşın Türkiye hala dünyanın sayılı ve zengin floristik merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. Ülkemiz yaklaşık 11 000 doğal çiçekli bitki ve eğrelti türüyle ılıman iklim kuşağının en zengin floraya sahip ülkesidir. Floranın yaklaşık 1/3'i (% 34,4) endemik türlerden oluşmaktadır. Ayrıca Türkiye florası hızla büyümeye devam etmektedir, son yıllardaki veriler temel alındığında Türkiye'nin florasına her 5 gün 12 saatte bir yeni bir taksonun eklendiği söylenebilmektedir (95). Bunların ne kadarının halk tarafından yararlanılan bitkiler olduğunu tam olarak bilememekteyiz, ancak yerel bitki adlarının ve kullanılışlarının derlenmesi yapılan etnobotanik çalışmalarla ortaya çıkmaktadır.

Etnobotanik araştırmalar, deneme yanılma yoluyla edinilmiş ve uzun bir zaman sürecinde nesilden nesile aktarılacak günümüze ulaşmış, çok değerli bilgileri yansıtan, içerikleri ile bitkilerin bilimsel olarak değerlendirilmelerine önemli katkıda bulunmuş çalışmalardır. Grekçe halk anlamına gelen 'ethnos' ile bitki anlamına gelen 'botane' sözcüklerinden oluşan 'etnobotanik' terimi ilk kez 1895 yılında ABD'li bilim adamı W.Harsberger tarafından kullanılmıştır. Ayrıca etnobotanik teriminin ilk geçtiği '*The Purposes of Ethnobotany*' adlı eseri bu konuda bilinen ilk yayındır. Harsberger etnobotaniğe 'yerli halkın bitki kullanımı' olarak bakmıştır. Ancak bugün etnobotanik için geniş anlamda 'evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri' denebilir, daha dar anlamdaysa 'bir yörede yaşayan halkın yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve bitkiler üzerine etkileri' olarak özetlenebilir (131). Bugün tedavide kullanılan 120 civarında bitkisel kaynaklı doğal

bileşiminin %75'inin geleneksel halk ilaçlarının araştırılması sonucu ortaya çıktığı tahmin edilmektedir (71).

Doğal ve endemik bitkiler açısından çok zengin olan ülkemizde bitkilerin yoğun bir kullanılışı olmasına rağmen, modern tedavi yöntemlerine ulaşmanın kolaylaşması, hızlı tüketim ve beslenme anlayışının yaygınlaşması ve özellikle yoğun göç nedeniyle geleneksel bitki kullanımlarında azalma görülmektedir. Bu durum bitkilerin kullanımları ile ilgili bilgilerin giderek yok olmasına neden olmaktadır. Bugün bile bitkilerle tedavi yöntemleri unutulmuş veya sadece birkaç yaşlı kullanıcının bilgileriyle sınırlı kalmıştır.

İzmit, Türkiye'nin Asya ile Avrupa arasındaki en önemli geçiş güzergahı üzerinde kurulmuştur ve bu özelliği nedeniyle bir çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Araştırma alanı olarak Kocaeli ili sınırlarındaki İzmit Körfezi'nin güney kesiminin seçilmesinin sebebi bir yüksek lisans çalışması olan bu araştırmanın kısa sürede daha dar alanda, sağlıklı ve güvenilir bir şekilde yapılabilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır.

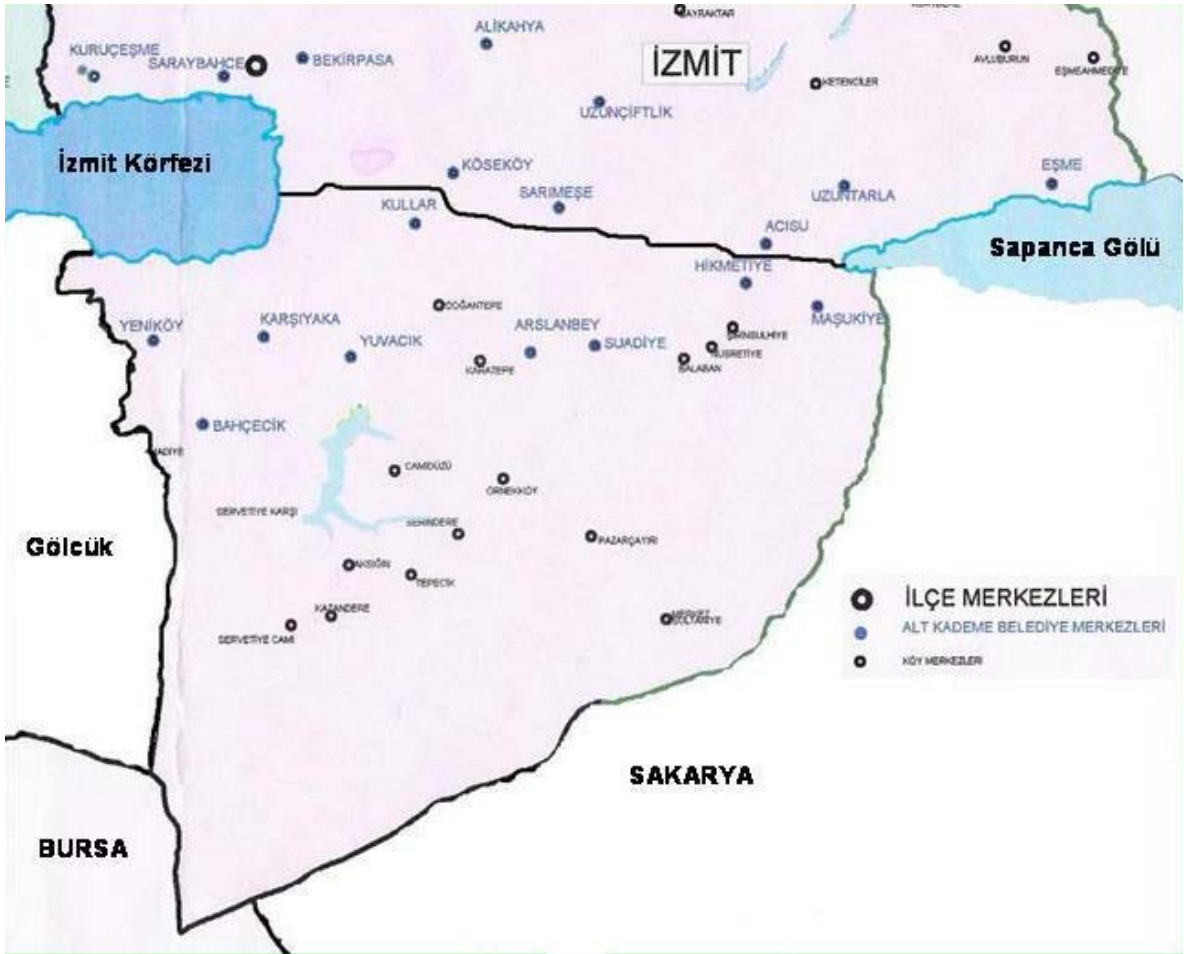
Anabilim dalımızda bulunan "Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi" (100) ve "Türkiye Etnobotanik Veri Tabanı" (89) araştırmaları incelenmiş ve Kocaeli ilinde yapılan 7 çalışma bulunmuştur fakat bunların hiçbiri İzmit ilçesi sınırlarında gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmayla daha önce etnobotanik açıdan değerlendirilmemiş bir bölgemizin daha araştırılması ve bu çevrede yaşayan halkın kullandığı bitkilerin, bunların yöresel ve bilimsel isimlerinin, halkın bitkilerden yararlanma şekillerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

Şekil 2-1: Kocaeli İlinin Konumu

Şekil 2-2: Çalışma Alanı Haritası

2.1. Bölgenin Tarihçesi

Marmara Bölgesi'nin kuzeydoğu kesiminde yer alan Kocaeli, tarihi gelişimi milattan önceki yıllara dayanan ve çeşitli medeniyetlerin yaşamış olduğu bir bölgedir. İlk çağlarda 'Bithynia' adı verilen bölgede kurulan kentler, sırasıyla 'Olibya, Astakos, Nicomedia, İznikmid, İzmid ve Kocaeli' adlarını almıştır. Kent bugünkü İzmit'in güneydoğusuna yerleşen Megaralı göçmenler tarafından M.Ö. 712 yılında kurulmuş ve 'Astakos' adını almıştır. M.Ö. 262 yılında Astakos halkı, bugünkü İzmit'in bulunduğu alanda kurulan bölgeye yerleşmiş ve kent Bithynia kralı olan Nicomedes'den dolayı 'Nicomedia' olarak isimlendirilmiştir. İl, Kocaeli adını, 1331 yılında bu yöreyi Osmanlı Devleti'ne katan, Osmanlı İmparatorluğu'nun uç beylerinden olan Akça Koca'dan almıştır. Bu tarihten sonra kente, önce 'İznikmid', daha sonra 'İzmid (İzmit)' adları verilmiştir. 19.yy'da İstanbul-İzmit arasında işleyen Haydarpaşa-Ankara demiryolunun kente ulaşmasından sonra İzmit'in ticari ve sosyal yaşamı canlanmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nda işgal edilen İzmit, 28 Haziran 1920'de Türk orduları tarafından işgalden kurtarılmıştır. Cumhuriyet döneminin başlarında İzmit, Kocaeli ilinin merkezi olmuş ve 1950'li yıllardan sonra hızla gelişerek büyük bir sanayi ve ticaret merkezi haline gelmiştir (133, 134).

'Sözlü kaynaklardan hareketle Kocaeli köy adları üzerine bir inceleme' isimli kaynakta (73) İzmit adının hikayesi şu şekilde anlatılmaktadır; Orhan Gazi'nin yöredeki kaleyi (Eskihisar Kalesi) fethetmek için Koca Bey'i görevlendirdiği ve 'iznimdir, var git' dediği, bunun üzerine yörenin adının 'iznim git'ten bozma olduğu, bazılarına göre ise 'azma git' veya 'ezme git'ten bozma olduğu söylenmektedir.

2.2. Coğrafi Konum ve Yüzey Şekilleri

Kendi adını taşıyan körfezin doğu kesiminde yer alan ve Kocaeli ilinin merkez ilçesi olan İzmit, Asya ile Avrupa arasındaki en önemli geçiş güzergahı üzerinde kurulmuş olan bir kıyı kentidir. Coğrafi olarak 40°-41° kuzey paralelleri ile 29°-31° doğu meridyenleri arasında bulunur, güneyde İzmit Körfezi, kuzeyde ise dik yamaçlarla Karadeniz'e uzanmaktadır. İzmit'in doğusundan geçen 30° doğu boylamı Türkiye saati için esas kabul edilmektedir.

Kocaeli topraklarının İzmit Körfezi kuzeyindeki büyük bölümü, güneyden kuzeye doğru eğimli ve az engebeli bir yayladır. Bu yaylanın yüksek kesimi güneyde

İzmit Körfezi dolaylarındadır. Burada Çenedağı 645 m'ye ulaşır. Kocaeli ilinin İzmit Körfezi güneyinde kalan kesimi dağlıktır. Bu kesimde Samanlı Dağları'nın en yüksek noktası Kartepe (Keltepe)'dir (1602 m). Kartepe son yıllarda dağ turizminde önemli bir merkez haline gelmiştir.

İl topraklarından kaynaklanan suların bir bölümü Karadeniz'e, bir bölümü de Marmara Denizi'ne ulaşır. İlde çok sayıda küçük dere vadisi vardır. Sapanca Gölü'nün batı bölümündeki bir kısmı Kocaeli sınırları içerisindedir. İzmit kentine su sağlayan Kirazdere Barajı'nın ardında bir yapay göl bulunur. Bir başka yapay göl de Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından kentin su ihtiyacını karşılamak için yaptırılan barajın ardında su toplanması sonucu oluşan Yuvacık Baraj Gölü'dür (134,135).

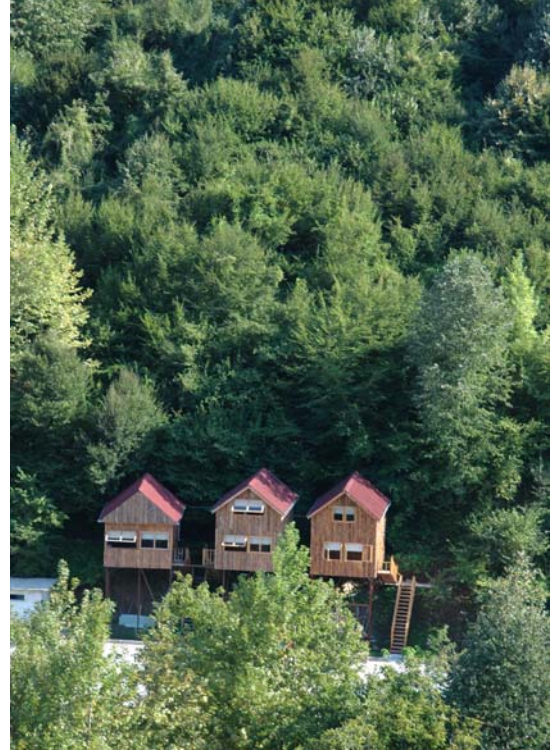

Şekil 2-3: Yuvacık Barajı

Servetiye Karşı, Servetiye Camii ve Camidüzü köylerinin hudutları içinde kalan Beşkayalar Tabiat Parkı, I. Derece Doğal Sit Alanı'dır ve 1154 hektarlık alanı kaplamaktadır. İzmit'e bağlı Yuvacık ve Bahçecik Belediyeleri'nde bulunan yaylalar (Menekşe, İnönü, Kayaüstü, Ercuva, Papazçayırı) doğal güzellikleriyle dağcılık ve doğa yürüyüşleri için uygun alanlardır.

Şekil 2-4: Menekşe Yaylası (Yuvacık Belediyesi)

Şekil 2-5: Papazçayırı Yaylası ve Yuvacık Belediyesi'ndeki tesisler

2.3. İklim ve Bitki Örtüsüyle İlgili Genel Bilgiler

Ilıman bir iklime sahip olan İzmit'te, Akdeniz ve Karadeniz iklimi arasında bir geçiş tipi görülmektedir. Yazlar sıcak ve az yağışlı, kışlar yağışlı ve ılık geçer. İzmit'te yıllık sıcaklık ortalaması 14,8 °C'dir. Yılın ortalama 9 günü kar yağışlıdır. Yıllık ortalama yağış miktarı 671,7 mm'dir. En çok yağış alan ay Aralık, en az yağış alan ay ise Ağustos'tur (133, 134).

Bölgenin kıyısıyla dağlık alanları arasında önemli farklılıklar görülür. Kuzeyden güneye doğru gidildikçe Karadeniz'e özgü bitki topluluklarının yerini Akdeniz bitkileri almaya başlar. Samanlı Dağları ile Karadeniz kıyısı ardındaki alanlar sık ve nemcil ormanlarla kaplıdır. Bu ormanlar daha çok kayından oluşur, bazı kesimlerde gürgen, kestane ve meşe ağaçları da görülür. Samanlı Dağları'nın yüksek kesimleri iğne yapraklı ormanlarla kaplıdır. Eskiden körfezin kuzey kıyılarında yaygın olan zeytinlikler kent ve sanayi alanı elde edilmesi amacıyla yok edilmiş durumdadır (134). Ayrıca kaçak ve izinsiz ağaç kesimleri de bölgedeki ağaçların sayısını azaltmaktadır.

Bölgede bulunan yaylalarda ve kırsal kesimde, düz ve engebeli alanların iç içe bulunması nedeniyle yaban hayatı da çeşitlidir. Kurt, ayı, tilki, yaban domuzu, tavşan, sincap, çakal gibi hayvanlar bulunmaktadır.

2.4. Nüfus ve Ekonomi

Büyük sanayi kuruluşlarının bulunduğu endüstri ve ticaret merkezi konumunda olan İzmit'in yüzölçümü 974 km², nüfusu 373.034 kişidir. Kocaeli 1. derece deprem bölgesinde bulunmaktadır. 17 Ağustos 1999'da meydana gelen deprem nedeniyle önemli nüfus hareketleri yaşanmıştır.

Kocaeli, Türk İmalat Sanayi üretimine yapmış olduğu yaklaşık % 13'lük üretim katkısı ile İstanbul'dan sonra gelen ikinci büyük sanayi metropolüdür. Lassa, Kordsa, Brisa, Goodyear, Pirelli, Petkim, Tüpraş gibi büyük fabrikalar İzmit'te bulunmaktadır. İzmit ekonomisinin tamamına yakını sanayiye dayalıdır ve artan sanayileşme sonucu hızlı bir nüfus artışına sahne olmaktadır. İl çeşitli yörelerden göç aldığından dolayı gelenek ve göreneklerinde de bu çeşitlilik görülmektedir. Tarımda çağdaş yöntemlerin kullanımı ülke genelinin üstündedir (134). Halk genellikle köylerde arıcılık, küçükbaş hayvancılık ve sebze meyve üretimi yapmaktadır.

Giderek genişleyen endüstri ve konut alanları tarım topraklarının ardından orman ve doğal bitki örtüsü ile kaplı alanları da tehdit eder duruma gelmiştir. Kentleşmenin baskısı altında bitki örtüsü kaybolurken, doğal türlerin sayısında da azalmalar olmaktadır.

Şekil 2-6: Camidüzü Köyü

Şekil 2-7: Doğantepe Köyü

2.5. İzmit Pişmaniyesi

Türk mutfağının en ünlü helvaları arasında yeri olan pişmaniye, Anadolu folklor geleneğinde önemli bir yer tutar. Özgün bir tatlı çeşidi olması ve hafifliği pişmaniye'nin il dışında da aranmasını, ilgi görmesini sağlamıştır. Kavrulmuş una kaynamış şekerin yedirilmesi ustalık gerektirir çünkü küçük bir yanlışlıkla tüm emek ve harcamalar boşa gidebilmektedir.

‘Yapanın da yapmayanın da, alanın da almayanın da bin pişman olduğu tatlı’ pişmaniye Anadolu’nun bir çok yerinde yapılmasına karşın İzmit pişmaniyesinin özel bir tadı ve dolayısıyla haklı bir ünü vardır (134, 135).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Yapılan araştırmanın materyalini oluşturan bitki örnekleri bölgede Nisan 2006-Eylül 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilen arazi çalışmalarında bizzat yazar tarafından toplanmıştır. Çalışmalar sırasında tez çalışması kapsamında belirlenmiş olan bölgedeki 9 belediye ve bu belediyelere bağlı bulunan 15 köy ziyaret edilmiştir. Bölgede toplam 12 arazi çalışması yapılmış ve her çalışma 2-7 gün sürmüştür. Ziyaret edilen bu yerlerde doğadan 145 örnek farklı vejetasyon dönemlerinde toplanmıştır. Kullanılışlarıyla ilgili bilgiler kullanan kişiler ile birebir görüşülerek elde edilmiştir. Bitkilerin kullanılışları, yöresel adları, toplandığı yer ve diğer bilgiler, arazi defteri, etnobotanik bilgi kayıt formu (Tablo 3.1) ve ses kayıt cihazına kaydedilmiş, ayrıca her bitkinin fotoğrafı çekilmiştir.

Tablo 3-1: Etnobotanik Bilgi Kayıt Formu

Tarih:	
Bitkinin numarası:	Bilgi veren kişi:
Bitkinin toplandığı yer:	
Bitkinin yöresel adı:	
Kullanım alanı (tıbbi, gıda vs.):	
Kullanılış amacı:	
Kullanılan kısmı:	
Kullanılış veya hazırlanış yöntemi:	
Uygulanış şekli (dahilen, haricen vs.) ve süresi:	
Doğal mı, kültür mü?:	
Diğer bilgiler:	

Arazi çalışmaları sırasında, kullanılışı olan bitkilere ait örneklerin, bilginin alındığı köyden toplanmasına özen gösterilmiştir. Ancak halk tarafından çok iyi bilinen ve yaygın olarak kullanılan, morfolojik yapısına bakılarak kolayca teşhis edilebilen bazı türler [*Laurus nobilis* L., *Juglans regia* L., *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich, *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don, *Sambucus ebulus* L., *Cornus mas* L. vb.] her köyden ayrı ayrı toplanmamıştır. İlgili kişilere çalışmalar sırasında toplanan örneklerden oluşturulan referans koleksiyonu ve fotoğraflar gösterilerek teşhisi sağlanmıştır. Bu yöntemle genellikle bitkinin bulunduğu yere ulaşmanın zor olduğu, bitkinin mevsimi olmadığı zamanlarda veya vakit kaybını önlemek amacıyla başvurulmuştur.

Kullanılışı ve yöresel adı saptanan bitki örnekleri preslenip, kurutulmuş, derin dondurucuda -28 °C' de 3-5 gün bekletilmiş ve sonra kartonlara yapıştırılıp tayin edilmiştir. Tayin işlemleri sırasında 'The Flora of Turkey and East Aegean Islands (34, 35, 58)' adlı eser kullanılmıştır. Ayrıca 'Flora Europaea (116)', 'Manual of Cultivated Plants (11)' ve 'Botanik Kılavuzu (19)' gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. Teşhisi yapılan bitkiler İSTE (İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu)'deki örneklerle karşılaştırılmıştır. Herbaryum materyali haline getirilen bitkilere İSTE numaraları verilmiştir. Bitkilerin kimyasal bileşimi kısmıyla ilgili bilgiler için çeşitli eserler (13, 14, 20, 21, 25, 27-30, 54, 55, 65, 66, 115) ve makalelerden yararlanılmıştır.

Kullanılışı olan kültür bitkileri "*" ile işaretlenmiştir. Bulgular bölümünde kullanılışı olan her bitki ile ilgili bilgiler aşağıdaki düzen içinde sunulmuştur.

Bitkinin Genel Özellikleri:

Çiçeklenme Zamanı:

Yetiştirme Ortamı:

Türkiye'deki Yayılışı:

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek:

Yöresel İsmi:

Kullanılan Kısmı:

Yöresel Kullanımı:

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Türkiye’deki Kullanımları:

Türkiye’deki Yöresel İsimleri:

Bitkinin genel özellikleri, çiçeklenme zamanı ve yetişme ortamı ‘The Flora of Turkey and East Aegean Islands’ adlı eserdeki bilgilere dayalı olarak yazılmıştır. Bitkilerin yöresel kullanılışları tıbbi, gıda, hayvan yemi ve diğer (eşya yapımı, yakacak vs.) amaçlarla kullanılış şeklinde sıralanmıştır. Bitkilerin Türkiye’deki kullanımlarında kullanılan kısımlar koyu renkle belirtilmiş, kimyasal içerikleri ve Türkiye’deki yöresel isimleri alfabetik sırayla verilmiştir. *Ficus carica* subsp. *carica*, *Morus nigra* ve *Zea mays* subsp. *mays* gibi yaygın olarak kullanılan ve kolayca tanınan kültür bitkilerinden örnek toplanmamış, gözlem bilgileri yazılmıştır. Türkiye’deki kullanımları ve yöresel isimleriyle ilgili kısımda 8 kaynaktan fazla literatür bilgisi olduğu durumlarda, kullanımın veya yöresel ismin Türkiye genelinde ‘yaygın’ olduğu belirtilmiştir.

Yöresel bilgiler kısmında geçen ‘Bel.’ kısaltması, ‘Belediye’ ve bitkilerin genel özellikleri kısmında geçen ‘Ç.’ kısaltması, çiçeklenme zamanı anlamına gelmektedir.

Şekil 3-1: Tepecik köylülerinden bitkilerle ilgili bilgi toplarken

Şekil 3-2: Örnekköy’de arazi çalışması

Şekil 3-3: Suadiye Belediyesi’nde bitkilerle ilgili bilgi toplarken

4. BULGULAR

Araştırma bölgesinde kullanılışı saptanan bitkiler Pteridophyta ve Angiospermae (Dicotyledones ve Monocotyledones) alt bölümleri kapsamında familya, cins ve türlerine göre alfabetik olarak sunulmuştur.

PTERIDOPHYTA

EQUISETACEAE

4.1. *Equisetum telmateia* Ehrh.

Fertil ve steril fertler olmak üzere 2 tip bireyi vardır. Steril gövdeler 200 cm'ye kadar uzunlukta, dik, yeşilimsi-beyaz, düz, 20-40 adet ince oluklu, dallanmış. Kınlar basık, soluk, üstte siyah, biz şeklinde dişli, dişler 2 çıkıntılı. Merkezi boşluk gövde çapının 2/3'si kadar. Dallar çok sayıda, yayık, 4 oluklu, en alttaki internodyum gövde kınından daha kısa. Fertil gövdeler 40 cm, soluk kahverengi, çok sayıda gevşek kınlı, kınlar birbirine yakın. Sporofil başağı 4-8 cm. *Dere kenarları, nemli alanlar, deniz seviyesi-1200 m.* Trakya; Kuzey ve Güney Anadolu.

Şekil 4-1: *Equisetum telmateia*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Bahçecik Bel., 276 m, ISTE 84 109.

Yöresel İsmi: Bebekotu (Bahçecik Bel.), Çamotu (Bahçecik Bel., Doğan-tepe), Fenerotu, Dereotu, Kırkilitotu (Şirin Sulhiye), Eklemotu (Balaban), Kuşkonmaz (Doğan-tepe), Minareotu (Balaban).

Kullanılan Kısım: Steril bitkinin toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu idrar yolları rahatsızlıklarında içilir (Bahçecik Bel.).
- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu böbrek taşlarına karşı ve kum dökücü olarak içilir (Camidüzü, Şirin Sulhiye).

c) Toprak üstü kısımları kaynatılıp buharına böbrek sancısında ve kadın hastalıklarında oturulur (Doğantepe, Balaban).

d) Toprak üstü kısımları, *Plantago* sp. ve *Malus sylvestris* yaprakları, *Tilia* sp. çiçek durumlarıyla beraber infüzyon halinde idrar yolları rahatsızlıklarında içilir. Hazırlanan dekoksasyonu bal ile tatlandırılır ve altına kaçırarak çocuklara yedirilir (Şirin Sulhiye).

e) Toprak üstü kısımlarının infüzyonu kum dökmek amacıyla ve idrar sökücü olarak içilir (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloit (palustrin, nikotin) (23)	Madensel maddeler (silisyum) (26)
Flavonlar (26)	Saponin (23)
Fruktoz (26)	Silisik asit (23)
Glukoz (26)	Tanen (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları böbrek taşı ve kum dökücü olarak (yaygın), prostat tedavisinde (39, 49, 50, 79), mide ağrısında (10, 47, 50, 74), hemoroit tedavisinde (59), idrar söktürücü olarak (50, 122), egzamada (3, 122), balgam söktürücü olarak, akne, romatizma tedavisinde, saç ve tırnakları güçlendirici olarak (122), damar açıcı (10), tenya düşürücü olarak (3), astım tedavisinde (79) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Atkuyruğu (3, 47, 75, 79, 122)	Eklemotu (3)	Kibritotu (47)
Beygirkuyruğu (122)	Ekliot (3)	Minareotu (47)
Biğirgan (79)	Guğuşluk (47)	Sazotu (10)
Çamotu (49, 59, 79)	Kedibıyığı (50)	Suotu (79)
Çölotu (50)	Kedimerdiveni (50)	Suluulama (74)
Dereotu (47, 79)	Kırkanahtar (3)	Şeytanotu (10)
Dokuzbuğmalı (3)	Kırkboğum (49)	Tilkikuyruğu (79, 122)
	Kırkkilit (39, 47)	Ulamaotu (74)
	Kırkkilitotu (3, 50)	Zemberekotu (122)

HYPOLEPIDACEAE

4.2. *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn

40-200 cm uzunluğunda, rizomlu bitkiler. Yapraklar tek, 3-pinnat; yaprak sapı sert, dik, pürüzsüz, lamina deltoid. Ana eksenindeki eğilme çoğu zaman sağ köşeden yaprak sapına kadar, pinnalar 10-20 çift, oblong, taraksı, nispeten akut, üst yüzeyde tüysüz, alt yüzeyde çok veya az yünsü tüylü. İndisyum zarımsı, kenarları kirpiksi, segmentlerin kenarları geri kıvrılmış şekilde bağlanmış. Ç. 7-10. Orman açıklıkları, ormanlık alanlar, deniz seviyesi-1900 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-2: *Pteridium aquilinum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 900 m, ISTE 84 056.

Yöresel İsmi: Eğrelti (Pazarçayırı), İfteri (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- Çocuklar toprak üstü kısımlarını yere serip üzerinde oyun oynarlar (Pazarçayırı).
- Toprak üstü kısımları tozu tutması için ahırların tabanına serilir (Örnekköy).
- Toprak üstü kısımları kurutulup hayvan yemi olarak kullanılır (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Siyanogenik glikozitler (66)

Tanen (66)

Terpenoitler (55)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları gölgelik olarak (72), çatı yapımında ısı izolasyonu amacıyla (39), arı kovanlarının altına serilerek, yastık yapımında dolgu maddesi olarak (117), haricen yara iyi edici olarak (81), romatizmada (79), çiçekçilikte (77), ayrıca yeşil renk verdiği için boyamada (37), **kökleri** diş ağrısında (118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Aşkmerdiveni (77)

İfteri (118)

Kovanotu (117)

Eğelti (72)

İfteriotu (17)

Kuzgunotu (22)

Evrati (22)

Kartaleğretilisi (23)

Papra (17, 22, 79)

Eylentü (22)

Kendirotu (39)

Tatlıparpa (79)

Eyraltu (22)

Kırkparmak (81)

Güllük (22)

Kızılot (22)

ANGIOSPERMAE
DICOTYLEDONES

AMARANTHACEAE

4.3. *Amaranthus hybridus* L.

Şekil 4-3: *Amaranthus hybridus*

Genellikle koyu yeşil, 20-80 cm boyda, seyrek kolayca düşen yünsü tüylü, tek yıllık bitkiler. Yapraklar 3-6 x 2-4 cm, romboit-ovat, uzun saplı. Uçtaki yalancı-spikalar tabanda yoğun ve kısa dallanmış. Dişi çiçeklerin uzun brakteoelleri 2-3 x 1,3-1,5 mm, çiçeklerden hafif uzun, tabanda genişçe ovat, akuminat, kısa mukrolu. Dişi çiçeklerin periant segmentleri daralmış ovat, daralmış eliptik veya oblong, akut. Meyve kapaklı bir kapsula, kapak biraz kırışık. Ç. 5-7. Nemli alanlar, deniz seviyesine yakın bölgeler. İstanbul ve çevresi.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Yeniköy Bel., 53 m, ISTE 84 185.

Yöresel İsmi: Telliştir, Iştır (Yeniköy Bel.), Karagözmancarı (Doğantepe).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve taze filizleri.

Yöresel Kullanımı: Yapraklarından ve taze filizlerinden yemek ve börek içi yapılır (Yeniköy Bel., Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:**

Mineraller (Ca, Na, K, Mg) (36)

Protein (36)

Yağ asitleri (palmitik, stearik, oleik, linoleik asitler) (36)

Türkiye’deki Kullanımları: Diğer bazı *Amaranthus* türlerinin de yaprakları ve toprak üstü kısımlarının gıda olarak kullanıldığı görülmüştür (16, 38, 45, 72, 81, 126).

Türkiye’deki Yöresel İsimleri: *Amaranthus* cinsine verilen genel isimler;

Hoşkiran (22)

Hoşvaran (22)

Hoşkuran (22)

Hoşveren (22)

Hoşmelik (22)

Ohraşan (22)

Hoşmerik (22)

Tilkikuyruğu (22)

Hoşuran (22)

ARALIACEAE

4.4. *Hedera helix* L.

Sürünücü veya tırmanıcı, 30 m'ye kadar uzunlukta, çok yıllık bitkiler. Genç sürgünler ve çiçek durumu 0,15-0,4 mm genişliğinde yıldız şeklinde tüylerle kaplı. Yapraklar çıplak, her dem yeşil, çiçekli sürgünlerde darca eliptikten kordata kadar değişen şekillerde, genellikle tam, 5-8 x 5-10 cm; steril sürgünlerde 3-5 palmat loplu, 4-8 x 2-6 cm. Sepaller çok küçük; petaller 3-5 mm, yeşilimsi. Bakka küremsi, sarı veya mavimsi siyah, 6-12 mm çapında. Ç. 8-9. Ağaçların, kayaların, duvarların üzerinde; deniz seviyesi-1500 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-4: *Hedera helix*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 102 m, ISTE 84 117.

Yöresel İsmi: Sarmaşık (Balaban, Aksığın).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yaprakları, kurumuş *Allium cepa* yaprakları ve *Malva* sp. yapraklarıyla beraber kaynatılır ve buharına çocuğu olmayan kadınlar oturtulur (Balaban).

b) Yaprakları kaynatılıp buharına yumurtalıklarında kist olan kadınlar oturtulur (Aksığın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (emetin) (28)

Flavonoitler (rutin, kemferol 3-rutinozit) (30, 33)

Poliasetilenler (falcarinol, falcarinon) (30)

Steroller (stigmasterol, sitosterol, kolesterol) (28, 30)

Triterpenik saponinler (hederasaponin, hederin) (20, 30, 33, 55)

Uçucu yağ (30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları romatizmada (75), adet söktürücü, terletici, haricen nasır sökücü olarak (23), kurt düşürücü ve müshil etkide (23, 106), şeker hastalığında (79), **yaprakları** yumuşatıcı ve enfeksiyon önleyici olarak (125), haricen yanık tedavisinde (77, 125), çıbanlarda (50, 118, 123), besicilikte (90), kurt düşürücü (123), müshil (90, 123), gebeliği sonlandırıcı olarak (129), şeker hastalığında (77, 79), kısırılıkta (72), kan temizleyici olarak (79) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ağaçsarmaşığı (75)

Duvarsarmaşığı (22, 82)

Karayaprak (22, 90)

Kayasarmaşığı (123)

Ormansarmaşığı (22, 23, 82, 106)

Sarmaşık (32, 72, 77, 79, 118)

BORAGINACEAE

4.5. *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don

20-60 cm boyunda, siyahımsı rizomlu, çok yıllık, otsu bitkiler. Gövde dik, az dallanmış, aşağı yönelik sert tüylü. Yapraklar seyrek sert tüylü, taban yaprakları ovat-kordat, 20 x 18 cm, akuminat, sapı 10-25 cm; gövde yaprakları sapsız ve gövdeyi sarı. Brakteler eliptik-lanseolat, sapsız ve sivri uçlu. Kaliks çiçekte 3-4 mm, meyvede 7 mm, loplara üçgeni, obtus ve sert tüylü. Korolla morumsu mavi, tüp 4-6 mm, loplara 6-8 mm; üst pullar beyaz. Anterler ve stilus uzun, dışa doğru çıkık. Küçük fındıksı meyve ovoid, pürüzlü. Ç. 3-5. Orman altları, nemli alanlar, 50-1000 m. *Trakya; Kuzey Anadolu.*

Şekil 4-5: *Trachystemon orientalis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 501 m, ISTE 84 114.

Yöresel İsmi: Çiçeklimancar, Kaldırak (Şirin Sulhiye), Hodan (Maşukiye Bel.), Kaldırek, Kaldırık, Zılbit (Kazandere), Somara, Tomari (Aksığın), Tomara (Serindere).

Kullanılan Kısım: Yaprakları, gövde ve kökleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Kökleri temizlenir, dövülüp sütle pişirilip bir beze yayılır, üstüne yumurta kırılıp yayılarak kırık çıkıklara acıyı ve ağrıyı alması için sarılır (Şirin Sulhiye, Kazandere).
- b) Yaprak ve gövdesi haşlanıp yemeği yapılır, bağırsakları iyi ve düzenli çalıştırdığı düşünüldüğü için bağırsak problemi olanlara sıkça bu yemek yedirilir (Serindere).
- c) Gövdesi mısır unuyla karıştırılıp kavrulup yemeği yapılır (Aksığın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal Bileşimi:

Antosiyan (103)	Reçine (23)
Kateşik tanen (23, 94)	Saponin (23, 94)
Müsilaj (23)	Uçucu yağ (23, 94)
Nitrat tuzları (23)	β -sitosterol (94)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları, çiçekli dalları ve gövdesi gıda olarak (39, 53, 64, 72, 75, 77, 86), turşu yapımında (77, 125), **yaprakları** ısırğan dalaması sonrasında kaşıntı giderici olarak (125), **kökleri** midevi ve gaz söktürücü olarak, meme kanserinde (129), haricen romatizma ağrısında (122), şişik ve ezik tedavisinde (125) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çiçeklimancar (64)	Kaldırak (64, 86)
Fomara (125)	Kaldıran (23)
Galdirek (77)	Kaldırayak (64)
Galdirik (72, 77)	Kaldirek (39)
Hodan (39)	Kaldirek (64, 77)
Hotan (39)	Kaldirik (64, 77, 122, 129)
Ispıt (23, 53)	Kaydirik (39)
Ispıt (53)	Zılbirt (75)

CAMPANULACEAE

4.6. *Campanula rapunculoides* L. subsp. *cordifolia* (C.Koch) Damboldt

Şekil 4-6: *Campanula rapunculoides* subsp. *cordifolia*

30-100 cm boyunda, çıplak veya kısa yumuşak tüylü, çok yıllık, basit ve dik gövdeli, skabrit bitkiler. Taban ve alt gövde yaprakları kordat, ovat-oblong, 10x5 cm, uzun saplı, kenarları dişli; üst gövde yaprakları lanseolat, sapsız ve dişli. Çiçekler genelde tek, rasem durumunda. Kaliks lopları linear-lanseolat, aşağı doğru kıvrık, korolladan çok daha kısa. Korolla huni-çan şeklinde, 1-2 cm, 1/3'üne kadar bölünmüş, mavimenekşe renginde. Stigma 3. Meyve küremsi, sarkık, tabandan 3 delikle açılan bir kapsula. Tohumlar oblong, düz, 1,5-0,8 mm, parlak, kahverengi. Ç. 7-8. Ormanlar, kayalık alanlar, 300-2200 m. Trakya; Kuzey, İç, Batı ve Doğu Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 079.

Yöresel İsmi: Kacaftra (Örnekköy), Çançiçeği (Servetiye Camii).

Kullanılan Kısmı: Çiçekli dalları.

Yöresel Kullanımı: Çiçekli dalları kaynatılır, suyu karın ağrısında bir bezle sarılıp ağrıyı ve şişkinliği azaltmak amacıyla haricen kullanılır (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Süs bitkisi olarak, vücuttaki ağrıları dindirici olarak, genç sürgünleri ve yaprakları gıda olarak (96) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Çançiçeği (96)

CAPRIFOLIACEAE

4.7. *Sambucus ebulus* L.

0,5-2 m boyunda, kötü kokulu, sürünücü rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar imparipennat, folioller 3-6 çift, lanseolattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, 7-15 x 2-6 cm, kenarları serrat. Stipula ovat, 8-30 mm. Çiçek durumu çoğunlukla 3 primer ışınlı, 7-10 cm çapında, tepede düzleşmiş, yalancı umbella. Kaliks dişleri 0,5 mm; korolla beyaz, bazen hafif pembemsi, yaklaşık 5 mm; anterler mor. Meyve küre şeklinde, yaklaşık 6 mm, parlak siyah bir drupa. Ç. 7-8. Yol kenarları, tarlalar, orman açıklıkları, 500-2000 m. Trakya; Kuzey Anadolu'da yaygın; Doğu, Güney ve İç Anadolu'da seyrek.

Şekil 4-7: *Sambucus ebulus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 503 m, ISTE 84 184.

Yöresel İsmi: Şahmelekotu (Balaban, Doğan-tepe), Şahmelek (Maşukiye Bel.), Sultan, Piran (Suadiye Bel.), Lüver, Lor (Örnekköy, Camidüzü).

Kullanılan Kısım: Yaprakları, meyveleri ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları közde veya ateşte bekletilir, yumuşayınca düşme sonucu yaralanan, incinen yere sarılır (Örnekköy).
- b) Yaprakları ısıtılıp ağrıyan bacağı ağrıyı alması için sarılır. Yapraklar ısıtılarak hastalanan civcivler iyileşmeleri için bu yaprakların üzerine oturtulur (Balaban).
- c) Yaprakları ısırğan dalamasında acısını almak için kullanılır (Suadiye Bel.).
- d) Meyveleri hemoroit tedavisinde bolca yenir (Suadiye Bel.).

e) Meyveleri mide ağrısında sabahları aç karnına bir avuç yutulur (Maşukiye Bel.).

f) Hayvanlardaki keneyi düşürmek için bitkinin gövdesi elde ezilerek keneli bölgeye sürülür, böylece kene daha rahat alınır (Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı maddeler (20, 23)	Reçine (30)
Boyar maddeler (20, 23)	Şekerler (20)
İridoitler (ebulosit) (30)	Tanen (20, 23)
Organik asitler (23, 58)	Uçucu yağ (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları romatizma ve yaralarda, yılan ısırmasında, karın ağrısında (79), hayvanlardaki şişlik ve burkulmalarda (39), kısırlık tedavisinde (75), ağrı giderici olarak (118), **yaprakları** hemoroitte (59, 99, 129), romatizmada (yaygın), çibanda (47, 53), yanık ve cilt yaralarında (6, 129), hayvanlardaki yaralarda (79, 129), kalp rahatsızlığında (86), tansiyon düzenleyici (6, 86), idrar söktürücü olarak (23, 99), böcek ısırıklarında (75), **çiçekleri** öksürükte (79), tonik olarak (129), **meyveleri** topuklardaki çatlaklarda (50), idrar söktürücü olarak (23, 39, 77), guatrda (53), astımda (39), hemoroitte (10, 39, 47, 53, 79, 129,), egzamada (75), mantarda, kanserde (10), karın ağrısında (10, 47, 79), sıtmada (39), yünü siyaha boyamada (22, 64), **kökleri** romatizmada (6, 79, 118, 129), çocuklarda gece işemesinde (6, 118), egzamada (50), ağrı kesici olarak (79), yanık tedavisinde (118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ademotu (79)	Biza (6, 118)	Kokarot (128)
Ancura (129)	Bizga (3)	Kokarotu (62)
Ayıotu (53, 118)	Buzka (59, 129)	Kuşkonmaz (10)
Ayotu (128)	Cücemürver (53, 82, 99)	Legor (74)
Azı otu (22, 23, 82)	Haptovina (79)	Levor (118)
Bazeotu (75)	Hatunkız (128)	Livor (22, 77)
Bezirgan (47, 59)	Hekimana (22)	Luvera (74)
Bıyırğan (47)	Kimçırık (22)	Memer (39)

Mülver (3, 39, 79)	Şahmehlemi (129)	Yiğdan (129)
Mürver (39, 96, 99)	Şahmelik (22, 53, 77, 129)	Yiğden (59)
Mürverotu (22)	Şahmelikotu (22)	Yiğdin (118, 129)
Patpatik (22)	Telligelin (22)	Yirotu (59, 128)
Pellempüs (22)	Tellisultan (81)	Yivdim (22)
Pıramuj (75)	Yabanimürver (22, 23, 82)	Yivdin (22, 64, 10)
Pıyran (3, 79)	Yermürveri (22, 23, 82)	Yuğdan (129)
Purlak (22)	Yermülveri (3)	
Sultanotu (yaygın)	Yılgın (59, 129)	

CAPRIFOLIACEAE

4.8. *Sambucus nigra* L.

4-10 m boyunda, kötü kokulu çalılar veya küçük ağaçlar. Yapraklar imparipennat, folioller ovat-eliptik, 3-12 x 3-6 cm, kenarları serrat, alt yüzdeki damarlar seyrek tüylü, diğer kısımları çıplak; stipulalar subulat, yaklaşık 4 mm. Çiçek durumu çoğunlukla 5 primer ışınlı, 10-20 cm çapında, tepede düzleşmiş. Çiçekler krem, yaklaşık 5 mm; anterler krem. Meyve 6-8 mm, küresel, siyahımsı-mor bir drupa. Ç. 4-7. Çalılık alanlar, orman kenarları, deniz seviyesi-1700 m. Trakya; Kuzey Anadolu'da yaygın, Batı ve Doğu Anadolu'da seyrek.

Şekil 4-8: *Sambucus nigra*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 180.

Yöresel İsmi: Lüver, Lor (Örnekköy), Sultan, Piran, Piren (Suadiye Bel.), Yiğidinotu (Maşukiye Bel.), Sultanotu (Balaban, Şirin Sulhiye), Şahmelik, Şahmelek, Lüvor (Doğantepe), Melikşah (Tepecik).

Kullanılan Kısım: Yaprakları, meyveleri ve yapraklı dalları.

Yöresel Kullanımı:

- Yaprakları zeytinyağında birkaç saat bekletilip güneş yanıklarına sürülür (Örnekköy).
- Yaprakları kurutulup ufalanır, tülbentten geçirilir ve çıkan toz kısmı bebeklerde pişiklere dökülür (Maşukiye Bel.).
- Yapraklı dalları kaynatılır ve buharına böbrek sancısı olduğu zaman oturulur (Tepecik).
- Olgun meyveleri el arasında çıban olduğunda ve egzama tedavisinde aç karnına yutulur (Balaban).

- e) Olgun meyveleri çiğnenmeden hemoroit tedavisi için yutulur (Balaban, Doğantepe, Maşukiye Bel.).
- f) Yaprakları tütün balyalarının yumuşayıp nemli tutulması için üstüne sıra sıra konur (Doğantepe).
- g) Çocuklar olgun meyvelerinden parmaklarına oje yapar (Örnekköy).

Şekil 4-9: *Sambucus nigra* meyvelerinden oje yapımı

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (rutin, hiperozit, astragalin, kersitrin) (28, 29, 30, 33)

Kafeik ve benzeri bitki asitleri (29, 30, 33)

Müsilaj (29, 33)

Potasyum tuzları (29, 33)

Sambunigrin glikoziti (23, 33)

Steroid bileşikler (29, 33)

Tanen (29, 33)

Triterpenik maddeler (33)

Uçucu yağ (29, 30, 33)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları romatizmada (109, 128), felç hastalarında (3), şişliklerde, **yaprakları** hayvanlardaki yaralarda (39), çıbanda (110), balgam söktürücü olarak (99, 118), prostat tedavisinde (52), **gövde kabukları** idrar söktürücü, terletici ve müshil olarak (23), çıban (64) ve yaralarda, hayvanlarda antiparazitik ve antifungal olarak (79), **dalları** düdük yapımında (72), **çiçekleri** idrar söktürücü olarak (23, 39), şeker ve prostat hastalığında (39), öksürükte, astımda, balgam söktürücü olarak, hemoroitte (79), bronşitte (41, 79), göz nezlesinde (130), nefes darlığında, romatizmada kullanılır, saçlara takı olarak takılır (12), **meyveleri** prostatta (79), meyveleri eflatun ve siyah, yaprakları sarı ve yeşil renk verdiği için boyamada (37), **tohumları** hemoroitte (79), **kökleri** şeker hastalığında (39) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ağaçmülveri (3)	Patlangaç (22)
Düdüklük (72)	Patlangıç (22)
Karamürver (22, 23, 82, 99, 118)	Patlangoz (22)
Melesir (22)	Patlanguç (52)
Mındar ağ (22)	Patlankuç (22)
Mindıraç (22)	Patlavuç (22, 130)
Mülver (3, 79)	Patlayak (22)
Müniver (99, 118)	Patpatik ağacı (64)
Mürver (yaygın)	Sultanotu (128)
Mürverağacı (79)	Şişni (22, 130)
Mürverçiçeği (79)	Yalangoz (22)
Özübüyük (52)	Yalankoz (22)
Patırık (110)	Zenzelok (12)
Patlak (22)	

CARYOPHYLLACEAE

4.9. *Stellaria media* (L.) Vill. subsp. *media*

30-40 cm boyunda, tek yıllık, gövdesi zayıf ve yere yatık, otsu bitkiler. Alttaki yapraklar saplı, ovat veya kordat; üsttekiler kısa saplı veya sapsız, alttakilerden daha geniş. Çiçek durumu dallanmış umbella görünümünde. Sepaller 5, 3-7 mm, akut, seyrek tüylü; petaller 5, sepallerin en az yarısı kadar uzunlukta. Stamen 5-7; stilus 3. Meyve kapsula, valvler kaliksten uzun; tohumlar kahverengi, basık küremsi, kenarlar siğilli. Ç. 4-6. *Tarlalar, nemli yerler*. Trakya; Kuzey, Batı ve İç Anadolu.

Şekil 4-10: *Stellaria media* subsp. *media*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiye, 120 m, ISTE 84 093.

Yöresel İsmi: Kuşyüreği (Maşukiye Bel.), Arapsaçı (Nusretiye), Kulumcak, Gıyşak (Doğantepe), Bürümcek, Kuşotu (Suadiye Bel.).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Taze filizlerinden ve yapraklı dallarından pirinçli yemeği ve salatası yapılır (Nusretiye).

b) Toprak üstü kısımlarından börek içi yapılır. (Suadiye Bel., Doğantepe)

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (30)

Organik asitler (Askorbik asit) (23, 30)

Potasyum tuzları (23)

Saponin (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları gıda olarak (23, 53, 72, 74, 75, 117), kuvvet verici olarak (118), iç hastalıklarında ve akciğer iltihabında (72), idrar arttırıcı, balgam söktürücü, haricen yara iyi edici olarak (23, 63), hayvan yemi olarak (12) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Beyaz zulzula (118)

Camotu (22)

Cırcamuk (102)

Cırcımık (72)

Davarotu (12)

Gündegüzel (74)

Kolumcak (2)

Kusmak (22)

Kuşulak (22)

Kuşyüreği (75, 117)

Örümcek (63)

Serçedili (20, 22, 23)

Serçeotu (22, 23, 63)

Takacak (53)

Tavukotu (22)

CELASTRACEAE

4.10. *Euonymus latifolius* (L.) Miller subsp. *latifolius*

Çalı veya 6 m'ye kadar boyda ağaçlar. Genç dallar hemen hemen silindirik, genellikle pürüzsüz. Tepe tomurcuğu iğ şeklinde, 9-18 mm, pullar farklı uzunluklarda. Yapraklar 8-17 cm, obovat, çıplak, akuminat, ince testere dişli. Simoz çiçek durumları 1'den fazla çiçekli. Çiçekler 4-5 parçalı. Petal yeşilimsi. Meyve açılabilen, kanatlı, sarkık bir kapsula. Tohum turuncu arillusla çevrili. *Ormanlar, çalılıklar, 800-2000 m.* Trakya; Kuzey, Batı, Güney Anadolu.

Şekil 4-11: *Euonymus latifolius* subsp. *latifolius* ağacı ve tohumları

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Tepecik, 905 m, ISTE 84 193.

Yöresel İsmi : -

Kullanılan Kısmı: Tohumları.

Yöresel Kullanımı: Tohumları tespah yapımında kullanılır (Tepecik).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Hidrokarbonlar (58, 121) Triterpenoitler (58, 121)

Türkiye'deki Kullanımları :-

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: İşyanotu (102)

CHENOPODIACEAE

4.11. *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*

20-150 cm boyunda, yeşil, tek yıllık otsu bitkiler. Yapraklar genellikle 3 loplu, alt yüzde unlu görünümde, romboid-ovat veya ovat-lanseolat, 2-8 x 1-5 cm, tabanda dar kuneat, tepede akut; düzensiz dişli. Çiçek durumu tepede veya yaprak koltuğunda kümelenmiş başak, rasem veya simoz durumunda. Perikarplar serbest. Tohum kenarlarda obtus, yüzeyi hemen hemen pürüzsüz, az derin oluklu. Ç. 5-8. Boş alanlar, ekili araziler, deniz seviyesi-2000 m. Trakya; Batı, İç, Doğu ve Güney Anadolu.

Şekil 4-12: *Chenopodium album* subsp. *album* var. *album*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 179 m, ISTE 84 153.

Yöresel İsmi: Küllümançar (Doğantepe), Tavukotu (Şirin Sulhiye), Cimel (Suadiye Bel.), Evlidaotu (Örnekköy), Güllüotu (Serindere).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Taze filizleri ve yaprakları haşlanarak yemek ve börek içi yapılır (Doğantepe, Örnekköy, Suadiye Bel.).

b) Toprak üstü kısımları haşlanıp zeytinyağı ile salatası yapılır, pirinç veya bulgurla kavrulularak yemeği yapılır (Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Albuminoidler ve diğer nitrojen bileşikler (54)

Ecdysteroidler, beta-ecdysone (54)

Karoten (54)

Mineral tuzlar (54)

Oksalik asit (54)

Polypodin B (54)

Uçucu yağ (54)

Vitamin C (54)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları süpürge yapımında (76), böbrek iltihabında (64), **yaprakları** ve **taze sürgünleri** gıda olarak (64, 72, 74, 86, 91, 96, 112), **çiçekli dalları** idrar arttırıcı olarak (23, 63, 96), müshil etkide (23, 63), ayrıca baharat olarak (96) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akkazayağı (23)

Akpazı (23, 63, 96)

Aksirken (112)

Delisirken (117)

Iştır (3, 86)

Kazayağı (63, 64)

Kazayak (64)

Köpürgenotu (45)

Kursalık (22)

Selmo (91, 96)

Sılmık (126)

Sirgen (22, 23)

Sirkecen (22)

Sirkelen (64)

Sirkemancarı (53)

Sirken (yaygın)

Sirkence (72)

Sirkenotu (22, 64, 72)

Sirkeyen (22)

Süpürgeotu (76)

Telce (64)

Telçe (22)

Tellice (22)

Telpancarı (22)

Unluca (57)

Yabani ıspanak (22)

CISTACEAE

4.12. *Cistus creticus* L.

0,3-1 m boyunda çalılar. Yapraklar ovat veya oblong, 1-6 x 0,5-2 cm, sapı 3-15 mm, üst yüzeyi daha koyu yeşil. Çiçek durumu terminal, 1-6 çiçekli simoz; çiçekler pembe, 3-6 cm çapında. Stilus, stamenler ile eşit uzunlukta. Meyve yoğun yatık tüylü bir kapsula. Ç. 3-6. Kayalık yamaçlar, makilik alanlar, deniz seviyesi-1000 m. Trakya; Kuzey, Güney ve Batı Anadolu.

Şekil 4-13: *Cistus creticus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 872 m, ISTE 84 028, ISTE 84 050.

Yöresel İsmi: Laden (Örnekköy), Karağan (Tepecik), İstifiza (Aksığın).

Kullanılan Kısım: Yapraklı dalları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yapraklı dallarının dekoksiyonu çay olarak içilir (Örnekköy).

b) Toprak üstü kısımları kaynatılarak çıkan buharına adet söktürücü olarak kadınlar oturtulur (Aksığın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Diterpenoit (58)

Reçine (23)

Tanen (23)

Uçucu yağ (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları kısırlık ve idrar yolu iltihabı tedavisinde (75), ishalde (119), dış ağrısında (46), mide ağrısında (41, 119), hayvan yemi olarak (117), **yaprakları** hazımsızlıkta (41, 118), kan dindirici olarak (47, 62, 99, 118), yara tedavisinde (118), romatizmada (99, 118), yılan zehirlenmesinde (47), balgam söktürücü olarak (23), uyarıcı etkide (23, 106), ishalde (23, 86), **dalları** ipek böceğinin koza yapması için (86), **tohum** ve yaprakları kahverengi ve sarı renk verdiği için boyamada (37), **kökleri** ishalde (46) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Karağan (22)

Pamukla (22, 98)

Karağı (22)

Pamuklan (118)

Karah (22)

Pamuklar (41, 98, 118)

Karahan (22)

Pamuklarotu (47, 118)

Kortli (22)

Pamukluk (17, 98, 99, 117)

Laden (22)

Pamuklukçalısı (46)

Pamucak (75)

Pamukotu (62, 86)

Pamukcuk (46)

Tavşancıl (23)

Pamukçuk (117)

COMPOSITAE

4.13. *Arctium minus* (Hill) Bernh. subsp. *minus*

Yaklaşık 1 m boyunda, tek yıllık bitkiler. Yapraklar 6-29 x 6-26 cm. Kapitulum sapsız veya çok kısa saplı, yoğun simoz durumda. İnvokrum yaklaşık 2 cm genişliğinde, çıplak veya seyrek ağımsı. Brakteler iğnemsî, hepsi tepede kanca şeklinde, sarımsı yeşil renkte, orta kısmında 1 mm'den daha az genişlikte. Çiçekler eflatun, involukruma eşit uzunlukta, involukrum yaklaşık 2 cm genişliğinde. Aken basık, oblong, bazen pürüzlü. Ç. 7-8. Orman altları, yol kenarları, 120-1700 m. Trakya; Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-14: *Arctium minus* subsp. *minus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 178 m, ISTE 84 107.

Yöresel İsmi: Lahanaotu (Servetiye Karşı), Pıtrakdikenî, Pıtrak (Doğantepe).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Yapraklarının dekoksasyonu kaşıntı olan bölgeye sürülür (Servetiye Karşı).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

İnulin (28)

Müsilaj (28)

Polifenoller (55, 65)

Seskiterpenoitler (arctiopicrin, onopordopicrin) (55, 65)

Sülfür içerikli asetilenik bileşikler (arctinon, arctinol) (28)

Uçucu yağ (28)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları güneş çarpmasında ve yanıklarda (44, 52, 110, 111, 118), soğuk algınlığında (111), romatizmada, ateş düşürücü olarak (52), çıbanda (53, 129), hayvanlardaki yaralarda (110, 129), yaprakları ve **gövdesi** gıda olarak (16, 22), **çiçekleri** evlerde ve buğday çuvallarında açılan fare deliklerini kapatmak için (75), göz rahatsızlıklarında (93, 109) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acıkabalak (52)

Kabalak (52, 129)

Ayıpıtırağı (75)

Kabalakotu (111)

Bozıttrak (52, 129)

Kocaot (52)

Büyükkabalak (52, 53)

Kokorat (52)

Devepıtırağı (45)

Kriz (109)

Domuzpıtırağı (75)

Löşlek (110)

Düvetabanı (110)

Pıttrak (52, 129)

Galabah (22)

Şoropok (22)

Galabak (22)

Toptelli (93)

Galagan (22)

COMPOSITAE

4.14. *Bellis perennis* L.

Şekil 4-15: *Bellis perennis*

Çoğunlukla rozet şeklinde taban yapraklı, çok yıllık otlar. Yapraklar spatulat, 2-30 x 0,5-1,5 cm, tepede obtus veya akut, tabanda daralmış, her iki yüzü de seyrekçe yumuşak tüylü. Kapitulum sapı 1,5-10 cm. İnvokrum 0,5-1 cm genişliğinde; brakteler ovat-lanseolat, 3-6 x 0.75-2,5 mm, tepede obtus veya akut. Dilsî çiçekler 30-50 adet, korollası 5-7 mm, beyaz. Tüpsü çiçeklerin korollası 1,5-2 mm. Aken tipi meyve tepede yuvarlak, 1.3-1,5 x 0.7-0.8 mm, seyrek yumuşak tüylü. Ç. 3-8. Ormanlar, nemli alanlar, deniz seviyesi-2000 m. Trakya; Kuzey, Batı, Güney ve İç Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., 162 m, ISTE 84 121.

Yöresel İsmi: Beyazpapatya (Suadiye Bel., Aksığın).

Kullanılan Kısım: Kapitulumları ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Kapitulumları kurutulup dekoksasyonu veya infüzyonu çay olarak içilir (Aksığın).
- Kapitulumları kurutulup infüzyonu boğaz ağrısında ve soğuk algınlığında kullanılır (Karatepe).
- Yaprakları otlı yemeklere katılır (Suadiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (30)

Müsilaj (68)

Poliasetilenler (30)

Triterpen saponinler (30)

Uçucu yağ (68)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları bronşitte, soğuk algınlığında, gaz giderici olarak, sivilcelerde ve saç dökülmesinde (64), baş ağrısında (68, 69, 122), bahar yorgunluğuna karşı (68, 69), **yaprakları** gıda olarak (75), **kapitulumları** mide ve karın ağrısında (39, 64, 118), göz hastalıklarında, bademcik iltihabında (64, 118), akne, şeker hastalığı, tansiyon tedavisinde, iltihap söktürücü olarak, çil tedavisinde (64), öksürükte (6, 44, 53, 64, 68, 118), nefes darlığında (53, 64), idrar söktürücü olarak, müshil etkide (23, 93, 96), boğaz ağrısında (86), kuvvet verici (96), terletici, göğüs yumuşatıcı olarak (23), soğuk algınlığında (118), saç dökülmesinde (64, 86), hemoroitte (44, 59, 68) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akbubeçlik (117)

Babaçya (64)

Beyazpapatya (64)

Çayırpapatyası (23, 96)

Kırpapatyası (117)

Koyunçiçeği (22)

Koyungözü (22, 23, 68, 75, 93, 96)

Kuzugözü (64)

Nineotu (75)

Nisanpapatyası (86)

Papatya (yaygın)

Vase darve (64)

COMPOSITAE

4.15. *Cichorium intybus* L.

Şekil 4-16: *Cichorium intybus*

20-100 cm boyunda, kabaca tüylü veya hemen hemen çıplak, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde sağlam yapılı, oluklu. Taban yaprakları kısa saplı, oblanseolat, dişli. Gövde yaprakları tabandakilere benzer ama sapsız ve çoğunlukla akut kulakçıklı. Kapitulum 2,5-3,5 cm eninde, yaprakların koltuğunda veya sapların ucunda. Dıştaki brakteler ovat; içtekiler lanseolat, dıştakilerden 2-3 kat daha uzun. Papus akenden 8-10 kat daha kısa. Ç. 4-9. Yol kenarları, boş ve ekilmiş alanlar, deniz seviyesi-3050 m. Trakya; tüm Anadolu'da geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., 163 m, ISTE 84 047.

Yöresel İsmi: Sakızotu (Suadiye Bel.), Mavihindiba, Hindiba (Servetiye Camii), Radika (Nusretiye, Karşıyaka Bel.).

Kullanılan Kısmı: Lateksi ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu dahilen veya yapılan yemeği yenerek hemoroit, egzama, sedef hastalığı tedavisinde ve şekeri düşürmek için kullanılır (Servetiye Camii).

b) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu cinsel bölgedeki kaşıntıda dahilen kullanılır (Nusretiye).

c) Çizilen kökünden akan lateksi kurutulup yemeklerden sonra sindirime yardımcı olması için çiğnenir (Suadiye Bel., Nusretiye).

d) Taze bitkinin gövdesi ve yaprakları haşlanıp börek içi olarak ve salatalarda kullanılır (Servetiye Camii, Karşıyaka Bel., Nusretiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı maddeler (23, 33)	Pentozanlar (33)
İnulin (33)	Tanen (33)
Kikoriin isimli bir kumarin glikoziti (23,33)	Uçucu yağ (23, 33)
Müsilaj (23, 33)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları idrar yolu iltihabında, kabızlıkta (10, 118), midevi olarak (6, 23, 118), yaralarda (64, 119), ülser tedavisinde (119), idrar arttırıcı, terletici, iştah açıcı, kuvvet verici ve safra söktürücü olarak (23), rahim hastalıklarında (57), **yaprakları** ve **gövdesi** gıda olarak (38, 57, 74, 86, 117, 123), **lateksi** yara iyileştirici olarak (57), 'dağ sakızı' denilen sakızın hazırlanmasında (91, 96), **kökleri** kurutulup kahve ile içilerek (96), karaciğer hastalıklarında (123), sara (93), astım ve ülser tedavisinde (91, 96), böbrek taşı dökücü olarak (48, 111), hemoroitte (59) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acıgıcı (74)	Çatlanguç (22)	Hindiba (48, 86, 96, 117, 118)
Acıgıcıkulağı (22)	Çıtlık (22)	Hindibağ (22, 64)
Acıgünek (22)	Çiniçiçeği (74)	Hindibahar (22)
Acıkıcı (22)	Çukur (111)	Hindiibiği (64)
Acikulak (22)	Çukurotu (111)	Karahindiba (10, 48, 96, 118)
Acıma (22)	Eşekkarakavuşu (111)	Könik (22)
Acımak (22)	Gıcıcı (74)	Mayasılotu (102).
Acımarul (48)	Güneyik (22)	Sakızlıkotu (75)
Akgünek (22)	Güneğik (22)	Sütlüot (6)
Akgüneyik (22)	Günek (22)	Talik (91, 96)
Akhindiba (22)	Günervik (22)	Talışk (93)
Çakçak (22, 91, 96)	Güneyik (17, 22)	Yabanihindiba (10, 22, 123)
Çatlangaç (22)	Güneylik (22)	
Çatlangaz (59)	Gürlükotu (6, 118)	
Çatlangoz (22, 57)	Hamsütlüvan (59, 129)	

COMPOSITAE

4.16. *Cirsium creticum* (Lam) d'Urv. subsp. *creticum*

**Şekil 4-17: *Cirsium creticum*
subsp. *creticum***

Yaklaşık 1 m boyunda, zayıf, silindir gövdeli çok yıllık bitkiler. Gövdeler dar sinuat kanatlı, sert dikenli. Gövdenin ortasındaki yapraklar zarımsı, genellikle pinnatilobat, 2-3 lateral loplulu, dikenleri 3-10 mm. Lamina dikenlerle birlikte 8-20 x 2,5-8 cm, üst yapraklar linear-lanseolat. Kapitulum uçta küçük kümeler halinde, kısa saplı veya sapsız. İnvolukrum yarı küremsi-çansı, 13-16 mm. Brakteler 6-8 sıralı, dıştaki ve ortadakiler ovat veya oblong-ovat, obtus, dikenler 0,4-1 mm. Korolla 15-18 mm. Akenler 3 mm, pürüzsüz ve soluk kahverengi. Papus 10-13 mm. Ç. 6-8. Nemli ve sulak alanlar, deniz seviyesi-1300 m. Trakya, Kuzeybatı, Batı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Yeniköy Bel., 68 m, ISTE 84 123.

Yöresel İsmi: Eşekçalısı (Yeniköy Bel.), Eşekdikeni (Suadiye Bel., Doğantepe).

Kullanılan Kısmı: Gövdeleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Gövdeleri ayıklanıp kuzu etli yemeklerle beraber pişirilir (Doğantepe, Yeniköy Bel.).

b) Gövdeleri ayıklanıp çiğ olarak yenir (Suadiye Bel., Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Meyveleri ezilip mantar zehirlenmelerine karşı yenir (39).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Devedikeni (39) Yıldızotu (39)

COMPOSITAE

4.17. *Filago vulgaris* Lam.

Şekil 4-18: *Filago vulgaris*

5-40 cm boyunda, dik, ortadan itibaren dallanmış gövdeli bitkiler. Tüy örtüsü grimsi-beyaz. Yapraklar 12-30 x 1-4 mm, linear-lanseolat veya lanseolat, kenarları dalgalı. Kapitulum 5 x 1,6 mm, hemen hemen silindirik, 20-40'lık yoğun küremsi kümeler şeklinde, 10-12 mm genişliğinde. Brakteol 4-4,5 x 1,1 mm, lanseolat, sarımsı, kenarlarda genellikle hafif kırmızı renkli. İçteki dışi çiçekler 3 mm, 20-25 adet; hermafrodit çiçekler 2,8 mm, 1-4 adet. Aken 0,5-0,8 x 0,2 mm, oblog-ovoid, kahverengi. Ç. 3-6. *Kuru açıklık alanlar, orman açıklıkları, deniz seviyesi-1000 m. Trakya; Kuzey ve Batı Anadolu.*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 503 m, ISTE 84 110.

Yöresel İsmi: Kuzaotu (Serindere).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu elde çıkan yaralarda (kuza) ve siğillerde sabahları içilir (Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Bitki idrar ve safra arttırıcı olarak kullanılır (23).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Pamukotu (23)

COMPOSITAE

4.18. *Matricaria chamomilla* L. var. *recutita* (L.) Grierson

Gövde 10-45 cm, çıplak. Yapraklar 2-3-pinnatisekt. Alttaki yapraklar 5-7 cm, çıplak, primer segmentler 10-12 çift. Kapitulumlar çoğunlukla tek, bazen az çok korimbus halinde. İnvolutrum önce 5-6 mm, daha sonra 8 mm'ye kadar genişlikte; brakteler oblanseolat, obtus veya akut, 2,5-3,5 mm. Dilsî çiçekler beyaz, 12-15 adet; korollası (ligula) 4-8 mm, önce yayık, daha sonra geriye kıvrık. Tüpsü çiçekler sarı, 1,25-1,5 mm. Akenler kahverengi, çıplak, 0,75 mm, koronasız. Ç. 3-4. Yol kenarları, otlaklar ve ekili araziler, deniz seviyesi-900 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-19: *Matricaria chamomilla* var. *recutita*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Yeniköy Bel., 69 m, ISTE 84 167.

Yöresel İsmi: Papatya (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısım: Kapitulumları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Kapitulumlarının infüzyonu grip ve soğuk algınlığında içilir (Yeniköy Bel.).
- b) Kapitulumlarının infüzyonu balgam söktürücü olarak içilir (Pazarçayırı, Kazandere).
- c) Kapitulumlarının infüzyonu boğaz iltihabında ve öksürükte içilir (Yeniköy Bel., Pazarçayırı, Kazandere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı madde (23)

Fenolik bileşikler (flavonoidler, kumarinler) (14, 23, 28, 30, 33, 58)

Müsilaj (28, 30)

Reçine (23)

Uçucu yağ (14, 23, 28, 30, 33, 58)

Uçucu yağında kamazulen, terpenik ve seskiterenik (matrisin, bisabolol) bileşikler bulunur (23, 28, 33, 55).

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları bebeklerde gaz sancısında, sıtmada (117, 118), karın ağrısında (50, 117, 118), öksürükte, haricen saçların güçlendirilmesinde (50), romatizmada (6, 50), idrar arttırıcı, iştah açıcı, safra söktürücü, ağrı kesici, yara iyi edici olarak ve boğaz iltihabında (63), **kapituluları** sakinleştirici (23, 41, 106, 123), ağrı kesici olarak (106), sıtmada (41), hazımsızlıkta (41, 47, 118), bebeklerin yüz ve gözlerinin temizlenmesinde, göz ağrısında (47, 118), idrar arttırıcı, iştah açıcı (23, 48), safra söktürücü olarak, hemoroitte (23), yaralarda (23, 79), ağız kokusunda, mide ve böbrek sancısında (79), öksürükte (48, 79), ateş düşürücü olarak (6, 46), kulak ağrısında (6), gaz giderici olarak (23, 79, 117, 118), astımda (79, 99), sindirim sistemi rahatsızlıklarında (120), bronşitte (47, 79), diş eti hastalıklarında (99), sarı renk verdiği için boyamada (37) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acıpapatya (117, 118)

Adıpapatya (22)

Akbaba (22)

Akbabaca (22)

Akbabaç (22)

Akbubaç (22)

Akbubeşce (22)

Babaçya (50, 118)

Babatça (46)

Babuçça (22)

Babunç (22, 23)

Bebişçe (22)

Bobaççe (22)

Boğazçiçeği (22)

Bubaçça (22)

Bubeççe (22)

Bubeşçe (22)

Delıpapatya (117, 118)

Kelkızçiçeği (22)

Mayıspapatyası (22, 23, 63)

Papaçya (41, 117, 118)

Papatya (yaygın)

Tıbbıpapatya (23)

COMPOSITAE

4.19. *Petasites hybridus* (L.) Gaertner

80 cm'ye kadar boyda, yatay rizomlu, çok yıllık bitkiler. Taban yaprakları uzun saplı, lamina 8-90 cm çapında, hemen hemen dairemsi, kordat, az çok loplu. Önce iki yüzde de tüylü, daha sonra üst yüz tüysüz ve yeşil, alt yüz grimsi, kolayca düşen yünsü tüylü. Çiçekli gövde morumsu kırmızı, gövde yaprakları lanseolat. Çiçek durumunun boyu eninden uzun. Erkek çiçek kapitulumu 6-12 mm; dişi çiçek kapitulumu 4-8 mm uzunluğunda. Brakteler obtus. Çiçekler krem-si-beyaz. Aken 2-3 mm, silindirik; papus 6-10 mm. Ç. 5-6. Nemli alanlar, dere ve su kenarları, deniz seviyesi-1800 m. Trakya; Kuzey Anadolu.

Şekil 4-20: *Petasites hybridus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 503 m, ISTE 84 116.

Yöresel İsmi: Şemsiyeotu (Balaban), Ayıkulağı (Tepecik), Kabakulakotu, Faraflla, Kabalak (Camidüzü).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Yaprakları ısıtılıp vücutta ağrı olan bölgeye sarılır (Balaban).
- Yaprakları ısıtılıp çocuklar kabakulak olduğu zaman kulaklarına sarılır (Camidüzü).
- Yaprakları ineklerdeki yaralara sarılır (Camidüzü, Tepecik).
- Taze yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (Tepecik).
- Büyük yaprakları başa şapka olarak konur veya iki yaprak iğneyle veya ince bir dal parçasıyla birbirine tutturularak şemsiye yapılır (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (28, 30)

Flavonoidler (28, 30)

Müsilaj (28, 30)

Seskiterpenoitler (28, 30, 55)

Tanen (28, 30)

Uçucu yağ (28, 30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları iltihap toplayıcı, ağrı giderici olarak (39), yaralarda (79), yaprakları ve **genç sürgünleri** sebze olarak özellikle kabızlıkta yenerek (72), turşu yapımında (39), **gövdesi** düdük yapımında, **kökleri** bebeklerde pamukçuğa karşı (39), idrar arttırıcı, terletici ve kabız olarak (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Kabalak (39, 72, 79)

Kalabakotu (79)

Kalpakotu (79)

Karakafes (39)

Kelotu (23)

Konşrakt (79)

Şemsiyeotu (79)

Vebaotu (23)

Şekil 4-21: *Petasites hybridus* yapraklarının kullanımı (Balaban)

COMPOSITAE

4.20. *Pulicaria vulgaris* (L.) Gaertner

10-30 cm boyunda, genellikle dallanmış, dik veya yayılmış, yünsü, yumuşak tüylü, tek yıllık bitkiler. Alttaki yapraklar obovat, 1,5-2,5 x 0,6-1 cm, tepesi akut, sapsız, gövdeyi hemen hemen sarıcı, tam; üstteki yapraklar oblanseolat veya eliptik, 5-10 x 1,5-3 mm. Kapitula çok sayıda, dalların ucunda tek. İnvolutrum 0,75-1 cm genişliğinde; brakteler 4-5 sıralı, yoğun kısa yumuşak tüylü. Dilsî çiçekler 1 sıra, korolla 1 x 0,3 mm. Tüpsü çiçekler çok sayıda; korolla 2 mm. Aken elipsoid, 1,25-1,5 mm. Papus yaklaşık 1,5 mm. Ç. 7-8. *Su kenarları, boş alanlar,*

Şekil 4-22: *Pulicaria vulgaris*

deniz seviyesi-1250 m. Trakya; Batı, İç ve Doğu Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 062.

Yöresel İsmi: Papatya (Balaban).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları kurutulup dekoksasyonu elde oluşan beyazlıklarda (gümüş hastalığı, semiz hastalığı) içilir (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:-

COMPOSITAE

4.21. *Senecio vernalis* Waldst.&Kit.

10-70 cm boyunda, dik, tek yıllık bitkiler. Gövde ve yapraklar genellikle ağımsı tüylü. Taban yaprakları ovattan oblonga kadar değişen şekillerde, genellikle pinnatifit, saplı; gövde yaprakları benzer şekilde, gövdeyi sarıcı. Kapitula ışımsal, 1,5–2,5 cm genişliğinde. İnvokrum hemen hemen kadeh şeklinde; brakteler 3-8 mm, lanseolat, çıplak, genellikle siyah tepeli. Kalikulanın brakteleri 1,5-2,5 mm, linear. Dilsli korolla 5-9 adet, sarı, 5-10 mm. Aken 1,5-3 mm, basık tüylü. Papus 4-7 mm, beyaz. Ç. 3-8. Boş ve kumlu alanlar, tarlalar, deniz seviyesi-3000 m. Trakya; Anadolu'da yaygın.

Şekil 4-23: *Senecio vernalis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 106 m, ISTE 84 105.

Yöresel İsmi: Sarıpatatya (Balaban).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları kaynatılır, ezilip zeytinyağıyla karıştırılarak merhem kıvamına getirilip yaraların üzerine sürülür (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Alkaloit (senecivernin, senkirkin) (55, 65)

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Ekinotu (130)

COMPOSITAE

4.22. *Senecio vulgaris* L.

50 cm'ye kadar boyda, tek bazen iki yıllık bitkiler. Gövdeler ve yapraklar çıplak veya seyrek ağımsı tüylü. Taban ve alttaki gövde yaprakları saplı, oblog-obovate, pinnatifid, loplar dentat; üstteki yapraklar gövdeyi sarıcı, kulakçıklı, oblong. Kapitula tabla şeklinde, 0,4-0,5 cm genişliğinde, hemen hemen sapsız. İnvolutrum silindirik; brakteler 6-8 mm, linear, çıplak, genellikle siyah tepeli. Kalikulanın brakteleri 2-3 mm, lanseolat, üst üste gelmiş şekilde. Dilsiz korolla yok; tüpsü çiçekler sarı. Aken 1,5-2,5 mm, yoğun basık tüylü. Pappus 5-7 mm, beyaz. Ç. 3-8. Boş alanlar, tarlalar, makilikler, deniz seviyesi-700 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-24: *Senecio vulgaris*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, 109 m, ISTE 84 134.

Yöresel İsmi: Sütlüce (Şirin Sulhiye).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- Taze yapraklarından haşlanıp suyu süzülerek salata yapılır (Yeniköy Bel.).
- Hayvanların sütünü arttırdığı düşünüldüğü için toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:**

Alkaloitler (senecionine, senecin) (20, 30, 55, 65)

Flavonoitler (30)

Reçine (20)

Tanen (20)

Uçucu yağ (30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları kanaryalara yeşil yem olarak (23), gıda olarak (38), **çiçekleri** sarı ve yeşil renk verdiği için boyamada (37), **kökleri** egzamada (122) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Taşakçilot (117)

COMPOSITAE

4.23. *Silybum marianum* (L.) Gaertner

30-100 cm boyunda, gövdesi boyuna oluklu, seyrek, ince uzun yumuşak tüylü bitkiler. Yapraklar tüysüz, soluk yeşil, damarlar boyunca beyaz benekli, belirgin iğne dişli; taban yaprakları obovat, saplı, 9-26 x 5-2 cm, derin üçgen loplu; üsttekiler basit, ovat-lanseolat, gövdeyi sarıcı. İnvokrum 2,5-4 x 2-4 cm; brakteler yatık iğneli, ovat tabanlı; içteki brakteler lanseolat. Meyve 7 x 3 mm, siyah çizgili kahverengimsi bir aken. Dış papus tüyleri yaklaşık 15 mm. Ç. 4-5. *Yol kenarları, ekilmemiş alanlar; deniz seviyesi-600 m. Trakya; Batı ve Güney Anadolu.*

Şekil 4-25: *Silybum marianum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiye, 120 m, ISTE 84 169.

Yöresel İsmi: Kocabaş (Karşiyaka Bel.).

Kullanılan Kısmı: Gövdesi ve genç sürgünleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Gövdesi ve genç sürgünleri soyulup iç kısımları çiğ olarak yenir (Karşiyaka Bel.).

b) Gövdesi ve genç sürgünleri soyulup pirinçli yemeği yapılır (Nusretiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Organik asitler (fumarik asit) (28, 30, 55)

Poliasetilenler (30)

Sabit yağ (30)

Silimarın denen flavonolignan karışımı (majör bileşik silibin=silibinin) ve diğer flavonoitler (28, 30, 33, 55, 83)

Steroller (28, 30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları iştah açıcı, idrar arttırıcı, ateş düşürücü, yatıştırıcı olarak, romatizmada (23), **çiçekli dalları** ateş düşürücü olarak (106), **genç sürgünleri** ve **gövdeleri** soyulup gıda olarak (39, 75, 117), **meyveleri** karaciğer hastalıklarında ve safra arttırıcı olarak (23), **tohumları** bronşitte (52) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akkız (23)

Başkavkas (52)

Devedikeni (23)

Devekengeri (23)

Eşekkengeri (75)

Gengel (39)

Kangal (75)

Kengel (23)

Kıbbun (23)

Kocakavkas (52)

Meryemanadikeni (23, 106)

Sütlükengel (23)

Şevketibostan (2)

Şevkülmaryem (23)

Uslıkenker (117)

Uslukenger (23, 117)

COMPOSITAE

4.24. *Sonchus asper* (L.) Hill. subsp. *glaucescens* (Jordan) Ball

Şekil 4-26: *Sonchus asper*
subsp. *glaucescens*

10-150 cm boyunda, tek veya iki yıllık, otsu bitkiler. Gövde çıplak veya yukarı kısımda salgı tüylü. Taban yaprakları genellikle rozet şeklinde, oblongdan obovata kadar değişen şekillerde, tam; gövde yaprakları ovat-lanseolat, sapsız, yuvarlak kulakçıklı; bütün yapraklar yumuşak dikensi dişli. İnvolukrum kampanulat. Kapitula 2-2,5 cm genişliğinde. Dilsî çiçekler sarı, dıştakiler hafif morumsu-siyah lekeli. Aken 2-3 mm, elipsoit, kanatlı, her yüzü 3 damarlı. Papus 7-9 mm. Ç. 3-8. Orman açıklıkları, ekilmiş araziler, deniz seviyesi-1920 m. Trakya; Anadolu'da Güneydoğu hariç geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 503 m, ISTE 84 042, ISTE 84 168.

Yöresel İsmi: Özsütlü, Sütlüotu (Serindere), Sütlük, Sütlen (Suadiye Bel.), Çallıcaotu (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları, yaprakları ve gövdesi.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının dekoksyonu kanser hastalarına içirilir (Serindere).
- b) Taze yaprakları ve gövdesi haşlanıp sirkeli, sarımsaklı salatası yapılır ve kansere iyi geldiği düşünüldüğü için yenir (Suadiye Bel.).
- c) Taze gövdesinden ve yapraklarından salata ve otlu yemeklerin içine katılarak yemeği yapılır (Serindere, Yeniköy Bel.).
- d) Hayvanların sütünü arttırdığı düşünüldüğü için toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Suadiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:** Seskiterpen laktonlar (61)**Türkiye'deki Kullanımları:****Toprak üstü kısımları** hayvan yemi olarak (75, 117), **taze sürgünleri** ve **yaprakları** gıda olarak (45, 53, 75, 96, 112, 117), **lateksi** yara ve kesiklerde (79) kullanılır.**Türkiye'deki Yöresel İsimleri:**

Eşekgevreği (17)	Sakızlık (112)
Eşekhelveası (117)	Sökelek (53)
Gevirtlek (75)	Sukangalı (45)
Karagouk (112)	Sütlengeç (79)
Kuzugevirdiği (2)	Sütlükdiken (96)
Safarik (53)	Sütlüt (117)

COMPOSITAE

4.25. *Tanacetum parthenium* (L.) Schultz Bip.

20-60 cm boyunda bitkiler. Yapraklar 3-12 cm, 1-2-pinnatisekt, yaprak sapı 2,5-8 cm, her yüzde seyrek kısa yumuşak tüylü; primer segmentler 3-5 çift, alttakiler 1-3,5 x 0,5-2 cm, genellikle dişli kenarlı 3-4 loplulu; üsttekiler kısa ve daha az bölünmüş. Kapitula korimbus durumunda 30'a kadar değişen sayılarda. İnvokrum 5-7 mm genişliğinde; brakteler 2,5-5 x 0,7-1 mm, lanseolat, seyrek kısa yumuşak tüylü. Dilsî çiçekler genellikle 12-20 adet, korollası beyaz, 5-7 x 2-4 mm. Tüpsü çiçekler yaklaşık 1,75 mm. Aken grimsi, yaklaşık 1-1,5 mm. Ç. 5-9. *Boş alanlar, dere kenarları, orman açıklıkları, deniz seviyesi-2438 m. Trakya; Kuzeybatı, Batı ve İç Anadolu.*

Şekil 4-27: *Tanacetum parthenium*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 503 m, ISTE 84 124.

Yöresel İsmi: Pireotu (Serindere).

Kullanılan Kısım: Kapitulumları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Kapitulumlarının infüzyonu gripte içilir (Balaban).
- b) 3-4 adet kapitulum ve 1 tutam *Tilia* sp. çiçek durumundan hazırlanan infüzyonu ses kısıklığında ve boğazı rahatlatmak amacıyla içilir (Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı madde (23)

Flavonoitler (14, 30, 66)

Poliasetilenler (30)

Seskiterpen laktonlar (14, 30, 33, 55, 58, 66)

Tanen (14)

Uçucu yağ (14, 23, 30, 66)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları başağrısında, **çiçekli dalları** idrar arttırıcı, gaz söktürücü, midevi ve safra kesesi taşlarını düşürücü olarak (96), **kapitulumları** kuvvet verici, uyarıcı, adet söktürücü, böcek öldürücü (23, 96), ateş düşürücü olarak (10, 23, 96, 118), migrende, mide ağrısında (10, 118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Beyazpapatya (10, 118)

Gümüşdüğme (23, 82)

Marsuvanotu (96)

Papatya (10, 118)

COMPOSITAE

4.26. *Taraxacum scaturiginosum* G. Hagl.

Bitki hemen hemen çıplak, skapus sadece kapitulunun alt kısmında ağımsı tüylü. Yapraklar lobat, genelde uzun terminal loplü; yaprak sapı kırmızımsı. Dıştaki brakteler ovat, hafifçe basık, beyazımsı veya soluk gri kenarlı; involukrum yeşil, yaklaşık 14 mm. Dilsî korolla sarı; stigma koyu gri veya siyahımsı; polen bulunur. Aken tepeye yakın kısımda dikencikli, tepesinde konik uzantılı, 4,5-5,5 mm, saman renginde; gaga yaklaşık 7,5 mm. Papus beyaz, yaklaşık 6 mm. Ç. 3-6. Nemli alanlar, deniz seviyesi-2500 m. Trakya; Kuzetbatı ve İç Anadolu.

Şekil 4-28: *Taraxacum scaturiginosum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 154.

Yöresel İsmi: Sütliot (Şirin Sulhiye), Sarısütlü, Hindiba (Balaban).

Kullanılan Kısım: Yaprakları, çiçek sapı ve kapitulunları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Kapitulunlarının ve çiçek sapının dekoksyonu iltihap kurutucu olarak içilir (Balaban).
- b) Yaprakları kara lahana yemeğinin içine katılır. Cinsel bölgede kaşıntı olduğu zaman yapraklarından yapılan bu yemek yenir (Şirin Sulhiye).
- c) Yaprakları haşlanıp yemeği ve zeytinyağlı salatası yapılır (Balaban).
- d) Taze yapraklarından *Mentha* sp. yapraklarıyla beraber salatası yapılır (Şirin Sulhiye).
- e) Çocuklar çiçek sapını koparıp düdük yapar (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi: -****Türkiye'deki Kullanımları:**

Yaprakları kalp kuvvetlendirici olarak yenir (74), **kapitulumları** şeker hastalığında kullanılır (112). Ayrıca diğer bazı *Taraxacum* türlerinin de gıda olarak kullanıldığı görülmüştür (38, 45, 92, 120).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Kıvırkıvır (112)

Sütlük (74)

COMPOSITAE

4.27. *Tussilago farfara* L.

10-20 cm boyunda, çok yıllık, rizomlu, otsu bitkiler. Yapraklar saplı, genellikle tabanda, lamina 10-20 cm çapında, akut loblu, kenarları düzensiz dişli, üst yüz koyu yeşil, alt yüz sık ve beyaz tüylü. Skapus 4-15 cm, çok sayıda morumsu pulsu yapraklı, yünsü bir tüy örtüsüyle kaplı, tomurcuk halinde iken dik, çiçek açtıktan sonra sarkık. Çiçekler sarı. Kapitulum 1,5-2,5 cm genişliğinde. Brakteler 1-2 sıralı, linear, obtus, genellikle morumsu-beyaz tüylü. Aken 3-4 mm. Papus 10-15 mm. Ç. 3-4. *Boş ve kumlu alanlar, nemli yerler, deniz seviyesi-2400 m.* Trakya; Anadolu'da Doğu hariç geniş yayılışlı.

Şekil 4-29: *Tussilago farfara*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Maşukiye Bel., ISTE 84 086.

Yöresel İsmi: Öksürükotu (Maşukiye Bel., Servetiye Camii, Karatepe), Hindiba (Karatepe, Örnekköy), Kınaçiçeği, Kınaotu (Suadiye Bel.).

Kullanılan Kısım: Yaprakları, kapitulumları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımları kaynatılıp suyuna ağrıyan ayaklar sokulur ve dinlendirilir (Örnekköy).
- b) Yaprak ve kapitulumlarının infüzyonu öksürük kesici ve balgam söktürücü olarak içilir (Servetiye Camii, Karatepe).
- c) Yaprakları haşlanarak salata ve soğanla kavrulularak yemek yapılır (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Bitki asitleri (14, 30, 33)

Flavonoitler (14, 30, 33)

İnulin (14, 30, 33)

Müsilaj (14, 30, 33)

Pirolizidin alkaloidleri (senkirkin, tussilagin) (14, 28, 30, 33)

Tanen (14, 30, 33)

Triterpen ve sterol bileşikleri (14, 30, 33)

Uçucu yağ (14, 68, 69)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları gıda (64), kaşıntı giderici olarak, **yaprakları** bronşitte (118, 120), yara ve kesiklerde (47, 118), guatr tedavisinde, çıban (53, 128) ve şişlerde (53), öksürükte (48, 69), büyükbaş hayvanlarda iltihaplı bölgelerde, karın ağrısında, bebeklerdeki gazda (129), **sapları** düdük yapımında (92), **kapitulmaları** astım ve bronşitte (10, 92), öksürük tedavisinde (10, 68, 69, 75, 118, 122), akciğer rahatsızlıklarında, yara, yanık ve göz iltihabında (122), göğüs yumuşatıcı olarak (23, 96), **kökleri** kırık tedavisinde (129) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akkız (92)

Ayıkulağı (53)

Bandırmayaprağı (47, 118)

Bozot (128)

Derekabalağı (129)

Devetabanı (57, 122)

Farfaraotu (23, 48, 75, 122)

Kabalak (64)

Kabaldak (53)

Kabarcık yaprağı (128)

Kavalak (23)

Kovalak (122)

Öksürükotu (yaygın)

Pamukluotu (92)

Sulandikotu (17, 23, 122)

CONVOLVULACEAE

4.28. *Convolvulus arvensis* L.

Yaklaşık 3 m boyunda, sürünücü veya tırmanıcı, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar saplı, sagıtat veya hastat, 5 x 3 cm, çıplak veya seyrek tüylü, tepesi akut. Çiçekler genellikle tek, bazen 2-3 çiçekli simoz durumda. Sepaller obovattan oblonga kadar değişen şekillerde, yaklaşık 4 x 2,5 mm, obtus, mukronulat. Korolla beyaz veya pembe, huni şeklinde, hemen hemen çıplak, 15-25 mm. Stamen 5; ovaryum çıplak. Meyve lokulusit kapsula. Ç. 4-9. Boş araziler, dere ve yol kenarları, deniz seviyesi-3050 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-30: *Convolvulus arvensis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Karatepe, 147 m, ISTE 84 112.

Yöresel İsmi: Leksiotu (Karatepe), Tosbağotu, Babootu (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yaprakları otlı yemeklere katılır (Karatepe).

b) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Karatepe, Yeniköy Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Nişasta (20, 23)

Reçine (20, 23)

Şeker (20, 23)

Tanen (20, 23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları baharat (96) ve sebze olarak (74, 75, 91, 92, 96, 112), idrar arttırıcı (79), kan durdurucu olarak (112), mide rahatsızlıklarında (128), **yaprakları** ayran aşına katılarak (91) ve çorba yapımında (22), **çiçekleri** gıda olarak (86), kökünden elde edilen **lateksi** müshil olarak (22, 23, 74, 92), safra söktürücü ve kurt düşürücü olarak (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Bağarcıkurganı (117)

Bağcık (117)

Basırıkotu (92)

Çadırçiçeği (22, 23)

Gergeşikotu (72)

Hamıza (22)

Kaplumbağa otu (17, 23)

Kaplumbağagerdanı (79)

Kedibağıracağı (74, 128)

Kuzusarmaşığı (22, 75, 92)

Mamıza (22, 23)

Mamuza (23)

Manıza (74)

Sarmaşığe raş (126)

Sarmaşık (12, 45, 76, 91, 112)

Sarmaşıkotu (79)

Srmaşığ (126)

Tarlasarmaşığı (22, 23, 86, 96)

Tosbağautu (112)

Yeşilsarmaşık (45)

CONVOLVULACEAE

4.29. *Convolvulus betonicifolius* Miller subsp. *betonicifolius*

Şekil 4-31: *Convolvulus betonicifolius* subsp. *betonicifolius*

Sürünücü ya da tırmanıcı çok yıllık otsu bitkiler. Gövde yaprakları saplı, çıplak ya da seyrek tüylü, hastat, loplar dentat veya ovat, tepesi akut veya akuminat; taban yaprakları tam. Çiçekler genellikle tek ya da 1-3 çiçekli simoz durumunda; kaliks tüylü, oblong, akuttan akuminata kadar değişen şekillerde; korolla hemen hemen çıplak, beyaz ya da pembe, 30-45 mm. Ovaryum tüylü. Meyve lokulusit kapsula. Ç. 5-7. Ekilmemiş ve tarım yapılan tarlalar, yol kenarları, 30-1700 m. Ç. 5-7. Trakya; Anadolu'da Doğu hariç geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Servetiye Camii, 907 m, ISTE 84 149.

Yöresel İsmi: Leksiotu (Tepecik, Servetiye Camii).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları inek yemi olarak kullanılır (Tepecik, Servetiye Camii).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Toprak üstü kısımları sebze olarak kullanılır (75).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Koyungözü (22)

Kuzusarmaşığı (75)

Sarmaşık (12)

CORNACEAE

4.30. *Cornus mas L.

3-5 m boyunda çalılar veya küçük ağaçlar. Yapraklar lanseolattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, 2,5-8,5 cm, 3-5 çift damarlı. Çiçek durumu 1,5-2,5 cm çapında, 15-20 çiçekli, hemen hemen sapsız; brakteler 6-10 mm, ovat-lanseolat. Çiçekler soluk sarı; petal 2-3 mm; sepal yaklaşık 0,5 mm. Drupa tipi meyve yaklaşık 12-15 x 7 mm, eliptik, önce sarı renk daha sonra kırmızıya dönüşür. Ç. 3-5. *Geniş yapraklı ormanlar, çalılıklar, 20-1500 m.* Trakya; Kuzey ve Güney Anadolu.

Şekil 4-32: *Cornus mas*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksıgın, 837 m, ISTE 84 089.

Yöresel İsmi: Kızılıcık (yaygın).

Kullanılan Kısmı: Meyveleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Meyvelerinden 'Kızılıcık tarhanası' yapılır, yapılan çorbası özellikle soğuk algınlığında içilir (Balaban, Örnekköy).
- b) Meyvelerinden marmelat ve reçel yapılır (yaygın).
- c) Yaprakları renk vermesi için ele ve saçlara yakılacak kınanın içine konur (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Müsilaj (20, 23)

Organik asitler (malik asit ve sitrik asit) (20, 23)

Reçineli maddeler (20)

Şekerler (20, 23)

Tanen (20)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları kan şekeri düşürücü olarak (129), çıban ve yaralarda, **dalları** diş ağrısında (102), **gövde** ve **dal kabukları** kabız, kurt düşürücü (23), antifungal (79), ateş düşürücü olarak (79, 23), **çiçekleri** astım tedavisinde (6, 96), **meyveleri** süs olarak (96), ishalde (yaygın), güneş çarpmasında (49, 52, 129), öksürükte (39, 53, 79), soğuk algınlığında, böbrek iltihabında (79), karın ağrısı, pişik ve ayaklardaki kaşıntıda (125), sıtmada, şeker hastalığında (53), bronşitte (129), 'kızılçık pestili' ve 'kızılçık ekşisi' yapımında (110), şurup yapımında (64), 'kiren ekşisi, zırta veya zirte' denen ezmenin yapımında (22) kullanılır, **tohumları** bağırsak sancısında (52) ve şeker hastalığında yenir (39).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çalıkızılçığı (22)

Çum (22)

Eğren (22)

Ergen (22)

Erkek kızılçık (22)

Eyir (22)

Güren (22)

Kevren (22)

Kıran (22)

Kiren (22)

Kızılçık (yaygın)

Kiren (52, 53, 129)

Kirencikekşisi (52)

Şefit (22)

Zağal (22)

Zanğal (22)

Zaval (22)

Zoğal (22, 52)

Zonğal (22)

Zoval (22)

Zuğal (22)

Zuhal (22)

Zuval (22)

CRASSULACEAE

4.31. *Sedum pallidum* Bieb. var. *pallidum*

Dik veya tabanda meyilli sonra dikleşerek yükselici gövdeli, alt kısımda salgı tüylü sukkulent bitkiler. Verimsiz sürgünler yok, çiçekli sürgünler 5-15 cm. Yapraklar linear-silindirik, 6-10 mm, çıplak. Çiçek durumu 2-4 dallı simoz durumunda, her dalda 2-8 çiçekli. Çiçekler 5 parçalı, saplı veya hemen hemen sapsız; sepal 1-2 mm, akut veya obtus; petal beyaz, genellikle hemen hemen dik, lanseolat, 4-5 mm. Stamen 10 adet, anterler mor. Meyve salgı tüylü, dik-yayık, çok tohumlu bir folikül. Ç. 6-8. Ormanlar, taşlık ve kayalık alanlar, deniz seviyesi-1900 m. Trakya, Kuzey, Batı, Güney ve İç Anadolu.

Sekil 4-33: *Sedum pallidum* var. *pallidum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksıgın, 837 m, ISTE 84 160.

Yöresel İsmi: Kedimemesi (Aksıgın, Camidüzü).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Yaprakları ezilip iltihabı alması için yaralara sürülür (Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Toprak üstü kısımları haricen ayaktaki döküntü ve lekelerde (127), ayak mantarında (23, 109) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Damkoruğu (23, 109)

Kayakoruğu (75)

Kuzudili (102)

CRUCIFERAE

4.32. **Brassica oleracea* L. var. *acephala* DC.

300 cm'ye kadar boyda, tüysüz, bir veya iki yıllık, gövdesi tabanda olgunlaşmış bitkiler. Taban yaprakları 40 cm'den büyük, genellikle saplı, lirat-pennatipartit, kenarları krenat. Gövde yaprakları ovat-lanseolat veya oblong, sapsız (kültür formlarında saplı). Çiçek durumu panikula, 20-50 çiçekli. Sepal dar ve dik, petal 15-20 mm, sarı. Meyve bir silikva, 50-70 x 2-5 mm, uzun dört köşeli, 4-10 mm uzunluğunda kısa ve konik gagalı. Ç. 4-5. *Kültür bitkisi.*

Sekil 4-34: *Brassica oleracea* var. *acephala*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 106 m, İSTE 84 119.

Yöresel İsmi: Karalahana (Doğantepe, Örnekköy, Balaban), Pali (Şirin Sulhiye).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları ateşte tutulup biraz ısıtıldıktan sonra romatizma ağrısı olan bölgelere sarılır (Doğantepe, Balaban).
- b) Yaprakları ısıtılıp bademcik iltihabında boğaza sarılır (Balaban).
- c) Yapraklarından çorba ve yemek yapılır (yaygın).
- d) Yapraklarından dolma sarılır (Doğantepe, Örnekköy, Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

A, B ve C vitaminleri (23)

Antosiyaninler (55)

Azotlu bileşikler (23)

Karbohidratlar (23)

Yağlar (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları gıda olarak (12, 72), romatizmada (72), apse (46), çıban, öksürük ve zatürrede (111), kan şekeri düşürücü ve hazmı kolaylaştırıcı olarak (10), ülserde (111), mide ağrısında (122, 125), göz kapağında oluşan rahatsızlıklarda (129), burkulma ve eziklerde, morarmayı önleyici olarak (125), ses kısıklığında (129), yumuşatıcı, hazmettirici, balgam söktürücü, yara iyi edici ve ağrı kesici olarak (23), pembe renk verdiği için boyamada (37) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Karalahana (10, 72, 129)

Kelem (111)

Lahana (12, 46, 111, 122)

Lahanacibezi (46)

Pancar (10)

Pancar yaprağı (129)

Yapraklılahana (18)

CRUCIFERAE

4.33. *Calepina irregularis* (Asso) Thellung

15-70 cm boyunda, basit veya tabandan itibaren dallanmış, çıplak, tek yıllık bitkiler. Taban yaprakları rozet şeklinde, genellikle lirat-pinnatifit veya lanseolat, tam veya hafifçe dişli, gövde yaprakları oblong veya oblong-lanseolat, gövdeyi sarı. Petal 2-3 x 1,5 mm, beyaz. Çiçek sapı 6-12 mm. Meyve 3 x 2 mm, tepede kısa küt konik bir gaga oluşturacak şekilde daralmış, 1 tohumlu, yüzeyi belirsiz ağımsı. Ç. 3-5. Yol kenarları, çalılıklar, su kenarları, deniz seviyesi-1100m. Trakya; Kuzeybatı, İç ve Doğu Anadolu.

Şekil 4-35: *Calepina irregularis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Maşukiye Bel., 262 m, ISTE 84 099.

Yöresel İsmi: -

Kullanılan Kısmı: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Yaprakları haşlanarak yapılan salatası mide ağrısı olan kişilere yedirilir (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: -

CRUCIFERAE

4.34. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik

4-50 cm boyunda, tek veya iki yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları rozet şeklinde, pennatifid veya tam, 4-10 x 0,5-2 cm. Gövde yaprakları gövdeyi sarıcı akut kulakçıklı, tam veya pennatifid. Sepal ovat, 2 x 1 mm; petal 2-2,5 x 0,5-1 mm, beyaz, hafifçe tırnaklı. Çiçek sapı 5-12 mm. Stamen 6, tetradinam; ovaryum üst durumlu. Meyve kordat, 3-9 x 2,5-6 mm; septumu 5-7 x 1-1,5 mm olan bir silikula. Tohumlar çok sayıda, genellikle müsilajlı. Ç. 1-12. Boş araziler, ekili tarlalar, deniz seviyesi-2000 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-36: *Capsella bursa-pastoris*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 179 m, ISTE 84 065.

Yöresel İsmi: Çobançantası (yaygın), Derelahanası (Suadiye Bel.), Kazbağsı, Kuşayağı, Kazayağı (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yaprakları otlu karışık malzemenin içine katılarak börek içi yapılır (Doğantepe).

b) Yaprakları haşlanıp salatası yapılır (Suadiye Bel., Yeniköy Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Aminler (kolin,prolin, histamin, asetilkolin, tiramin) (14, 28, 33)	Potasyum tuzları (14, 28, 33)
Flavonoitler (kersetin, luteolin) (14, 28, 33)	Tioglikozitler (sinigrin) (14, 28, 33)
Fumarik asit (14, 28, 33)	Uçucu yağ (kafur) (14, 28, 33)
Karotenoitler (14, 28, 33)	Vitaminler (A, C, K) (14, 28, 29, 33)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları kadın hastalıklarında yemeklere katılır (92), cacığa eklenir, hayvan yemi yapılır (12), gıda olarak kullanılır (yaygın), böbrek rahatsızlıklarında (39, 90, 96), kan durdurucu (123), kum ve taş düşürücü olarak (10, 118, 120), burun, mide ve bağırsak hastalıklarında, adet sancısında (46), idrar arttırıcı olarak (23, 48, 63, 96, 123), bademcik iltihabında (8), romatizmada (48), kabızda (23, 63), şeker hastalığında (118), **meyveleri** bronşitte kullanılır (39), çocuklar tarafından yenir (96).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Anababaotu (9)	Devemercimeği (74)	Kuşgözü (74)
Çaçıkçaynağ (126)	Giyle (102)	Kuşkuşekmeği (45)
Çaçıkçinağ (126)	İtpancarı (10, 118)	Kuşkuşotu (8, 22)
Çingıldakotu (8)	İtüzümü (10, 118)	Kuşkuşu (22)
Çingıldaklıot (23)	Kayamarulu (46)	Kuşotu (12)
Çırnak (64)	Keditırnağı (39)	Kuşyemi (12)
Çıynak (64)	Kıvırcık (8)	Kuşyemliği (74)
Çiçeğe gevr (76)	Kurtçırnağı (112)	Nane cucıke (12)
Çobançantası (yaygın)	Kuşayağımancarı (53)	Serçegözü (74)
Çobançadırı (39)	Kuşdili (112)	Tavuktırnağı (75)
Dağmarulu (46)	Kuşekmeği (64, 112)	Yaylapancarı (10, 118)

CRUCIFERAE

4.35. *Cardamine hirsuta* L.

25 cm'ye kadar boyda, genellikle yapraksız gövdeli, dik, bir yıllık bitkiler. Alttaki yapraklar 1-5 çift lateral ve geniş bir terminal foliollü, bariz rozet oluşturmuş şekilde. Petal 2,5-3 mm, beyaz, hemen hemen sepaller kadar. Meyve yaklaşık 1 mm genişliğinde, dik bir silikva. Ç. 3-4. Boş alanlar, deniz seviyesi-2000 m. Trakya; Batı, Güney ve Doğu Anadolu.

Şekil 4-37: *Cardamine hirsuta*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Maşukiye Bel., 266 m, ISTE 84 095.

Yöresel İsmi: -

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Taze yaprakları haşlanıp zeytinyağı ve limonla salatası, soğanla kavrulmuş yemeği yapılır (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Tüylüsuteresi (20)

CRUCIFERAE

4.36. *Raphanus raphanistrum* L.

15-50 cm boyunda, tabana yakın kısımdan dik olarak dallanmış, az çok kısa sert tüylü, tek yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları saplı, lirat. Gövde yaprakları alt tarafta saplı, üst tarafta sapsız ve tam. Çiçek sapı 10-30 mm. Petal beyaz veya sarı, 14-17 x 4-8 mm, genellikle koyu damarlı. Meyve 1,4-6,5 cm x 3-7 mm, saplı bir lomentum. Tohumlar genellikle ağımsı. Ç. 3-5. Boş alanlar, ekilmiş tarlalar, deniz seviyesi-400 m. Trakya, Kuzey, Batı, İç ve Güney Anadolu.

Şekil 4-38: *Raphanus raphanistrum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 503 m, ISTE 84 078.

Yöresel İsmi: Turpotu (Doğantepe, Serindere), Yabaniturpotu (Balaban), Karaturp, Karamancar (Suadiye Bel.).

Kullanılan Kısım: Gövde ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları ve gövdesi haşlanıp salatası, soğanla kavrulmuş olarak yemeği yapılır (Serindere, Balaban, Suadiye Bel., Doğantepe).
- b) Gövdesinden turşu yapılır (Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Kükürt glikozitleri (23)

Pelargonidin (66)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları ayak kokusunun ve pişiklerinin giderilmesinde (118), yaprakları ve **gövdesi** gıda olarak (12, 38, 39, 72, 86, 117), hazımsızlıkta (124), **tohumlarından** elde edilen yağ sabun yapımında (23, 63, 96), **kökü** kan temizleyici (72), kök ve yaprakları idrar arttırıcı (96), iştah açıcı olarak (23, 63, 96) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Leşliturp (72)

Tarlaturpu (117)

Turp (12, 96, 124)

Turpfilizi (86)

Turpmancarı (2)

Turpotu (117, 118)

Usluturp (117)

Yabaniturp (39, 63, 75)

CUCURBITACEAE

4.37. *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Şekil 4-39: *Ecballium elaterium*

25 cm'ye kadar boyda, çok yıllık, bir evcikli, otsu bitkiler. Gövde sürünücü, güçlü, soluk yeşil, sert tüylü. Yapraklar kalın, sert yapılı, üstte koyu yeşil, sert-batıcı tüylü, altta soluk yeşil, sık-yumuşak tüylü, ovat-üçgenimsi, kordat, kenarları sinuat veya undulat, 4-14 x 3,5-17 cm. Çiçek durumu sapı dik, sert tüylü, 2-10 cm. Erkek çiçekler 3,5-37 cm, rasem halinde; petaller 8-16 x 4-7 mm. Dişi çiçekler çoğunlukla yaprak koltuklarında erkek çiçeklerle birlikte. Petaller 6-12 x 3-6 mm. Meyve sarkık, oblong-elipsoid, yeşilimsi, 3-5 x 1,5-2,5 cm, üzeri sert tüylerle örtülü bir bakka. Pulpa çok acı; tohumlar 4 mm kadar, çok sayıda. Ç. 4-10. Yol kenarları, boş alanlar, nehir kenarları, deniz seviyesi-600 m. Trakya; Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., 180 m, ISTE 84 164.

Yöresel İsmi: Acıkavun, Yabankavunu, Yabanhıyarı (yaygın), Cırtatan, Şeytankavunu (Suadiye Bel.), Cırtatan, Yabanikavun (Balaban).

Kullanılan Kısmı: Meyveleri ve usaresi.

Yöresel Kullanımı:

a) Meyvesinin usaresi burun iltihabında 1 damla damlatılır ve iltihap temizlenir (Doğantepe).

b) Meyvesi sıkılarak usaresi sinüzit tedavisinde burna damlatılır (yaygın).

c) Meyvesi haşlanıp suyu azar azar burna sinüzit tedavisinde çekilir (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloit (114)

Saponin (58, 68, 70, 114)

Flavon türevleri (114)

Triterpenoitler (58)

Sabit yağ (58)

Meyve usaresinde elaterin ismi verilen bir bileşik vardır, β ve α elaterin olmak üzere 2 kısma ayrılır (20).

Türkiye'deki Kullanımları:

Meyvelerinin usaresi sinüzitte ve sarılıkta (yaygın), hepatitte (47, 79), kulak ağrısında (39, 50, 118), alkol bağımlılığında (10), hemoroitte (47, 50, 59, 74, 79, 86), baş ve diş ağrısında, iltihap söktürücü olarak (64), sıtmada (88, 132), romatizmada (6, 41, 49, 64, 79, 129, 132), idrar arttırıcı ve müshil olarak (96), nezle ve grip (88), nefes darlığı ve bronşitte (118), **meyveleri** ağrı kesici olarak (3, 79, 99), egzamada (6, 75), yara iyi edici olarak (3, 6), romatizmada (129), **tohumları** sinüzitte (44), idrar arttırıcı ve müshil olarak, **kökleri** ağrı kesici ve yara iyi edici olarak (23), cilt hastalıklarında (96), balgam söktürücü olarak (99), hemoroitte (yaygın), idrar kaçırma (79), baş ağrısı (3), sinüzit (118), egzama tedavisinde (3, 6) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acıdüvelek (64)

Çıtlanbuk (52)

Kargadüleği (3)

Acıdüğlek (22, 96)

Delibostan (41, 59, 98)

Kargadüveleği (23)

Acıdülek (23, 79, 99)

Domuzaşa (10, 118)

Kargaibiği (22)

Acıdüvek (52)

Düvelek (86)

Kargakeleği (22)

Acıdüvelek (44, 64, 118)

Eşekhiyarı (64, 69, 99)

Kargakozağı (22)

Acıhiyar (91)

Gargadüleği (3)

Kedikeleği (128)

Acıkavun (yaygın)

Gargadüneği (3)

Köpekbostanı (44)

Acıkelek (59, 64, 75)

Hamkavun (10, 118)

Köpekkeleği (64)

Acır (64)

Hıyarcık (23, 114)

Patlangaç (74)

Cırtatan (62, 91, 111, 127)

İthiyarı (22)

Şeytankeleği (yaygın)

Cırtatankeleği (88)

İtkavunu (64)

Şeytankeli (47)

Cırtbostan (44)

İtkeleği (69, 88)

Tosbağabostanı (44)

Cırtkelek (96)

Karakavun (118)

Yabandüleği (79)

Cırtlak (22)

Kargabostanı (22)

Yabankavunu (64)

Cırtlangıç (22)

Kargacevizi (22)

Yağanda (6)

DIPSACACEAE

4.38. *Dipsacus laciniatus* L.

Şekil 4-40: *Dipsacus laciniatus*

2 m'ye kadar uzunlukta, iki yıllık, sağlam yapılı, dikenli gövdeli bitkiler. Yaprak tabanı gövdeyi sarı, pennatifit, alt yüzü ve kenarları dikenli. Kapitulum ovattan silindiriğe kadar değişen şekillerde, 4-7 x 3-4 cm. İnvokral brakteler eşit değil, 3-6 (-9) cm, lanseolat. Resaptakular brakteler uzun, dikenli uçlu, çiçekleri aşar. Kaliks kadeh şeklinde, kirpikli; korolla 4 loplu, beyaz veya soluk pembe. Ç. 7-9. Yol kenarları, boş araziler, dere kenarları, 50-1808 m. Trakya; Kuzey, Batı, İç ve Doğu Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 501 m, ISTE 84 179.

Yöresel İsmi: Eşekkengeri (Camidüzü).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Eşekte oluşan ağız yaralarında demir kızdırılarak ağızdaki o parça alınır veya hayvanların kendi ağızlarındaki bu şişlikleri patlatmak için bu bitkiyi yedikleri ve yaraları patlattıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca toprak üstü kısımları bu amaçla hayvan yemlerine katılır (Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Fenolik glikozit (dipsaicin) (1)

İridoit glikozit (sylvestroside 11, loganin aglucone) (1)

Ursolik asit (1)

Türkiye'deki Kullanımları:

Kapitumları kumaşı tüylendirmek (18, 75) ve süt temizlemek amacıyla (74), tarak olarak (16, 22), boyanarak çiçekçilikte (124), özsuyu yara iyileştirici (91, 96) ve kan dindirici olarak (91), **kökleri** idrar arttırıcı olarak, egzamaya karşı (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çırpıcıdiken (23)

Pukiç (23, 91, 96)

Çiğ (22)

Sudiken (124)

Çobantarağı (22, 23)

Süzek (23, 74)

Fescidiken (23)

Taraklık (75)

Fesçitarağı (18, 22, 23)

Tarakotu (22)

Fırçaotu (23)

Yırtmaçlı fesçitarağı (20)

Karağan (22)

ERICACEAE

4.39. *Arbutus unedo* L.

4 m'den kısa, koyu kahverengi kabuklu, gövdesi kısa yumuşak salgı tüylü, büyük çalılar. Yapraklar kısa saplı; lamina eliptikten oblanseolata kadar değişen şekillerde, 4,5-8 x 2-4 cm, tepesi akut, kenarları serrat. Çiçek durumu sarkık bir panikula; çiçek sapı 4,5-5,5 mm, çıplak. Sepal yaklaşık 1 mm; petal 6,5 x 7,5 mm, yeşilimsi-beyaz, dış kısmı çıplak iç kısmında tabana doğru uzun tüylü. Stamen 10; filamentler 2-3 mm, tabanda şişkin ve tüylü; anterler yaklaşık 1,5 mm. Meyve 1-1,7 cm çapında, küresel, yüzeyi pürüzlü, koyu kırmızı bir bakka. Ç. 10-11. Makilik alanlar, orman içleri, deniz seviyesi-300 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 179 m, ISTE 84 051.

Yöresel İsmi: Andrana (Örnekköy), Kocayemiş, Dağyemişi (yaygın), Kocakarıyemişi (Suadiye Bel.), Ormançileği (Doğantepe), Piyadin (Pazarçayırı).

Şekil 4-41: *Arbutus unedo* ve bitkinin pazarda satılan meyveleri

Kullanılan Kısım: Odunu ve meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Mide ve bağırsak rahatsızlıklarına karşı meyveleri yenir (Doğantepe).

- b)** Prostat ve böbrek iltihabında meyveleri bolca yenir (Örnekköy).
- c)** Olgun meyveleri yenir ve meyvelerinden reçel yapılır (yaygın).
- d)** Odunu yakacak olarak kullanılır (Örnekköy, Pazarçayırı, Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Arbutin, metilarbutin ve urson isimli bileşikler (20, 23)

Şekerler (20)

Tanen (20, 23)

Vitamin C (20)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları keçi yavrusu beslemede (117), idrar yolu hastalıklarında (23, 99, 118), tansiyon düşürücü olarak (99, 118), hemoroitte (53, 72, 77, 86, 117), **yapraklı dalları** çardak yapımında (117) ve çiçekçilikte (77), **odunu** yakacak olarak (86), **çiçekleri** solunum hastalıklarında (47), **meyveleri** gıda olarak (53, 86, 72, 77, 117), böbrek rahatsızlıklarında (47, 118), öksürükte (72), yapılan pekmezi istenmeyen tüylerin giderilmesinde (75) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ağaççileği (117)

Ayıyemişi (22)

Beydin (102)

Çilekağacı (117)

Dağçileği (75, 117)

Davulga (22, 47, 86, 118)

Davulgi (22)

Davulgo (22)

Davulgu (22)

Enderek (53)

Endirek (53, 102)

Hocayemişi (23)

Karayaprak (77)

Kocayemiş (75, 77)

Kumarika (86)

Mamıkile (102)

Yabaniçilek (99, 117, 118)

Yağma (22)

Yemişen (47, 118)

ERICACEAE

4.40. *Erica arborea* L.

Şekil 4-42: *Erica arborea*

Yaklaşık 3 m boyunda, gövdesi yoğun tüylü, dik, her dem yeşil çalılar. Yapraklar genellikle 3'lü halka halinde, 4-7 x 0,5-0,7 mm. Umbrella uçta, 1-5 çiçekli; çiçek sapı çıplak, yaklaşık 5 mm. Korolla beyaz veya soluk pembe, çan şeklinde, çıplak, yaklaşık 3 x 2 mm. Stamen 8; filamentler yaklaşık 1 mm, anterler yaklaşık 0,8 mm. Stilus yaklaşık 1,2 mm. Meyve lokulisit kapsula. Ç. 3-7. Orman altları, makilik alanlar, deniz seviyesi-900 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 129, ISTE 84 141.

Yöresel İsmi: Süpürgeotu (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Toprak üstü kısımları belli ölçüde kopartılıp bir sopanın ucuna bağlanarak süpürge yapımında kullanılır (Örnekköy, Serindere).

b) Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Nusretiye, Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Erikolin isimli bir glikozit (20)

Triterpenoitler (betulin, lupeol, friedelin) (55)

Türkiye'deki Kullanımları:

Çiçekli dalları zayıflatıcı olarak (47, 118, 119), haricen alerjilerde (41, 118), idrar söktürücü olarak (23, 47, 118, 119), kabız etkide (23), tansiyon düşürücü olarak (119), **gövdeleri** ipek böcekçiliğinde ve arıcılıkta (86), süpürge yapımında (39, 75, 86), gövdesi ve **yaprakları** sarı renk verdiği için boyamada (37), **meyveleri** şap hastalığında (39), romatizmada (118), **tohumları** zayıflatıcı olarak (86), **kökleri** odun kömürü (75) ve pipo yapımında (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Aeoy (75)

Ağaçfundası (23, 82)

Beyazçiçeklifunda (82)

Funda (22, 23, 47, 75, 118)

Goyun (22)

Morcasüpürge (22)

Palan (22)

Piren (22, 23, 39, 41, 86, 118)

Süpürgelik (75)

Pülü (22)

Püren (22, 39, 75)

Süpürgeağ (22)

Süpürgeçalısı (23)

Süpürgeotu (118)

Yağlıca (22)

Yılğunçalısı (102)

ERICACEAE

4.41. *Rhododendron ponticum* L. subsp. *ponticum*

10 m'ye kadar uzunlukta büyük çalılar. Yaprak sapı 1-1,5 cm; lamina eliptikten obovata kadar değişen şekillerde, 6-17 x 3,5-4,5 cm, derimsi. Çiçek durumu 5-20 çiçekli, çiçek durumu sapı 1,3-7 cm; çiçek sapı 2-2,5 cm, çoğunlukla çıplak; brakte ve brakteoller 2,5-3,5 cm. Kaliks lopları 0,6-3 mm. Korolla morumsu pembe, çan şeklinde, 1,5-2,5 cm çapında, dış kısmında çıplak, iç kısmında tabana doğru kısa yumuşak tüylü; tüp 1,5-2,5 cm, akut veya yuvarlak. Stamen 10. Ovaryum çıplak; stilus 3-4 cm. Meyve septisit kapsula, 1,6-2,8 cm; tohumlar yaklaşık 2 mm. Ç. 3-8. Ormanlık ve orman açıklığı alanlar, deniz seviyesi-2100 m. Trakya; Kuzey Anadolu.

Şekil 4-43: *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Kazandere, 935 m, ISTE 84 055.

Yöresel İsmi: Komargülü, Ormangülü (Aksıgın), Avu (Kazandere).

Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Çiçekleri arıcılıkta önemlidir, 'Deli bal' elde edilir (Aksıgın).
- b) Çiçekleri uzun süre rengini koruduğu için koparılıp evlerde süs olarak vazolara konur (Aksıgın, Kazandere).
- c) Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Aksıgın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Arbutin ve andomedol türevi (23)

Glikozitler (andromedotoksin, erikolin) (20, 23)

Tanen (23)

Uçucu yağ (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları köy fırınlarında ekmek yapılırken yanmaması için hamurun altına konur (72), soğuk algınlığında yenir, vücutta oluşan ödemlerde uygulanır (129), ayak mantarında (10, 118), idrar söktürücü ve romatizma ağrısı dindirici olarak (23), **dalları** ısıtılıp diş ağrısı dindirici olarak (129) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ağuyaprağı (129)

Kafil (22)

Kaful (22)

Karaağu (22, 23)

Komar (22, 23, 82)

Kumar (129)

Kumayaprağı (72)

Laaşı (129)

Morormangülü (10, 118)

Ormangülü (72, 82)

Zelenika (22)

FAGACEAE

4.42. *Castanea sativa Miller

30 m'ye kadar boyda, genç sürgünleri köşeli, koyu kızılımsı-kahverengi, az çok çıplak; tomurcukları 6 mm'ye kadar uzunlukta, çıplak veya hafifçe kısa yumuşak tüylü ağaçlar. Yapraklar lanseolat veya oblong-eliptik, yaklaşık 27x7 cm, düzenli ve keskince testere dişli, tepesi akut veya akuminat, tabanı kuneat veya yuvarlak, üstte çıplak, altta sıkça basık yıldız-birbiriyle az çok karışmış yumuşak tüylü, yaprak sapı 0,8-2,5 cm. Kupula küresel, soluk sarımsı kahverengi, uzun yumuşak dikenlerle kaplı. Nuks büyük, 1,5-3,5 cm, parlak kızılımsı-kahve. Ç. 6-7. Karışık ormanlar, 30-1500 m. Trakya; Kuzey Anadolu'da yaygın, Batı ve Güney Anadolu'da seyrek.

Şekil 4-44: *Castanea sativa*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 503 m, ISTE 84 063.

Yöresel İsmi: Kestane (Serindere, Karşıyaka Bel.), Kestane ağacı (Camidüzü, Maşukiye Bel.).

Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve odunu.

Yöresel Kullanımı:

- a) Çiçeklerinin infüzyonu şekeri düşürmek için sabahları içilir (Serindere, Karşıyaka Bel.).
- b) Çiçeklerinin infüzyonu astım ve bronşitte içilir (Camidüzü, Maşukiye Bel.).
- c) Çiçekleri arıcılıkta önemlidir, 'Kestane balı' elde edilir (Serindere).
- d) Tohumları gıda olarak kullanılır (yaygın).

e) Odunu yakacak olarak kullanılır (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (kersetin türevleri) (28)

Tanen (23, 28, 66)

Triterpenler (ursolik asit) (28)

Vitamin C (28)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprak ve **kabuk kısmı** kabız etkide ve tansiyon düşürücü olarak (23), sarı renk verdikleri için boyamada (37), **gövde kabuğu** ateş düşürücü olarak (99, 118), **gövdesi** inşaatlarda (72), eşya yapımında (86), mobilya ve kaplama sanayisinde (77), genç ve düzgün **dalları** merdiven yapımında (77), **çiçekleri** mide rahatsızlıklarında (99, 118), soğuk algınlığı ve bronşit tedavisinde, göğüs yumuşatıcı, öksürük kesici olarak (10, 118), böbrek ağrısında, çiçeklerinden elde edilen bal astımda (50) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Hingiç (22)

Karakabuk (22, 72)

Karakat (22)

Karakıllı (22)

Kestane (10, 82, 86, 99)

Kestane ağacı (50, 118)

GENTIANACEAE

4.43. *Centaurium erythraea* Rafn subsp. *erythraea*

5-50 cm boyunda, tabanda belirgin rozet yapraklı, genellikle iki yıllık bitkiler. Taban yaprakları obovattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, 3-7 damarlı, gövde yaprakları karşılıklı, linear. Çiçek durumu oldukça yoğun, çiçekler sapsız veya kısa saplı. Kaliks 3-7 mm; kaliks, gövde ve brakteler pürüzsüz. Korolla pembeden mora kadar değişen renkte, tüp 6-11 mm, loplar genellikle 4-6 mm. Kapsula oblong, kaliksten az uzun. Ç. 5-8. *Çalılıklar, ormanlar açıklıkları, deniz seviyesi-900 m.* Trakya; Kuzey, Güney, Batı ve İç Anadolu.

Şekil 4-45: *Centaurium erythraea* subsp. *erythraea*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 108 m, ISTE 84 131, ISTE 84 111.

Yöresel İsmi: Afyonotu (Balaban), Kırmızıkantaron (Nusretiye).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Kurutulan toprak üstü kısımları toz haline getirildikten sonra gripin kapsülünün içine doldurulur (tadı çok acı olduğu için) ve günde 3 defa hemoroit ve egzama tedavisinde yutulur (Balaban).
- b) Toprak üstü kısımları zeytinyağında ağzı kapatılmış bir kavanozda bekletildikten sonra, bu yağ yara ve kesik tedavisinde kullanılır (Nusretiye).
- c) Toprak üstü kısımları suda bekletilir ve acısı çıkınca çay kaşığıyla çocuklara iştah açıcı ve kurt düşürücü olarak içirilir (Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (piridin, aktinidin) (14, 28, 66)
 Fenolik asit (14, 28, 33)
 Flavonoitler (14, 28, 33)
 Ksanton türevleri (14, 28, 33)
 Oleanolik asit (14, 28, 33)
 Reçine (23)

Sekoiridoit glikozitler (gentiopikrozit, eritrosentaurin, amarogentin, svertiamarin, sentapikrin) (14, 28, 33, 66)
 Steroller (28)
 Triterpenoitler (14, 28, 33, 66)
 Uçucu yağ (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları el ve ayak mantarında (50), romatizmada, astımda (79), yara ve kesiklerde (39, 48), midevi olarak (3, 39, 50, 118), hemoroitte (47, 59, 102), sıtmada (39, 47), kan dindirici olarak (39), egzama (47, 50, 118, 119), ishal (50), nefrit tedavisinde (119), ülserde (47, 48, 118), guatrda (47), şeker hastalığında (102), kansızlığa karşı (118), hazmı kolaylaştırıcı (23) ve iştah açıcı olarak (23, 47, 48) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Kantarion (23)
 Kantariyon (22)
 Kantarod (50)
 Kantaron (50, 82, 118)
 Kantaronotu (125)
 Kesikotu (39)
 Kırmızıkantaron (39, 47, 48, 79, 118)
 Kızılkantarion (22)

Kibritotu (59, 102)
 Küçükkantarion (22, 23)
 Mavikantarion (39)
 Morkantarion (79)
 Pembekantarion (3)
 Sıtmaotu (22)
 Tukulotu (22)

GERANIACEAE

4.44. *Erodium malacoides* (L.) L'Hérit

Toprak üzerine yatık veya yükselici gövdeli, 5-50 cm uzunluğunda, kısa yumuşak tüylü, tek yıllık bitkiler. Taban ve gövde yaprakları ovat, 5-7 lopluk, oymalı-dişli. Brakte çok sayıda. Sepal 4-5 mm; arista 0,5-0,8 mm. Petal açık mor-pembe, sepalden 1,5 kat uzun. Meyvenin gagası 20-25 mm. Merikarplar 4-5 mm, her salgı noktalı çukurcuğun altında oluklu. Ç. 2-5. Çimenlik alanlar, boş alanlar, deniz seviyesi-300 m. Trakya; Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-46: *Erodium malacoides*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 102 m, ISTE 84 161.

Yöresel İsmi : -

Kullanılan Kısmı: Yapraklı dalları.

Yöresel Kullanımı: Yapraklı dalları yemek yapılan ot karışımına katılır (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Diğer bazı *Erodium* türlerinin yapraklı dallarının da gıda olarak kullanıldığı görülmüştür (38, 41, 45, 74, 75, 112).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: -

GERANIACEAE

4.45. *Geranium asphodeloides* Burm. subsp. *asphodeloides*

Şekil 4-47: *Geranium asphodeloides*
subsp. *asphodeloides*

15-50 cm boyunda, dik veya yükselici, çok yıllık bitkiler. Yapraklar 3-6 cm çapında, palmatifit, segmentler geniş kuneat. Çiçek durumu az çiçekli, gevşek, çiçek durumu sapı 1-6 cm. Çiçek sapı salgı tüylü. Sepal ovat-lanseolat, 6-7,5 mm, kısa yumuşak tüylü, genellikle salgı tüylü; arista 1-1,5 mm. Petal obovat, tam veya tepede girintili, 12-16 mm, leylak rengi. Meyve uzun gagalı, stilusun dış kısmı 5 uzun kılçık şeklinde ayrılır, uç kısımlarda kıvrık. Merikarplar kısa yumuşak tüylü; gaga 10-12 mm. Tohumlar çukurcuklu. Ç. 4-6. Ormanlar, çalılıklar, deniz seviyesi-1400 m. Trakya; Kuzey, Batı, İç ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Maşukiye Bel., 262 m, ISTE 84 166.

Yöresel İsmi: -

Kullanılan Kısım: Yapraklı dalları.

Yöresel Kullanımı: Yapraklı dalları yemek yapılan ot karışımına katılır (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Tüm bitki yara iyi edici olarak kullanılır (122).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Yaramelhemi (122)

GERANIACEAE

4.46. *Geranium purpureum* Vill.

15-45 cm boyunda, yumuşak kılsı tüylü, aromatik, tek yıllık bitkiler. Yapraklar karşılıklı, pedat ve orta damara kadar 3 derin parçalı, 2-6 cm çapında; segmentler derince pinnatifit; üstteki yapraklar saplı. Çiçek sapı kısa yumuşak salgı tüylü. Sepal 4-6,5 mm; arista 1,2 mm. Petal 5-10 mm, eflatun-pembe, geniş kısmı obovat-eliptik, genişliğinin 2 katı uzunlukta. Polen sarı. Meyve uzun gagalı, stilusun dış kısmı 5 uzun kılçık şeklinde ayrılır, uç kısımlarda kıvrık. Merikarplar üstte birbirini örten 3-4 çizgili, altta az derin çizgili, çıplak veya kısa yumuşak tüylü. Ç. 3-7. *Tarlalar, kayalık alanlar, deniz seviyesi-2200 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.*

Şekil 4-48: *Geranium purpureum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, 110 m, ISTE 84 163.

Yöresel İsmi: Hıdır (Şirin Sulhiye), Yabanihıdır (Balaban).

Kullanılan Kısım: Yapraklı dalları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yapraklı dalları haşlanarak sebze olarak kullanılır (Balaban).

b) Yapraklı dalları otlu börek içine katılır (Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi: -**

Türkiye’deki Kullanımları: Diğer bazı *Geranium* türlerinin de yapraklı dallarının gıda olarak kullanıldığı görülmüştür (16, 22, 38, 45).

Türkiye’deki Yöresel İsimleri: *Geranium* cinsine verilen genel isimler;

Çobaniğnesi (22)

Leylekayağı (22)

Dakkaotu (22)

Leylekburnu (22)

Dönbaba (22)

Leylekgagası (22)

İğnelik (22)

Saatotu (22)

İğnelikotu (22)

Turnagagası (18, 22)

İnelikotu (22)

Yelkovanotu (22)

İnnelik (22)

HYPERICACEAE

4.47. *Hypericum cerastoides* (Spach) Robson

7-27 cm boyunda, yatık veya yükselici, bazen tabanda dallanmış veya köklenmiş bitkiler. Yaprak 8-30 mm, oblong-eliptik veya ovat, bazen siyah glandlı. Sepaller eşit veya değil, kiremitimsi, genişçe ovat-eliptik, oblong veya lanseolat, tepesi obtus veya akut, tam. Petal 9-21 mm, kenarlarda ve bazen iç kısmında siyah glandlı. Kapsula 5-12 mm, genişçe ovoid veya küremsi. Ç. 4-9. Ormanlık ve taşlık alanlar, deniz seviyesi-1500 m. Trakya; Kuzeybatı Anadolu.

Şekil 4-49: *Hypericum cerastoides*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 501 m, ISTE 84 090.

Yöresel İsmi: Küçükkantaron (Camidüzü), Kantaron (Şirin Sulhiye).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları çocuklarda ishal olduğu zaman kaynatılıp ezilir, tülbentten süzülür ve çıkan su 3 sabah çocuklara içirilir (Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağı başlıca α -pinen, undecane ve β -pinen içerir (43).

Türkiye'deki Kullanımları :-

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: *Hypericum* cinsine verilen genel isimler;

Binbirdelikotu (22)

Koyunkıran (22)

Sarıkantaron (22)

Kanotu (22)

Kuzukıran (22)

Yaraotu (22)

Kantaron (22)

Mayasıl otu (22)

Kılıçotu (22)

Püren (22)

HYPERICACEAE

4.48. *Hypericum montbretii* Spach

15-60 cm boyunda, dik veya yatık gövdeli bitkiler. Yapraklar 15-55 mm, ovattan oblonga kadar değişen şekillerde, üst kısımdakiler bazen siyah glandular küçük dişli, en üsttekiler bazen yoğun saydam noktalı, ağımsı damarlı. Sepal lanseolat veya daralmış oblong, akut veya akuminat, seyrek salgı kirpikli veya değil. Petal 8-14 mm, tepe kısmında siyah noktalı veya değil. Kapsula 7-10 mm, daralmış ovoid-piramit şeklinde. Ç. 4-7. Nemli ve gölgeli kayalık alanlar, 200-1750 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-50: *Hypericum montbretii*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksığın, 837 m, ISTE 84 074.

Yöresel İsmi: Mayasilotu (Şirin Sulhiye, Aksığın).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımların dekoksyonu 3 gün ayazda bekletilir, bu su mayasıyla karşı içilir (Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavon türevleri (58,85)

Hiperisin (85)

Gallik ve kateşik tanen (85)

Uçucu yağ (43)

Uçucu yağı başlıca α -pinen, undecane ve β -pinen içerir (43)

Türkiye'deki Kullanımları :Çiçekli dalları zeytinyağında bekletilip yara ve yanıklarda kullanılır (18).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: -

HYPERICACEAE

4.49. *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4-51: *Hypericum perforatum*

10-110 cm boyunda, dik, otsu bitkiler. Yapraklar 5-35 mm, ovat veya eliptik-oblong, sapsız veya çok kısa saplı, lamina düz, büyük şeffaf noktalı. Sepal 5, oblong veya eliptik, akut, akuminat veya kısa aristat, tam, yüzeysel siyah noktalar az sayıda veya yok; petal 5, sarı, 8-15 mm, kenarda az sayıda siyah glandlı. Meyve 5-9 mm, ovoid veya piramit şeklinde bir kapsula. Ç. 4-9. Boş alanlar, kuru habitatlar, deniz seviyesi-2500 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 069.

Yöresel İsmi: Kantaron (yaygın), Kanterçiçeği (Camidüzü), Sarıkantaron (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Çiçekleri ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımları, *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber kurutulup dekoksyonu mide rahatsızlıklarında ve mide ağrısında içilir (Aksığın).
- b) Toprak üstü kısımlarının infüzyonu kansere karşı içilir (Bahçecik Bel).
- c) Toprak üstü kısımlarının dekoksyonu veya infüzyonu böbrek iltihabında ve idrar söktürücü olarak günde 1 su bardağı içilir (Pazarçayırı, Kazandere).

d) Çiçekler zeytinyağında 1-2 gün bekletilip yara ve kesik tedavisinde merhem olarak kullanılır (Örnekköy, Aksıgın).

e) Çiçekleri zeytinyağında bekletilip 2 günde bir mide ağrısı ve ülserle karşı içilir (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (14, 28, 66, 68, 70, 82, 114)

Floroglusin türevleri (hiperforin) (14, 28, 33, 66)

Kateşik tanen (14, 28, 66, 68, 70, 82, 114)

Naftodiantron türevleri (hiperisin) (14, 28, 33, 66)

Uçucu yağ (14, 28, 33, 43, 66)

Uçucu yağında α -pinen ve karvakrol bulunur (43).

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları zeytinyağında bekletilip mide ülserinde (41, 86, 123), egzama (86, 92), yanık ve pişikte (88), antiseptik olarak (23, 88, 96), böbrek taşı düşürücü olarak (39), kalp ve damar hastalıklarında (10, 79), kuvvet verici (75), spazm çözücü ve kabız olarak (23), astım, bronşit, göğüs ağrısı ve tüberkülozda, uykusuzluğa karşı (79), hemoroitte (47, 59, 111), adet sancısında, nefes darlığında (74), ishalde (92), prostat hastalıklarında (6, 79), şeker hastalığı ve egzamada (79), veremde, soğuk algınlığında, kurt düşürücü olarak (107), baş ağrısında (46), mide ağrısında (98, 123), bağırsak rahatsızlıklarında (79, 111), iştah açıcı olarak, romatizmada (47), **yaprakları** kahverengi, sarı ve yeşil renk verdiği için boyamada (37), **çiçekleri** ülser (8, 32, 68, 69, 77), nefes darlığı (3, 125), mide ağrısı (3, 8, 127), şeker hastalığı (75, 86), karın ağrısı tedavisinde (68, 69, 74, 79, 88, 93), kurt düşürücü (23, 106), yatıştırıcı olarak (23, 49, 86, 106), diş ağrısında, zeytinyağında bekletilip haricen kulak ağrısında, cilt hastalıklarında (3), dudak çatlaklarında (79), ağrı kesici olarak (8), yara ve yanıklarda (yaygın) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Adaçayı (39)	Kılıçotu (114)
Alaçayı (39)	Kızılıcırık (46)
Binbirdelikotu (yaygın)	Koramanotu (111)
Çayçiçeği (107)	Koramaz (127)
Çayotu (8, 40)	Koyunkıran (114)
Kalpotu (79)	Kuzukıran (114)
Kanatariyon (3)	Mayasılotu (77, 114)
Kangıran (77)	Mideotu (79, 8)
Kangranotu (6)	Sancıotu (92)
Kanotu (114)	Sarıkantaron (yaygın)
Kantarod (50)	Sarıcayüz (79)
Kantaron (yaygın)	Sarıçiçek (8, 49, 107)
Kantaron çiçekleri (8)	Sarıot (3)
Kantaronçayı (79)	Sarıpapatya (8)
Kantaronotu (8, 68, 69, 123)	Sukantaronu (88)
Kantaryon (79)	Tentürdiyotçiçeği (50)
Kantıron (6)	Ülserotu (41)
Kanturçiçeği (3)	Veremotu (107)
Kanturon (127)	Yakıotu (47, 59)
Kantül (79)	Yaraotu (77, 114)
Kesikotu (79)	Yarayaprağı (8)

JUGLANDACEAE

4.50. *Juglans regia L.

Yaklaşık 25-30 m boyunda, geniş yuvarlak taçlı, gövdesi 1,5-2,5 m çapında, gümüşü gri, düz kabuklu, bir evcikli ağaçlar. Yapraklar 22-35 cm; folioller 5-11 adet, eliptik veya obovat, tepesi akut veya akuminat, tam, uzun saplı. Erkek çiçekler bir önceki yılın dalları üzerinde amentum durumunda, stamenler çok sayıda, dişi çiçekler tek ya da 2-3 tanesi birarada, o yıl gelişen dalların ucundadır. Meyve az çok küresel, çıplak, yeşil, 4-6 cm çapında bir drupa, endokarp ince veya kalın, hafifçe kırışık. Ç. 5. Kayalık alanlar, bahçeler; deniz seviyesi-1550 m. Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu'da doğal olarak yetiştiği kabul edilir, genellikle kültürü yapılır.

Şekil 4-52: *Juglans regia*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğanstepe, 180 m, ISTE 84 120.

Yöresel İsmi: Ceviz (yaygın).

Kullanılan Kısım: Yaprakları, meyveleri, olgun meyvelerinin sert perikarpı ve tohumları.

Yöresel Kullanımı:

- Yapraklarının dekoksyonu içine limon sıkılarak şekeri ve kolesterolü düşürmek için 1 hafta arayla içilir (Doğanstepe).
- Yapraklarının dekoksyonu romatizma ağrısı olan yere sürülüp sarılır (Yeniköy Bel.).
- Olgun meyvelerinin sert endokarpı havanda iyice dövülüp un haline getirilerek balla karıştırılıp hemoroit tedavisinde yenir (Balaban).

d) Meyvenin içinde tohumların bağlı olduğu kısımların dekoksasyonu hazırlanıp şifa niyetine içilir (Camidüzü).

e) Tohumu gıda olarak kullanılır. Özellikle şeker ve kolesterol düşürücü olarak yenir (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Askorbik asit ve diğer bitki asitleri (29)

Benzopiran (avikularin) (55)

Flavonoitler (29, 33)

Gallik ve kateşik tanen (23, 29)

Lipit (20, 66)

Naftakinonlar (juglon, trisjuglon) (29, 33, 55)

Protein (20, 66)

Steroid (β -sitosterol) (55)

Uçucu yağ (23, 29)

Türkiye'deki Kullanımları:

Genç sürgünleri romatizmada (47), **yaprakları** kan dindirici olarak (93, 107), güneş çarmasında (107, 110, 111, 128), ayak mantarında (74, 128), baş ağrısında (3), eldeki çatlaklarda (99), çıbanda (120), ayak terlemesi ve kokusu engelleyici olarak (6, 126), bakliyatta kurtlanmayı önleyici olarak (39), fırına serilip ekmek pişirilirken (75, 126), kınanın rengini koyulaştırmada (39), hemoroitte (59, 72, 74, 110, 125), adet sancısında (6), antifungal ve hayvanlarda ağrı kesici olarak (79), sıtmada (52), deri hastalıklarında (23, 106), saçlara parlaklık sağlamak için (75, 86, 106), göz hastalıklarında (106), iştah açıcı ve kabız etkide (23, 123), boğaz hastalıklarında (40, 118, 120), yaralarda (3, 125), kuvvet verici olarak (23), soğuk algınlığında, akne tedavisinde, burun kanamasında (79), şeker hastalığında (39, 123), **gövdesi** mobilyacılıkta (77, 86), **gövde kabukları** kınaya katılarak (86), şeker düşürücü, adet sancısı giderici olarak (99), **olgunlaşmamış meyvesi** guatrda (44, 118), mide ağrısı (3) ve bronşitte (75), çıbanda (93), romatizmada (52), müshil ve safra arttırıcı olarak (23), **yeşil meyve kabuğu** el ve ayak mantarında (86), bağırsak hastalıklarında (39), romatizmada (74), egzama (3), yara (93) ve siğil tedavisinde (75), deri hastalıklarında (23), kadınlarda kısırlıkta (126), başağrısında (72),

iştah açıcı, kabız, kan şekeri dūřürücü ve kuvvet verici olarak (23), saçları kuvvetlendirmek için (32, 75), ağız yaralarında, sindirim bozuklukları ve guatrda (92), **tohumları** gıda olarak (39, 74, 86, 117, 120), kadınlarda kısırlıkta (110), tansiyon düzenleyici (6) ve kolesterol dūřürücü olarak (49, 118), mide ağrısında (111), bronşit tedavisinde (99, 118), **tohumların bağlı olduğu kısımları** kan şekeri dūřürücü olarak (120) ve öksürükte (75) kullanılır. Yaprakları (23, 37, 39, 75, 86), meyvelerinin perikarpı (3, 23, 75, 96, 124, 126) ve kökü kahverengi renk verdiği için (37) boyamada kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ceviz (yaygın)

Ceviz ağacı (yaygın)

Cuz (126)

Güz (12)

Koz (22)

Yandak (22)

LABIATAE

4.51. *Clinopodium vulgare* L. subsp. *vulgare*

20-70 cm boyunda, dik, kısa yumuşak veya sık yumuşak uzun tüylü bitkiler. Yapraklar ovat veya ovat-oblong, tabanı obtus veya truncat, az derin veya belirgin testere dişli. Vertisillastrumlar yoğun çiçekli. Brakteoller linear, kaliks kadar uzunlukta, plumoz. Kaliks 7-9,5 mm, yoğun yumuşak tüylü, alt diş 2-4 mm, üst diş 1,5-2,5 mm. Korolla 11-20 mm, eflatun, kaliksten uzun. Stamen 4. Fındıksı meyve çıplak, hemen hemen küresel. Ç. 6-9. Orman açıklıkları, çayırlar, deniz seviyesi-2500 m. Trakya, Kuzey, İç ve Güney Anadolu.

Şekil 4-53: *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 878 m, ISTE 84 138.

Yöresel İsmi: Ballıbaba (Örnekköy).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları *Lamium purpureum* var. *purpureum* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber kaynatılıp suyu karın ağrısı olduğunda sürülüp bir bezle sarılır (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Fenolik asitler (rosmarinik, ferrulik) (87)

Yağ asitleri (87)

Flavonoidler (hesperidin, luteolin, apigenin) (87)

Uçucu yağ (113)

Saponinler (87)

Uçucu yağında başlıca timol, γ -terpinen, ve *p*-cymene bulunur (113)

Triterpenler (ursolik asit, oleanolitik asit) (87)

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Ballıbaba (102)

Büyükmiskotu (82)

LABIATAE

4.52. *Lamium purpureum* L. var. *purpureum*

4-35 cm boyunda, kısa yumuşak tüylü, tek yıllık bitkiler. Yapraklar geniş ovat veya ovateniform, 5-25 x 3-20 mm, kısa yumuşak tüylü, tepesi obtus, kenarları krenat; yaprak sapı 3-25 mm. Brakteler yapraklara benzer şekilde. Vertisillastrumlar 1-6 tane, 4-10 çiçekli, alttaki çiçekler aralıklı, üsttekiler yoğun. Kaliks 6-8 mm; tüpü 2-4 mm, kısa yumuşak tüylü, dişler 3-4 mm. Korolla pembe, 10-22 mm; tüpü 6,5-16 mm, tabanda düz veya geri kıvrık. Küçük fındıksı meyve 2-2,5 x 1-1,5 mm, kahverengi, beyaz lekeli. Ç. 3-6. *Tarlalar, boş alanlar, orman altları, 30-1700 m.* Trakya; Kuzey ve İç Anadolu.

Şekil 4-54: *Lamium purpureum* var. *purpureum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., 170 m, ISTE 84 103.

Yöresel İsmi: Ballıbaba (Örnekköy), Balotu (Balaban), Ariotu (Suadiye Bel., Doğanentepe), Petekotu (Doğanentepe).

Kullanılan Kısım: Çiçekleri ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımları *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber kaynatılıp karın ağrısı olduğunda sürülüp bir bezle sarılır (Örnekköy).
- b) Toprak üstü kısımları kaynatılıp ağrıyan yerlere haşlanmış olan bitki sürülür (Suadiye Bel.).
- c) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu boğaz ağrısında ve bademcik iltihabında içilir (Balaban).

d) Toprak üstü kısımları haşlanıp soğanla kavrulur, otlu böreklerin ve yemeklerin içine konur (Maşukiye Bel., Doğanentepe).

e) Çiçeklerinin nektarı emilir (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

İridoit glukozitler (lamiol, lamiside, verbascoside) (5)

Phytoecdysol (5)

Uçucu yağ (51)

Uçucu yağında başlıca α -pinen, β -pinen ve germacrene D bulunur (51)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları gıda olarak (39, 53), infüzyonu prostatı genişletmek için kullanılır (122), **çiçeklerin** nektarı emilir (112), gıda amaçlı olarak (86), infüzyonu kabız ve kuvvet verici olarak (23), hemoroite karşı (120) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Balıca (53, 102)

Ballıca (86, 122)

Ballıkotu (23)

Emzikotu (112)

Kırmızıballıca (23)

LABIATAE

4.53. *Melissa officinalis* L. subsp. *altissima* (Sm.) Arcangeli

Şekil 4-55: *Melissa officinalis* subsp. *altissima*

28-95 cm boyunda, dik, dallanmış, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar ovat veya eliptik, 18-95 x 13-75 mm, tepesi akut, tabanı trunquat, kenarları derince krenat. Yapraklar ve gövde yoğun ve birbirine karışmış ince uzun yumuşak tüylü. Vertisillastrumlar 4-12 çiçekli. Brakteoller yapraksı, ovat, 3-10 x 1.2-7 mm. Kaliks 6-10 mm, kısa glandlı ve uzun glandsız tüylü; üst dudak 2-3 dişli. Korolla 9-14 mm, önce soluk sarı daha sonra beyaza dönüşür. Fındıksı meyve yüzeyi pürüzsüz. Ç. 6-9. Orman açıklıkları, makilikler, yol kenarları, deniz seviyesi-1800 m. Trakya; Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 503 m, ISTE 84 070, ISTE 84 073.

Yöresel İsmi: Oğulotu (Suadiye Bel., Camidüzü), Saçkıran, Yabanidereotu (Örnekköy), Yabanısırganı (Serindere).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yaprakları kaynatılır, su azalınca yapraklar sudan alınır ve nişasta koyularak pelte kıvamına gelince küçük hap şeklinde yuvarlanır. Mide ağrılarına ve ülserle karşı yemeklerden önce birer tane bu haptan yutulur (Örnekköy).

b) Yapraklarının *Urtica* sp. ve *Malva* sp. yaprakları ile beraber hazırlanan dekoksasyonu 1 gece ayazda bekletilip daha sağlıklı ve dinç olmak için sabahları aç karnına içilir (Suadiye Bel.).

c) Toprak üstü kısımları kaynatılıp suyu karın ağrısı olduğunda sürülüp bir bezle sarılır (Örnekköy).

d) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu damar açıcı olarak içilir (Serindere).

e) Toprak üstü kısımlarının *Urtica* sp. ve *Plantago* sp. yaprakları ile beraber hazırlanan infüzyonu böbrek iltihabı için sabah aç karnına 1 su bardağı içilir (Camidüzü).

f) Toprak üstü kısımların infüzyonu damar tıkanıklığı için 20 gün boyunca yarım çay bardağı sabah akşam içilir (Camidüzü).

g) Yaprakları haşlanıp sirkelenerek, salatası ve yemeği yapılır (Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (14, 66, 114)	Fenolik asitler (rosmarinik asit) (14, 30, 33, 66)	Uçucu yağı monotерpenler (sital, sitronellol) ve seskiterpen (karyofillen) taşır (14, 23, 28, 30, 33, 66).
Tanen (14, 66, 114)	Reçine (20)	
Triterpenler (ursolik asit, oleanolik asit) (14, 30, 33, 66)	Uçucu yağ (14, 20, 28, 30, 33, 66)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları gıda olarak, koku verici (74), sakinleştirici olarak (6, 23, 106, 114, 123), kalp-damar (6, 10, 46, 48, 123) ve mide hastalıklarında (23, 48, 106, 114), astımda (47, 118) ve öksürükte (3), gaz söktürücü (23, 114), terletici (23), antiseptik olarak (23, 106), akciğer ve mide kanserinde, bağırsak yumuşatıcı (6), kolesterol ve tansiyon düşürücü olarak (88), yaralarda (114), **toprak üstü kısımları** kalp ve damar hastalıklarında (yaygın), kan şekeri düşürücü (10, 41, 79, 118, 132), sakinleştirici olarak (8, 10, 75, 86, 122), nefes darlığında (3, 50), ishal kesici olarak (10), migrende (10, 122), kadın hastalıklarında (41), alkoliklik tedavisinde (119), öksürükte (3), sivilcelerde (122), unutkanlıkta, soğuk algınlığı ve bronşitte, karın ağrısında (79), baş ağrısı ve uykusuzlukta (122), kolesterol düşürücü, tansiyon düzenleyici ve kan durdurucu olarak (86), ayrıca tüm bitki arıları bir yere toplayıcı olarak (86, 16) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ariotu (79)	Kovanotu (22, 23, 82, 122)	Melisaotu (23,82)	Temreotu (22, 114)
Beyazçiçekli oğulotu (47)	Limonnesi (22, 23, 82, 122)	Mumotu (74)	Turuncubile (48)
Bozot (117)	Limonotu (22,48)	Muzçiçeği (132)	Yalancısırgan (50, 118)
Delibozot (117)	Melisa (46, 86, 118, 122)	Oğlanotu (88)	
Kalpotu (102)	Melisaotu (22)	Oğulotu (yaygın)	
Kekik (75, 122)		Tatramba (22)	
		Tatramba (22)	

LABIATAE

4.54. *Mentha longifolia* (L.) Hudson subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*

Şekil 4-56: *Mentha longifolia*
subsp. *typhoides* var. *typhoides*

Çiçekli gövde 40-120 cm boyunda, tüylü, keskin kokulu, rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar genelde 50 x 20 mm'den kısa, sapsız veya kısa saplı, oblong-eliptikten oblong-lanseolata kadar değişen şekillerde, tepesi akut, tabanı kordat, kenarları düzensiz dişli. Laminanın her 2 yüzüde aynı renkte, kısa veya uzun tüylü. Vertisillastrumlar çok sayıda, 10 mm çapında dallanmış terminal bir spika. Kaliks 1-3 mm; korolla leylak rengi. Fındıksı meyve kestane rengi, yüzeyi ağımsı. Ç. 7-10. Bataklık alanlar, akarsu kenarları, 900-2135 m. Trakya, Anadolu'da geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Kazandere, 935 m, ISTE 84 059.

Yöresel İsmi: Yabannanesi (Serindere), Nane (Kazandere, Doğantepe), Yabaninane (Kazandere).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının dekoksasyonu içine limon sıkılarak nezle, grip ve soğuk algınlığında içilir (Kazandere).
- b) Yaprakları ufalanıp hazırlanan dekoksasyonu süzülerek sindirimi kolaylaştırmak için içilir (Doğantepe).
- c) Kurutulup ufalanan yaprakları baharat olarak kullanılır (Doğantepe, Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (23, 30, 70)

Kateşik tanen (70)

Saponin (70)

Uçucu yağ (23, 30, 70)

Uçucu yağında %15-29 arası mentol bulunur (23, 30).

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları baharat olarak (57, 74, 92, 96, 112), hemoroitte (57, 72, 119), kan dindirici olarak (129), romatizma ve egzamada (40), antiseptik olarak (106), kalp çarpıntısı, nezle ve soğuk algınlığında (93), idrar arttırıcı olarak, böbrek sancısında (129), baş ağrısında (12), ishalde (79), gaz söktürücü olarak (123, 126), mide rahatsızlıklarında (yaygın), astımda, karın ağrısında (118), **toprak üstü kısımları** öksürük ve soğuk alınlığında (107), hemoroitte (59, 110, 111), kurt düşürücü olarak (127), yaralarda (75), karın ağrısında (62, 110), bronşitte, güneş çarpmasında, baş ağrısında, adet sancısı giderici olarak (110), öksürükte (75) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çaynanesi (40)

Derenanesi (79)

Eşeknanesi (72, 75, 102, 123)

İtnanesi (22)

Köpeknanesi (72)

Nana (32, 70)

Nane (12, 48, 96, 99, 118)

Naneotu (62, 129)

Narpuz (111)

Narpuz (81)

Pung (12, 126)

Pünge (96)

Pünk (57, 96, 110)

Sunanesi (52)

Tüylünane (12, 22, 23, 63, 70, 93)

Yabaninane (129, 79)

Yarpız (74, 92, 110)

Yarpuz (yaygın)

LABIATAE

4.55. *Mentha spicata* L. subsp. *spicata*

Çıplak veya tüylü, hoş kokulu, çok yıllık, otsu bitkiler. Çiçekli gövde 30-100 cm. Yapraklar 35-75 mm uzunlukta, genellikle 12 mm'yi aşan genişlikte, kısa saplı, oblong-ovattan lanseolata kadar değişen şekillerde, kenarları serrat, tepesi obtus veya akut, tabanı yuvarlak veya kordat, çıplak veya seyrek basit tüylü. Vertisillastrumlar çok sayıda, spika terminal, 40-80 (-110) mm, altta aralıklı ve genellikle dallanmamış. Korolla pembe veya leylak. Fındıksı meyve kahverengi. Ç. 6-9. Nemli alanlar, dere kenarları, deniz seviyesi-2200 m. Trakya; Kuzey, Güney ve Batı Anadolu.

Şekil 4-57: *Mentha spicata* subsp. *spicata*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Pazarçayırı, 870 m, ISTE 84 187.

Yöresel İsmi: Yabaninane (Örnekköy), Nane (Pazarçayırı).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının hazırlanan dekoksiyonu içine limon sıkılarak mide bulantısını kesmek amacıyla içilir (Örnekköy).
- b) Yaprakları diş ağrısını geçirmek için çiğnenir (Pazarçayırı).
- c) Yaprakları ağız kokusunu gidermek için çiğnenir (Pazarçayırı, Örnekköy).
- d) Toprak üstü kısımlarının *Tilia* sp. çiçek durumları ile beraber hazırlanan infüzyonu mide bulantısında ve mide ağrısında içilir (Pazarçayırı).
- e) Kurutulup ufalanan yaprakları baharat olarak kullanılır (Pazarçayırı, Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (30)

Kafeik asit türevleri (30)

Uçucu yağ (23, 30, 66)

Uçucu yağında karvon ve limonen bulunur (23, 30, 66).

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları baharat olarak (57, 74, 96), nefes darlığı ve öksürükte (10, 118, 125), soğuk algınlığı, bronşit tedavisinde, nefes darlığında (10, 118), bebeklerdeki pamukçukta (47), gaz söktürücü olarak (99), hemoroitte (57, 72), hazımsızlıkta (88), mide ağrısında (10, 44, 74, 99, 118), **toprak üstü kısımları** gaz söktürücü olarak (127), idrar yolu ve prostat hastalıklarında (74), emziren kadınlarda süt arttırıcı olarak (118), gri, kahverengi ve yeşil renk verdiği için boyamada (37) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Antepnanesi (22, 23)

Anuk (10, 118)

Dağnanesi (88)

Derenanesi (47, 118)

Eşeknanesi (47, 72, 102, 118)

Kıvırcıknane (22, 23, 82)

Köpeknanesi (72)

Kurbağananesi (47, 118)

Nane (10, 74, 99, 118)

Ruminane (23, 82)

Yabannanesi (118)

Yarpız (88)

Yarpuz (44, 74, 118, 127)

Yeşilnane (23, 82)

LABIATAE

4.56. *Origanum vulgare* L. subsp. *hirtum* (Link) Ietswaart

Yaklaşık 1 m boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde sık yumuşak tüylü. Dallar gövde üzerinde 12 çift, boyu 25 cm'ye kadar. Yapraklar 20 mm kadar saplı veya sapsız, ovat-eliptik, 6-40 x 5-30 mm, akut veya obtus, sık glandular noktalı. Spikulalar sıkışık, 3-30 x 2-8 mm Brakteler yeşil, obovat veya eliptik, 2-10 x 1-7 mm, akut veya akuminat. Kaliks 2-4 mm, korolla beyaz, 3-10 mm. Ç. 5-10. *Kuru tepeler, kayalık yamaçlar, maki açıklıkları, deniz seviyesi-2500 m.* Trakya; Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-58: *Origanum vulgare* subsp. *hirtum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 788 m, ISTE 84 067.

Yöresel İsmi: Kekik (Aksığın, Nusretiye), Kekikotu, Köfteotu (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Yapraklı dalları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- Yapraklı dallarının dekoksasyonu karın ağrısını ve bulantıyı dindirmek için içilir (Aksığın).
- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu soğuk algınlığında içilir (Örnekköy).
- Yapraklı dalları toz edilip baharat olarak kullanılır (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (30)

Kafeik asit türevleri (30)

Kateşik tanen (70)

Uçucu yağ (23, 30, 58, 66, 70, 115)

Uçucu yağında özellikle karvakrol bulunur (23, 30, 66, 101).

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları baharat olarak (38, 86, 112, 125), hemoroitte (47, 59, 118), diş ağrısında, mide ağrısında, hazmı kolaylaştırıcı olarak, sarılıkta (47, 118), karın ağrısında ve şişkinlikte (46), **toprak üstü kısımları** şeker hastalığında (92), kolesterol düşürücü olarak (75), mide ağrısı ve ülserde (8, 125), iştahsızlıkta (86), nefes darlığında (32, 70), karın ağrısında (46, 79, 86, 119), bağırsak sancısında (127), şişkinlikte ve üşütmede (46), öksürükte, böbrek taşı düşürücü (79), terletici, idrar arttırıcı, gaz söktürücü ve yatıştırıcı olarak (23), toz edilip güvelerden ve böceklerden korunmak için (86) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ayaklıkekik (47, 118)

Çanakkale kekiği (22)

Eşeknanesi (52)

Güveotu (86)

Güveyotu (22, 32, 70)

İstanbulkekiği (22)

Karaot (22)

Karakekik (46)

Kekik (75, 86, 127)

Kekikotu (79, 118)

Keklik (79)

Keklikotu (22, 32, 47, 52, 79)

Pirenkekiği (32)

Soğanotu (112)

Taşkekik (127)

Yavşan (92)

Yaylaçayı (125)

Yerkekiği (79)

LABIATAE

4.57. **Rosmarinus officinalis* L.

Şekil 4-59: *Rosmarinus officinalis*

50 cm'ye kadar uzunlukta, dalları yükselici veya dik, aromatik bitkiler. Yapraklar linear veya dar oblong, 10-25 x 1-4 mm, üstte koyu yeşil, hafifçe pürüzlü ve yumuşak kılsı tüylü; altta beyaz-birbiriyle az çok karışmış sık yumuşak tüylü. Çiçek ve çiçek durumu sapsarı beyaz yıldızsı-birbiriyle az çok karışmış sık yumuşak tüylü. Kaliks 3-4,5 mm, yarısına kadar parçalı. Korolla soluk mavi, 8-12 mm. Küçük fındıksı meyve ovoid, düz, kahverengi. Ç. 2-5. Yol kenarları, kalkerli topraklar, 30-250 m. Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiyeye, 124 m, ISTE 84 118.

Yöresel İsmi: Biberiye (Suadiye Bel., Balaban, Nusretiyeye).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının infüzyonu kalp rahatsızlıklarında sabahları önce bir bardak limonlu ılık su içildikten sonra içilir (Balaban).
- b) Yapraklarının infüzyonu uykusuzluğa karşı ve sakinleştirici olarak içilir (Nusretiyeye).
- c) Yaprakları ufalanıp yemeklere tat ve koku vermesi için baharat olarak kullanılır (Suadiye Bel., Balaban).
- d) Bitki sivrisinekleri itici bir kokusu olduğu düşünüldüğü için evlerin bahçelerine ekilir (Nusretiyeye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Diterpen bileşikler (pikrosalvin, rosmanol, rosmadial)(14, 28-30, 33, 55, 66)

Fenolik asitler (rosmarinik asit, kafeik asit) (14, 28-30, 33, 55, 66)

Flavonlar (14, 28-30, 33, 55, 66)

Triterpenik ve steroidal bileşikler (14, 28-30, 33, 55, 66)

Uçucu yağ (14, 28-30, 33, 55, 66, 115)

Uçucu yağında ökaliptol, kafur, α -pinen, verbenon, borneol, limonen ve kamfen bulunur (14, 29, 33, 66).

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları baharat olarak (38, 98), kabız, safra arttırıcı, idrar söktürücü olarak, yaralarda (23), zihin yorgunluğu ve damar sertliğinde (46), tansiyon düzenleyici olarak (46, 86, 119), şeker hastalığında (119), kuvvet verici olarak (127), çiçekli ve yapraklı **dalları** hazmı kolaylaştırıcı olarak, yaralarda (99, 118), damar genişletici, iştah açıcı olarak (79), soğuk algınlığında ve sindirim sistemi rahatsızlıklarında (41, 118), kansızlık, romatizma, migren, astım, bronşit, grip ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde, kolesterl düşürücü olarak (118), **uçucu yağı** romatizmada (70) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akpürün (118)

Karabiber (32)

Beyazpüren (22)

Kuşdili (23, 46, 79, 118)

Biberiye (yaygın)

Kuşdiliotu (48)

Hamisebahar (48)

Zeytinçiçeği (99, 118)

Hasalban (23)

LABIATAE

4.58. *Salvia virgata* Jacq.

30-100 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Dallanmış gövde dik ve çeşitli şekillerde tüylerle kaplı. Yapraklar basit, ovat-oblong veya genişçe ovat, 5-30 x 2-15 cm, üzerinde çok sayıda sapsız guddeli yumuşak tüylü, hafifçe pürüzlü, kenarları krenat; sapı 1-15 cm. Çiçek durumu dallanmış panikul; vertisillastrumlar 2-6 çiçekli, aralıklı. Çiçek sapı 1-2,5 mm. Brakteler ovat-akuminat, 4-8 x 3,5-6 mm. Kaliks tüp şeklinde, 6-10 mm, salgı tüylü veya yumuşak tüylü. Korolla mor, 12-15 mm, tüpü 7-9 mm, şişkin, üst dudak oraksı. Küçük fındıksı meyve 2,5 x 2 mm, üç köşeli, ovoid. Ç. 5-9. *Yol kenarları, boş tarlalar, çayırlar, çalılıklar, deniz seviyesi-2300 m.* Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-60: *Salvia virgata*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 106, ISTE 84 181.

Yöresel İsmi: Yağlısomara (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yaprakları yaranın çıbanın üzerine sarılır (Örnekköy).

b) Tüm bitki hayvan yemi yapılır (Örnekköy, Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Diterpenoit bileşikler (58)

Flavonoit (58)

Steroid (58)

Triterpenoit bileşikler (58)

Uçucu yağ (23)

Yağ asitleri (linoleik asit, linolenik asit, oleik asit, palmitik asit, stearik asit) (56)

Türkiye'deki Kullanımları:

Taze **gövdesi** soyulup yenir (126), **yaprakları** yemek yapılan ot karışımına katılır (75), yara iyi edici olarak (23, 63), kadın hastalıkları ve rahim kanseri tedavisinde (47, 118), solunum sistemi hastalıklarında (106), **toprak üstü kısımları** hemoroitte (49, 59) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Dodilotu (49, 59)

Ellikot (49, 59)

Fatmaanaotu (47, 118)

Katırtırnağı (75)

Palağı mor (126)

Yılançık (22, 23, 63, 106)

LABIATAE

4.59. *Thymus longicaulis* C. Presl subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus* (Borbás) Jalas

Uzun, bazen odunsu, sürünücü dallı bitkiler. Çiçekli gövdeler çoğunlukla 10 (-15) cm'ye kadar uzunlukta, tüylü. Gövde yapraklarının tümü hemen hemen eşit uzunlukta, 1,5-2,5 mm genişliğinde, çoğunlukla genişliğinin 3-5 katı uzunlukta, linear-lanseolattan oblanseolata kadar değişen şekillerde, obtus, genellikle hafifçe geri kıvrık kenarlı; yağ noktaları çok sayıda, genellikle kırmızı renkte; yan damarlar nadiren belirgin. Brakteoller genellikle 1-2 mm. Kaliks 2,5-4 mm, morumsu, tüp dudaklardan kısa veya onlara eşit; korolla leylaktan mora kadar değişen renkte. Küçük fındıksı meyve kahverengimsi. Ç. 4-8. Ormanlar, kuru çayırlar, deniz seviyesi-2200 m. Trakya; Kuzey ve İç Anadolu.

Şekil 4-61: *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksıgın, 840 m, ISTE 84 132.

Yöresel İsmi: Kekik (yaygın).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Toprak üstü kısımlarının *Hypericum perforatum* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber hazırlanan infüzyonu mide rahatsızlıklarına karşı içilir (Aksıgın, Servetiye Camii).

b) Toprak üstü kısımlarının infüzyonu sabahları aç karnına şekeri düşürmek amacıyla içilir (Aksıgın).

c) Kurutulup ufalanan yaprakları baharat olarak kullanılır (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı madde (23)

Flavon (68, 69)

Saponin (68, 69)

Tanen (23)

Uçucu yağ (23, 58, 68, 69, 101)

Uçucu yağında timol ve karvakrol bulunur (23, 101)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları baharat olarak (38, 40, 123), öksürükte (6, 50, 79), sakinleştirici olarak (6, 79), kanserde (6), tansiyon düzenleyici, tonik olarak, egzamada (50), nefes darlığında (50, 75), gaz giderici olarak (68, 69), hazımsızlıkta (75), adet sancısında, böbrek taşı düşürücü olarak, hemoroitte (47), karın ağrısında (3, 79), ishal kesici olarak (3), şeker hastalığında (6, 79, 119), kolesterol düşürücü olarak, uykusuzluğa karşı, kalp rahatsızlıklarında (79), **yaprakları** öksürük kesici olarak (40) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çobrisa (6)

Keklikotu (3, 6, 79)

Kekik (6, 40, 68, 79, 123)

Taşkekiği (47)

Kekikçayı (79)

Yerkekiği (75)

Kekikotu (68, 69, 79)

LAURACEAE

4.60. *Laurus nobilis L.

2-15 m boyunda, her dem yeşil, çıplak, kokulu, dioik çalı veya ağaçlar. Yapraklar 3-10 x 2-4 cm, oblong-lanseolat, derimsi, tepesi akut veya akuminat, kenarları dalgalı. Erkek çiçekler 8-12 stamenli, filamentler tabana yakın kısımda saplı glandlı. Dişi çiçekler 4 staminotlu. Meyve 10-12 mm, küresel-eliptik, tek tohum taşıyan siyah bir drupa. Ç. 3-5. Nemli alanlar, çalılıklar ve kültüre alındığı alanlar, deniz seviyesi-1200 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-62: *Laurus nobilis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Tepecik, 905 m, ISTE 84 048.

Yöresel İsmi: Defne (yaygın), Depne (Şirin Sulhiye), Define (Tepecik).

Kullanılan Kısım: Meyveleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları kurutulup ufalanır ve balla karıştırılıp egzamaya karşı yenir (Aksığın).
- b) Yaprakları suda kaynatılıp bu suyla saçlar güzel ve parlak görünmesi için taranır (Doğantepe)
- c) Yaprakları et ve balık yemeklerine koku ve lezzet vermesi için konur (Doğantepe, Örnekköy, Şirin Sulhiye).
- d) Meyveleri ezilip balla veya reçelle karıştırılarak karın ağrısı için yenilir (Tepecik).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı madde (23)	Sabit yağ (23, 30)
Alkaloidler (30, 114)	Seskiterpenler (30, 55)
Flavon türevleri (114)	Tanen (23, 82, 114)
Nişasta (23)	Uçucu yağ (23, 30, 58, 66)
Uçucu yağında özellikle sineol bulunur (23, 30, 55, 66)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları baharat olarak kullanılır (yaygın), arı peteklerini ve yünlü dokumaları güveden koruması için konur, çamaşır yıkarken güzel kokması için suya atılır (117), romatizma (46, 99), kalp rahatsızlıkları (77, 99, 118) ve eklem kireçlenmesinde (99, 118), hemoroitte (44, 59), şeker hastalığında (39, 47, 117, 118), mide (23, 50, 106) ve böbrek rahatsızlıklarında, tonik olarak (50), siyatikte (117), ses kısıklığını giderici olarak (86), öksürükte (39, 53), boğaz ağrısında, damar açıcı olarak (39), nefes darlığında (41), gıda zehirlenmesinde (129), bronşitte (118, 122), balgam söktürücü olarak (122), soğuk algınlığında (117, 125), terletici ve antiseptik olarak (23), sivilcelerde (86), saç bakımında (8, 86), grip, romatizma tedavisinde, idrar söktürücü olarak (118), **çiçekleri** baş ağrısında (46), midevi olarak (47), **meyveleri** böbrek (8) ve mide rahatsızlıklarında (106), kafa bitinde (86), ülserde (50), idrar arttırıcı olarak, meyvesinin yağı romatizmada, veterinerlikte ağrı kesici ve hayvanları sineklerden koruyucu olarak, 'defne sabunu' yapımında (23), yapılan sabun cilt hastalıklarında ve saç dökülmesinde (114), adale ve kulunç ağrısında (44, 117), uyuz tedavisinde, çibanda (117), **tohumları** sinüzit (86), romatizma (86, 127), hemoroit tedavisi (62) ve mide ağrısında (46) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Defne (yaygın)	Tanelçalısı (117)	Tehnur (53)
Har (22)	Tarhun (53)	Tenel (22, 117)
Nehtel (22)	Tefrün (22)	Tenelçalısı (46, 117)
Tahnal (22)	Teğlim (102)	Teynal (99)
Tahnel (117)	Tehnal (117)	Teynel (22)
Tanel (117)	Tehnel (yaygın)	

LEGUMINOSAE

4.61. *Lathyrus undulatus* Boiss.

Uzun sürünücü gövdeli, çok yıllık bitkiler. Gövde kanatlı, 1-2,5 m. Yapraklar dallanmış sülüklü; folioller genişçe eliptik, genişliğinin 2-4 katı kadar uzunlukta, 25-65 x 10-45 mm, kenarı dalgalı, paralel damarlı. Stipula darca ovatlansel veya lanselol. Çiçek durumu sapı 3-13 çiçekli, yapraklardan uzun. Kaliks 7-9 mm; dişler eşit değil, üstteki genişçe üçgensel, alttaki daha uzun, üçgensel-lanselol. Korolla koyu pembe, 18-25 mm. Legumen tipi meyve linear, çıplak, 50-70 x 7-10 mm. Tohum 6-10, belirsiz ağımsı-pürüzlü. Ç. 4-6. Ormanlar, yol kenarları, deniz seviyesi-600 m. Trakya; Kuzeybatı Anadolu.

Şekil 4-63: *Lathyrus undulatus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 357 m, ISTE 84 077.

Yöresel İsmi: Ladir (Aksığın).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Aksığın, Servetiye Camii).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Aminoasitler (27) Peptidler (27)

Türkiye'deki Kullanımları: Diğer bazı *Lathyrus* türlerinin de hayvan yemi olarak kullanıldığı görülmüştür (12, 22, 16).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: *Lathyrus* türlerine verilen genel isimler;

Bırçalık (22)

Burçak (22)

Fink baklası (22)

Müdürmük (22)

LEGUMINOSAE

4.62. *Medicago arabica* (L.) Huds.

20-60 cm boyunda tek yıllık bitkiler. Genç dallar seyrek tüylü. Stipula dişli veya 6-8 lopluk. Folioller genellikle lekeli, 10-25 x 10-25 mm, tabanı kuneat veya obkordat, tepesi emerginat, üst yüz çıplak, alt yüz basit tüylü. Çiçek durumu sapı 1-6 çiçekli. Çiçekler 4-5 mm. Kaliks dişleri tüpe eşit veya uzun. Korolla kaliksin 2 katı uzunlukta. Meyve diskoit veya küresel, 5-7 mm, yumuşak dikenli; 3-7 halkalı, ince derimsi, helezonun her bir halkası birkaç ışımsal damarlı; dikenler 4 mm'den kısa, her yüzde 10-14 adet. Ç. 3-5. Ormanlık alanlar, deniz seviyesi-850 m. Trakya; Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-64: *Medicago arabica*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 180 m, ISTE 84 030.

Yöresel İsmi: Yonca (Suadiye Bel., Doğantepe).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları sebze yemeklerine katılır (Suadiye Bel.).
- b) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Flavonoidler (apigenin, kersetin, luteolin, vestitol, kamferol) (27)

Terpenoidler (medicagenic asit) (27)

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: -

LEGUMINOSAE

4.63. **Robinia pseudoacacia* L.

Şekil 4-65: *Robinia pseudoacacia*

25 m'ye kadar boyda, çiçekleri hoş kokulu, dioik ağaçlar. Yapraklar imparipennat, folioller 3-10 çift, 25-45 mm x 12-25 mm, eliptik, az çok tüylü, kısa saplı. Rasemler çok çiçekli, sarkık, 10-20 cm boyunda. Kaliks çansı; korolla 15-20 mm, beyaz. Meyve 5-10 x 1 cm, çıplak, 3-10 tohumlu bir legümen. Ç. 4-6. *Yol kenarları, park ve bahçelerde yetiştirilmektedir.* Trakya; Kuzey Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 178 m, ISTE 84 140.

Yöresel İsmi: Beyazakasya (Doğantepe).

Kullanılan Kısmı: Çiçekleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Çiçeklerinin *Bellis perennis* kapitulumları ile beraber hazırlanan infüzyonu bronşitte ve soğuk algınlığında içilir (Doğantepe).

b) Rahim kanseri ve kistlere karşı, çiçekleri kaynatılıp suyu 15 gün boyunca sabah öğle akşam rahime enjektörle verilir, sonraki 15 gün boyuncada rahime karbonatlı su verilir (Bahçecik Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloidler (stizolamin) (27)

Aminoasitler ve peptidler (27)

Flavonoidler (acacetin, butein, butin, fisetin, robinin, robtein) (27)

Karbohidratlar (27)

Kumarinler (skopoletin) (27)

Steroidler (β -Sitosterol) (27)

Terpenoidler (absisik asit, lupenone, lupeol) (27)

Uçucu yağ (23, 58)

Türkiye'deki Kullanımları:

Çiçekleri haricen romatizmada (79), yenerik kan şekerini düşürücü (3) ve baş ağrısını giderici olarak (77), dahilen astımda (39, 88, 99, 118), baş ağrısında (77), yatıştırıcı, kabız ve safra arttırıcı olarak kullanılır, **yaprakları** ve **gövde kabuğu** da aynı etkidedir (23).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akasya (yaygın)

Beyazsalkım (22)

Katırtırnağı (3)

Misağacı (3)

Salkımağ (22)

Salkımçiçeği (23)

Salkımsöğüt (39)

LEGUMINOSAE

4.64. *Spartium junceum* L.

1-3 m boyunda, çok yıllık, dallanmış, dik çalılar. Gövde pürüzsüz. Yapraklar düşücü, küçük, seyrek, basit, 15-25 mm, eliptik, hemen hemen sapsız ya da kısa saplı. Rasemler 5-20 çiçekli. Çiçekler kokulu, sarı, 20-30 mm. Meyve 6,5-8,5 x 0,6 cm, tüysüz, 12-20 tohumlu, çıplak bir legümen. Ç. 4-7. *Makilik alanlar, kalkerli kayalar, deniz seviyesi-600 m.* Trakya; Kuzey, Güney ve Batı Anadolu.

Şekil 4-66: *Spartium junceum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 357 m, ISTE 84 139.

Yöresel İsmi: Katırtırnağı (Tepecik, Servetiye Camii).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yeşil toprak üstü kısımlarından süpürge yapılır (Tepecik).
- b) Çiçekli toprak üstü kısımları evlerde vazolara dekoratif olarak konur (Servetiye Camii).
- c) Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Tepecik, Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (juncein, lupanin, spartein, tinctorin) (27)

Aromatik asitler (kafeik asit) (27)

Flavonoitler (genistein, ononin, orientin, spartiacarpin) (27)

Karbohidratlar (27)

Steroidler (β -sitosterol) (27)

Terpenoitler (β -karoten, lupeol, lutein) (27)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yeşil **toprak üstü kısımları** ipek böcekçiliğinde (75), hayvan yemi olarak, hayvan barınaklarında yere serilerek ve çit yapımında kullanılır, **dalları** zayıflatıcı olarak (44, 118), süpürge yapımında (81, 117), **çiçekleri** uyuşturucu ve idrar söktürücü olarak (23), ülserde (127), cilt güzelliğinde (86), çiçekleri ve **gövdesi** sarı renk verdiği için boyamada (37) ve dekoratif olarak (86) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Adikatırtırnağı (23)

Borcak (22)

Borçak (127)

Borçoh (22)

Borkluk (117)

Bortluk (117)

Boruçalısı (102)

Boruk (22)

Borukçalısı (81)

Burçak (44, 118)

Burçalak (127)

Döşeklik (117)

Katırtırnağı (20, 86)

Katırkuyruğu (75)

Kuşçubuğu (22)

Kuşkonmaz (117)

Söğsük (117)

Söğüt (117)

Spartaçiçeği (17)

Süpürgelik (117)

LEGUMINOSAE

4.65. *Trifolium constantinopolitanum* Ser.

Şekil 4-67: *Trifolium constantinopolitanum*

Yükselici veya dik, 10-60 cm boyunda, tek yıllık bitkiler. Stipula lanseolat veya subulat. Folioller 1,5-3 cm, eliptikten obovat-oblonga kadar değişen şekillerde, obtus veya mukronat. Çiçek durumu ovoid veya obkonikal, meyvede oblong-silindirik, 1-1,5 cm, saplı. Kaliks tüpü çiçekte silindirik, meyvede urseolat, 10-damarlı, tabanda yoğun tüylü; dişler subulat, akut, meyvede kalınlaşır ve yıldız şeklinde yayılır. Korolla 8-12 mm, krem rengi, karina (kayıkçık) genellikle eflatun tepeli, kaliksin 1,5 katı kadar uzunlukta. Meyve legümen. Ç. 4-6. Yol kenarları, nemli alanlar, nehir kenarı, deniz seviyesi-700 m. Trakya; Kuzey, Batı, Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Karatepe, 147 m, ISTE 84 040.

Yöresel İsmi: Üçkulakotu, Yonca (Karatepe).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Karatepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Diğer bazı *Trifolium* türlerinin de hayvan yemi olarak kullanıldığı görülmüştür (16, 22, 86).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: *Trifolium* cinsine verilen genel isimler;

Tirfil (22)

Üçgül (22)

Yonca (22)

LEGUMINOSAE

4.66. *Trifolium resupinatum* L. var. *resupinatum*

Yükselici veya dik, 20-60 cm boyunda, tek yıllık bitkiler. Folioller 0,4-2 cm, tepesi daralmış yuvarlak, romboid veya ovat-oblong. Çiçek durumu 1-1,5 cm genişliğinde, küremsi, çok çiçekli; çiçek durumu sapı, taşıyıcı yapraktan daha uzun. Meyveli başlar 1,3-3 cm çapında. Kaliks meyvede şişkin, ağımsı damarlı, çıplak. Korolla 5-8 mm, resupinat (baş aşağı dönük). Meyve legümen. Ç. 5. Tarlalar, yol kenarları, deniz seviyesi-1500 m. Trakya; Kuzey, İç ve Doğu Anadolu.

Şekil 4-68: *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Yeniköy Bel., ISTE 84 157.

Yöresel İsmi: Tifilotu (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu kabızlıkta sabahları aç karnına 1 çay bardağı içilir (Yeniköy Bel.).
- b) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Nusretiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Flavonoitler (isosativan, medicarpin, vestitol) (27)

Türkiye'deki Kullanımları: Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (12).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Yonca (12)

LEGUMINOSAE

4.67. *Vicia sativa* L. subsp. *nigra* (L.) Ehrh. var. *nigra*

Şekil 4-69: *Vicia sativa* subsp. *nigra* var. *nigra*

20-80 cm boyunda, hemen hemen tüysüz, tek yıllık, yatık veya tırmanıcı, zayıf bitkiler. Folioller 4-8 çift, 1-6 mm genişliğinde, oblong-linear, bazen eliptik, tepesi akut veya girintili. Stipulalar yarı hastat, dişli; sülükler genellikle dallanmış. Çiçekler koltuklarda, 1-3 adet, 14-30 mm, mor veya morumsu pembe, kısa saplı. Kaliks 7-12 mm, çansı-tüpsü, kısa yumuşak tüylü, dişler 2,5-7 mm, lanseolat. Korolla 10-20 mm. Meyve 6 mm'den az genişlikte, linear, hafif gagalı, genellikle kısa yumuşak tüylü bir legümen. Tohumlar 6-12 adet, pürüzsüz, 2-5 mm genişliğinde. Ç. 3-5. *Taşlık alanlar ve ekili arazilerde doğal ve yabani formları bulunur, deniz seviyesi-1900 m. Trakya'da; Kuzey, İç ve Doğu Anadolu'da seyrek.*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 031.

Yöresel İsmi: Fiotu (Kazandere, Balaban), Fi, Yabanifi (Merkez Sultaniye).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Merkez Sultaniye, Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:**

Aminoasitler ve peptidler (27)

Flavonoitler (apigenin, malvin, petunin) (27)

Karbohidratlar (vicianin) (27)

Steroidler (β -sitosterol, stigmasterol) (27)

Türkiye'deki Kullanımları:

Bitki hayvan yemi olarak (39), **tohumları** gıda olarak (12, 16, 22, 23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Colbane ma'ran (12)

Colbane mara (12)

Dağfiği (45)

Eşektirfilili (39)

Fiğ (40)

Fiy (112)

LORANTHACEAE

4.68. *Viscum album* L. subsp. *album*

Gövdeleri dallanmış, 80 cm'ye kadar uzunlukta, yarı parazit bitkiler. Yapraklar karşılıklı, 2,5-8 cm, genişliğinin dört katından daha az uzunlukta, obovat-oblong, tepesi obtus, 3-5 paralel damarlı. Çiçekler sapsız, 3-5 çiçekli gruplar halinde. Periant 4 parçalı; erkek çiçeklerin tepalleri 4-5 mm, ovat, akut; dişi çiçeklerin tepalleri 0,5-0,75 mm, üçgenimsi, akut. Meyve yaklaşık 1 cm, beyaz, çoğunlukla küresel bir bakka. Tohumlar çoğunlukla üçgenimsi. Ç. 3-6. Ağaçların üzerinde (elma, armut vs), 300-1500 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güneybatı Anadolu.

Şekil 4-70: *Viscum album* subsp. *album*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Tepecik, 890 m, ISTE 84 088.

Yöresel İsmi: Çakum (Tepecik), Ökse, Ökseotu (Balaban), Yapışkanotu (Merkez Sultaniye).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları, meyveleri ve yapraklı dalları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklı dallarının dekoksyonu tülbentten süzülür ve sabahları 1 bardak şeker hastalığı tedavisinde içilir (Balaban, Tepecik).
- b) Yapraklarından zinde ve sağlıklı olmak için çayı yapıp içilir (Merkez Sultaniye).
- c) 20 gr. yaprak bir bardak suda kaynatılır ve hazırlanan dekoksyonu hipertansiyona karşı sabahları aç karnına içilir (Balaban).
- d) Meyvelerini sıkınca çıkan yapışkan sıvı kağıt yapıştırıcı olarak kullanılır (Merkez Sultaniye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloit (23, 55, 68)	Müsilaj (30)
Biyojen aminler (tiramin) (33)	Organik asitler (23)
Fenilpropan türevleri (33)	Reçine (28, 30, 33)
Flavonoitler (28, 30, 33)	Saponin (28, 30, 33)
Lektinler (28, 30, 33)	Toksik polipeptitler (33)
Lignanlar (30, 33, 55)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yapraklı dalları hayvanlarda süt arttırıcı olarak (79), ishalde (111), baş dönmesinde (47), astımda (10, 39, 79, 88), kalp hastalıklarında (10, 39, 48, 68, 69, 79, 118), baş ağrısında (8, 126), romatizmada (47, 74, 128), ülserde, karın ağrısında (74, 128), hemoroitte (49, 52, 59, 88), prostata karşı (111), bronşitte (118, 119), idrar yolu hastalıklarında, ciltteki egzama ve mantarda (119), tansiyon düşürücü olarak (yaygın), şeker hastalığında (10, 49, 118), kadınlarda kısırlıkta ve süt arttırıcı olarak (79), kabız, idrar arttırıcı, kusturucu, kuvvet verici (23), damar açıcı olarak (88), kanserde (8, 40, 88), astım, gastrit tedavisinde (118), **meyveleri** bronşitte (44, 118), baş dönmesinde (79), haricen çıbanlarda (23) ve ağrıyan yerlerde (124) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Andız (44, 118)	Gebelek (68, 69, 74)	Hurç (40)
Arsızot (124)	Gevele (23, 39)	Kökçe (49)
Burç (40, 79)	Göbelek (44, 74, 118)	Kuşburnugökçesi (52, 59)
Burççiçeği (124)	Gögelek (74)	Ökseotu (yaygın)
Çamburucu (32)	Gökçe (23, 39, 49)	Purc (22)
Çekem (23, 32, 39, 124, 128)	Gökçeotu (48)	Purç (22)
Çekim (79)	Gövelek (23, 74, 88)	Purçak (22)
Çeküm (118)	Gövem (88)	Puruş (53)
Çöpleme (126)	Güvelek (23)	
	Güveltekotu (111)	

MALVACEAE

4.69. *Alcea setosa* (Boiss.) Alef.

Çok yıllık otsu bitkiler. Gövde uzun, yıldız, demet veya basit tüylü. Yapraklar genellikle loplu, yıldız tüylü, kenarları oymalı. Epikaliks 6, kaliksin yarısı kadar veya daha uzun. Sepal 5, oluklu; petal 5, 35-50 mm boyunda, beyaz veya pembe. Meyve bir şizokarp, merikarplar yumuşak kılsı tüylü. Ç. 7. *Çalılıklar, yol kenarı, tarlalar, deniz seviyesi-700 m.* Trakya; Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-71: *Alcea setosa*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 029, ISTE 84 176.

Yöresel İsmi: Hatmi (Balaban, Suadiye Bel.), Hatmiçiçeği (Nusretiye), Karafatma, Yabanifatmagül (Balaban).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve çiçekleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Çiçeklerinin *Tilia* sp. çiçek durumları ile beraber hazırlanan infüzyonu göğüs yumuşatıcı olarak ve üst solunum yolu rahatsızlıklarında içilir (Balaban).
- b) Çiçekleri kurutulup dekoksasyonu öksürük için günde 1 çay bardağı içilir (Suadiye Bel.).
- c) Saçların çabuk uzaması için yaprakları ezilip saç derisine sürülür (Nusretiye).
- d) Çiçek ve yaprakları ezilir, suyla karıştırılır, pelte haline gelince yerleri toprak olan kilerlere sürülür. Yerler temizlenir, düzleştirilir. Böyle sıvanan yer toz tutmaz, temiz durur (Balaban).
- e) Beyaz olan petalleri ezilip sütle karıştırılıp astım için içilir (Nusretiye).

f) Çocuklar petallerini petal tırnaklarından açıp suratlarına yapıştırarak oyun oynarlar (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları balgam söktürücü, idrar söktürücü (93), yumuşatıcı olarak (22, 93), haricen zatürre ve göğüs ağrısında (52), **çiçekleri** göğüs yumuşatıcı, koruyucu ve idrar arttırıcı olarak (23), öksürük kesici olarak (3) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Devegülü (22, 52)

Hire (22)

Hatmeçiçeği (3)

Hırı (22)

Hatmi (22, 93)

Hitmiye (22)

Hıra (22)

Silindirçiçeği (22)

MALVACEAE

4.70. *Malva nicaeensis* Wallr.

Şekil 4-72: *Malva nicaeensis*

Gövdeleri yükselici veya dik, seyrekçe kılsı tüylü, bir yıllık otsu bitkiler. Yapraklar az çok dairemsi, çoğunlukla hafifçe 3-5 lopluk, kenarları krenat. Çiçekler yaprak koltuklarında demetler halinde. Epikaliks segmentleri oblong. Sepaller genişçe üçgenimsi, yaklaşık 2 mm. Petaller leylak-pembe, tabanda tüylü, 6-8 mm. Meyve bir şizokarp, merikarplar çıplak veya tüylü, ağımsı, birbirine bitişik kenarları düz. Ç. 4-6. *Tarlalar, deniz kenarına yakın alanlar.* Trakya; Batı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiye, 120 m, ISTE 84 136.

Yöresel İsmi: Ebegömeçi, Ebegömeç (Doğantepe), Ebegümeçi (Nusretiye).

Kullanılan Kısım: Meyveleri, yaprakları ve yapraklı dalları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları sütle pişirilip lapası ağrıyan bölgelere sürülüp sarılır (Nusretiye).
- b) Yaprakları ısırganın daladığı bölgeye sürülür (Doğantepe).
- c) Yaprakları haşlanarak yemeği yapılır. Kurutulan yaprakları ufalanıp yemeklere konur (Nusretiye, Doğantepe).
- d) Meyveleri boncuk gibi ipe geçirilerek kolye ve bilezik yapılır (Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları karın ağrısında (52, 128), balgam söktürücü ve öksürük kesici olarak (122), ishalde (128), kırık tedavisinde, mide ağrısında, ülserde (118), **yaprakları** gıda olarak (117), vücut direncini arttırıcı, ağrı giderici olarak, ülserde, kadın hastalıklarında, romatizmada (118), hazmı kolaylaştırıcı olarak (47, 118), **çiçekleri** midevi (118), hazmı kolaylaştırıcı olarak (47), astımda (50), **kökü** kırık tedavisinde (118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ebegümeçi (117, 118, 122, 128)

İlmik (117)

Kaba (117)

Kabalık (117)

Kömeç (128)

Moloş (118)

Moloşa (118)

MALVACEAE

4.71. *Malva sylvestris* L.

İki veya çok yıllık, gövdesi yatık veya dik, tüylü bitkiler. Yapraklar uzun saplı, dairemsi, 5-7 lopluk, kenarları krenat, seyrek kısa tüylü. Çiçekler saplı, yaprak koltuklarında demetler halinde. Epikaliks segmentleri linear-oblong. Sepaller genişçe üçgenimsi, 3-7 mm; petaller 18-25 mm, açık mor, emarginat veya hafifçe 3-5 parçalı. Meyve her biri tek tohumlu merikarplardan oluşan şizokarp, merikarplar belirgin ve çıkıntılı damarlı, seyrek tüylü. Ç. 5-10. Açık alanlar, tarlalar, çalılıklar, yol kenarları, deniz seviyesi-500 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-73: *Malva sylvestris*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğanstepe, 180 m, ISTE 84 092.

Yöresel İsmi: Ebegömeç (Maşukiye Bel.), Ebegümeçi (yaygın), Molaşa (Serindere, Örnekköy), Molaşaotu (Aksığın).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları, çiçekleri, kök ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımları sütle pişirilip lapası yaralara sürülür (Aksığın).
- b) Yapraklarının dekoksyonu şekeri düşürmek için içilir (Serindere, Maşukiye Bel.).
- c) Yapraklarının dekoksyonu karaciğer ve böbrek rahatsızlıklarında içilir (Doğanstepe).
- d) Yaprak ve çiçeklerinin infüzyonu balgam söktürücü olarak içilir (Serindere).
- e) Yapraklı dalları kaynatılıp buharına adet görmeyen kadınlar oturtulur (Örnekköy).
- f) Yaprakları ve sapı yağda kavrulur daha sonra bulgurla beraber pişirilir, yufkanın arasında dürüm yapılarak yenilir (Serindere).
- g) Yaprakları haşlanarak yemeği ve pide içi yapılır (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloid (114)	Glukoz (23)
Antosiyanidin bileşikleri (malvidin, malvin) (30, 33)	Müsilaj (23, 28, 30, 33, 68, 70)
Flavonoidler (30, 33, 114)	Pektin (23)
	Tanen (28, 33, 68, 69, 114)

Türkiye'deki Kullanımları:

Topraküstü kısımları öksürükte (6, 10, 32, 39), karaciğer hastalıkları (6), soğuk algınlığı (6, 132), ve sindirim sistemi rahatsızlıklarında (23, 132), baş ağrısı, mide bulantısı ve grip (3), bronşitte (75), bağırsak yumuşatıcı olarak (41, 70), egzama (41, 77), prostat (77) ve böbrek rahatsızlıklarında (39), göğüs yumuşatıcı olarak (23, 74), nefes darlığında, gaz giderici olarak (74), mesane iltihabında (46), ülserde (46, 68, 69), boğaz rahatsızlıklarında (46, 96), yaralarda (96), kanserde (79), kadın hastalıklarında (41, 79), **yaprakları** gıda olarak (yaygın), yeşil renk verdiği için boyamada (37), mide rahatsızlıklarında (6), hemofili hastalığında (86), bağırsak yumuşatıcı olarak (10, 120), hemoroitte (107), nefes darlığında, idrar söktürücü (72), böbrek taşı düşürücü olarak (79, 86), rahim hastalıklarında, bademcik iltihabında (86), deri, saç ve göz hastalıklarında (106), bacak ağrısında (3), kabakulakta (79, 114), çibanda (23, 39, 44), soğuk algınlığında (44, 86), romatizma (74) ve yaralarda (23, 46, 72, 74), şiş ayak ve ellerde (46, 53), **çiçekleri** öksürükte (77), mide, bağırsak ve kalp hastalıklarında (3), soğuk algınlığı ve bronşitte (79), nezlede, bademcik iltihabında (77), **tohumları** ve yaprakları çibanalarda (96), **kökü** mide ağrısında, idrar yolları iltihabı tedavisinde (74) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Büyükebegümece (22)	Ebengömece (39)	Hibbez (114)
Develik (41)	Ebengümece (107)	Hubbez (41, 118)
Devetabanı (77)	Ebenegömece (124)	İlmik (46, 117)
Ebegümece (yaygın)	Gaba (46)	Kaba (117)
Ebegümeç (72)	Gömeç (74)	Kabalık (117)
Ebekömeç (118)	Gömeçotu (79)	Katırtırnağı (77)

MORACEAE

4.72. *Ficus carica L. subsp. *carica*

Şekil 4-74: *Ficus carica* subsp. *carica*

10 m'ye kadar veya daha uzun boyda, kuvvetli ağaçlar. Sürgünler düz, kalın ve sert yapılı, dallanmış. Yapraklar düşücü, büyük, çoğunlukla 10 cm'den uzun, 3-7 loplu veya bazen tam, genellikle kordat, kısa ser tüylü, kenarları dalgalı; yaprak sapı 2-10 cm, kalın. Meyve sinkarp, kültür bitkilerinde 8 cm'ye kadar boyda, armut şeklinde veya basık küresel, kısa saplı, yeşilimsi, çıplak. Ç. 3-9. Açık alanlar, karışık ormanlar, nehir kenarları, 10-1770 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğan-tepe, 180 m, Gözlem.

Yöresel İsmi: İncir (Doğan-tepe, Aksıgın), Yemiş, Yemişen (Serindere, Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Lateksi, yaprakları ve meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Lateksi siğillerin üzerine sürülür (Doğan-tepe, Aksıgın).
- b) Lateksi leblebi tozuna damlatılıp 2-3 damla normal sütle karıştırılır ve kanser tedavisinde 20 gün içilir, ayrıca cilt kanserinde haricen kullanılır (Aksıgın).
- c) Lateksi saçkıran olan bölgeye sürülür (Serindere).
- d) Taze yaprakları hamsi yemeğine konulup pişirilir (Doğan-tepe).
- e) Meyveleri taze olarak bağırsakları yumuşatmak amacıyla yenir. Meyvelerinden reçel yapılır (Serindere, Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Furanokumarinler (30)

Meyve asitleri (sitrik asit, malik asit) (20, 30)

Pektin (30)

Sabit yağ (20)

Şekerler (20, 23, 30)

Vitaminler (A, B, C) (20, 23, 30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları yeşil renk verdiği için boyamada (37), hemoroitte (39, 47, 59, 75, 125, 129), kabızlıkta (129), nefes darlığında, mide rahatsızlıklarında (50, 118), ülserde (77), bacak ağrısında (86), egzamada (47, 125), çıbanlarda (23), verem hastalığında (118), **meyveleri** gıda olarak (12, 39, 86, 120), hemoroitte (41, 59, 118, 129), ishalde (110), çıban ve kesik tedavisinde (46), sarılık tedavisinde, iltihap toplayıcı (39), bağırsak yumuşatıcı (41), müshil olarak, incir rakısı yapımında (23), **lateksi** böcek ve arı sokmalarında (52, 62, 74, 86, 125, 128), siğil (yaygın) ve nasır tedavisinde (39), peynir mayalamada (39, 76), **genç dalları** saç diplerindeki yaralarda kullanılır (118), nohut büyüklüğünde kesilip kolye şeklinde boyna takılarak yüzdeki yaraları ve sivilceleri iyileştirdiğine inanılır (76).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Babaincir (62)

Ballıdarı (23)

Bardacık (23)

Dağinciri (76)

Erkekincir (46)

Hajır (12)

İncir (yaygın)

İncir ağacı (68, 117, 118)

İncirboğası (46)

Kabaincir (46)

Kabincir (46)

Kerik (12)

Kerik (76)

Yabani incir (118)

Yalancıyemiş (59, 129)

Yemiş (41, 86, 128, 129)

Yozincir (68, 69)

MORACEAE

4.73. *Morus alba L.

15 m'ye kadar uzunlukta, ince, çıplak sürgünlü ağaçlar. Yapraklar ovat veya genişçe ovat, 6-18 cm, akut veya kısaca akuminat, tabanda yuvarlak veya yamuk kordat, tam, loplu veya körfezli, oymalı-dişli, ince, yumuşak, çoğunlukla her iki yüzde çıplak, fakat alt yüzde damar koltuklarında tüy demetleri bulunur. Yaprak sapı 1-4 cm. Çiçek durumu sapı yaklaşık meyve boyunda. Drupa tipinde meyvelerin bir eksen etrafında toplanmasıyla oluşan bileşik meyve (sinkarp) 1-2,5 cm, beyaz, pembemsi veya morumsu. Ç. 5. Trakya ve tüm Anadolu'da yaygın olarak kültürü yapılır ve genelde doğallaşmıştır.

Şekil 4-75: *Morus alba*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğanstepe, 180 m, ISTE 84 137.

Yöresel İsmi: Dut (Yeniköy Bel., Doğanstepe), Mora (Aksığın).

Kullanılan Kısmı: Meyveleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının dekoksasyonu şekeri düşürmek için içilir (Doğanstepe).
- b) Yapraklarının dekoksasyonu bağırsakları rahatlatmak amacıyla içilir (Yeniköy Bel.).
- c) Meyveleri yenir ve reçeli yapılır (Aksığın, Doğanstepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Askorbik asit (42)

Flavonoitler (42, 55, 65)

Mineral maddeler (42)

Fenolik bileşikler (42)

Yağ asitleri (behenik, palmitoleik, myristic, stearik asitler) (42, 55, 65)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları ipek böcekçiliğinde (16, 23, 86), sarı renk verdiği için boyamada (37), egzamada (41, 118), şeker hastalığında (6, 72, 117, 118, 125), ateş düşürücü (23, 106), idrar arttırıcı olarak (23, 77), öksürüğe karşı, karaciğer hastalıklarında (10, 118), dışağrısında (118), akrep sokmasında, **gövdesi** kayık, sandal ve müzik aletlerinin yapımında (117), **meyveleri** gıda olarak (12, 86, 117, 120), reçel, şurup ve pekmez yapımında (86, 96), şekeri düşürücü olarak, astımda, soğuk algınlığında, öksürükte, bronşitte (129), kansızlıkta (120), kalp kuvvetlendirici olarak, çocukların ağızındaki pamukçukta (39), çıban olgunlaştırmada, karın ağrısında ve ülserde (110) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Akdut (22, 86, 96)

Beyazdut (39, 77, 106, 118, 128)

Dut (yaygın)

İstanbuldutu (22)

Tut (12)

MORACEAE

4.74. *Morus nigra L.

Kısa gövdeli, genişçe taçlı, 10 m'ye kadar uzunlukta ağaçlar. Sürgünler kısa yumuşak tüylü, kalın. Yapraklar genişçe ovat, 6-20 cm, akut veya kısaca akuminat, tabanda belirgin kordat, kabaca testere dişli, genellikle tam veya 2-3 loplu, koyu yeşil ve üstte seyrek, altta sık yumuşak tüylü. Yaprak sapı 1,5-2,5 cm. Çiçek durumu sapı meyvenin yaklaşık ½'si kadar uzunlukta. Drupa tipinde meyvelerin bir eksen etrafında toplanmasıyla oluşan bileşik meyve (sinkarp) 2-2,5 cm, koyu kırmızımsı-mor, ekşimsi lezzette. Ç. 5-6. *Kültür bitkisi*. Anadolu'da yaygın.

Şekil 4-76: *Morus nigra*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 112 m, Gözlem.

Yöresel İsmi: Ekşi kara dut (Doğantepe), Karadut (Balaban, Nusretiye).

Kullanılan Kısım: Meyveleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Meyveleri ağız yaralarında yenir (Balaban).
- Meyvelerinin tülbentten suyu sıkılıp çocukların ağızlarında oluşan pamukçuk tedavisinde kullanılır (Doğantepe, Nusretiye).
- Meyveleri veya yapılan reçeli kansızlığa karşı yenir (Doğantepe, Balaban).
- Yaprakları haşlanıp otlı yemeklere katılır (Doğantepe).
- Meyveleriyle çocuklar ellerini yüzlerini boyarlar (Doğantepe, Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Boyar madde (cyanin) (20, 23, 30)

Pektin (20, 30)

Flavonoitler (rutin) (30, 42)

Mineral maddeler (42)

Müsilaj (20)

Organik asitler (tartarik, sitrik, oleik asitler) (20, 23, 30, 42)

Şekerler (20, 23, 30)

Tanen (20)

Vitamin C (30, 66)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları şeker hastalığında (23, 64, 72, 79, 99, 111), astımda (79), diş eti ve ağız yaralarında (77), nefes darlığında (74), kan durdurucu olarak (48), sarı renk verdiği için boyamada (37), **meyveleri** gıda olarak (74, 117, 120), astımda (79), kan şekeri düşürücü olarak (41, 48, 74, 128), ağız yaralarında (41, 49, 74, 88, 111), boğaz hastalıklarında (23, 49), kansızlıkta (48, 99, 128), **kökü** müshil etkide (23), adet sancısında (129), kurt düşürücü olarak (23, 106) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Armududu (128)

Dut (45, 48, 64, 72, 120)

Ekşidut (117)

Ekşikaradut (117)

Karadut (yaygın)

Karatut (12)

Siyahdut (41)

PAPAVERACEAE

4.75. *Chelidonium majus* L.

90 cm kadar boyda, dallanmış, seyrekçe tüylü, sarı-turuncu lateksli, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar pennat, 5-7 geniş foliollü, hepsi krenat loplu, terminal foliol genellikle 3 parçalı. Çiçekler 2-2,5 cm çapında; sepal 2; petal 4, sarı. Kapsula 3-5 cm, tohumlar siyah. Ç. 4-8. Gölgelek ağaç altları, sık çalılıklar, deniz seviyesi-1450 m. Trakya, Kuzey Anadolu.

Şekil 4-77: *Chelidonium majus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 510 m, ISTE 84 058, ISTE 84 060.

Yöresel İsmi: Temreotu (Örnekköy, Serindere).

Kullanılan Kısım: Lateksi ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımlarının infüzyonu idrar arttırıcı olarak kullanılır (Serindere).
- b) Gövdesi kırıldığında akan sarı lateksi yara iyi edici olarak kullanılır (Örnekköy, Serindere).
- c) Gövdesi kırıldığında akan sarı lateksi egzama tedavisinde kullanılır (Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (kelidonin, koptisin, sanguinarin) (23, 28, 30, 33, 55, 58, 66)

Flavanoitler (28)

Karotenoitler (28)

Kelidonik asit ve diğer bitki asitleri (malik asit, sitrik asit) (28, 30)

Lateksi proteolitik enzimler (28)

Saponin (28)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları siyatik ve romatizmada (79), **toprak üstü kısımları** egzamada (122), insan ve hayvanlardaki hepatit tedavisinde (79), idrar ve safra arttırıcı, müshil, yatıştırıcı, uyutucu olarak, göz hastalıklarında (23), **lateksi** ağrı olan bölgelerde (52), cilt hastalıkları, çıban (10, 79, 118) ve siğil tedavisinde (118, 123), mayasılda (118), mantar hastalıklarında (102) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Kırlangıçotu (yaygın)

Süslübitki (118)

Mantarotu (102)

Temraotu (79)

Mayasılotu (79)

Temreotu (10, 23, 82)

Sarılıkotu (79)

Yaraotu (79)

Sultanotu (79)

PAPAVERACEAE

4.76. *Papaver rhoeas* L.

Şekil 4-78: *Papaver rhoeas*

90 cm'ye kadar uzunlukta, dik gövdeli bitkiler. Yapraklar değişken, çoğunlukla pennatifit, segmentler dentat, terminal segment lanseolat, yan segmentler çok daha uzun. Çiçek durumu sapı sert tüylü, nadiren basık kılıcı tüylü. Petal kırmızı, tabanda lekeli, boyutları değişken. Porisit kapsula çıplak, az çok küresel, tabanda yuvarlak, genişliğinin yaklaşık 2 katı uzunlukta. Ç. 3-8. Açık alanlar, düzlükler, yol kenarları, deniz seviyesi-1400 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğanstepe, 182 m, ISTE 84 148, ISTE 84 183.

Yöresel İsmi: Gelincik (yaygın), Gelincikotu (Doğanstepe, Servetiye Camii), Kukumavotu (Doğanstepe), Nünü (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısım: Petalleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

a) Taze yaprakları haşlanıp kavrularak yemeği ve börek içi yapılır (yaygın).

b) Petalleri kavanozun içinde biriktirilir, su konulup içine limon sıkılır ve hazırlanan şerbet serinletici olarak çocuklara içirilir (Doğanstepe).

* Kukumav denen kuş baharda ötmeye başladığı zaman kukumavotu çiçek açar, bu kuşun sesi ilk duyulduğu zaman yatıyorsan kalkarsın ve baharı karşılırsın (Doğanstepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (roeadin) (23, 30, 55, 66)
 Antosiyian glikozitleri (cyanidin) (30, 66)
 Müsilaj (20, 23, 30)
 Şeker (20)
 Zamk (20)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları romatizmada (79), **yaprakları** gıda olarak (yaygın), annelerde süt arttırıcı olarak (120), yatıştırıcı ve (41, 57) tonik olarak (79), romatizma ağrısında ve çocuk düşürmeyi önlemek amacıyla (112), yumuşatıcı (57), kuvvet verici olarak, sarılıkta (47), **çiçekleri** gri renk verdiği için boyamada (37), oyuncak bebek yapımında (75), ağrıyan yerlerde (86), öksürükte (6, 23, 77, 106, 118), çocuklarda alt ıslatma sorununda, spazm çözücü ve adet düzenleyici olarak, ishalde (6), göğüs yumuşatıcı ve uyutucu olarak (23), hemoroitte (39), çocuklardaki ağız yaralarında (47), yatıştırıcı olarak (23, 106, 118), akciğer kanserinde (77), boğaz ağrısında (77, 79), süt arttırıcı (79), böbrek taşı düşürücü (8), şeker düşürücü (132), kuvvet verici ve kan yapıcı olarak (47), **meyveleri** oyuncak yapımında (117), öksürükte (23), **kökleri** bağırsak solucanlarına karşı (44, 118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Aşotu (23)	Gelincikotu (79)
Borcanka (79)	Gelineli (44, 128)
Gangıllız (98)	Gülotu (45)
Gelinçiçeği (8)	Kapçık (117)
Gelinalı (117)	Karagelincik (112)
Gelincik (yaygın)	Lale (117)
Gelincikmancarı (77)	Zalla (86)

PHYTOLACCACEAE

4.77. *Phytolacca americana* L.

Şekil 4-79: *Phytolacca americana*

Dallanmış kırmızımsı gövdeli, çıplak, 3 m'ye kadar boyda, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar saplı, ovat-lanseolat, belirgin pinnat damarlı. Çiçekler erdişi. Rasemler hemen hemen dik, 10 cm'ye kadar boyda. Periant segmentleri krem veya yeşilimsi, meyvede kırmızımsı veya pembe, 2-3 mm. Stamen 10. Karpel 10. Meyve basık-küresel, eflatundan olgunlukta siyaha kadar değişen renkte bir bakka. Ç. 6-9. *Tarlalar, çalılıklar, deniz seviyesi-500 m.* Trakya; Kuzey ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 076.

Yöresel İsmi: Kuşüzümü (Şirin Sulhiye).

Kullanılan Kısmı: Meyveleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

a) Yaprakları haşlanıp yemeklere katılır (Şirin Sulhiye).

b) Meyveleri lahana turşusuna pembe renk vermesi için konur (Şirin Sulhiye, Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloidler (14)

Lektinler (14, 23, 30, 66)

Lignanlar (isoamericanin A) (14, 23, 30, 66)

Nişasta (30)

Pigmentler (betalain, betanin) (30, 66)

Reçine (23)

Saponin glikozitleri (14, 30, 55, 66)

şekerler (23, 30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Meyveleri şekercilikte (123) ve gıda maddelerinin boyanmasında (23), kırmızı, sarı ve yeşil renk verdiği için boya maddesi olarak (16, 37), müshil etkide (23, 123), **yaprakları** ve meyveleri romatizmada (77), müshil etkide (123), **kökleri** tahriş edici, kusturucu (23) ve müshil etkide (23, 123) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acımur (22)

Dünyaotu (77)

Dünyagüzeli (22)

şekerciboyası (82, 123)

şerbetboyası (22)

şekil 4-80: Kurutulmuş *Phytolacca americana* meyveleri (şirin Sulhiye)

PLANTAGINACEAE

4.78. *Plantago major* L. subsp. *major*

10-50 cm boyunda, rozet yapraklı, çok yıllık bitkiler. Yapraklar 3-37 x 1-11 cm, lamina eliptik-ovlat, koyu yeşil, kenarları tam, 5-9 damarlı, tabanı az çok kordat, kalın, çıplak; sap çoğunlukla laminaya eşit uzunlukta. Skapus 3-30 cm, hafifçe oluklu, yapraklardan uzun veya eşit, kısa tüylü. Spika 4-40 cm, darca silindirik, tabanda seyrek, diğer kısımlarda sık durumda. Alt brakteler 2-2,5 mm, sepallerden daha uzun; üsttekiler 1 mm, sepallerden daha kısa, ovlat. Sepaller 2-2,5 mm, çıplak, yeşil. Korolla tüpü 2,5-3 mm, çıplak; loplar 1 mm'den kısa. Kapsula tipi meyve 2-4 mm, ovoid. Tohumlar 6-13 adet, üç köşeli, eliptik. Ç. 6-8. Yol ve dere kenarları, ekili alanlar, boş alanlar, deniz seviyesi-2440 m.

Şekil 4-81: *Plantago major* subsp. *major*

Trakya; Kuzey, Orta ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Kazandere, 935 m, ISTE 84 127.

Yöresel İsmi: Balazağva (Balaban), Damarlıot (Servetiye Karşı), Damarotu (yaygın), Kırksinirotu (Maşukiye Bel.), Sinirliot, Sinirotu (Doğantepe).

Kullanılan Kısmı: Tüm bitki, tohumları ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Köküyle beraber tüm bitkinin dekoksyonu gırtlak kanserinde içilir (Doğantepe).
- Yapraklarının, *Mentha* sp. ve *Urtica* sp. yaprakları ile beraber hazırlanan dekoksyonu damar açıcı olarak içilir (Balaban).
- Yapraklarının dekoksyonu mide ağrısında içilir (Örnekköy).

- d)** Yapraklarının dekoksasyonu vücut kaşıntısında ve parmak arasında oluşan mantar tedavisinde içilir (Doğantepe).
- e)** Yapraklarının infüzyonu böbrek ve bağırsak rahatsızlıklarında içilir (Maşukiye Bel., Balaban).
- f)** Yapraklarının dekoksasyonu iltihap söktürücü olarak ve sabahları aç karnına tansiyonu düşürmek için içilir (Kazandere).
- g)** Yaprakları doğrudan veya ısıtılıp yaranın çıbanın üzerine sürülür (yaygın).
- h)** Yaprakları *Thymus* sp. yaprakları, *Tilia* sp. çiçek durumları ve bir adet *Allium cepa* soğanı ile beraber kaynatılır, içine limon sıkılır, bu su süzülür ve günde 2-3 defa bağırsakları yumuşatmak amacıyla içilir (Doğantepe)
- i)** Yapraklarının *Urtica* sp. yaprakları ile beraber kurutulup hazırlanan dekoksasyonu bağırsak yumuşatmak amacıyla içilir (Suadiye Bel.).
- j)** Tohumlarının *Urtica* sp. tohumları ile beraber hazırlanan infüzyonu *Malus sylvestris* ve *Cydonia oblonga* meyveleri katılarak astım, bronşit ve öksürük için içilir (Şirin Sulhiye).
- k)** Tohumları dövülüp balla karıştırılarak öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde yenir (Serindere).
- l)** Tohumları yoğurda katılıp ishal kesici olarak yenir (Servetiye Karşı).
- m)** Yaprakları haşlanıp yemeği ve sarma dolması yapılı (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Fenolkarboksilik asitler (33)	Pektin (23)
Flavonoit (33, 55, 82)	Saponin (33, 82)
İridoit glikozitler (33)	Silisik asit (33)
Kumarin (33)	Tanen (23, 33, 82)
Müsilaj (23, 33, 82)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları gıda olarak (96), kalp ve damar hastalıklarında (47, 88, 125), guatrda, nasırda (79), mide rahatsızlıklarında (107, 126), astım ve soğuk algınlığında (79, 123), egzamada (72), romatizmada (3), siğillerde (44, 112), çıban ve yaralarda (yaygın), böbrek ve idrar yolu rahatsızlıklarında (8, 10, 49, 74), iltihap kurutucu (123), sakinleştirici olarak (39), şeker hastalığında (79), karın ağrısında (110), kemoterapi yan etkilerini önleyici olarak (40), kabız, göğüs yumuşatıcı, idrar ve balgam arttırıcı olarak (23), prostat hastalığında (10, 49, 74), karaciğer hastalıklarında, mide kanamasına karşı (10, 74, 118), hemoroitte (59, 110), **çiçekleri** mide ağrısında (50), kabız olarak (39), **tohumları** sıtma (127), kanser (79), hemoroit tedavisinde (59), karın ağrısında, idrar yolu rahatsızlıklarında (49), **kökleri** akciğer hastalıklarında (3) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Amin (110)	Keskinotu (79)
Babadeşen (10, 118)	Kırksinir (128)
Bağa (124)	Sıtmaotu (127)
Bağayaprağı (57, 59, 110)	Siğilotu (107, 110, 112)
Bağyaprağı (96)	Sihirotu (8)
Belgibrin (96)	Silsilikotu (10, 118)
Belhaves (96)	Simsekotu (72)
Belhavis (57)	Singeryaprağı (125)
Belhavz (110)	Sinirliot (yaygın)
Beşdamarotu (22)	Sinirlikabalak (52)
Beyyaprağı (52)	Sinirliyaprak (3, 59)
Beyazbıçakotu (123)	Sinirotu (yaygın)
Bobvista (79)	Sivrisiğilotu (10, 118)
Boğayaprağı (93, 110)	Siyilyaprağı (52)
Ca havez (126)	Siyilliyaprak (59)
Çığarca (49)	Siyilotu (52)
Damarlıot (49)	Supazısı (110)
Damarotu (79, 128, 129)	Sümürşük (59)
Karakabarcık (39)	Yaraotu (62, 72)
Kesikotu (47, 79)	Yedidamarotu (47, 50, 128)

POLYGONACEAE

4.79. *Rumex acetosella* L.

15-40 cm uzunluğunda, ince yapılı çok yıllık bitkiler. Gövde az çok dik, çıplak veya hafifçe papillalı. Yapraklar hastat, merkezi lop lanseolat, lateral loplar bazen bölünmüş, çıplak. Çiçekler tek eşeyli, bitki dioik. Dişi çiçeğin içteki periant segmenti tuberkülsüz, nukstan hafifçe uzun, 1-1,5 mm. Nuks üç köşeli, kahverengi, parlak. Ç. 5-8. *Tarlalar, bayırlar, boş alanlar, deniz seviyesi-2300 m.* Trakya; Kuzey, Batı, İç ve Doğu Anadolu.

Şekil 4-82: *Rumex acetosella*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Karatepe, 152 m, ISTE 84 046.

Yöresel İsmi: Ekşiotu (Örnekköy, Şirin Sulhiye), Kuzukulağı (Tepecik, Örnekköy, Karatepe).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Taze yaprakları çiğ olarak yenir ve haşlanıp yağlanarak salatası yapılır (Tepecik, Örnekköy, Karatepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Antosiyan (58)
 Antrakinon (58)
 Flavonoit (58)
 Hidrokarbon (58)
 Kumarin (58)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları çıban olgunlaştırmada (57, 63), yaprakları ve **gövdesi** gıda olarak (38, 40, 64, 81, 96, 117), hazmı kolaylaştırıcı etkide (10, 118), başağrısında, iştah açıcı olarak (128), **kökleri** idrar arttırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak (23, 63) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Dırşo (57)	Ekşimelek (22)	Kuzukulağı (yaygın)
Ebemekşisi (23, 82)	Ekşimen (22)	Labada (77)
Ebenekşisi (22)	Ekşimenek (22, 81)	Oğlakkulağı (9, 22)
Eğşikulak (22)	Ekşimik (22)	Olabada (77)
Eğşimene (22)	Ekşiot (64)	Şeytankulağı (22)
Ekşice (22)	Evelik (96)	Tırsıka tirse (64)
Ekşicek (64)	Ezeltere (10, 118)	Tırsıka çuçıkan (126)
Ekşikulak (yaygın)	Guzugulağı (22)	Trişov (96)
Ekşilik (22)	Guzukulağı (22)	Turşuotu (22)
Ekşimcik (22)	Katırcıkuzukulağı (40)	
Ekşime (64)	Kemekulağı (128)	

POLYGONACEAE

4.80. *Rumex pulcher* L.

60 cm'ye kadar boyda, çok yıllık otsu bitkiler. Taban yapraklarının boyu eninin iki katı; etli, genellikle keman şeklinde. Çiçek durumunda çiçek kümeleri aralıklı. Çiçek sapı kalın, sert, iç periant parçalarına eşit ya da daha kısa; iç periant parçaları dişli, 2,5-4,5 mm genişliğinde, küçük kabarcıklı. Nuks üç köşeli. Ç. 5-7. Yol kenarları, kumlu topraklar, deniz seviyesi-1300 m. Trakya; Kuzey, Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu.

Şekil 4-83: *Rumex pulcher*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğantepe, 182 m, ISTE 84 159.

Yöresel İsmi: Lapaza, Labada (Örnekköy), Mancarotu, Yapalak, Efelek, Mancar (Doğantepe), Pancarotu (Şirin Sulhiye), Efelik, Çarşaf (Suadiye Bel.).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Meyvelerinin dekoksasyonu öksürüğe karşı içilir (Örnekköy).
- b) Hayvanlar hastalandığında veya öksürdüğünde meyveleri yemlerine katılır (Örnekköy).
- c) Yaprakları *Malva* sp., *Papaver rhoeas* ve *Plantago* sp. yapraklarıyla beraber kavrulmuş soğanlı yemeği ve pidesi yapılır (Suadiye Bel., Doğantepe).
- d) Yaprakları *Oenanthe pimpinelloides* yaprakları ile beraber kavrulmuş pirinçli yemeği yapılır (Şirin Sulhiye).
- e) Yapraklarından sarma dolma ve yemeği yapılır (Şirin Sulhiye, Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Antresan türevleri (23, 55)

Tanen (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları çıban tedavisinde (23, 99, 118), gıda olarak (75, 117, 118), **meyveleri** halı ve kilim ipliklerinin kırmızı renge boyanmasında (117, 118), **tohumları** hemoroitte (52, 59), bronşitte (52), karın ağrısında, tohum ve **çiçekleri** şeker hastalığında (46), **kökleri** kuvvet verici, kan temizleyici, hazmettirici ve müshil olarak (23), haricen egzamada (99, 118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Aküfelik (52, 59)

Güzellabada (23)

İlbıda (46)

İlbıdağ (99, 118)

İlabada (117, 118)

Kertlice (75)

Kızıldibi (75)

Labada (117, 118)

Pancar (75)

Tırşo (22)

PRIMULACEAE

4.81. *Lysimachia verticillaris* Sprengel

50-100 cm boyunda, dik, çok yıllık bitkiler. Yapraklar karşılıklı veya halka şeklinde dizilmiş, yaprak sapı 5-19 mm; lamina tam, geniş, 50-99 x 27-45 mm. Çiçekler halka şeklinde dizilmiş sıralarda 2-16 adet, çiçek sapı 25mm'ye kadar uzunlukta; brakte yok. Sepal 5-7 mm, lineardan lanseolata kadar değişen şekillerde. Petal sarı, genişçe ovat, 10-14 x 7-10 mm. Kapsula küremsi, yaklaşık 4 mm, salgı tüylü ve kırmızımsı noktalı. Ç. 6-9. Nemli alanlar, ormanlar, makilikler, deniz seviyesi-2440 m. Trakya; Kuzey ve Doğu Anadolu.

Şekil 4-84: *Lysimachia verticillaris*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Serindere, 505 m, ISTE 84 094.

Yöresel İsmi: -

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu öksürük ve bronşite karşı içilir (Pazarçayırı).
- b) Çiçekleri ve yaprakları zeytinyağında bekletilir, bu sıvı yara iyileştirici olarak haricen kullanılır (Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Diğer bazı *Lysimachia* türlerinin de yara iyi edici olarak kullanıldığı görülmüştür (23).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: -

RANUNCULACEAE

4.82. *Helleborus orientalis* L.

Yaklaşık 60 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde yapraksız, taban yaprakları her dem yeşil, uzun saplı, 7-10 eliptik foliollü, kenarları serrat, alt yüz çıplak veya kısa yumuşak tüylü. Sepaller yeşilimsi-beyaz, ovat, hafifçe tırnaklı, 20-35 mm. Anterler sivri bir çıkıntıya sahip, nadiren küt. Meyve 20-25 x 8-12 mm, gagalı bir folikül. Tohum genelde 6'dan fazla. Ç. 3-5. Ormanlık alanlar, çalılıklar, deniz seviyesi-2200 m. Trakya; Kuzey Anadolu.

Şekil 4-85: *Helleborus orientalis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksığın, 830 m, ISTE 84 126.

Yöresel İsmi: Bohçaotu (Aksığın, Örnekköy), Çöpotu (Örnekköy, Doğantepe), Bohça, Çöpleme (Aksığın).

Kullanılan Kısım: Rizomları ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yaprakları hayvanlar ishal olduğu zaman yedirilir (Örnekköy).
- b) Rizomları hayvanlar ishal olduğu zaman ekmekle beraber yedirilir (Aksığın).
- c) İnekler üşüdükleri zaman rizomlarıyla kulakları delinir (Örnekköy, Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı madde (20)	Reçine (20)
Flavonoit (58)	Sabit yağ (20, 58)
Glikozitler (hellebrin) (20, 23, 58)	Saponinler (20, 23, 58)
Mum (20)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları haricen vücuttaki dolama ve morarmalarda (39), hayvanların yürüme zorluklarında (50, 118), **rizomları** soğuk algınlığında (75, 79), parazit gelmesini önleyici olarak (23, 79, 123), yaralarda, göz hastalıklarında, ağrı kesici olarak, antiseptik olarak (79), sola hastalığında (*Mycoplasma dysagalactia*) (118), meme iltihabında, göz hastalıklarında ve süt pıhtılaşmasının giderilmesi amacıyla büyük baş hayvanların kulaklarına (47), bel ağrısı için kuyruğuna takılır (79), diş ağrısının giderilmesinde dişin üzerine konur (50, 52, 118), haricen romatizmada ve antifungal olarak (47), sığırlarda göğüs hastalıklarında (18) ve üşümeye karşı (39), bacaklarındaki ödemlerde (52) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Bohçaotu (75, 123)	Karacakökü (23)
Boscuotu (52)	Karacan (47, 118)
Bosçaotu (22)	Karaçöpleme (22, 23)
Boynuzotu (22, 23)	Keklikotu (17, 22)
Çatlakotu (22)	Kıçkıranotu (52)
Çöplemecik (22)	Kocaot (79)
Danabağırtan (22, 23)	Patlakçiçeği (22)
Danakıran (22, 23)	Siyahharbak (22, 23)
Iskarpez (17)	Sola (118)
Karaot (17, 23, 39, 79)	Suğala (118)
Karacaot (22)	Şemsiyeçiçeği (102)
Karacaotu (23, 47, 79, 118)	Yelotu (52)

RANUNCULACEAE

4.83. *Ranunculus constantinopolitanus* (DC.) d'Urv.

20-75 cm boyunda, kaba, çok yıllık bitkiler. Gövde yaprak sapı gibi yoğun hirsut, üst kısımda dallanmış, tripartit yapraklı, 2 veya daha çok çiçekli. Taban yaprakları tripartit, tabanı kordat, 3-10 cm çapta, segmentler değişik şekillerde, yatık yumuşak kılsı tüylü. Çiçek durumu sapı silindirik. Sepal genelde geri kıvrık. Petal 8-15 cm. Torus (çiçek tablası) çıplak. Aken tipi meyve yarı dairesel, yassı, 3-4 mm; gaga 1-1,5 mm, zembereksi. Ç. 4-6. Nemli alanlar, çayırlar, deniz seviyesi-2000 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-86: *Ranunculus constantinopolitanus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 038.

Yöresel İsmi: Sakızotu (Balaban).

Kullanılan Kısım: Çiçekleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Çiçekleri ezilip ağrıyan bacaklara sürülür ve ağrıyı alması için bezle bağlanır (Şirin Sulhiye, Balaban).

b) Petallerini çocuklar çiğnedikleri sakıza karıştırıp, sarı sakız yaparlar (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi: -****Türkiye'deki Kullanımları:**

Yaprakları gıda olarak (2), ağrı dindirici ve iltihap akıtıcı olarak (40), çiçekli **toprak üstü kısımları** romatizma ağrısında (107, 125), hayvan yemi olarak (125), **çiçekleri** peynir mayası yapımında (107, 125) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ayıkulağı (2)

Evlimemedotu (40)

Horozgözü (125)

Mayısçiçeği (107)

Sarıçiçek (125)

Yakıçiçeği (125)

Yakıotu (125)

RANUNCULACEAE

4.84. *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy&Fouc.

10-20 cm boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar ovat-orbikulardan ovat-delloide kadar değişen şekillerde, 5 cm çapında, tüysüz ve parlak, tabanı kordat, çok yoğun olmayan rozet şeklinde, uzun saplı, tabanı gövdeyi sarıcı. Parlak sarı renkli çiçekler tek, petal 15-20 mm, sepal az çok zarımsı. Stamen çok sayıda, karpeller kısa yumuşak tüylü. Meyve oval bir aken. Ç. 3-4. *Yamaçlar, tarla kenarları, nemli yerler, deniz seviyesi-800 m.* Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-87: *Ranunculus ficaria* subsp. *ficariiformis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., 162 m, ISTE 84 091.

Yöresel İsmi: Yağlıot (Suadiye Bel.).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Taze yapraklarından yemek ve salata yapılır (Suadiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Askorbik asit (14)

Laktonlar (14)

Ranunkulin glikoziti (14, 20, 30)

Saponin (20)

Tanen (14)

Uçucu yağ (20)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları siğillerde (47, 118), hemoroitte (59), **yaprakları** gıda olarak (75), soğuktan şişen ayak parmaklarında (117, 118), **kökleri** kurutulup salep yapımında (22, 23), egzamada (86), kabız ve yara iyi edici olarak (23), hemoroitte (23, 86) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Basurotu (22, 23, 59, 86)

Devetabanı (3)

Düğünçiçeği (59, 86)

Meleçiçeği (117, 118)

Siğilotu (47, 118)

Yağlıot (75)

Yağlıçiçek (22, 23)

RHAMNACEAE

4.85. *Paliurus spina-christi* Miller

2-4 m boyunda, yay şeklinde kıvrık dallı, dikenli çalılar. Yapraklar ovat, alternan dizilişli, tabandan itibaren 3 damarlı, belirgin saplı; stipulalar diken şeklini almış, dikenlerin biri dik 10 mm, diğeri kancalı 3-4 mm. Çiçekler erdişi, sarı, gevşek simoz. Sepaller tüysüz. Stilus ikiye çatallanmış, stamen 5-6 adet. Meyve sert, kahverengimsi, 2-2,5 cm çapında, ortası şişkin, kenarları dalgalı, kanatlı bir samara. Ç. 5-7. Açıklıklar, nemli bölgeler, nehir kenarları, deniz seviyesi-1400 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-88: *Paliurus spina-christi*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiye, 122 m, ISTE 84 172.

Yöresel İsmi: Karaçalıdiken (Nusretiye), Karaçalı, Dikenliçalı (Yeniköy Bel.), Avanaktamisi (Camidüzü).

Kullanılan Kısmı: Meyveleri, yaprakları ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Meyveleri ve yaprakları kurutulup hazırlanan infüzyonu sabah akşam aç karnına iltihap sökücü olarak 1 bardak içilir (Nusretiye).
- b) Meyveleri kurutularak infüzyonu zayıflamak için içilir (Nusretiye).
- c) Meyveleri kurutularak infüzyonu bağırsakları yumuşatması için içilir (Yeniköy Bel.).
- d) Çocuklar oyun oynarken genç meyvelerin kenarlarını (kanatlarını) yerler (Nusretiye).
- e) Toprak üstü kısımları uzun uzun kesilip evlerin, bahçelerin önüne tavuklar girmesin diye çit yapımında kullanılır (Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloitler (paliurin) (20, 23)

Glikozit (20)

Sabit yağ (20, 23)

Tanen (20, 23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları çıbanlarda (23, 74, 96, 99, 118), **gövdeleri** avlu yapımında (75), göz rahatsızlıklarında (96), **dikenleri** siğillerde (81), **meyveleri** nazara karşı çocukların giysilerine takılarak (75, 81), diş ağrısında (47), bronşitte (39, 46), tansiyon düzenleyici olarak, eklem ağrılarında, böbrek hastalıklarında, hemoroitte (6, 118), romatizmada, kalp kuvvetlendirici olarak (40), böbrek taşı ve kum dökücü olarak (23, 40, 53, 106, 119), tonik olarak (50), karın ağrısında (79), idrar arttırıcı olarak (23, 75, 96, 106), mide rahatsızlıklarında (3, 6, 41, 74, 81), astımda (99, 118), baş ağrısında (119), öksürükte (3, 46), kabız etkide (23), **kökleri** idrar yolu iltihaplarında (47, 75), balgam söktürücü (112), böbrek taşı dökücü olarak (75) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çakırdikeni (3)

Çaldırdikeni (53)

Çalı (98)

Çaldikeni (22)

Çalıtohumu (23)

Çaltı (117, 118)

Çaltıçalı (74)

Çaltıdikeni (47, 118)

Çantıdikeni (50, 118)

Çatlaüzümü (46)

Çatlı (41, 99)

Çatlıdikeni (23)

Çeşmezen (22, 23)

İsadikeni (22, 23)

Karaçalı (yaygın)

Karadiken (22, 23)

Kışladikeni (22)

Kunar (22, 23)

Pane (75)

Sıncandikeni (22)

Sıncandikeni (22, 23)

ROSACEAE

4.86. *Cerasus avium (L.) Moench

25-35 m boyunda ağaçlar. Genç sürgünler kuvvetli yapılı, tüysüz. Yapraklar ovat veya obovat-oblong, 160x180 mm'ye kadar boyda, kenarları eşit büyüklükte olmayan tek ya da çift serrat. Yaprak sapı 50 mm'ye kadar uzunlukta. Çiçekler 2-5 adet, taşıyıcı yaprağı bulunmayan umbella halinde, involukrum pulları geri kıvrık, çiçek sapı 30-60 mm, hipantiyum kampanulat. Petaller beyaz, 12-15 mm. Drupa hemen hemen küresel, kırmızımsıdan siyaha kadar değişen şekillerde, parlak, etli, acı veya tatlı. Endokarp ovoid veya küresel, düz. Ç. 3-5. 1600 m'ye kadar olan ormanlarda, yaygın olarak kültürü yapılır. Trakya; Kuzey Anadolu.

Şekil 4-89: *Cerasus avium*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, 108 m, ISTE 84 147.

Yöresel İsmi : Kiraz (yaygın).

Kullanılan Kısmı: Meyve sapları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Meyve saplarının dekoksyonu böbrek rahatsızlıklarında içilir (Şirin Sulhiye).
- b) Meyve saplarının infüzyonu idrar arttırıcı olarak içilir (Karatepe).
- c) Meyveleri yenir (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Potasyum tuzları (23)

Tanen (23, 68, 69)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları dolma yapımında (77), müshil etkide (23), iltihap toplayıcı olarak, **meyve sapları** öksürükte (39), idrar arttırıcı (23, 48, 79, 118, 122) ve böbrek taşı düşürücü olarak (6, 8, 79), böbrek rahatsızlıklarında (6, 118), sirozda (77), nefrit tedavisinde (79), ishal tedavisinde (23, 68, 69), kalp kuvvetlendirici olarak, hazımsızlıkta (48), kuvvet verici, **çiçekleri** göğüs yumuşatıcı olarak, ağaçta **meydana gelen zamk** (Ağaç balı, ağaç pisi, Ağaç püsü, Ağaç zamkı, Kedibalı, Kitre feskan) kumaş ve şapka endüstrisinde yapıştırıcı olarak, zamkın şaraptaki çözeltisi öksürükte ve bağırsak iltihabında (23), **gövde kabukları** idrar arttırıcı (44, 118), kabız ve ateş düşürücü olarak (23), zehirlenmelere karşı (118), kabuk kısmı turuncu, yaprakları sarı ve gri renk verdiği için boyamada (37) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Kiraz (yaygın)

Kiraz ağacı (yaygın)

Kuşkirazı (79)

ROSACEAE

4.87. *Cydonia oblonga Miller

Şekil 4-90: *Cydonia oblonga*

8 m'ye kadar boyda ağaçlar, genç sürgünler seyrek birbiriyle karışmış yumuşak tüylü, daha sonra tüysüz. Yapraklar ovattan oblonga kadar değişen şekillerde, 10 x 7 cm, kenarları tam, üst yüz seyrek tüylü veya çıplak, alt yüz yoğun birbiriyle karışmış yumuşak tüylü; sap 1-2 cm. Çiçekler tek, 4-6 cm çapında. Kaliks geriye dönük, 8 mm; korolla seyrek tüylü, 2 cm, beyaz-pembe. Meyve armut şeklinde veya küremsi, 3-12 cm, sarımsı, hoş kokulu, çok tohumlu bir drupa. Ç. 5-6. Ormanlar ve çalılıklar, 10-1000 m. Trakya; özellikle Batı Anadolu'da kültürü yapılır.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Doğan-tepe, 180 m, ISTE 84 170.

Yöresel İsmi: Ayva (yaygın).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının *Tilia* sp. çiçek durumları ile beraber hazırlanan infüzyonu soğuk algınlığı ve öksürüğe karşı içilir (Doğan-tepe, Balaban).
- b) Yapraklarının dekoksasyonu öksürük kesici ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Doğan-tepe, Balaban, Pazarçayırı).
- c) Yapraklarından *Allium cepa* kurumuş yaprakları ile beraber sarı kumaş boyası yapılır (Pazarçayırı).
- d) Meyveleri yenir (yaygın).

e) Yaprakları saça ve ellere yakılacak kınaya renk vermesi için katılır (Pazarçayırı).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Müsilaj (23, 30, 115)

Sabit yağ (23, 30, 58, 115)

Siyanogenetik glikozitler (30, 115)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları boya olarak (3, 23, 75), boğaz ağrısında (41, 118), hemoroitte (39, 47, 59, 72), karın ağrısında (107), bronşitte (50, 79, 118), doğum sonrası sancılarda (125), iştah açıcı olarak (118, 122), eldeki yara ve çatlaklarda, bağırsak (99, 118) ve mide rahatsızlıklarında (46, 99, 129), ishalde (10, 110, 111, 118, 124), öksürükte (yaygın), kolesterol, kan şekeri düşürücü (10, 118) ve idrar söktürücü olarak, böbrek taşlarında, astımda (79), göğüs yumuşatıcı (46), yatıştırıcı (23, 124) ve ateş düşürücü olarak (23), nezle ve gripte (69), hemoroitte, **kabukları** mide ağrısında (129), **çiçekleri** gripte (39), bronşitte (125), kalp kuvvetlendirici ve anne sütü arttırıcı olarak (120), **meyve perikarpı** öksürükte (23), **meyveleri** gıda olarak (74, 120), sistitte (111), kabız etkide (23, 129), süt veren annelerin meme şişkinliklerinde (120), **tohumları** nezlede (46), ishalde (23, 111), boğaz hastalıklarında, deri yumuşatıcı olarak (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ayva (yaygın)

Ayva ağacı (47, 50, 118)

ROSACEAE

4.88. *Laurocerasus officinalis* Roemer

6 m'ye kadar boyda, her dem yeşil çalı veya ağaçlar. Yapraklar oblong-eliptik, 20 x 8 cm'ye kadar, üst yüzü koyu yeşil ve parlak, alt yüzü daha soluk, çıplak; sapları oluklu, 15 mm. Çiçek durumu sık rasem, yapraklardan daha kısa boyda, küçük brakteli. Çiçekler beyaz, sap yaklaşık 8 mm; hipantiyum çan şeklinde; petaller yaklaşık 4 mm. Meyve yaklaşık 8 mm çapında, koyu mor veya siyah etli bir drupa. Ç. 4-6. Orman altları, 20-2000 m. Trakya; Kuzey ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 115.

Yöresel İsmi: Karamış (Aksığın), Karayemiş (Örnekköy, Aksığın).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve meyveleri.

Şekil 4-91: *Laurocerasus officinalis* çiçek ve meyveleri

Yöresel Kullanımı:

- Yaprakları balla beraber ısıtılıp bronşitte göğüse sürülüp bir bez ile sarılır (Aksığın).
- Meyveleri kan şekerini düşürmek için yenir (Serindere).
- Tohumları dövülerek yenir ve çayı yapılır (Aksığın).
- Olgun meyveleri yenir (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Emulsin (enzim) (23)

Karbohidrat (58)

Siyanogenik glikozitler (prunasin) (23, 30)

Tanen (23)

Prunasinin parçalanmasıyla siyanhidrik asit açığa çıkar (23).

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları sarı renk verdiği için boyamada (37), dahilen hemoroitte (59, 125), baş (72) ve boğaz ağrısında (10, 72, 118, 125, 129), ateş düşürücü, ağrı kesici olarak (125), haricen yanıklarda (118, 125), astımda, mide ağrısında (125), pankreas (10) ve şeker hastalığında (10, 77, 118), kalp hastalıklarında, kabakulakta, kulak ağrısında, kepek önleyici olarak (118), elde edilen taflan suyu öksürük kesici, bulantı ve karın ağrısı yatıştırıcı olarak (23), **yapraklı dalları** çiçekçilikte (77), **gövde kabukları** uyuşturucu alışkanlığına karşı (10) kullanılır, **meyveleri** yenir (10, 72), şeker hastalığında (10, 53, 75) ve kan yapıcı olarak kullanılır (10, 118), **tohumları** guatr tedavisinde ve bağırsak sancısında yenir (125).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Karamış (22)

Karayemiş (yaygın)

Kattak (22)

Lazkirazı (22, 23, 82)

Lazüzümü (22, 23, 82)

Taflan (yaygın)

Talhan (53)

ROSACEAE

4.89. **Mespilus germanica* L.

2-3 m. boyunda, yaklaşık 1 cm boyunda diken taşıyan çalılar veya dikensiz ağaçlar. Dallar gençken uzun yumuşak tüylü, sonradan çıplaklaşır. Yapraklar lanseolattan obovata kadar değişen şekillerde, 5-12 x 2-6 cm, kenarları tam, üstte az çok çıplak, altta özellikle orta damar boyunca yatık yumuşak tüylü. Çiçekler beyaz, 3-4 cm çapında; çiçek sapı yaklaşık 5 mm; kaliks yumuşak tüylü, sepaller petallerden uzun. Meyve küresel veya armut şeklinde, 1,5-3 cm çapında. Ç. 5-6. Orman açıklıkları, kayalık ve makilik alanlar, deniz seviyesi-1650 m. Trakya; Kuzey Anadolu.

Şekil 4-92: *Mespilus germanica*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, 108 m, ISTE 84 113.

Yöresel İsmi: Döngel (Doğantepe, Maşukiye Bel.), Muşmula (yaygın).

Kullanılan Kısım: Yaprakları ve meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Yapraklarının dekoksasyonu böbrek taşlarını dökmek için tok karnına içilir (Şirin Sulhiye).
- b) Meyveleri şeker hastalarına yedirilir (Doğantepe).
- c) Meyveleri ishale karşı yenir (Yaygın).
- d) Yaprakları saça ve ellere yakılacak kınaya renk vermesi amacıyla katılır (Maşukiye Bel.).
- e) Meyveleri yenir ve reçeli yapılır (Doğantepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (kersetin, isokersetin) (55)

Organik asitler (Vitamin C) (23, 66)

Potasyum (66)

Şekerler (23, 66)

Tanen (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları kehverengi ve yeşil renk verdiği için boyamada (37), tansiyon düşürücü olarak (6, 118), nefes darlığında (10), ishalde (86, 125), öksürükte, soğuk algınlığında (79, 129), **gövde kabuğu** hemoroitte (59), grip (77), öksürük (77, 129), ishal tedavisinde (10, 118), karın ağrısında (129), hayvanlarda kurt düşürücü olarak (50), **meyveleri** gıda olarak (12, 72, 86), turşu yapımında, mide ülserinde, gastritte (86), kurt düşürücü olarak (10), bağırsak hastalıklarında, kabız olarak (23), mide ağrısında, hemoroitte, ishalde (72), kalp-damar hastalıklarında (10, 118), sıtma tedavisinde (53), kan şekerini düşürmek için (41, 53), olgun meyve tepesindeki **kaliks parçaları** böbrek hastalıklarında (6, 118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Beşbıyık (50, 53, 75)

Döngal (22)

Döngel (53, 75, 77, 86, 129)

Ezgil (22)

Gelinboğan (22)

Muşmul (125)

Muşmula (6, 10, 72, 75, 118)

Oşhamuşk (75)

Tongel (22)

Töngel (10, 72, 118, 129)

Yabanimuşmula (77, 79)

ROSACEAE

4.90. *Prunus spinosa* L. subsp. *dasyhylla* (Schur) Domin

Genç sürgünleri kısa yumuşak tüylü, dikenli çalılar veya küçük ağaçlar. Yapraklar 5 x 2,5 cm, eliptik, kenarları serrat, üstte hemen hemen çıplak, altta kısa yumuşak tüylü; sap yaklaşık 1 cm. Çiçekler beyaz, 1-2 adet, yaklaşık 1,5 cm çapında, kısa yumuşak tüylü; sepaller kirpiksi, çıplak. Meyve dik, küresel, 10-15 mm çapında, mavimsi-siyah bir mum tabakası ile kaplı, ekşi, etli bir drupa; endokarp düz veya hafifçe pürüzlü. Ç. 3-4. Çalılık ve ağaçlık alanlar, 1300-1730 m. Trakya; Doğu Anadolu hariç yaygın.

Şekil 4-93: *Prunus spinosa* subsp. *dasyhylla*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, ISTE 84 064.

Yöresel İsmi: Yabanierik, Çakaleriği (Şirin Sulhiye), Güvem (Doğantepe).

Kullanılan Kısım: Meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

- Meyvelerinden yapılan komposto kan yapıcı olarak içilir (Şirin Sulhiye).
- Meyvelerinden yapılan reçel ve komposto şeker hastalığında içilir (Doğantepe).
- Olgun meyveleri yenir. Reçeli ve kompostosu yapılır (Şirin Sulhiye, Camidüzü, Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (30)

Pektin (20, 23)

Selüloz (23)

Siyanogenik glikozitler (amygdalin) (20, 30)

Organik asitler (20, 23, 30)

Şekerler (20, 23, 30)

Tanen (30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları kabız, **çiçekleri** idrar arttırıcı ve kurt düşürücü olarak (23), **kabuk kısmı** kahverengi ve yeşil renk verdiği için boyamada (37), **meyveleri** gıda olarak (39, 45, 75, 86), astım ve bronşitte (6, 39, 48, 118), müshil etkide (23), kan şekeri düşürücü olarak (3, 6, 41, 50, 79, 118), egzamada (50, 118), mide rahatsızlıklarında, idrar yolları iltihaplanmasında (48), akciğer (47) ve kalp rahatsızlıklarında (48, 79), nefritte, bronş rahatlatıcı olarak, öksürük ve soğukalgınlığında, damar tıkanıklığında (79), direnç verici olarak ve romatizmada (120), **meyveli dalları** haricen diş ağrısında ve diş çürümelerinde (47), **kökleri** iştah açıcı ve karaciğere faydalı olarak (39) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Avşarotu (47, 118)

Çakaleriği (48)

Dağeriği (41, 45, 118)

Domuzeriği (41, 118)

Erik (12)

Göğemerigi (50, 118)

Gövem (75)

Güvem (6, 39, 79, 86)

Güvemdikeni (79)

Güvemotu (47, 118)

Güvemtikeni (79)

Kedieriği (53)

Kerık (12)

Kuş eriği (22)

Paguşh (75)

Trınka (6, 118)

Veskruş (79)

ROSACEAE

4.91. *Rosa canina* L.

1-7 m. boyunda, dikenli, dalları genelde kıvrık, çok yıllık dik çalılar. Dikenler kaba yapılı, az çok kıvrık ve birbirine benzer. Yapraklar imparipennat, açık ya da koyu yeşil, çıplak veya kısa yumuşak tüylü, folioller 5-7 adet, dar eliptik, 1-4,5 x 0.8-3 cm, tepesi obtus veya akut, tabanı kuneat, kenarları serrat. Stipula dar veya geniş, genelde uzun düz kulakçıklı. Çiçek tek veya 2-15 çiçek birlikte, brakteler çoğunlukla geniş. Çiçek sapı 1-2,5 cm, düz veya salgi tüylü. Sepal ovat; petal 3 cm, beyaz veya soluk pembe. Stilus çok sayıda, genellikle uzun ve dışa çıkık, çıplak. Hipantiyum ovoid-küresel, 1-3 cm, sarımsı- kırmızı, geç olgunlaşır. Ç. 5-7. *Kayalık alanlar, çalılıklar, orman açıklıkları, 30-1700 m.* Trakya, Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-94: *Rosa canina* çiçek ve pazarda satılan meyveleri

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksığın, 830 m, ISTE 84 041, ISTE 84 146.

Yöresel İsmi: Kuşburnu (yaygın), Dikenbaşı (Şirin Sulhiye), Öküzgötü (Kazandere), Köpekgülü, Yabanigül (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Meyveleri ve petalleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Meyvelerinin infüzyonu veya dekoksiyonu kadın hastalıklarına karşı sabahları içilir (Aksığın, Kazandere).
- b) Meyvelerinin infüzyonu şeker hastalığında içilir (Şirin Sulhiye).
- c) Meyvelerinin dekoksiyonu veya infüzyonu öksürük ve soğuk algınlığında içilir (Aksığın, Suadiye Bel.).
- d) Meyvelerinin infüzyonu astım tedavisinde içilir (Şirin Sulhiye, Örnekköy).
- e) Meyvelerinden reçel ve marmelat yapılır şeker hastalığında yenir (Aksığın).
- f) Meyveleri kaynatılıp özsuyu çıkarılır, meyveleri de ezilir ve hazırlanan bu meyve suyu grip tedavisinde içilir (Örnekköy).
- g) Olgun meyveleri yenir ve reçeli yapılır (yaygın).
- h) Petalleri baharda şifa niyetine yenilir (Suadiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Vitaminler (A, B) (23)	Sabit yağ (30, 78)
Antosyanlar (28, 78)	Saponin (78)
Askorbik asit (vit. C) (23, 28, 30, 33, 78)	Şekerler (28, 78, 30)
Flavonoitler (28, 30, 78)	Tanen (23, 28, 30, 33, 78))
İnorganik maddeler (78)	Uçucu yağ (30, 78)
Pektin (23, 28, 30, 33, 78))	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları kum dökücü olarak (3), kabızda, sıtmada (96), öksürük ve bronşitte (110), egzama, grip, kaşıntı tedavisinde (79), hemoroitte (59), **taze sürgünleri** gıda olarak (77), **petalleri** nefritte (79), **dikenleri** çıbanlarda (75), **gövdesi** süpürge olarak (126), **meyveleri** yemeklere konur (91, 96), bronşitte (39, 40, 47, 88, 110, 123), karın ağrısında (6, 93, 118), öksürük kesici olarak (6, 62, 91), kanserde (40), göğüs yumuşatıcı olarak, cilt kuruması ve egzamada, böbrek ve kalp hastalıklarında (39), romatizmada (39, 74), bağırsak hastalıklarında (41, 74), idrar arttırıcı (90), midevi olarak (yaygın), böbrek taşı düşürücü olarak (6, 74, 107), hemoroitte (yaygın), şeker

hastalığında (6, 62, 64, 74, 96, 118, 123), kuvvet verici olarak (96, 106), sedef hastalığında, ülserde, gazı giderici (44), ishal kesici olarak, sıtma ve sarılık tedavisinde (47, 118), veremde (40, 74), damar sertliğinde (6), kaşıntı giderici olarak, boğaz ağrısında (86), **kökleri** tahta aletlerin yapımında (77), hemoroitte (39, 49, 52, 59, 110), hayvan hastalıklarında (126), böbrek taşı düşürücü olarak (44, 86, 98), kadınlarda kısırlıkta (44, 126) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Askergülü (22, 77)	Karakuşburnu (110)
Deligül (41, 98, 118)	Köpekdikeni (59, 123)
Gözkıvıştran (79)	Köpekgötüdikeni (129)
Gül (93, 124)	Kuşburnu (yaygın)
Gülbubusu (39, 79)	Kür (59)
Gülbuğucuğu (79)	Öküzgötü (62, 64, 86)
Gülburnu (111)	Öküzgülü (98)
Gülbüzük (47, 118)	Pisiburnu (111)
Gülçalısı (111)	Purç (40)
Gülelması (23)	Sıtmağülü (47, 59)
Gülezer (91, 96)	Şıpka (6, 118)
Gültikeni (79)	Şilan (59, 91, 93, 96, 110, 126)
İtburnu (47, 59, 74, 88, 96, 111)	Şillan (23)
İtgülü (41, 74, 111, 118)	Yabangülü (3, 39, 79, 98, 129)
İtüzüümü (111)	Yabanigül (39, 62, 79, 112)
Karadiken (39, 59, 110)	

ROSACEAE

4.92. *Rubus canescens* DC. var. *canescens*

Çoğunlukla sürünücü, alçak çalılar. Sürgünler yatık, köşeli, kısa tüylü veya çıplak, seyrek, kısa falkat dikenli. Yapraklar ternat veya bazen 5 foliollü pedat, her iki yüzde farklı renkli; folioller üstte çıplak veya tomentoz tüylü, donuk veya grimsi yeşil; altta grimsi beyaz-tomentoz tüylü, yan folioller sapsız, uçtakiler saplı, kuneat-obovat; stipulalar linear. Çiçekli sürgünler dik, 15-40 cm, köşeli. Panikula terminal, çok çiçekli, ovat-oblong veya darca oblong, 1,5-3 cm genişlikte, sık yumuşak tüylü, dikenli. Sepal ovat-oblong, akut, tomentoz tüylü. Petal beyaz, obovat-oblong, 5-10 mm. Drupa siyah, küçük, çok sayıda. Ç. 5-8. Orman açıklıkları, yol kenarları, deniz seviyesi-2150 m. Trakya; Doğu Anadolu hariç geniş yayılışlı.

Şekil 4-95: *Rubus canescens* var. *canescens*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 501 m, ISTE 84 144.

Yöresel İsmi: Böğürtlen (Kazandere, Suadiye Bel.), Diken, Karamuk (Örnekköy), Mora, Hamdüspara (Servetiye Camii).

Kullanılan Kısım: Kök, dal, meyve ve taze filizleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Kökleri yıkanır, temizlenip ezilerek suyu çıkartılır. Bu su düşük yapma tehlikesi olan kadınlara içirilir (Kazandere).

b) Köklerinin *Petroselinum crispum* bitkisi ile beraber hazırlanan dekoksasyonu idrar yolları rahatsızlıklarında içilir (Örnekköy).

c) Kökleri kaynatılır ve vücuttaki yaralar için veya vücut kaşıntılarında banyoda en son bu suyla vücut durulanır. 2-3 sefer banyoda bu uygulanınca yaralar kurur (Örnekköy).

d) Dalın ucundan başlayarak 5 diken sayılır ve 5. dikenin boğumundan kesilen bitki *Plantago* sp., *Urtica* sp. ve *Melissa officinalis* yaprakları ile beraber dekoksion şeklinde hazırlanıp damar tıkanıklığında içilir (Kazandere).

e) Taze tepe filizlerinin gövdesi soyulup çiğ olarak yenir ve yemeklere katılır (Suadiye Bel.).

f) Meyveleri yenir, reçeli yapılır (Doğantepe, Kazandere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları kan durdurucu (79, 129), yara iyi edici (47, 118), ateş düşürücü (127), şeker ve kolesterol düşürücü olarak (10), bademcik iltihabında (63), **genç sürgünleri** gri, yeşil ve sarı, meyveleri kehverengi renk verdiği için boyamada (37), hemoroitte (59, 129), şeker hastalığında, kuvvet verici, idrar söktürücü, yara iyileştirici olarak (96), **meyveleri** gıda olarak (86, 120), ağız yaralarında (86), kansızlıkta (47, 86, 118), göz kuvvetlendirici (47), tansiyon düşürücü (96), kuvvet verici, idrar söktürücü (63), ishal kesici olarak (47, 118), **kökleri** şeker hastalığında (63, 96, 120), hemoroitte (6, 47, 59, 129), böbrek (6) ve kalp hastalıklarında (79), bel soğukluğunda (127), tansiyon düşürücü olarak (120), kusmaya karşı (47, 118), kısırlıkta, karın ağrısında (129), astımda, cilt hastalıklarında (88) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Böğürtlen (yaygın)	Karamık (6)
Börtlen (6)	Karamuk (118)
Börtlendikeni (129)	Karantı (47, 59, 118)
Göknem (50)	Kösedikeni (129)
Göknemdikeni (50)	Malina (6)
Kapina (17, 22, 79)	Tuntürk (96)

ROSACEAE

4.93. *Rubus sanctus* Schreber

Şekil 4-96: *Rubus sanctus*

1-2 m boyunda, dikenli çalılar. Dallar köşeli ve oluklu, kısa yumuşak tüylü. Dikenler güçlü, üçgenimsi. Yapraklar 5 foliollü, pedat, her iki yüzü farklı renkli, üstte tüysüz veya yıldız tüylü, altta beyaz kadifemsi tüylü; folioller 1-2 dişli, obovat-orbikular, 6 cm'den kısa; stipulalar linear-filiform. Çiçek durumları uzun ve gevşek panikula, çok çiçekli, 10-25 x 3-10 cm. Sepal ovat-oblong, akut, tüylü; petal pembe, obovat-orbikular, 8-13 mm. Filamentler stiluslarla eşit uzunlukta veya kısa, çoğunlukla pembe; anterler yumuşak tüylü. Meyve siyah, çok sayıda, küçük, az sulu drupa. Ç. 6-8. Orman açıklıkları, nehir ve yol kenarları, deniz seviyesi-1250 m. Trakya; Doğu ve İç Anadolu'nun kurak kısımları hariç geniş yayılışlı.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksığın, 837 m, ISTE 84 145.

Yöresel İsmi: Dikenbaşı, Diken (Şirin Sulhiye), Mora (Aksığın), Böğürtlen, Börtlen (Örnekköy), Böğürtlem (Tepecik).

Kullanılan Kısım: Kök, meyve ve taze filizleri.

Yöresel Kullanımı:

- Yaprakları haricen yara iyi edici olarak kullanılır (Tepecik).
- Köklerinin dekoksasyonu deri hastalıklarını iyileştirmek için içilir (Örnekköy).
- Köklerinin dekoksasyonu idrar yolları rahatsızlıklarında içilir (Aksığın).
- Meyveleri kuvvet verici olarak yenir (Şirin Sulhiye).
- Meyvelerinin reçeli ve mermelatı yapılır (Aksığın).

f) Taze tepe filizlerinin gövdesi soyulup çiğ olarak yenir ve yemeklere katılır (Tepecik).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavon türevleri (114)	Şekerler (23)
Gallik ve kateşik tanen (23, 114)	Triterpenik saponinler (4, 114)
Organik asitler (23)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları yara iyi edici (23, 39, 50, 75, 77), kan durdurucu olarak (75, 129), boğaz ağrısında, kan şekeri düşürücü (3, 23), kuvvet verici olarak (106), astımda (39), tansiyon düşürücü olarak (90), sivilcelerde, ayak mantarında (77), **dikenleri** çibanlarda (75), **kuru sürgünleri** cilt soyulmalarında (99), **meyveleri** yiyeceklere renk verici olarak konur (90), vücuda kuvvet ve direnç verici olarak (12), çocuklarda kemik gelişiminde (75), tansiyon düşürücü olarak, yanık tedavisinde, idrar söktürücü olarak (99, 118), şeker hastalığında, göz rahatsızlıklarında, ağızdaki pamukçukta (119), ülserde, böbrek taşı düşürücü olarak (44), kanserde (117, 118), kabız etkide (23), boğaz ağrısında (117, 118, 119), şeker hastalığında (49, 99, 118), **kökleri** boya yapımında (90), kalp rahatsızlıklarında (81), egzamada (41), bronşitte (6), safra kesesi taşlarında (50), kısırlıkta (44, 50), hemoroitte (44, 49, 59, 62, 129), kanserde (39), ishal kesici olarak (90), diş eti sağlığında (39), böbrek ağrısında (62, 114, 127), romatizmada (62), midevi (3) ve idrar söktürücü olarak (23, 114) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Böğürtlen (yaygın)	Göknemdikeni (50, 118)	Kösedikeni (129)
Böğürtlenüzümü (117)	Kapina (3, 75)	Köstekdikeni (129)
Börtlen (6, 62, 117, 129)	Kapini (86)	Kür (99, 118)
Börtlendikeni (129)	Karamama (39)	Mormenik (130)
Börtlenüzümü (117, 118)	Karamamaçalısı (17)	Ormanüzümü (99, 118)
Bubucuk (6, 118)	Karamancar (77)	Tire ruvi (12)
Çakalüzümü (75)	Karamık (75)	Tilkiotu (12)
Dırrı (126)	Karamuk (86)	Tilkiyemi (12)
Göknem (50)	Karantı (41, 118)	Yabaniçilek (77)
	Kazimaek (75)	

SCROPHULARIACEAE

4.94. *Scrophularia scopolii* [Hoppe ex] Pers. var. *scopolii*

İki veya çok yıllık bitkiler. Gövde 4 köşeli, 20-100 cm uzunluğunda, çıplak veya yapışkan tüylü. Yapraklar karşılıklı, sapı 1-6,5 cm; lamina 2,5-12,5 x 2,2-8,5 cm, genişçe ovat veya oblong, tepede obtus, tabanda kuneat veya kordat, kenarları oymalı veya dişli. Çiçek durumu simoz, 2-13 çiçekli. Kaliks 5, loplar 2-4 x 0,3-1,2 mm, obovat ve kenarları zarımsı; korolla iki dudaklı, morumsu. Stamen 4, didinam, filamentler korollaya bitişik. Ovaryum üst durumlu. Septisit kapsula ovoid, çok tohumlu, kısa gagalı (2-2,5 mm). Tohumlar çukurlu yüzeyle, kahverengi, 1 mm uzunluğunda. Ç. 4-8. Ormanlar, makilikler, dere kenarları, 15-2300 m. Trakya ve Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-97: *Scrophularia scopolii* var. *scopolii*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., 160 m, ISTE 84 173.

Yöresel İsmi: Ballıbaba (Suadiye Bel.), Süpürgelik (Nusretiye).

Kullanılan Kısım: Çiçekleri ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Çocuklar çiçekli kısımlarını emerler (Suadiye Bel.).

b) Toprak üstü kısımlarından süpürge yapılır (Nusretiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:**

Fenilpropanoit glikozitler (58)

İridoitler (58)

Türkiye'deki Kullanımları: Yaprakları sabun gibi kullanılır (74), diğer bazı *Scrophularia* türlerinin de süpürge yapımında kullanıldığı görülmüştür (81, 91, 93, 96).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Elköpürten (74)

Köpürcek (74)

Köpürenot (102)

Köpürükotu (102)

SCROPHULARIACEAE

4.95. *Verbascum speciosum* Schrader

Şekil 4-98: *Verbascum speciosum*

50-200 cm boyunda, kısa yatık yumuşak beyazımsı-sarımsı yıldız-tomentoz tüylü, çok yıllık bitkiler. Gövde kuvvetli, köşeli, genellikle çok dallı. Taban yaprakları lanseolattan lanseolat-oblonga kadar değişen şekillerde, tam, bazen hafifçe oymalı, 10-45 x 3-10 cm; yaprak sapı 2-7 cm; gövde yaprakları daha küçük, tabanda kulakçıklı, genellikle dalgalı. Çiçek durumu çok sayıda, kuvvetli, dik-yaygın dallı, yoğun, 2 veya daha çok çiçek kümeli. Brakte genişçe ovat-lanseolat veya lanseolat, akuminat. Çiçek sapı 12 mm'ye kadar; brakteol küçük, lanseolat. Kaliks 3-5 mm, loplar linear-lanseolat, akut. Korolla sarı, 20-30 cm çapında, dış kısımda yıldız-tomentoz tüylü. Stamen 5, anterler böbreksi, filamentler antere kadar beyazımsı-sarı yünlü. Kapsula oblong-ovat, 4-7 x 3-4 mm, yoğun yıldız-tomentoz tüylü. Ç. 7-9. Ormanlar, tarlalar, kuru alanlar, deniz seviyesi-2500 m. Trakya; Kuzey, İç ve Doğu Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 189.

Yöresel İsmi: Kabalak (Örnekköy), Ayılhanası (Aksığın, Tepecik, Örnekköy).

Kullanılan Kısmı: Tüm bitki, yaprakları ve çiçekleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Çiçeklerinin infüzyonu hemoroit tedavisinde içilir (Örnekköy).
- b) Çiçeklerinin infüzyonu öksürük kesici olarak içilir (Tepecik).
- c) Kökün iç kısmından ufak hap gibi küçük parçalar kopartılıp hemoroit tedavisinde günde 3 kez yutulur (Örnekköy).
- d) Yaprakları koyun ve keçi yemliğine katılır (Aksığın, Tepecik).
- e) Kuruyunca toplanıp yakacak olarak kullanılır (Aksığın, Örnekköy).
- f) Çocuklar bitki kuruduğu zaman kökünü çıkartıp gövdesiyle beraber silah şeklinde oyuncak yaparlar (Aksığın, Tepecik).

Şekil 4-99: *Verbascum speciosum* bitkisinin oyuncak olarak kullanımı

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Saponinler (58)

Türkiye'deki Kullanımları: Diğer bazı *Verbascum* türlerinin çiçeklerinin de öksürük kesici olarak (118, 124) ve hemoroit tedavisinde (44, 59, 88) kullanıldığı görülmüştür.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Ayıkulağı (17, 22)

Sığırkuyruğu (22)

Zelve (22, 130)

SCROPHULARIACEAE

4.96. *Veronica persica* Poiret

10-50 cm boyunda, bazen tabanda köklenen çok yıllık bitkiler. Yaprak sapı 1-8 mm; lamina 10-20 x 9-18 mm, parlak yeşil, kenarı oymalı-dişli. Çiçek sapı 15-22 mm, uzun tüylü. Kaliks lopları lanseolattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, meyvede 5-6 x 2-2,5 mm; korolla mavi, 8-14 mm çapında. Stilus 1,8-3 mm; kapsula yassı, 4-6 x 8-10 mm, 2 loplu, seyrek kısa yumuşak tüylü veya çıplak; tohum 14-18 adet, kayıksı, pürüzlü-ağimsı. Ç. 1-12. Yol kenarları, ekili veya boş alanlar, deniz seviyesi-700 m. Trakya; Güneybatı ve İç Anadolu.

Şekil 4-100: *Veronica persica*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 102 m, ISTE 84 101.

Yöresel İsmi: Mineçiçeği (Balaban).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu bademcik iltihabında içilir (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Calendin (105)

Tyrosol (105)

Benzoik asit türevleri (vanillik asit, p-salicylic asit) (105)

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Cırcamuk (102)

Sabunotu (102)

SOLANACEAE

4.97. *Datura stramonium* L.

40-200 cm boyunda, dallanmış, kısa yumuşak tüylü veya çıplak tek yıllık bitkiler. Yapraklar saplı, ovat, 20 x 15 cm, kenarları sinuat-dentat. Kaliks 3-4 cm; korolla beyaz, 5-9 cm. Meyve ovat, 3-5 x 2,5-3,5 cm, dik, kısa yumuşak tüylü, yaklaşık 10 mm uzunluğunda dikenlerle kaplı bir septisit kapsula. Kaliks artığı 4-8 mm. Ç. 5-11. Tarlalar, yol kenarları, boş araziler, deniz seviyesi-950 m. Geniş yayılışlı, Doğu Anadolu'da seyrek.

Şekil 4-101: *Datura stramonium*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Karatepe, 150 m, ISTE 84 080.

Yöresel İsmi: Afyonotu (Servetiye Karşı), Eşekdikeni, Eşekotu (Karatepe).

Kullanılan Kısmı: Meyveleri ve tohumları.

Yöresel Kullanımı:

- Tohumları hemoroit tedavisinde sabahları 2-3 adet yutulur (Servetiye Karşı).
- Tohumları egzama tedavisinde sabahları 1 adet aç karnına yutulur (Şirin Sulhiye).
- Tohumları ve yaprakları tütüne karıştırılarak sigara gibi içilir (Servetiye Karşı).
- Büyük ve olgun meyvelerini çocuklar kopararak tarak olarak kullanırlar (Karatepe).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (30)	Sabit yağ (30)
İndol alkaloidleri (30)	Tropan alkaloidleri (atropin, hiyosiyamin, skopolamin) (20, 23, 30, 55, 65, 66, 68)
Kumarinler (skopolin, skopoletin) (30)	
Lektin (30)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Meyveleri yaralarda (111), **yaprakları** cilt hastalıklarında, romatizma ve eklem şişlerinde (96), yaralarda (39, 79), yanık (75) ve çıbanlarda (99, 118), bronşitte (122), nefes darlığında sigara olarak içilerek (6, 79, 96) veya dekoksasyonu içilerek (75), **çiçekleri** astımda (39, 118), **tohumları** diş ağrısında (6, 79), hemoroit, sivilce ve egzamada (122), haşere zehiri hazırlamada (91), ateşli hastalıklarda (96), içki tesiri arttırıcı olarak (68, 69), sigara şeklinde uyuşturucu olarak (16, 23), öksürük (23) ve astıma karşı içilerek (6, 23, 79, 118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Abızambak (23)	Mandalak (6, 118)
Abuzambak (12, 23, 82)	Mangotu (45)
Ağıotu (117)	Patlangıç (79)
Ağuotu (117)	Sehharotu (23)
Borazançiçeği (117)	Sihirbazotu (22)
Boruçiçeği (22, 23, 68, 82)	Süzgeçotu (79)
Bostankaranfili (22)	Şeytanelması (22, 23, 82)
Büyüotu (23)	Şeytanotu (22)
Cevzi masil (23)	Taraklıot (79)
Cinotu (22)	Tatala (6, 22, 23, 118, 122)
Datura (122)	Tatul (39)
Dikenliotu (122)	Tatula (yaygın)
Dişotu (79)	Tatüle (22)
Domuzpıtırı (122)	Topuz breğ (12)
Kobakotu (111)	Yeleşik (22)
Kokarot (22)	Zambak (12)
Kokarotu (22)	Zelemek (12)

SOLANACEAE

4.98. *Physalis alkekengi* L.

Sürünücü rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde 30-60 cm, dik, basit veya dallanmış, üst kısımda kısa tüylü. Yapraklar ovat, tam veya hafifçe körfezli, lamina 4-15 cm, saplı. Kaliks çansı, 5-7 mm; meyve kaliksi hemen hemen küresel, zarımsı, kavuniçi-kırmızı, 3-5 cm çapında, dış 5 mm. Korolla yeşilimsi beyaz, 15-20 mm çapında. Bakka küremsi, parlak kavuniçi-kırmızı, 10-17 mm çapında. Ç. 5-10. Ormanlar, su kenarları, deniz seviyesi-2100 m. Trakya; Kuzey, Güney ve İç Anadolu.

Şekil 4-102: *Physalis alkekengi*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiye, 128 m, ISTE 84 191.

Yöresel İsmi: Kızılyörük (Nusretiye).

Kullanılan Kısım: Meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Meyvesi bütün olarak günde 1 tane sıkıntı, üzüntü halinde, ciltte oluşan kızarıklıklar için ve ayrıca boğaz ağrısında yutulur (Nusretiye).

b) Meyveleri iltihap kurutucu olarak yutulur (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı maddeler (23)
 Alkaloit (physalin) (20, 55)
 Müsilaj (23)
 Organik asitler (23)
 Renk maddeleri (20, 23, 30, 55)
 Steroit (30, 55)
 Tanen (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Meyveleri idrar arttırıcı (22, 23, 123), zindelik verici (123), ateş düşürücü ve yatıştırıcı olarak (22, 23), **tohumları** idrar arttırıcı, kan şekeri düşürücü olarak (48), bel ağrısında (102) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Fenerçiçeği (23)	Kandilotu (22, 23, 82)
Gelifeneri (22, 23, 82)	Kembelotu (22)
Gelinotu (22)	Kızılkaytarma (22)
Güveyfeneri (22, 48, 82, 123)	Telemeotu (22)
Hıışıışıçiçeği (76)	Yabanibiber (22)
Kambelotu (23, 82)	Yılankuyruğu (102)
Kambilotu (22, 23)	

SOLANACEAE

4.99. *Solanum nigrum* L. subsp. *nigrum*

10-70 cm uzunluğunda dik, dallann gövdeli, uzun yumuşak ve sık ya tüylü, tek yıllık bitkiler. Yapraklar 10 cm'ye kadar, ovat, tabanı kune kenarları sinuat, her iki yüzüde tüy Çiçek durumu 5-10 çiçekli, simoz; s 15-30 mm. Kaliks 2 mm, loplar köşeli; korolla beyaz, 5-6 mm. Stamen ovaryum üst durumlu. Küremsi bak tipi meyve 7-10 mm, siyah. Ç. 6-11. D kenarları, yol kenarları, ekili araziler, de seviyesi-1500 m. Trakya; Kuzey, Güney İç Anadolu.

Şekil 4-103: *Solanum nigrum* subsp. *nigrum* meyve ve çiçek

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 107 m, ISTE 84 037, ISTE 84 049.

Yöresel İsmi: Üzümcük, Tarlaüzümcüğü (Balaban), Köpekdomatesi (Nusretiye).

Kullanılan Kısım: Meyveleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Olgun meyveleri ağız içindeki yaraları iyileştirmek için yenir ve ağızda bekletilir (Balaban, Nusretiye).

b) Olgun siyah meyveleri yenir (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Saponinler (23, 30, 55)

Steroidalkaloitler (solamargin, solasonin) (23, 30, 55, 115)

Tanen (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları sebze olarak (16, 38, 96, 117), ağrı kesici olarak yaralarda, hemoroitte, yatıştırıcı olarak (23), ülserde, gözde çıkan arpacıkta (74), deride oluşan siyah noktalarda (128), **yaprakları** cilt hastalıklarında (74), **meyveleri** reçel yapımında (38), hemoroit tedavisinde (118), gıda olarak, ayrıca yaprak ve meyvesi diş ağrısında, solunum yolu hastalıklarında, öksürük kesici, ağrı kesici ve hafif uyuşturucu olarak (12) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Bambıl (117)

Bambulotu (117)

Boncukluot (128)

Eceavlusı (118)

Giritliotu (117)

İtüzüümü (3, 12, 23, 96)

Karagöğündürme (74)

Karagöyündürme (74)

Kırkapinası (3)

Köpeküzümü (23, 118)

Tilkiüzümü (12, 23)

Tri rovi (12)

Uslubambıl (117)

TILIACEAE

4.100. *Tilia argentea* Desf.

Yaklaşık 40 m. boyunda, yaprak döken ağaçlar. Yapraklar genişçe ovat, 7-13 x 5,5-10 cm, tepesi belirgin akuminat, 1-2 serrat, üst yüzde tüysüz, alt yüzde tamamen beyazımsı, yıldız şeklinde sık yumuşak tüylü; yaprak sapı 4-6 cm, sık yumuşak tüylü. Çiçekler beyaz-sarı renkte, hoş kokulu. Simozlar çoğunlukla 7-10 çiçekli, sarkık. Sepal 5, serbest; petal 5, serbest. Meyve obovoid, yoğun kısa yumuşak tüylü, kabarcıklı, olgunlaştığında odunsu. Ç. 6-8. Yaprak döken ormanlar. Trakya; Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

Şekil 4-104: *Tilia argentea*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 360 m, ISTE 84 054.

Yöresel İsmi: Ihlamur (yaygın).

Kullanılan Kısmı: Odunu ve çiçek durumları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Çiçek durumlarının infüzyonu öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde içilir (Örnekköy, Serindere, Aksığın).
- b) Çiçek durumlarının infüzyonu grip tedavisinde kullanılır (Serindere, Aksığın).
- c) Çiçek durumlarının infüzyonu göğüs yumuşatıcı olarak içilir (Camidüzü).
- d) Odunu yakacak olarak ve eşya yapımında kullanılır (Camidüzü).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Müsilaj (23)

Şekerler (23)

Sabit yağ (58)

Tanen (23)

Saponin (23)

Uçucu yağ (23, 58)

Uçucu yağında farnesol bulunur (23).

Türkiye'deki Kullanımları:

Çiçek durumları midevi olarak (6, 53, 118), bronşitte (6, 118), diş eti ağrısında, böbrek sancısında (3), idrar arttırıcı, terletici, yatıştırıcı, uyutucu (23), balgam söktürücü olarak (39, 41, 75), öksürükte (53, 118), soğuk algınlığında (6, 39, 41, 48, 75, 118), **yaprakları** romatizmada, bebeklerin rahat uyuması için banyo suyuna katılarak, **kabuk kısmı** soğuk algınlığında (39), yumuşatıcı, yatıştırıcı ve safra söktürücü olarak (23), kabuk kısmı ve çiçekleri kahverengi renk verdiği için boyamada (37), **gövdesi** 'Gumuz' denilen müzik aletinin yapımında (75) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Bizif (75)

Gümüşihamur (22, 23)

Ihlamur (6, 39, 41, 48, 53, 75)

Şekil 4-105: *Tilia* sp. odunundan yapılan masa ve tabureler (Camidüzü)

UMBELLIFERAE

4.101. *Chaerophyllum byzantinum* Boiss.

Dallanmış, çıplak veya yumuşak tüylü, 45-100 cm boyunda genellikle lekeli, silindirik gövdeli çok yıllık bitkiler. Alttaki yapraklar genişçe ovattan üçgenimsiye kadar değişen şekillerde, 13-40 x 10-40 cm; folioller eliptik-obovat, tepesi obtus, tabanı trunquat veya kordat, kenarları oymalı veya keskin dişli, 4-12 x 2,5-8 cm. Işınlar 10-30 tane, 2-5 cm. Brakteler 3-7, az çok ovat-akuminat, 5-7 mm. Brakteoller yaklaşık 10 tane, hemen hemen çıplak, lanseolat-akuminat, 4-7 mm. Çiçek sapı brakteollerden uzun. Meyve linear-oblong, 12-15 x 1,5-3 mm. Ç. 5-7. Nemli alanlar, su kenarları, 350-1350 m. Trakya; Kuzey ve Kuzeybatı Anadolu.

Şekil 4-106: *Chaerophyllum byzantinum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Suadiye Bel., ISTE 84 044.

Yöresel İsmi: Yoğurtotu (Nusretiye), Çarşır, Çarşırotu (Suadiye Bel.).

Kullanılan Kısım: Gövde ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Gövdesi küçük küçük kesilerek tat ve koku vermesi için turşuya katılır (Nusretiye).
- b) Gövde ve yaprakları soğanla kavrulularak yemeği yapılır (Suadiye Bel.).
- c) Yaprakları hayvan yemliğine katılır (Nusretiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağında sabinen, p-cymen-8-ol ve terpinolen bulunur (80).

Türkiye'deki Kullanımları:

Genç **dalları** baharat olarak (22), **yaprakları** gıda (2) ve baharat olarak (16, 22) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Çaşır (2)

Frenkmaydanozu (20, 22)

Gimi (22)

Hırhındilik (22)

Kemi (22)

Kimi (22)

UMBELLIFERAE

4.102. *Heracleum platytaenium* Boiss.

1-2 m boyunda, aromatik, monokarpik bitkiler. Gövde en az 2 cm çapında, oluklu, az çok yumuşak tüylü veya ince uzun yumuşak tüylü. Alttaki yapraklar 3'e parçalı, trisekt veya pennat loplu, lamina 25 cm'den uzun, üstte çıplak veya skabrit, altta gri-tomentoz, loplar ovat veya yuvarlak, kenarları oymalı. Üstteki yapraklar çok geniş, şişkin, tepede girintili; ışınlar 25-80 tane, 3-18 cm. Brakteol linear-lanseolat. Çiçekler beyaz, ışınsal olarak yayılmış. Ovaryum hemen hemen çıplak. Meyve genişçe obovat veya dairemsi, 8-14 x 6-11 mm, tepede girintili, kısaca yumuşak tüylü veya çıplak. Ç. 5-8. Ormanlar, taşlık alanlar, su kenarları, deniz seviyesi-1500 m. Kuzey, Batı ve İç Anadolu.

Şekil 4-107: *Heracleum platytaenium*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksıgın, 820 m, ISTE 84 171.

Yöresel İsmi: Kekrer (Örnekköy, Serindere), Romati, Yabanlahanası, Hometi (Aksıgın), Halvanotu, Halvan (Örnekköy, Aksıgın).

Kullanılan Kısım: Gövde ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Yapraklarına balık sarılıp pişirilir (Aksıgın).
- Taze bitkinin gövdesinden ve saplarından turşu yapılır (Aksıgın, Serindere).
- Hayvanların sütünü yağlandırdığı düşünüldüğü için yaprakları inek yemi olarak kullanılır (Örnekköy, Serindere).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:**

Uçucu yağ (58, 67)

Uçucu yağında oktil asetat, oktil butirat, alkoller (oktanal, linalool) ve aldehitler (oktanal, dekanal) bulunur (67).

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları gıda olarak kullanılır, özellikle çocuğu olmayan kadınlara yedirilir (92), **gövdesi** gıda olarak kullanılır (16, 22).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Kamşam (22)

Öğrekotu (22)

Tavşancilotu (22, 92)

UMBELLIFERAE

4.103. *Oenanthe pimpinelloides* L.

Yaklaşık 100 cm boyunda, dik, içi dolu, oluklu gövdeli, tüysüz, dallanmış çok yıllık bitkiler. Taban yaprakları ovat-üç köşeli, 3-4 pinnat, 22 x 10 cm; en uçtaki segmentler ovat, loplu ya da dişli, 11 x 8 mm. Gövde yaprakları en uçta linear segmentli. Umbella terminal ya da yaprak karşısında. Işınlar 6-15, hemen hemen eşit, 2,5 cm. Brakteler 0-5 adet, 11 x 0,5 mm. Brakteoller 12-20 adet, 6 x 0,3 mm. Kökünde şişkin kısımlar bulunur. Meyve silindirik, 3-4 mm uzunluğunda bir şizokarp; stilus 3 mm; stilopodyum yassı konik şeklinde. Ç. 4-7. Nemli alanlar, su kenarları, deniz seviyesi-1300 m.

Şekil 4-108: *Oenanthe pimpinelloides*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, ISTE 84 142.

Yöresel İsmi: Kazayağı (yaygın), Kazayak (Doğantepe, Maşukiye Bel.), Kazyağı, Kazıyak, Kazbacağı (Doğantepe), Yabanımaydanoz, Kazyakotu (Şirin Sulhiye).

Kullanılan Kısım: Yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Yaprakları haşlanarak turşusu yapılır (Doğantepe, Suadiye Bel.).
- Yaprakları kavrularak pirinçli ve yumurtalı yemeği yapılır (Suadiye Bel., Doğantepe, Şirin Sulhiye).
- Yaprakları haşlanıp zeytinyağı ve limonla salatası yapılır (Doğantepe, Şirin Sulhiye).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Bu cinsteki türlerin zehirli olduğu kayıtlıdır (16, 25). Oenanthetoxin (115) içerir.

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları hipertansiyonda ve ağrı kesici olarak kullanılır (39), **yaprakları** ve **genç sürgünleri** gıda olarak kullanılır (39, 72, 75, 86, 117, 123), turşusu yapılır (39), kansere karşı yenir (72).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Delimaydanoz (22)

Frenkmaydanozu (123)

Güremaydanoz (39)

Kalçakmancarı (72)

Kazayağı (39, 72, 75, 86, 117)

Kazyak (117)

Kişkişotu (72)

UMBELLIFERAE

4.104. *Torilis arvensis* (Huds.) Link subsp. *arvensis*

100 cm'ye kadar boyda, genellikle dallanmış, geriye dönük kılsı tüylü, dik bitkiler. Yapraklar değişik şekillerde, genellikle 1-2-pinnat, segmentler dişli veya pinnatifit, tabanı şişkin sert tüylü. Umbellalar uçta. Işınlar 4-12 tane. Brakteoller çok sayıda, çiçeklerden kısa. Petal beyaz veya pembe, yaklaşık 1 mm. Meyve ovoid, hafifçe basık, 3,5-6 mm, tüm yüzeyi düz veya kavisli, dik, papillalı dikenlerle kaplı. Ç. 6-8. *Tarlalar, boş alanlar, deniz seviyesi-1200 m.* Trakya; Kuzey, İç ve Güney Anadolu.

Şekil 4-109: *Torilis arvensis* subsp. *arvensis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Örnekköy, 870 m, ISTE 84 043.

Yöresel İsmi: Derecikotu (Örnekköy).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Çocuklarda karın ağrısı olduğu zaman toprak üstü kısımları kaynatılır ve karın bölgesine sürülüp bir bezle sarılır (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağı trans- β -farnesene, β -cubebene, cis- α -farnesene, β -karyofilen, nuciferil asetat ve seskiterpen ester içerir (97).

Türkiye'deki Kullanımları: Meyveleri kaynatılıp süzülerek idrar söktürücü olarak kullanılır (12).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Gurnik (12)

Karahecik (12)

URTICACEAE

4.105. *Urtica dioica* L.

Çok yıllık, 30-150 cm boyunda, yaygın kök sistemli, çok hücreli yakıcı tüyler taşıyan, dioik bitkiler. Yapraklar genişçe ovat, 4-11 x 3-10 cm, keskin ve kabaca dişli, tepesi akuminat. Yaprak sapı 2-5 cm. Çiçek durumları yaprak koltuklarından çıkar, erkek ve dişi çiçekler birbirine benzer şekillerde ve çok dallanmış. Periant küçük, yeşil ve 4-5 parçalı. Dişi çiçekler belirgin, morumsu ve fırça şeklinde stigmali; erkek çiçekler 4-5 stamenli. Ç. 6-9. *Yol kenarları, nemli alanlar, ormanlar, 500-2700 m.* Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-110: *Urtica dioica*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Kazandere, 890 m, ISTE 84 108.

Yöresel İsmi: Isırganotu (Aksığın, Örnekköy), Isırgan (yaygın), Sırgan, Sirgan (Merkez Sultaniye).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları, yaprak ve tohumları.

Yöresel Kullanımı:

- Yaprakları haricen romatizma ağrılarında kullanılır (Merkez Sultaniye).
- Yaprakları toz haline getirilip veya tohumları balla karıştırılarak sabahları aç karnına 1 tatlı kaşığı guatr tedavisinde yenir (Doğantepe).
- Toprak üstü kısımları kaynatılır ve suyuyla güneşten yanmamak için yüz yıkanır (Doğantepe).
- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu şeker hastalığında içilir (Örnekköy, Merkez Sultaniye).

- e) Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu veya infüzyonu kanserli hastalara 1 hafta boyunca içirilir, sonraki 1 hafta bırakılır (Kazandere).
- f) Tohumları dövülüp balla karıştırılarak öksürük kesici ve balgam sökücü olarak yenir (yaygın).
- g) Tohumları kurutulup dövülerek toz haline getirilir, keçi boynuzuyla karıştırılıp macun kıvamına getirilerek bronşit ve gırtlak kanseri tedavisinde yenir (Balaban).
- h) Tohumları kavrulur, ezilip balla karıştırılıp birer kaşık yemekten önce böbrek iltihabı ve böbrek taşı tedavisinde yenir (Merkez Sultaniye).
- i) Toprak üstü kısımları haşlanıp pirinçli yemeği ve börek içi yapılır (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Asitler (14)	Lignanlar (14, 30)
Flavonoitler (14, 69, 82, 114)	Polisakkaritler (14, 30)
Histamin ve serotonin gibi biyojen aminler (14, 33)	Steroidler (14, 30)
Kalsiyum, potasyum ve silisik asit tuzları (14, 30, 33)	Tanen (14, 82, 114)
Kumarinler (14, 30)	Uçucu yağ (30)
Lektinler (14, 30)	Vitamin C (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Bitki kırık ve çıkıklarda (41), siyatikte (44, 118, 123), çıbanda (59, 74), ciltteki lekelerde (46), yara iyi edici, kan dindirici olarak (62, 125), ödemlerde (79), soğuk algınlığında (64), şeker hastalığında (6, 40, 64), romatizmada (yaygın), idrar yolu hastalıklarında (44, 74, 86, 118), öksürükte (64, 77), idrar arttırıcı, iştah açıcı olarak (23), guatr tedavisinde (39), böbrek hastalıklarında (39, 46), gıda olarak (yaygın), yeşil renk verdiği için boyamada (37), gaz sancısı giderici olarak (74, 86), anemi tedavisinde, lohusalıkta süt arttırıcı olarak (46), prostat ve nefrit tedavisinde, tonik olarak (79, 118), egzamada (46, 59, 64, 74, 86), nefes darlığında (74, 107, 125), hemoroitte (59, 79, 107, 125, 129), kadın hastalıklarında (64, 74, 86, 107), mide rahatsızlıklarında (39, 74, 86, 107, 125), hazmı kolaylaştırıcı olarak, damar tıkanıklığında (64, 79, 118), saç dökülmesini önleyici olarak (64, 79, 81, 86), el ve ayak mantarlarında (64), kabızlıkta

(107), kanserde (40, 111, 122), **tohumları** hemoroitte (59, 107, 129), müshil etkide, adet söktürücü, ateş düşürücü olarak (23), kanserde (12, 64, 77, 122), böbrek rahatsızlığında, nefes darlığı ve şeker hastalığında (64), romatizmada (23, 64), bronşitte (75, 79, 118), mide rahatsızlıklarında (129), solunum yolu ve akciğer hastalıklarında (77, 79, 118), afrodisyak olarak (125), soğuk algınlığında, psikolojik sorunlarda (77), **kökleri** kanserde (77, 125), idrar arttırıcı, iştah açıcı olarak (23), idrar yolu hastalıklarında (77, 79, 118), mide ağrısında, prostatta, kellikte (79), böbrek sancısında (129), deri hastalıklarında (44), kas gevşetici olarak (107), koyun yünü boyamada (64) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Büyükısırganotu (23, 63, 82)	Gezik (12)
Cızlağan (111)	Geznik (91, 96)
Cızlağani (40)	Gıcıkdan (91)
Cibirgen (72)	Gicirgen (64, 77)
Cigirgen (77)	Ğijirtken (110)
Çinçar (110)	Isıran (125)
Daladiken (64)	Isırğa (74)
Dalağan (44, 64, 117, 118)	Isırgan (yaygın)
Dalağazotu (44, 118)	Isırganotu (yaygın)
Dalan (46, 117)	Isırgı (81)
Dalayan (64)	Isırğan (12)
Delıısırgan (41, 118)	Iskırdan (74)
Dılan (117, 118)	Istırgan (74)
Dırık (110)	Izgan (64)
Dızlağan (114)	Izgın (64)
Dicirgen (52)	İsirgan (110)
Dikenli ısırgan (114)	Koprıga (79, 118)
Gazık (126)	Koprıva (79, 118)
Gezgez (12, 91)	Sırgan (39, 82)
Gezgezk (57)	Vıcırgan (111)

VIOLACEAE

4.106. *Viola gracilis* Sibth.&Sm.

Çok yıllık veya çok yıllıkta yaşayabilen otsu bitkiler. Gövde yükselici-dik, 5-25 cm, genellikle yumuşak kılsı-sert tüylü. Stipula pinnatifit veya palmatifit, oblanseolat-spatulat loplu. Yapraklar oblong-spatulat, oymalı loplu, obtus. Çiçek sapı orta kısımdan yukarıda brakteollü. Çiçekler sarı veya mor, petal sepalden çok daha uzun, alt petal 11-23 mm. Meyve 3-valvli kapsula şeklinde. Ç. 5-8. Çimenlik alanlar, ormanlar, 1250-2000 m. Kuzeybatı Anadolu.

Sekil 4-111: *Viola gracilis*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Tepecik, 965 m, ISTE 84 096.

Yöresel İsmi: Hercaimenekşe (Aksıgın), Menekşe (Tepecik).

Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve tüm bitki.

Yöresel Kullanımı:

- Haşlanan çiçekleri ezilip lapa haline getirildikten sonra yaranın, çıbanın üzerine sürülür (Tepecik, Servetiye Camii).
- Çiçekleri zeytinyağında bekletilip az balla karıştırılarak hazırlanan merhem yaralara, yanıklara sürülür (Tepecik).
- Bitki bahçelerde dekoratif amaçlı kullanılır (Aksıgın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: -

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Kırmenekşesi (102)

VITACEAE

4.107. *Vitis vinifera L.

Yüksek boylu, sülüklerle tırmanan, iki evcikli, odunsu çalılar. Yapraklar düşücü, palmat loplul, tabanda kordat, dişli; erkek bitkinin loplul dişininkinden daha derin; genç bitkide yaprağın alt yüzü çoğunlukla kadifemsi tüylü. Çiçekler hermafrodit. Meyve 6-22 mm, yeşil, sarı veya siyahımsı-morumsu, tatlı bir bakka. Tohumlar genellikle (0-) 2 adet, ovat, uzun gagalı. Ç. 5-6. Kültür bitkisi

Şekil 4-112: *Vitis vinifera*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, 108 m, ISTE 84 182.

Yöresel İsmi: Asma, Üzüm (Şirin Sulhiye).

Kullanılan Kısım: Meyveleri ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Nisan ayında dalı kırılınca akan usare, dalın ağzına bağlanan şişelere biriktirilir. Saçları besleyip parlatması için haftada bir bu suyla saçlar yıkanır, cildi güzelleştirmesi için yüze sürülür (Şirin Sulhiye, Doğantepe).
- b) Meyve ve yaprakları gıda olarak kullanılır (Doğanteğe, Kazandere).
- c) Meyvelerinin turşusu yapılır (Örnekköy).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Fenilakrilik asit türevleri (30)

Flavonoitler (30, 115)

Meyve asitleri (oksalik, malik, süksinik, sitrik ve tartarik asitler) (23, 30, 55)

Resveratrol (28)

Şekerler (23, 30)

Tanen (23, 30)

Türkiye'deki Kullanımları:

Meyveleri gıda olarak (12, 117), kan yapıcı olarak (10, 118), hemoroitte (59), idrar arttırıcı, yatıştırıcı, müshil ve kuvvet verici olarak (23), güneş çarpmasında, çıban tedavisinde (111), yaralarda (111, 128), **yaprakları** sarı ve yeşil renk verdiği için boyamada (37), gıda olarak (117), yara iyi edici olarak, çıban tedavisinde (23, 44, 118), kabız, kan durdurucu olarak (23), dalları kırılınca akan **usaresi** saçları beslemesi için (44, 53), uçuk ve el çatlaklarında (53), böbrek taşı düşürücü olarak (98), **tohumu** hemoroitte (59, 111), **odunu** yakacak olarak (76) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Asma (yaygın)

Korık (12)

Üzüm (12, 111, 128)

Devek (52)

Tıriy (76)

Üzüması (117, 118)

Kara üzüm (10, 118)

Trıh (12)

Üzümbığı (52)

Keskin sirke (59, 128)

Tri (12)

Şekil 4-113: *Vitis vinifera* dalı kırılarak usarenin biriktirilmesi (Şirin Sulhiye)

MONOCOTYLEDONES

ARACEAE

4.108. *Arum italicum* Miller

Yumru horizontal; yaprak sapı 26-40 cm. Lamina büyük, genişçe hastat, 11-30 x 10-23 cm, akut belirgin yan loplu, koyu yeşil. Skapus 12-20 cm, yaprak sapından daha kısa. Spata açık yeşilimsi-sarı, 13-40 x 2-12 cm; tüp 3,5-8,5 cm, iç kısmı beyazımsı, şişkin, az çok tepede daralmış. Spadiks 5,5-13,5 cm, laminadan daha kısa,. Dişi zon 16-26 mm; alt steril zon 3-7 mm; erkek zon 2,2-6 x 4,5-7 mm; üst steril zon 5-15 mm. Steril filamentler sarımsı beyaz, alttakiler 3,5-6 mm, üsttekiler 2,5-6 mm. Apendiks sarı, belirgin saplı, 3-7,5 cm; uç kısım elipsoid, 1,5-6,5 x 2-11 mm. Ç. 4-5. Verimli topraklar, çalılık alanlar, deniz seviyesi-150 m. Trakya, Kuzey Anadolu.

Şekil 4-114: *Arum italicum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Nusretiye, 120 m, ISTE 84 151.

Yöresel İsmi: Çiçekotu, Yılanıyastığı (Doğantepe), Yılanotu, Yılanzehiri, Zehirotu (Nusretiye), Yılansoğanı, Yılanbıçağı (Balaban), Tırşık (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısım: Meyveleri, yumru ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı:

- Meyveleri ezilip dekoksiyonu öksürük kesici olarak içilir (Yeniköy Bel.).
- Meyveleri kurutulup hazırlanan dekoksiyonu egzama tedavisinde içilir (Doğantepe).
- Meyveleri kanser hastalarına 1 adet yutturulur (Doğantepe).
- Meyveleri birer tane sabah aç karnına hemoroit tedavisinde yutulur (Balaban).

- e) Meyveleri egzama tedavisinde sabah-akşam 2-3 adet yutulur (Nusretiye).
- f) Yumruları hap gibi bölünerek hemoroit tedavisinde yutulur (Nusretiye).
- g) Yaprakları kaynar suda haşlanır ve haşlanma suyu dökülüp yemeği yapılır (Balaban).
- h) Yaprakları buğday, ekşi yoğurt, un ve nohut ile beraber pişirilir, 1 gece ekşimeye bırakılır ve 'tirşik çorbası' yapılır (Yeniköy Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Alkaloit (konisin) (23)	Protein (7)
Müsilaj (23)	Saponin (23)
Nişasta (7, 23)	Zamk (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları çıbanlarda (23, 129), göz kapaklarının iltihaplanmasında, arpacıkta (129), yara iyi edici ve kanı cilde toplayıcı olarak (23), **çiçekleri** hemoroitte (39), **meyveleri** hemoroitte (6, 118), **yumruları** balgam söktürücü, müshil olarak (23), kadın hastalıklarında, kanserde, mide ülserinde (39), egzamada (6, 39, 118), hemoroitte (6, 39), sarılıkta (118), ayak ve meme başı çatlaklarında, karaciğer hastalıklarında (6) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acısoğan (22)	Gabargıç (39)
Arkolahanası (22)	Gavurpancarı (22)
Buzağıotu (22, 23)	Pezük (129)
Danaayağı (22)	Pezük yaprağı (129)
Domuzağırşahı (118)	Yandıran (39)
Domuzlahanası (22, 118)	Yılanıyastığı (6, 22, 39, 82)
Domuzmarulu (22)	Yılanbıçağı (6, 118)
Domuzpancarı (22)	Yılandık (39)
Domuzyandıran (39)	Yılanekmeği (23)
Filkulağı (22, 23)	Yılandık (39)

GRAMINEAE

4.109. *Cynodon dactylon* (L.) Pers. var. *dactylon*

Rizomları yayık, çıplak, noduslarda köklenmiş, saman sarısı renginde çok yıllık bitkiler. Çiçek taşıyan gövdeler 30 cm'ye kadar uzunlukta dik veya yükselici, tabanda dirsek şeklinde kıvrık. Lamina linear-lanseolat, 6 cm'ye kadar uzunlukta, akut, her iki yüzü de çıplak. Spikalar birbirine benzer, 2-7 adet, 2-7 cm, ana eksen skabrit. Spikulalar 2-2,5 mm, çok kısa saplı, soluk yeşil. Glumalar linear-lanseolat, 1-2,2 mm. Lemma ovat-lanseolat, 2-2,5 mm. Anterler yaklaşık 1 mm, mor; stigmalar morumsu siyah. Ç. 4-9. Yol kenarları, boş alanlar, su kenarları, deniz seviyesi-1830 m. Trakya; Batı, Kuzeydoğu ve Güney Anadolu.

Şekil 4-115: *Cynodon dactylon* var. *dactylon*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Şirin Sulhiye, ISTE 84 053.

Yöresel İsmi: Beygirotu (Şirin Sulhiye), Ayrikotu (Suadiye Bel., Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısmı: Tüm bitki ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- Tüm bitkinin köküyle beraber hazırlanan dekoksasyonu hemoroit tedavisinde ve şeker düşürücü olarak sabah aç karnına içilir (Şirin Sulhiye).
- Tüm bitkinin köküyle beraber hazırlanan dekoksasyonu astım ve bronşit tedavisinde içilir, balgam söktürücü olarak kullanılır (Suadiye Bel.).
- Toprak üstü kısımlarının, *Equisetum* sp. bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber hazırlanan dekoksasyonu hemoroit tedavisinde sabah akşam tok karnına içilir (Yeniköy Bel.).

d) Toprak üstü kısımları haşlanıp lapa haline getirilerek ağrıyan bölgelere sürülür (Yeniköy Bel.).

e) Tüm bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Suadiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Kalsiyum ve potasyum tuzları (20, 23)

Polisakkarit (triticin) ve müsilaj (20, 23)

Saponin (20, 23)

Uçucu yağ (20, 23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Kökleri böbrek kumu ve taş düşürücü (6, 41, 86, 88, 118), idrar arttırıcı olarak (3, 6, 48, 75, 79, 88, 118, 119), müshil etkide (86), prostat tedavisinde (48, 88), kısırlıkta, damar yumuşatıcı ve gaz giderici olarak (88), bel soğukluğunda (129), karın ağrısında (41, 118), yumuşatıcı, kan durdurucu (48), iltihap söktürücü olarak (3, 79), eklem iltihaplanmasında (86, 112), mide ağrısında (74), hemoroitte (59), nefes darlığında (3), kök ve **toprak üstü kısımları** ayaklardaki şişliklerde (77), şeker düşürücü olarak (119) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Aylak (102)

Ayrık (75, 117)

Ayrıkotu (yaygın)

Büyükayrıkotu (22)

Çayır (76)

Çayırı reş (12)

Domuzayrığı (22)

Karaçayır (12)

GRAMINEAE

4.110. *Sorghum halepense* (L.) Pers. var *halepense*

30-150 cm boyunda, pullu, kuvvetli yapılı, yayık rizomlu, çok yıllık bitkiler. Gövdeler dik, vejetatif kısım noduslardaki tüyler dışında çıplak; panikula ekseni skabrit. Lamina linear-akuminat, 16-46 cm x 5-14 mm, düz, skabrit kenarlı. Panikula dik, 7-30 cm. Sapsız spikulalar ovat, krem rengi, bazen hafif mor renkli, 4-6 x 1,2-2 mm, kısa yumuşak tüylü, aristalı. Saplı spikulalar genelde mor, 4-7 x 0,5-1,5 mm, darca ovat-lanseolat, aristasız; pedisel 1,5-4,5 mm. Ç. 5-11. *Tarlalar, nemli alanlar, su kenarları, deniz seviyesi-1400 m. Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.*

Şekil 4-116: *Sorghum halepense* var *halepense*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Bahçecik Bel., 477 m, ISTE 84 052.

Yöresel İsmi: Mısırotu (Servetiye Karşı), Ekinotu (Servetiye Camii).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Taze toprak üstü kısımları kurutulup hayvan yemi olarak kullanılır (Servetiye Karşı).
- b) Toprak üstü kısımları kopartılıp süpürge yapımında kullanılır (Servetiye Camii, Servetiye Karşı).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Siyanogenetik glikozit (dhurrin) (104)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları süpürge yapımında (12), hayvan yemi olarak (117), **rizomları** böbrek kumu ve taş düşürücü (6, 118), idrar arttırıcı (44, 118, 119), kan şekeri düşürücü olarak (119) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Galuş (12)

Ganyaş (22)

Ganyaşı (22)

Ganyeş (22)

Ganyeşi (22)

Ganyeşil (22)

Kanyaş (22)

Kanyaşı (6, 22, 44, 117, 118)

Kanyaşotu (6, 118)

Süpürge (12)

GRAMINEAE

4.111. *Zea mays L. subsp. *mays*

4 m veya daha uzun boyda, 2-6 cm çapında, içi dolu, monoik, dik, tek yıllık otsu bitkiler. Ligula truncat, 3-5 mm. Yaprak ayası 90 cm veya daha uzun, 3-15 cm genişliğinde, linear-akuminat, kenarları sinuat. Erkek çiçek durumu 15-30 x 17-25 cm, dik; spikulalar 6-15 mm. Dişi çiçek durumu yaklaşık 20 cm, stiluslar 4 cm'ye kadar uzunlukta, çiçek açma zamanında kınların tepesinden dışarı çıkık ve sarkık. Karyopsis 5-10 mm; spadiks 10-20 cm boyunda. Ç. 6-10. Nemli topraklar, ekilmiş alanlar, deniz seviyesi-1830 m. Trakya'da, tüm Anadolu'da özellikle Kuzey ve Doğu Anadolu'da kültürü yapılır.

Şekil 4-117: *Zea mays* subsp. *mays*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, Gözlem.

Yöresel İsmi: Mısır (yaygın).

Kullanılan Kısım: Stilusları, tohumları ve topraküstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Stiluslarından hazırlanan dekoksasyon idrar arttırıcı olarak kullanılır (yaygın).
- b) Stiluslarından hazırlanan dekoksasyon günde bir çay bardağı içilerek böbrek taşlarını düşürücü olarak kullanılır (Balaban).
- c) Perçem denen stilusları kurutulup kağıda sarılarak sigara olarak içilir (Doğantepe).
- d) Tohumları gıda olarak, arta kalan topraküstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (yaygın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Acı maddeler (14)	Reçine (14)
Aminler (14)	Sabit yağ (20, 33)
Fitosteroller (14)	Saponin (14)
Flavonlar (33)	Şeker (33)
Müsilaj (33)	Tanen (33)
Niştasta (20)	Uçucu yağ (33)
Pigmentler (14)	Vitaminler (C, K) (14)
Potasyum tuzları (33)	

Türkiye'deki Kullanımları:

Stilusları idrar arttırıcı olarak (yaygın), nefes darlığında (125), hemoroitte (59, 77, 93, 111), böbrek ağrısında (6, 79, 110, 118, 127), böbrek taşı düşürücü olarak (44, 79, 82, 110, 118), ödem giderici olarak (107), prostat tedavisinde (6, 50, 118), karın ağrısında (79), idrar yolu iltihabında (77), öksürükte (110), kurutulup hazırlanan sigarası boğaz ağrısında (111), **tohumları** gıda olarak (12, 72), hemoroitte (52, 59), bağırsak kurtlarına karşı (129), çorba ve ekmek yapımında (72) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Calapüskülü (110)	Mekkepüskülü (128)
Darı (12, 117, 118)	Mısır (yaygın)
Laus (118)	Mısırpürçüğü (128)
Lazuk (118)	Misir (75)
Lazut (77)	

JUNCACEAE

4.112. *Juncus inflexus* L.

Şekil 4-118: *Juncus inflexus*

Sık veya seyrek küme halinde bulunan çok yıllık bitkiler. Gövdeler 50-120 cm, taban kınları genellikle kırmızımsı-kahverengi. Gövdeler ve yapraklar 10-20 belirgin çizgili. Çiçek durumu seyrek veya nadiren sık, çok çiçekli. Periant segmentleri darca ovat, 2,5-4 mm, akuminat. Stamenler periantın yarısı kadar; anterler 0,8-1 mm. Kapsula tipi meyve perianttan uzun veya eşit uzunlukta, ovoidden elipsoide kadar değişen şekillerde, tepede akut veya mukronat. Tohumlar yaklaşık 0,5 mm. Ç. 4-8. Sulak ve bataklık alanlar, kıyı kesimler, deniz seviyesi-2600 m. Trakya; Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-119: Toplanmış *Juncus inflexus* bitkisi (Yeniköy Bel.)

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Servetiye Karşı, 820 m, ISTE 84 045.

Yöresel İsmi: Sazotu (Servetiye Karşı).

Kullanılan Kısım: Gövdeleri.

Yöresel Kullanımı:

- a) Gövdeleriyle sepet örülür (Servetiye Karşı).
- b) Gövdeleriyle soğan ve maydanoz demetleri bağlanır (Yeniköy Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürücü olarak (47, 92, 118), öksürükte, yaralarda, **kökleri** iltihap sökücü olarak kullanılır (92), **gövdelerinin** üstüne tarhana serilir (126), şapka ve fes yapılır (92, 126).

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Caraş (126)

Kayikkıran (92)

Kofalık (47, 118)

Kofaotu (92)

Kova (92)

Kovaotu (45, 92)

Peygamberkılıç (92)

Sabankıran (92)

Sazak (47, 118)

Suotu (47, 118)

Susüpürgesi (47, 118)

LILIACEAE

4.113. *Muscari neglectum* Guss.

Soğan ovoid, 1-1,25 cm çapında. Yapraklar 3-6, linear veya linear-lanseolat, 6-40 cm x 2-8 mm, parlak yeşil. Skapus 4-30 cm, çoğunlukla yapraklara eşit uzunlukta. Rasem sık, 1-4 x 1,5-2 cm, çiçekler çoğunlukla kiremitsi. Fertil çiçeklerin sapları yayık veya kıvrık, 0,5-5 mm. Fertil çiçekler hoş kokulu, ovoïdden oblong-urşeolata kadar değişen şekillerde, 3,5-7,5 x 1,5-3,5 mm, koyu veya siyahımsı mavi, bazen mum tabakasıyla kaplı; loplar beyaz, geri kıvrık, 0,3-1 mm. Stamenler 2 sıra halinde. Steril çiçeklerin sapları yatay veya yükselici, 0,5-3 mm. Steril çiçekler 20, fertil çiçeklerden daha küçük ve daha soluk renkli. Kapsula genişçe ovat- orbikular, 7-9 x 8-10 mm, tepede yuvarlak veya kısaca emerginat. Ç. 3-5. Ormanlar, makilikler, otlaklar, deniz seviyesi-2300 m. Trakya ve Anadolu'da geniş yayılışlı.

Şekil 4-120: *Muscari neglectum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Aksıgın, 830 m, ISTE 84 071.

Yöresel İsmi: Kargasoğanı (Camidüzü), Saçkıran (Aksıgın).

Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve çiçekleri.

Yöresel Kullanımı:

a) Yumurta kaynatılırken çiçekleri suyuna atılır ve yumurta kabuğu mavi-mor renge boyanır. Bu yumurta çocuklara paskalya yumurtası diye yedirilir (Camidüzü).

b) Çocuklar uzun yapraklarını kopartıp saçlarını örerler (Aksıgın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ**Kimyasal bileşimi:** İsoflavanon (13)**Türkiye'deki Kullanımları:**

Çiçekleriyle siğiller ovulur (75), yumurta boyanır (72), **meyvelerinin** dekoksiyonu haricen romatizmada (44, 118) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Arapotu (44, 118)

Cavurbaşı (22, 130)

Dağsümbülü (22)

Gavurbaşı (22)

Guguşluk (75)

Horozdaşağı (130)

İtdirseği (45)

Sümbül (102)

Tavukgötü (75)

Yumurtaçili (72)

LILIACEAE

4.114. *Ornithogalum sigmoideum* Freyn&Sint.

10 cm'ye kadar boyda, kısa skapuslu bitkiler. Yapraklar çok sayıda, skapustan uzun, linear, 2-5 mm genişliğinde, üst yüzde ince beyaz bir çizgili; kenarları tam, çıplak. Rasem uzamış korimbus şeklinde, genelde 3-6 çiçekli. Periant segmentleri 14-18 mm, iç kısmı beyaz, dış kısmı yeşil şeritli. Çiçek sapı 16-25 mm, geri kıvrık, tabanda kalınlaşmış. Meyve darca kanatlı lokulusit bir kapsula, tohum çok sayıda. Ç. 3-6. Ormanlar, çayırlar, deniz seviyesi-2600 m. Trakya; Kuzey ve Batı Anadolu.

Şekil 4-121: *Ornithogalum sigmoideum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Maşukiye Bel., 260 m, ISTE 84 087.

Yöresel İsmi: Çiğdemçiçeği (Maşukiye Bel.), Kargasarımsağı (Bahçecik Bel.).

Kullanılan Kısım: Soğan, gövde ve yaprakları.

Yöresel Kullanımı: Bitkinin soğanı, gövdesi ve yaprakları doğranarak pirinçle beraber pişirilip yenir (Maşukiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: -

Türkiye'deki Kullanımları: Diğer bazı *Ornithogalum* türlerinin de soğan ve yapraklarının sebze olarak kullanıldığı (16, 23, 38, 75, 77, 92, 120), soğanlarının toz edilip sütlü gıdalarda kullanıldığı (23, 96, 123) görülmüştür.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri: Kargasoğanı (39) Öksüzdoğançiçeği (39)

LILIACEAE

4.115. *Ruscus aculeatus* L. var. *aculeatus*

Dik, sert yapılı, her dem yeşil çalılar. Gövdeler basitçe dallanmış, çizgili, 20-50 cm, dallar alternan. Kladotlar (yapraksı gövde) sert yapılı, lanseolat-akuminat veya ovat-akuminat, genişliğinin 3 katı uzunlukta, alt yüzde belirgin damarlı, tepesi dikenli. Çiçekler eksene doğru. Meyve 1-4 tohumlu; kırmızı bir bakka. Ç. 2-5. Ormanlık, çalılık ve kayalık alanlar, yamaçlar, 10-100 m. Kuzey Anadolu.

Şekil 4-122: *Ruscus aculeatus* var. *aculeatus*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Yeniköy Bel., 66 m, ISTE 84 039.

Yöresel İsmi: Kuşkondurmadikeni, Çalışüpürgesi (Yeniköy Bel.).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımları koparılıp bir sopanın ucuna bağlanarak baca temizlemek için tel gibi ve kapı önlerini temizlemek için süpürge gibi kullanılır (Yeniköy Bel.).
- b) Toprak üstü kısımları koparılıp yere serilir, üzerine çuval kapatılıp yerler ovalanır (Yeniköy Bel.).
- c) Meyveli toprak üstü kısımları çiçekçilikte kullanılır (Karşıyaka Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Benzofuranlar (29, 30)	Steroller (29)
Flavonoitler (29)	Şekerler (20)
Reçine (20, 23)	Tanen (20)
Saponin (20, 23, 29, 30, 58)	Uçucu yağ (20, 23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları süpürge yapımında (72), çiçekçilikte (22), varis tedavisinde, **meyveleri** ağrı kesici olarak (39), altını ıslatan çocuklarda (39, 98), uykusuzlukta, bebeklerde gaz sancısında (53), kurutulup kahve olarak, **kökleri** iştah açıcı, ateş düşürücü, terletici, idrar artırıcı olarak (23), egzamada (47, 118), böbrek taşı ve kum dökücü olarak (23, 79, 81, 127), nefrit tedavisinde (79) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Deveçalısı (39)	Tavşanelması (47, 79, 118)
Dikenlikiraz (53)	Tavşangöbeği (47, 118)
Dişikuşkonmaz (23)	Tavşankirazı (22)
Emir (22)	Tavşanmemesi (22, 39, 79, 98)
Enir (23, 39)	Tavşanotu (79)
Faredikeni (22, 23)	Tavşantopuğu (22, 81)
Herdemtaze (22)	Tilkimen (62)
Kokine (77)	Tilkişen (62)
Sıçandikeni (22, 23)	Yabanimersin (22)
Süpürgeçalısı (72)	Yabanmersini (23, 39)
Tavşancüçüğü (47, 118)	

LILIACEAE

4.116. *Ruscus hypoglossum* L.

Dioik, çok yıllık bitkiler. Gövdeler basit, az çok dik, 35-50 cm. Kladotlar (yapraksı gövde) derimsi, eliptik, genişçe akuminat, 6-10 x 2-2,5 cm, tabanda daralmış ve bükülmüş. Çiçek durumu lanseolat, 11-30 x 5-10 mm, 7-15 damarlı, tabanda kladota yapışık. Erkek çiçeklerdeki staminal sütun 3-3,5 x 1 mm, dişi çiçeklerdeki 2,5 x 1,25 mm. Meyve 1-4 tohumlu; büyük, kırmızı bir bakka. Ç. 3-5. Ormanlık, çalılık ve kayalık alanlar, makilikler, 20-1000 m. Trakya; Kuzey ve Kuzeybatı Anadolu.

Şekil 4-123: *Ruscus hypoglossum*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Tepecik, 902 m, ISTE 84 068.

Yöresel İsmi: Karamut (Aksıgın), Aleksandra (Tepecik).

Kullanılan Kısım: Meyveleri ve toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı:

a) Toprak üstü kısımları hayvanlara yedirilir (Tepecik).

b) Meyvesi yenir (Aksıgın).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Reçine (23)

Saponin (23)

Uçucu yağ (23)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları hayvanlarda üşütmede ve meme iltihabında (79), pişirilip hap yapılarak hemoroitte (53), **meyveleri** altını ıslatan çocuklarda (75), gıda olarak (53), **yapraksı gövdeler** çıiban ve siğil tedavisinde (47, 118), **kökleri** idrar arttırıcı, kum dökücü, iştah açıcı, ateş düşürücü ve terletici olarak (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Atdili (22, 22)

Derekirazı (22, 23)

Dilcik (53, 102)

Gelinküpesi (22, 23)

Tavşancüğü (47, 118)

Tavşanelması (47, 118)

Tavşangöbeği (47, 118)

Tavşanmemesi (75)

Yalovamercanı (22, 23)

Yekesekotu (79)

Yekesotu (79)

Yelesekotu (79)

LILIACEAE

4.117. *Smilax excelsa* L.

Yaklaşık 20 m boyunda, tırmanıcı, gövdesi dikenli çalılar. Yapraklar genişçe ovat, tabanı kordat, 4-11 x 3-10 cm, kenarları genellikle düz. Çiçekler, yaprağın koltuğundan çıkan, tek ya da 2-14 çiçekli umbel şeklinde; çiçek sapı 5-15 mm, yaprak sapı kadar veya daha uzun. Bakka tipi meyve kırmızı, 3 tohumlu. Ç. 5. Ormanlar, çalılıklar, su kenarları, deniz seviyesi-760 m. Trakya; Kuzey, Güneybatı ve Güney Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Camidüzü, 501 m, ISTE 84 150, ISTE 84 186.

Yöresel İsmi: Gıcır dikedeni (Suadiye Bel.), Kuşevin (Şirin Sulhiye), Zimilaçidiken (Camidüzü).

Kullanılan Kısmı: Taze sürgünleri, yaprak ve meyveleri.

Şekil 4-124: *Smilax excelsa* yaprak ve taze sürgünleri

Yöresel Kullanımı:

- Taze filizlerinin dekoksasyonu kansere karşı içilir (Şirin Sulhiye).
- Mart-Nisan aylarında oluşan, Gıcır denen kırmızımsı yumuşak diken görünümündeki kısımlar salatanın içine konularak yenir (Camidüzü).
- Mart-Nisan aylarında oluşan kırmızımsı yumuşak diken görünümündeki kısımları toplanıp kaynatılır, suyu sıkılır, içine ceviz kırılır, sarımsak eklenir ve yenir (Şirin Sulhiye).

- d) Taze sürgünlerinden ve yapraklarından yemek yapılır (Suadiye Bel., Camidüzü).
- e) Çocuklar meyvelerini sakız gibi çiğnerler (Suadiye Bel.).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi:

Flavonoitler (kamferol, kersetin) (14)	Saponin (sarsapogenin, smilagenin, diosgenin) (14, 23, 55)
Nişasta (14)	Tanen (23)
Reçine (14)	Uçucu yağ (14)

Türkiye'deki Kullanımları:

Yaprakları çıban ve dolama tedavisinde (50, 118), yara iyileştirici olarak (52), **meyveleri** damla sakızını özleştirmek için (75), şeker hastalığında (72), **taze sürgünleri** çam sakızı ile beraber çiğnenerek (125), gıda olarak (39, 53, 64, 72, 75, 77), **yumruları** romatizmada (98, 127), göğüs kanseri, mide ağrısı ve şişkinlikte (129), hazmı kolaylaştırıcı olarak (64) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Acıfiliz (98)	Melücan (64)
Çobanekmeği (102, 125)	Melülcan (72)
Dikenmancarı (53)	Menelcan (39)
Dikenotu (23)	Merocandikeni (129)
Dikenucu (53, 72)	Meröğce (64)
Gıcır (39, 75)	Özbekdikeni (77)
Gıcırdikeni (50, 118)	Özdikeni (50)
Hüzmekyaprağı (52)	Sıraca (127)
Kumardikeni (125)	Tikenmancarı (53)
Kuşmancarı (72)	Zibilangi (125)
Mehrocan (23)	Zimbilaçi (77)
Melevcan (23)	Zimilaci (77)
Melevcen (77)	Zimilaçi (77)

TYPHACEAE

4.118. *Typha latifolia* L.

Şekil 4-125: *Typha latifolia*

2,5 m'ye kadar boyda, kuvvetli gövdeli monoik bitkiler. Yapraklar tabanda, dik, laminası düz, 6-16 mm genişlikte. Dişi ve erkek spikalar aralıksız. Dişi spika 9-28 cm, 2,5-3 cm çapında; olgunlukta kahverengi ve pulsuz. Stigmalar lanseolat-ovat. Erkek spika dişiden biraz uzun, 11-35 x 12-17 mm; pullar ipliksi ve basit. Anterler 2,5-3,5 mm. Polen taneleri tetratlar halinde. Meyve küçük, 1-1,5 mm, tüyler 25-52 adet, 7-11 mm. Ç. 6-10. *Su kenarları, kanallar, göller, deniz seviyesi-1850 m.* Trakya, Kuzeybatı ve İç Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: A2(A) İzmit, Balaban, 105 m, ISTE 84 128.

Yöresel İsmi: Saz (Balaban).

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları.

Yöresel Kullanımı: Toprak üstü kısımları kopartılıp dekoratif amaçlı kullanılır, boyanarak vazolara konur (Balaban).

LİTERATÜR BİLGİLERİ

Kimyasal bileşimi: Steroit (typhasterol) (55)

Türkiye'deki Kullanımları:

Toprak üstü kısımları evlere çatı ve semer yapımında (96), **çiçek durumu** yanıklarda (6, 23, 118), kanama durdurucu olarak (110), gaz yağına batırılıp meşale gibi

kullanılarak (57), fitiğa karşı, **yaprakları** hasır yapımında, **kökleri** idrar yolları antiseptiği ve idrar artırıcı olarak (23) kullanılır.

Türkiye'deki Yöresel İsimleri:

Aksaz (22)

Gofalık (22)

Gova (22)

Hasırotu (22)

Kamış (57, 96)

Kargı (96)

Kiliz (22)

Kofa (22)

Kofalık (22)

Koğa (22)

Kova (22)

Kovalık (22)

Papur (86)

Pufsazı (22)

Saz (6, 96, 118)

Semercisazı (22, 23)

Semerotu (22, 23)

Sukamışı (22, 23)

Zembilotu (22, 23)

YÖRESEL ADI SAPTANAN BİTKİLER

Araştırma bölgesinde herhangi bir kullanışı olmamakla birlikte halk arasında tanınan ve yöresel ada sahip olan bitkiler şunlardır;

Aspidiaceae

Dryopteris filix-mas (L.) Schott (ISTE 84 057)

Eğreltiotu (Maşukiye Bel.)

Caryophyllaceae

Silene compacta Fischer (ISTE 84 066)

Yapışkanotu (Örnekköy)

Compositae

Conyza canadensis (L.) Cronquist (ISTE 84 102)

Selviotu (Doğantepe): Yol kenarlarında ve bahçelerde sıklıkla görüldüğü için bu isim verilmiştir.

Convolvulaceae

Ipomoea purpurea (L.) Roth (ISTE 84 104)

Sarmaşık (Karatepe)

Hypericaceae

Hypericum calycinum L. (ISTE 84 034)

Güneşotu, Geyikotu (Örnekköy), Koyunkıran (Servetiye Camii), Kamaniçaotu (Camidüzü)

Onagraceae

Epilobium hirsutum L. (ISTE 84 033)

Hasan Hüseyin çiçeği (Örnekköy): Peygamberin torunları Hasan ve Hüseyin'in gözyaşlarının düştüğü her yerde bu çiçeğin çıktığına inanılır.

Primulaceae

Primula vulgaris Huds. subsp. *sibthorpii* (Hoffmanns.) W.W.Sm&Forrest (ISTE 84075)

Çuhaçiçeği (Aksığın)

5. TARTIŞMA

İzmit Körfezi'nin güney kesiminde (Şekil 2.2) yapılan bu etnobotanik çalışmada toplanan bitkiler arasında kullanılışı olan 118 takson (104 doğal, 14 kültür) ve kullanılışı olmayan sadece yöresel isimleri bulunan 8 takson saptanmıştır.

Araştırma bölgesinde halk arasında kullanılan 118 taksondan 77'si halk ilacı olarak, 59'u gıda olarak, 13'ü baharat veya çay olarak, 19'u hayvan yemi olarak, 5'i hayvan hastalıklarında, 7'si yakacak olarak ve 37 tanesi ise çeşitli farklı amaçlarla kullanılmaktadır.

Toplanan bitkilerin listesi tezin bulgular bölümünde Pteridophyta ve Angiospermae (Dicotyledones ve Monocotyledones) alt bölümleri kapsamında familia, cins ve türlerine göre alfabetik olarak verilmiştir. Tartışma bölümünde ise tedavi amacıyla kullanılan taksonlar ve kullanılışları (Tablo 5.1), bitkilerin farmakolojik sınıflandırması (Tablo 5.2), tıbbi karışımlar (Tablo 5.3), gıda olarak kullanılanlar (Tablo 5.4), baharat veya çay olarak kullanılanlar (Tablo 5.5), hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak kullanılanlar (Tablo 5.6), yakacak olarak kullanılanlar (Tablo 5.7), çeşitli farklı kullanılışa sahip olanlar (Tablo 5.8) ve aynı yöresel isimle bilinen taksonlar (Tablo 5-9) tablolarda özetlenmiştir.

Ayrıca tablolarda çalışma sonucunda taranan literatür bilgileri arasında gıda olarak kullanımlarına ilk defa rastlanan 4 takson (Tablo 5.4), tıbbi amaçlı kullanımlarına ilk defa rastlanan 11 takson (Tablo 5.1) ve tıbbi amaçlı kullanımları taranan literatür bilgilerinden farklı bulunan 41 takson (Tablo 5.1) belirtilmiştir.

Tablo 5-1: Tedavi Amacıyla Kullanılan Bitkiler (Tabloda altı çizgili olanlar farklı tıbbi kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bilimsel ismi	Kullanılan Kısım	Kullanılışı
<i>Alcea setosa</i>	Çiçek	Göğüs yumuşatıcı, üst solunum yolu rahatsızlıkları, öksürük kesici
<i>Arbutus unedo</i>	<u>Meyve</u>	<u>Mide</u> bağırsak rahatsızlıkları, <u>prostat</u> ve böbrek iltihabı
<i>Arctium minus</i> subsp. <i>minus</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Kaşıntı giderici</u>
<i>Arum italicum</i>	<u>Meyve</u>	<u>Öksürük kesici</u> , egzama, kanser, hemoroit
	Yumru	Hemoroit
<i>Bellis perennis</i>	Kapitulum	Boğaz ağrısı, soğuk algınlığı
* <i>Brassica oleracea</i> var. <i>acephala</i>	<u>Yaprak</u>	Romatizma ağrısı, <u>bademcik iltihabı</u>
<i>Calepina irregularis</i>	Yaprak	Mide ağrısı
<i>Campanula rapunculoides</i> subsp. <i>cordifolia</i>	Çiçekli dal	Karın ağrısı, şişkinlik azaltıcı
* <i>Castanea sativa</i>	<u>Çiçek</u>	<u>Şeker düşürücü</u> , astım, bronşit
<i>Centaureum erythraea</i> subsp. <i>erythraea</i>	Toprak üstü kısım	Hemoroit, egzama, yara ve kesik, iştah açıcı, kurt düşürücü
* <i>Cerasus avium</i>	Meyve sapı	Böbrek rahatsızlıkları, idrar arttırıcı
<i>Chelidonium majus</i>	Toprak üstü kısım	İdrar arttırıcı
	Lateks	Yara iyi edici, egzama
<i>Cichorium intybus</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Hemoroit, egzama, sedef hastalığı, şeker düşürücü, cinsel bölgedeki kaşıntı</u>
	Lateks	Sindirime yardımcı
<i>Cistus creticus</i>	Toprak üstü kısım	Adet söktürücü
<i>Clinopodium vulgare</i> subsp. <i>vulgare</i>	Toprak üstü kısım	Karın ağrısı

<i>*Cornus mas</i>	Meyve	Soğuk algınlığı
<i>*Cydonia oblonga</i>	Yaprak	Soğuk algınlığı, öksürük kesici, göğüs yumuşatıcı
<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>dactylon</i>	<u>Tüm bitki</u>	Hemoroit, <u>astım</u> , <u>bronşit</u> , <u>balgam söktürücü</u> , şeker düşürücü
	<u>Toprak üstü kısım</u>	Hemoroit, <u>ağrı giderici</u>
<i>Datura stramonium</i>	Tohum	Hemoroit, egzama
<i>Ecballium elaterium</i>	Meyve usaresi	Burun iltihabı, sinüzit
<i>Equisetum telmateia</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	İdrar yolları rahatsızlıkları, böbrek taşı ve kum dökücü, böbrek sancısı, <u>kadın hastalıkları</u>
<i>*Ficus carica</i> subsp. <i>carica</i>	<u>Lateks</u>	Siğil, <u>cilt kanseri</u> , kanser, saçkıran
	Meyve	Bağırsak yumuşatıcı
<i>Filago vulgaris</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Yara ve siğil</u>
<i>Hedera helix</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Yumurtalık kistleri</u> , kadınlarda kısırlık
<i>Hypericum cerastoides</i>	Toprak üstü kısım	İshal kesici
<i>Hypericum montbretti</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Mayasıl</u>
<i>Hypericum perforatum</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	Mide ağrısı, <u>kanser</u> , böbrek iltihabı, idrar <u>söktürücü</u>
	Çiçek	Yara ve kesik tedavisi, mide ağrısı, ülser
<i>*Juglans regia</i>	Yaprak	Şeker ve kolesterol düşürücü, romatizma ağrısı
	<u>Olgun meyvelerinin sert endokarpı</u>	<u>Hemoroit</u>
	Tohum	Şeker ve kolesterol düşürücü
<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Karın ağrısı</u> , <u>ağrı giderici</u> , boğaz ağrısı, bademcik <u>iltihabı</u>

<i>Laurocerasus officinalis</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Bronşit</u>
	Meyve	Kan şekeri düşürücü
* <i>Laurus nobilis</i>	Yaprak	Hemoroit
	Meyve	Karın ağrısı
<i>Lysimachia verticillaris</i>	Toprak üstü kısım	Öksürük kesici, bronşit
	Çiçek, yaprak	Yara iyi edici
<i>Malva nicaeensis</i>	Yaprak	Ağrı giderici
<i>Malva sylvestris</i>	Toprak üstü kısım	Yara iyi edici, adet söktürücü
	Yaprak	Balgam söktürücü, şeker düşürücü, karaciğer ve böbrek rahatsızlıkları
	Çiçek	Balgam söktürücü
<i>Matricaria chamomilla</i> var. <i>recutita</i>	Kapitulum	Grip, soğuk algınlığı, balgam söktürücü, boğaz iltihabı, öksürük kesici
<i>Melissa officinalis</i> subsp. <i>altissima</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	Damar tıkanıklığı, <u>karın ağrısı</u>
	<u>Yaprak</u>	Mide ağrısı, ülser, <u>böbrek iltihabı</u>
<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i>	<u>Yaprak</u>	Nezle, soğuk algınlığı, <u>grip</u> , <u>sindirim kolaylaştırıcı</u>
<i>Mentha spicata</i> subsp. <i>spicata</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Mide bulantısı</u> , <u>diş ağrısı</u> , <u>ağız kokusu</u>
	Yaprak	Mide ağrısı
* <i>Mespilus germanica</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Böbrek taşı düşürücü</u>
	Meyve	Şeker hastalığı, ishal kesici
* <i>Morus alba</i>	<u>Yaprak</u>	Şeker düşürücü, <u>bağırsak rahatlatıcı</u>
* <i>Morus nigra</i>	Meyve	Ağız yarası, kansızlık
<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i>	Toprak üstü kısım	Karın ağrısı, mide bulantısı, soğuk algınlığı

<i>Paliurus spina-christi</i>	<u>Meyve</u>	<u>İltihap sökücü, zayıflatıcı, bağırsak yumuşatıcı</u>
	<u>Yaprak</u>	<u>İltihap sökücü</u>
<i>Petasites hybridus</i>	<u>Yaprak</u>	Ağrı giderici, <u>kabakulak</u>
<i>Physalis alkekengi</i>	<u>Meyve</u>	<u>Sıkıntı, üzüntü halinde, ciltteki kızarıklıklar, boğaz ağrısı, iltihap kurutucu</u>
<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	<u>Tüm bitki</u>	<u>Gırtlak kanseri</u>
	<u>Yaprak</u>	Damar açıcı, mide ağrısı, böbrek ve bağırsak rahatsızlıkları, yara çıban iyileştirici, <u>bağırsak yumuşatıcı</u> , vücut kaşıntısı, tansiyon düşürücü
	<u>Tohum</u>	<u>Öksürük kesici, soğuk algınlığı, ishal kesici, bronşit, astım</u>
<i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i>	<u>Meyve</u>	<u>Kan yapıcı, şeker hastalığı</u>
<i>Pulicaria vulgaris</i>	Toprak üstü kısım	Elde oluşan beyazlıklar
<i>Ranunculus constantinopolitanus</i>	Çiçek	Bacak ağrısı
* <i>Robinia pseudoacacia</i>	<u>Çiçek</u>	<u>Bronşit, soğuk algınlığı, rahim kanseri ve kistler</u>
<i>Rosa canina</i>	Meyve	Kadın hastalıkları, şeker hastalığı, öksürük kesici, soğuk algınlığı, grip, astım
* <i>Rosmarinus officinalis</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Kalp rahatsızlıkları, uykusuzluk, sakinleştirici</u>
<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	<u>Dal</u>	<u>Damar tıkanıklığı</u>
	<u>Kök</u>	<u>Deri hastalıkları, kadınlarda düşük yapma tehlikesi, idrar yolları rahatsızlıkları, yara iyi edici, vücut kaşıntısı</u>
<i>Rubus sanctus</i>	Yaprak	Yara iyi edici
	<u>Meyve</u>	<u>Kuvvet verici</u>
	<u>Kök</u>	<u>Deri hastalıkları, idrar yolları rahatsızlıkları</u>
<i>Rumex pulcher</i>	<u>Meyve</u>	<u>Öksürük kesici</u>

<i>Salvia virgata</i>	Yaprak	Yara çıban iyi edici
<i>Sambucus ebulus</i>	Yaprak	Yara iyi edici, ağrı giderici
	Meyve	Hemoroit, mide ağrısı
<i>Sambucus nigra</i>	<u>Yapraklı dalları</u>	<u>Böbrek sancısı</u>
	<u>Yaprak</u>	<u>Güneş yanıkları, bebeklerde pişik</u>
	<u>Meyve</u>	<u>Çıban, egzama, hemoroit</u>
<i>Sedum pallidum</i> var. <i>pallidum</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Yara iyi edici</u>
<i>Senecio vernalis</i>	Toprak üstü kısım	Yara iyi edici
<i>Smilax excelsa</i>	<u>Taze filiz</u>	<u>Kanser</u>
<i>Solanum nigrum</i> subsp. <i>nigrum</i>	<u>Meyve</u>	<u>Ağız yarası</u>
<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	<u>Yaprak, gövde</u>	<u>Kansere karşı</u>
<i>Tanacetum parthenium</i>	<u>Kapitulum</u>	<u>Grip, ses kısıklığı, boğaz rahatlatıcı</u>
<i>Taraxacum scaturiginosum</i>	<u>Kapitulum, çiçek sapı</u>	<u>İltihap kurutucu</u>
	<u>Yaprak</u>	<u>Cinsel bölgede kaşıntı</u>
<i>Thymus longicaulis</i> subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i>	Toprak üstü kısım	Mide rahatsızlıkları, şeker düşürücü
<i>Tilia argentea</i>	Çiçek durumu	Öksürük kesici, soğuk algınlığı, grip, göğüs yumuşatıcı
<i>Torilis arvensis</i> subsp. <i>arvensis</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Karın ağrısı</u>
<i>Trachystemon orientalis</i>	Kök	Kırık çıkık tedavisi
<i>Trifolium resupinatum</i> var. <i>resupinatum</i>	Toprak üstü kısım	Kabızlık
<i>Tussilago farfara</i>	Toprak üstü kısım	Ayak ağrısı

	Kapitulum, yaprak	Öksürük kesici, balgam söktürücü
<i>Urtica dioica</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Güneş yanığı</u> , şeker hastalığı, kanser
	Yaprak	Romatizma, guatr
	<u>Tohum</u>	Öksürük kesici, bronşit, kanser, böbrek iltihabı, böbrek taşı düşürücü, <u>balgam sökücü</u>
<i>Verbascum speciosum</i>	<u>Çiçek</u>	Hemoroit, <u>öksürük kesici</u>
	Kök	Hemoroit
<i>Veronica persica</i>	Toprak üstü kısım	Bademcik iltihabı
<i>Viola gracilis</i>	Çiçek	Yara çıban, yanık
<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Yaprak	Şeker hastalığı, hipertansiyon
* <i>Zea mays</i> subsp. <i>mays</i>	Stilus	İdrar arttırıcı, böbrek taşı düşürücü

Yörede tedavi amacıyla kullanılan ancak zehirli oldukları için kullanımına dikkat edilmesi gereken bitkiler bulunmaktadır; *Arum italicum*, *Chelidonium majus*, *Datura stramonium*, *Ecballium elaterium*, *Equisetum telmateia*, *Hedera helix*, *Hypericum cerastoides*, *Hypericum montbretti*, *Hypericum perforatum*, *Physalis alkekengi*, *Phytolacca americana*, *Robinia pseudoacacia*, *Sambucus ebulus*, *Sambucus nigra*, *Senecio vernalis*, *Solanum nigrum* subsp. *nigrum*, *Tanacetum parthenium* ve *Viscum album* subsp. *album* (25).

Tablo 5-2: Bitkilerin Farmakolojik Sınıflandırması

AĞIZ KOKUSU: *Mentha spicata* subsp. *spicata*

AĞIZ YARASI: *Morus nigra, *Solanum nigrum* subsp. *nigrum*

AĞRI GİDERİCİ: **Brassica oleracea* var. *acephala*, *Cynodon dactylon* var. *dactylon*, *Lamium purpureum* var. *purpureum*, *Malva nicaeensis*, *Petasites hybridus*, *Ranunculus constantinopolitanus*, *Sambucus ebulus*, *Tussilago farfara*

BALGAM SÖKTÜRÜCÜ: *Cynodon dactylon* var. *dactylon*, *Malva sylvestris*, *Matricaria chamomilla* var. *recutita*, *Tussilago farfara*, *Urtica dioica*

BAĞIRSAK RAHATSIZLIKLARI: *Arbutus unedo*, *Plantago major* subsp. *major*

BAĞIRSAK YUMUŞATICI: *Ficus carica subsp. *carica*, *Morus alba, *Paliurus spina-christi*, *Plantago major* subsp. *major*

BOĞAZ İLTİHABI (Bademcik iltihabı): *Bellis perennis*, *Lamium purpureum* var. *purpureum*, *Matricaria chamomilla* var. *recutita*, *Physalis alkekengi*, *Tanacetum parthenium*, *Veronica persica*

BÖBREK HASTALIKLARI: *Arbutus unedo*, *Cerasus avium, *Equisetum telmateia*, *Hypericum perforatum*, *Malva sylvestris*, *Melissa officinalis* subsp. *altissima*, *Plantago major* subsp. *major*, *Sambucus nigra*, *Urtica dioica*

BÖBREK TAŞI VE KUM DÜŞÜRÜCÜ: *Equisetum telmateia*, **Mespilus germanica*, *Urtica dioica*, *Zea mays subsp. *mays*

CİLT HASTALIKLARI (Siğil, saçkıran, çıban, kızarıklıklar, pişik vs.): *Cichorium intybus*, *Ficus carica subsp. *carica*, *Filago vulgaris*, *Physalis alkekengi*, *Plantago major* subsp. *major*, *Pulicaria vulgaris*, *Rubus canescens* var. *canescens*, *Rubus sanctus*, *Salvia virgata*, *Sambucus nigra*, *Viola gracilis*

CİNSEL BÖLGEDE KAŞINTI: *Taraxacum scaturiginosum*, *Cichorium intybus*

DAMAR TIKANIKLIĞI: *Melissa officinalis* subsp. *altissima*, *Plantago major* subsp. *major*, *Rubus canescens* var. *canescens*

DİŞ AĞRISI: *Mentha spicata* subsp. *spicata*

EGZAMA: *Arum italicum*, *Centaurium erythraea* subsp. *erythraea*, *Chelidonium majus*, *Cichorium intybus*, *Datura stramonium*, *Hypericum montbretti*, *Laurus nobilis, *Sambucus nigra*

GÖĞÜS YUMUŞATICI: *Alcea setosa*, *Cydonia oblonga, *Tilia argentea*

GRİP: *Matricaria chamomilla* var. *recutita*, *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides*, *Rosa canina*, *Tanacetum parthenium*, *Tilia argentea*

GUATR: *Urtica dioica*

GÜNEŞ YANIĞI: *Sambucus nigra*, *Urtica dioica*

HAYVAN HASTALIKLARI: *Dipsacus laciniatus*, *Helleborus orientalis*, *Petasites hybridus*, *Rumex pulcher*, *Sambucus ebulus*

HEMOROİT: *Arum italicum*, *Centaureum erythraea* subsp. *erythraea*, *Cichorium intybus*, *Cynodon dactylon* var. *dactylon*, *Datura stramonium*, **Juglans regia*, *Sambucus ebulus*, *Sambucus nigra*, *Verbascum speciosum*

İDRAR ARTTIRICI: **Cerasus avium*, *Chelidonium majus*, *Hypericum perforatum*, **Zea mays* subsp. *mays*

İDRAR YOLLARI RAHATSIZLIKLARI: *Equisetum telmateia*, *Rubus canescens* var. *canescens*, *Rubus sanctus*

İLTİHAP SÖKÜCÜ: *Paliurus spina-christi*, *Physalis alkekengi*, *Taraxacum scaturiginosum*

İSHAL KESİCİ: *Hypericum cerastoides*, **Mespilus germanica*, *Plantago major* subsp. *major*

İŞTAH AÇICI: *Centaureum erythraea* subsp. *erythraea*

KABAKULAK: *Petasites hybridus*

KABIZLIK: *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum*

KADIN HASTALIKLARI: *Equisetum telmateia*, *Hedera helix*, **Robinia pseudoacacia*, *Rosa canina*, *Rubus canescens* var. *canescens*

KADINLARDA KISIRLIK: *Hedera helix*

KALP-DAMAR RAHATSIZLIKLARI: **Rosmarinus officinalis*

KAN YAPICI: **Morus nigra*, *Prunus spinosa* subsp. *dasyphylla*

KANSER: *Arum italicum*, **Ficus carica* subsp. *carica*, *Hypericum perforatum*, *Plantago major* subsp. *major*, **Robinia pseudoacacia*, *Smilax excelsa*, *Sonchus asper* subsp. *glaucescens*, *Urtica dioica*

KARACİĞER HASTALIKLARI: *Malva sylvestris*

KARIN AĞRISI: *Campanula rapunculoides* subsp. *cordifolia*, *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare*, *Lamium purpureum* var. *purpureum*, *Laurus nobilis, *Melissa officinalis* subsp. *altissima*, *Origanum vulgare* subsp. *hirtum*, *Torilis arvensis* subsp. *arvensis*

KAŞINTI GİDERİCİ: *Arctium minus* subsp. *minus*, *Plantago major* subsp. *major*, *Rubus canescens* var. *canescens*

KESİK TEDAVİSİ: *Hypericum perforatum*, *Centaurium erythraea* subsp. *erythraea*

KIRIK-ÇIKIK TEDAVİSİ: *Trachystemon orientalis*

KOLESTEROL DÜŞÜRÜCÜ: *Juglans regia

KURT DÜŞÜRÜCÜ: *Centaurium erythraea* subsp. *erythraea*

KUVVET VERİCİ: *Rubus sanctus*

ADET SÖKTÜRÜCÜ: *Cistus creticus*, *Malva sylvestris*

MİDE AĞRISI: *Calepina irregularis*, *Hypericum perforatum*, *Melissa officinalis* subsp. *altissima*, *Mentha spicata* subsp. *spicata*, *Plantago major* subsp. *major*, *Sambucus ebulus*

MİDE RAHATSIZLIKLARI (Ülser, bulantı vs.): *Arbutus unedo*, *Hypericum perforatum*, *Melissa officinalis* subsp. *altissima*, *Mentha spicata* subsp. *spicata*, *Origanum vulgare* subsp. *hirtum*, *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus*

NEZLE: *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides*

ÖKSÜRÜK KESİCİ: *Alcea setosa*, *Arum italicum*, *Cydonia oblonga, *Lysimachia verticillaris*, *Matricaria chamomilla* var. *recutita*, *Plantago major* subsp. *major*, *Rosa canina*, *Rumex pulcher*, *Tilia argentea*, *Tussilago farfara*, *Urtica dioica*, *Verbascum speciosum*

PROSTAT RAHATSIZLIKLARI: *Arbutus unedo*

ROMATİZMA: **Brassica oleracea* var. *acephala*, *Juglans regia, *Urtica dioica*

SAKİNLEŞTİRİCİ: **Rosmarinus officinalis*

SES KISIKLIĞI: *Tanacetum parthenium*

SİNDİRİM KOLAYLAŞTIRICI: *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides*

SİNÜZİT: *Ecballium elaterium*

SOĞUK ALGINLIĞI: *Bellis perennis*, *Cornus mas, *Cydonia oblonga, *Matricaria chamomilla* var. *recutita*, *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides*, *Origanum vulgare* subsp. *hirtum*, *Plantago major* subsp. *major*, **Robinia pseudoacacia*, *Rosa canina*, *Tilia argentea*

ŞEKER HASTALIĞINA KARŞI: *Castanea sativa, *Cichorium intybus*, *Cynodon dactylon* var. *dactylon*, *Juglans regia, *Laurocerasus officinalis*, **Mespilus germanica*, *Morus alba, *Prunus spinosa* subsp. *dasyphylla*, *Rosa canina*, *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus*, *Urtica dioica*, *Viscum album* subsp. *album*

TANSİYON DÜŞÜRÜCÜ: *Plantago major* subsp. *major*, *Viscum album* subsp. *album*

ÜST SOLUNUM YOLU ENFEKSİYONLARI (Astım, bronşit vs.): *Alcea setosa*, *Castanea sativa, *Cynodon dactylon* var. *dactylon*, *Laurocerasus officinalis*, *Lysimachia verticillaris*, *Plantago major* subsp. *major*, **Robinia pseudoacacia*, *Rosa canina*, *Urtica dioica*

YARA İYİ EDİCİ: *Centaurium erythraea* subsp. *erythraea*, *Chelidonium majus*, *Filago vulgaris*, *Hypericum perforatum*, *Lysimachia verticillaris*, *Malva sylvestris*, *Plantago major* subsp. *major*, *Rubus canescens* var. *canescens*, *Rubus sanctus*, *Sambucus ebulus*, *Salvia virgata*, *Sedum pallidum* var. *pallidum*, *Senecio vernalis*, *Viola gracilis*

ZAYIFLATICI: *Paliurus spina-christi*

Tablo 5-3: Tıbbi Karışımlar

Karışım 1: *Equisetum telmateia* bitkisinin toprak üstü kısımları, *Plantago* sp. ve *Malus sylvestris* yaprakları, *Tilia* sp. çiçek durumlarıyla beraber infüzyon halinde idrar yolları rahatsızlıklarında içilir. Hazırlanan dekoksiyonu bal ile tatlandırılır ve altına kaçırın çocuklara yedirilir (Şirin Sulhiye).

Karışım 2: *Hedera helix* yaprakları, kurumuş *Allium cepa* yaprakları ve *Malva* sp. yapraklarıyla beraber kaynatılır ve buharına çocuğu olmayan kadınlar oturtulur (Balaban).

Karışım 3: 3-4 adet *Tanacetum parthenium* kapitulumu ve 1 tutam *Tilia* sp. çiçek durumundan hazırlanan infüzyon ses kısıklığında ve boğazı rahatlatmak amacıyla içilir (Serindere).

Karışım 4: *Hypericum perforatum* bitkisinin toprak üstü kısımları *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber kurutulup hazırlanan dekoksiyonu mide rahatsızlıklarında ve mide ağrısında içilir (Aksığın).

Karışım 5: *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* bitkisinin toprak üstü kısımları *Lamium purpureum* var. *purpureum* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber kaynatılıp suyu karın ağrısı olduğunda sürülüp bir bezle sarılır (Örnekköy).

Karışım 6: *Lamium purpureum* var. *purpureum* bitkisinin toprak üstü kısımları *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber kaynatılıp karın ağrısı olduğunda sürülüp bir bezle sarılır (Örnekköy).

Karışım 7: *Melissa officinalis* subsp. *altissima* yapraklarının *Urtica* sp. ve *Malva* sp. yaprakları ile beraber hazırlanan dekoksiyonu 1 gece ayazda bekletilip daha sağlıklı ve dinç olmak için sabahları aç karnına içilir (Suadiye Bel.).

Karışım 8: *Melissa officinalis* subsp. *altissima* bitkisinin toprak üstü kısımlarının *Urtica* sp. ve *Plantago* sp. yaprakları ile beraber hazırlanan infüzyonu böbrek iltihabı için sabah aç karnına 1 su bardağı içilir (Camidüzü).

Karışım 9: *Mentha spicata* subsp. *spicata* bitkisinin toprak üstü kısımlarının *Tilia* sp. çiçek durumları ile beraber hazırlanan infüzyonu mide bulantısında ve mide ağrısında içilir (Pazarçayırı).

Karışım 10: *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus* bitkisinin toprak üstü kısımlarının *Hypericum perforatum* ile beraber hazırlanan infüzyonu mide rahatsızlıklarına karşı içilir (Aksığın).

Karışım 11: *Robinia pseudoacacia* çiçeklerinin *Bellis perennis* kapitulumları ile beraber hazırlanan infüzyonu bronşitte ve soğuk algınlığında içilir (Doğantepe).

Karışım 12: *Alcea setosa* çiçeklerinin *Tilia* sp. çiçek durumları ile beraber hazırlanan infüzyonu göğüs yumuşatıcı olarak ve üst solunum yolu rahatsızlıklarında içilir (Balaban).

Karışım 13: *Plantago major* L. subsp. *major* yapraklarının *Mentha* sp. ve *Urtica* sp. yaprakları ile beraber hazırlanan dekoksiyonu damar açıcı olarak içilir (Aksığın).

Karışım 14: *Plantago major* L. subsp. *major* yaprakları, *Thymus* sp. yaprakları, *Tilia* sp. çiçek durumları ve bir adet *Allium cepa* soğanı ile beraber kaynatılır, içine limon sıkılır, bu su süzülür ve günde 2-3 defa bağırsakları yumuşatmak amacıyla içilir (Doğantepe)

Karışım 15: *Plantago major* L. subsp. *major* yapraklarının *Urtica* sp. yaprakları ile beraber kurutulup hazırlanan dekoksiyonu bağırsak yumuşatmak amacıyla içilir (Suadiye Bel.).

Karışım 16: *Plantago major* L. subsp. *major* tohumlarının *Urtica* sp. tohumları ile beraber hazırlanan infüzyonu *Malus sylvestris* ve *Cydonia oblonga* meyveleri katılarak astım, bronşit ve öksürük için içilir (Şirin Sulhiye).

Karışım 17: *Cydonia oblonga* yapraklarının *Tilia* sp. çiçek durumları ile beraber hazırlanan infüzyonu soğuk algınlığı ve öksürüğe karşı içilir (Doğantepe, Balaban).

Karışım 18: *Rubus canescens* var. *canescens* köklerinin *Petroselinum crispum* bitkisi ile beraber hazırlanan dekoksiyonu idrar yolları rahatsızlıklarında içilir (Bahçecik Bel).

Karışım 19: *Rubus canescens* var. *canescens* bitkisinin dallarının ucundan başlayarak 5 diken sayılır ve 5. dikenin boğumundan kesilen bitki *Plantago* sp., *Urtica* sp. ve *Melissa officinalis* yaprakları ile beraber dekoksiyon şeklinde hazırlanıp damar tıkanıklığında içilir (Kazandere).

Karışım 20: *Cynodon dactylon* var. *dactylon* bitkisinin toprak üstü kısımlarının *Equisetum* sp. bitkisinin toprak üstü kısımlarıyla beraber hazırlanan dekoksiyonu hemoroit tedavisinde sabah akşam tok karnına içilir (Yeniköy Bel.).

Tablo 5-4: Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler (Tabloda koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bilimsel ismi	Kullanılışı
<i>Amaranthus hybridus</i>	Yaprakları ve taze filizlerinden yemek ve börek içi yapılır
<i>Arbutus unedo</i>	Olgun meyveleri yenir ve reçeli yapılır
<i>Arum italicum</i>	Yaprakları haşlanıp, haşlama suyu dökülerek yemeği ve ‘tirşik çorbası’ yapılır
<i>Bellis perennis</i>	Yaprakları otlı yemeklere katılır
* <i>Brassica oleracea var. acephala</i>	Yapraklarından çorba ve yemek yapılır, dolma sarılır
<i>Calepina irregularis</i>	Yaprakları haşlanıp salatası yapılır
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Yapraklarından salatası ve otlı malzemenin içine katılarak börek içi yapılır
<i>Cardamine hirsuta</i>	Yaprakları haşlanıp salatası, soğanla kavrulmuş yemeği yapılır
* <i>Castanea sativa</i>	Tohumları gıda olarak kullanılır, çiçeklerinden ‘Kestane balı’ elde edilir
* <i>Cerasus avium</i>	Meyveleri yenir
<i>Chaerophyllum byzantinum</i>	Gövdesi ve yaprakları soğanla kavrulmuş yemeği yapılır, gövdesi turşuya katılır
<i>Chenopodium album</i> subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Taze filizleri ve yaprakları haşlanarak yemek, börek içi ve salata yapılır
<i>Cichorium intybus</i>	Gövdesi ve yaprakları haşlanıp börek içi ve salata yapılır
<i>Cirsium creticum</i> subsp. <i>creticum</i>	Gövdeleri ayıklanıp yemeklerle beraber pişirilir veya çiğ olarak yenir
<i>Convolvulus arvensis</i>	Yaprakları otlı yemeklere katılır
* <i>Cornus mas</i>	Meyvelerinden marmelat, tarhana ve reçel yapılır
* <i>Cydonia oblonga</i>	Meyveleri yenir
<i>Erodium malacoides</i>	Yapraklı dalları otlı yemeklere katılır
* <i>Ficus carica</i> subsp. <i>carica</i>	Meyveleri yenir, reçeli yapılır, yaprakları hamsi yemeğine konur

<i>Geranium asphodeloides</i> subsp. <i>asphodeloides</i>	Yapraklı dalları otlu yemeklere katılır
<i>Geranium purpureum</i>	Yapraklı dalları otlu yemeklere katılır, börek içi yapılır
<i>Heracleum platytaenium</i>	Gövdesinden ve saplarından turşu yapılır
* <i>Juglans regia</i>	Tohumu yenir
<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	Toprak üstü kısımları haşlanıp, otlu böreklerin ve yemeklerin içine konur
<i>Laurocerasus officinalis</i>	Olgun meyveleri yenir
<i>Malva nicaeensis</i>	Yaprakları haşlanarak yemeği yapılır.
<i>Malva sylvestris</i>	Yaprakları ve sapı yağda kavrulurak dürüm yapılır, haşlanarak yemeği ve pide içi yapılır
<i>Medicago arabica</i>	Yaprakları sebze yemeklerine katılır
<i>Melissa officinalis</i> subsp. <i>altissima</i>	Yaprakları haşlanıp salatası ve yemeği yapılır
* <i>Mespilus germanica</i>	Meyveleri yenir ve reçeli yapılır
* <i>Morus alba</i>	Meyveleri yenir ve reçeli yapılır
* <i>Morus nigra</i>	Meyveleri yenir ve reçeli yapılır, yaprakları haşlanıp otlu yemeklere katılır
<i>Oenanthe pimpinelloides</i>	Yaprakları haşlanarak turşusu, salatası, kavrulurak pirinçli ve yumurtalı yemeği yapılır
<i>Ornithogalum sigmoideum</i>	Soğanı, gövdesi ve yaprakları pirinçle beraber pişirilir
<i>Papaver rhoeas</i>	Taze yaprakları haşlanıp kavrulurak yemeği ve börek içi yapılır, petallerinden şerbet yapılır
<i>Phytolacca americana</i>	Yaprakları haşlanıp yemeklere katılır
<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	Yaprakları haşlanıp yemeği ve sarma dolması yapılır
<i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i>	Meyveleri yenir, reçeli ve kompostosu yapılır
<i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>ficariiformis</i>	Taze yapraklarından yemek ve salatası yapılır
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Yaprakları ve gövdesi haşlanıp salatası ve yemeği yapılır, gövdesinden turşu yapılır
<i>Rhodendron ponticum</i> subsp. <i>ponticum</i>	Çiçeklerinden 'Deli bal' elde edilir

<i>Rosa canina</i>	Olgun meyveleri yenir ve reçeli yapılır
<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	Taze tepe filizleri soyulup yenir ve yemeklere katılır. Meyveleri yenir, reçeli yapılır.
<i>Rubus sanctus</i>	Taze tepe filizleri soyulup yenir ve yemeklere katılır, meyveleri yenir, reçeli ve marmelatı yapılır
<i>Rumex acetosella</i>	Taze yaprakları çiğ olarak yenir, haşlanıp salatası yapılır
<i>Rumex pulcher</i>	Yapraklarından sarma dolma ve yemeği yapılır
<i>Ruscus hypoglossum</i>	Meyveleri yenir
<i>Senecio vulgaris</i>	Taze yaprakları haşlanıp suyu süzülerek salata yapılır
<i>Silybum marianum</i>	Gövdesi ve genç sürgünleri soyulup çiğ olarak yenir, pirinçli yemeği yapılır
<i>Smilax excelsa</i>	Taze sürgünlerinden ve yapraklarından yemek yapılır, Gıcır yumuşak kısımları yenir
<i>Solanum nigrum</i> subsp. <i>nigrum</i>	Olgun siyah meyveleri yenir
<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	Taze gövdesinden ve yapraklarından salata ve otlı yemeklerin içine katılarak yemeği yapılır
<i>Stellaria media</i> subsp. <i>media</i>	Taze filizlerinden ve yapraklı dallarından pirinçli yemeği, börek içi ve salatası yapılır
<i>Taraxacum scaturiginosum</i>	Yaprakları haşlanıp yemeği ve salatası yapılır
<i>Trachystemon orientalis</i>	Yaprakları ve gövdesi haşlanıp yemeği yapılır
<i>Tussilago farfara</i>	Yaprakları haşlanarak salata ve soğanla kavularak yemeği yapılır
<i>Urtica dioica</i>	Toprak üstü kısımları haşlanıp pirinçli yemeği ve börek içi yapılır
* <i>Vitis vinifera</i>	Meyve ve yaprakları gıda olarak kullanılır, meyvelerinin turşusu yapılır
* <i>Zea mays</i> subsp. <i>mays</i>	Tohumları gıda olarak kullanılır

Yörede gıda olarak kullanılan ancak zehirli oldukları için kullanımına dikkat edilmesi gereken bitkiler bulunmaktadır; *Arum italicum*, *Heracleum platytaenium*, *Oenanthe pimpinelloides*, *Phytolacca americana*, *Ruscus hypoglossum*, *Senecio vulgaris* ve *Solanum nigrum* subsp. *nigrum*. Ayrıca *Rhododendron ponticum* subsp.

ponticum nektarlarından yararlanılarak yapılan bal yendiğinde zehirlenme görülmektedir (25).

Tablo 5-5: Baharat veya Çay Olarak Kullanılan Bitkiler

Bilimsel ismi	Kullanılışı
<i>Bellis perennis</i>	Kapitulumlarından çayı yapılır
<i>Cistus creticus</i>	Yapraklı dallarından çayı yapılır
* <i>Juglans regia</i>	Meyvenin içinde tohumların bağlı olduğu kısımların çayı şifa niyetine içilir
<i>Laurocerasus officinalis</i>	Tohumlarından çayı yapılır
* <i>Laurus nobilis</i>	Yaprakları et ve balık yemeklerine konur
<i>Malva nicaeensis</i>	Yaprakları kurutulup baharat olarak kullanılır
<i>Melissa officinalis</i> subsp. <i>altissima</i>	Toprak üstü kısımlarının çayı daha sağlıklı ve dinç olmak için içilir
<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i>	Yaprakları kurutulup ufalanarak baharat olarak kullanılır
<i>Mentha spicata</i> subsp. <i>spicata</i>	Yaprakları kurutulup ufalanarak baharat olarak kullanılır
<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i>	Yapraklı dalları kurutulup ufalanarak baharat olarak kullanılır
* <i>Rosmarinus officinalis</i>	Yaprakları kurutulup baharat olarak kullanılır
<i>Thymus longicaulis</i> subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i>	Yaprakları kurutulup ufalanarak baharat olarak kullanılır
<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Yapraklarının çayı zinde ve sağlıklı olmak için içilir

Tablo 5-6: Hayvanlarda Tedavi Amacıyla ve Yem Olarak Kullanılan Bitkiler

Bilimsel ismi	Kullanılan kısım	Kullanılışı
<i>Chaerophyllum byzantinum</i>	Yaprak	Yem olarak
<i>Convolvulus arvensis</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Convolvulus betonicifolius</i> subsp. <i>betonicifolius</i>	Toprak üstü kısım	İnek yemi olarak
<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>dactylon</i>	Tüm bitki	Yem olarak
<i>Dipsacus laciniatus</i>	Toprak üstü kısım	Eşekte oluşan ağız yaralarında
<i>Helleborus orientalis</i>	Yaprak, rizom	İshal kesici olarak ve üşütmede
<i>Heracleum platytaenium</i>	Yaprak	İnek yemi olarak
<i>Lathyrus undulatus</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Medicago arabica</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Petasites hybridus</i>	Yaprak	Yara iyi edici olarak, yem olarak
<i>Pteridium aquilinum</i>	Toprak üstü kısım	Kurutulup yem olarak
<i>Rumex pulcher</i>	Meyve	Hastalıkta ve öksürük kesici olarak
<i>Ruscus hypoglossum</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Salvia virgata</i>	Tüm bitki	Yem olarak
<i>Sambucus ebulus</i>	Yaprak, gövde	Kene düşürücü olarak ve civcivlerde hastalıkta
<i>Senecio vulgaris</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak

<i>Sorghum halepense</i> var. <i>halepense</i>	Toprak üstü kısım	Kurutulup yem olarak
<i>Trifolium constantinopolitanum</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Trifolium resupinatum</i> var. <i>resupinatum</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
<i>Verbascum speciosum</i>	Yaprak	Koyun, keçi yemi olarak
<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>nigra</i> var. <i>nigra</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak
* <i>Zea mays</i> subsp. <i>mays</i>	Toprak üstü kısım	Yem olarak

Yörede hayvan yemi olarak kullanılan ancak hayvanlarda zehirlenmeye neden olabilen bazı bitkilerin dikkatli kullanılması gerekmektedir; *Helleborus orientalis*, *Pteridium aquilinum*, *Sorghum halepense* var. *halepense* (25).

Hayvan yemi olarak kullanılan *Lathyrus undulatus* bitkisi endemik olduğu için kullanımına dikkat edilmesi ve bu konuda halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 5-7: Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

Bilimsel ismi	Kullanılan kısmı
<i>Arbutus unedo</i>	Odunu
* <i>Castanea sativa</i>	Odunu
<i>Erica arborea</i>	Toprak üstü kısımları
<i>Rhodendron ponticum</i> subsp. <i>ponticum</i>	Toprak üstü kısımları
<i>Spartium junceum</i>	Toprak üstü kısımları
<i>Tilia argentea</i>	Odunu
<i>Verbascum speciosum</i>	Toprak üstü kısımları

Tablo 5-8: Çeşitli Farklı Kullanılışa Sahip Bitkiler

Bilimsel ismi	Kullanılan kısmı	Kullanılışı
<i>Alcea setosa</i>	Yaprak	Yer temizliğinde, saç bakımında
	Çiçek	Çocukların oyunlarında, yer temizliğinde
* <i>Cornus mas</i>	Yaprak	Kınaya katılır
* <i>Cydonia oblonga</i>	Yaprak	Kınaya katılır, kumaş boyası yapılır
<i>Datura stramonium</i>	Meyve	Çocuklar tarak yapar
	Yaprak, tohum	Sigara gibi içilir
<i>Erica arborea</i>	Toprak üstü kısım	Süpürge yapımında
<i>Euonymus latifolius</i> subsp. <i>latifolius</i>	Tohum	Tespah yapımında
<i>Heracleum platytaenium</i>	Yaprak	Balık pişirmede
<i>Juncus inflexus</i>	Gövde	Sepet yapımında, soğan maydanoz demeti bağlamada
<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	Çiçek	Nektarı emilir
* <i>Laurus nobilis</i>	Yaprak	Saç bakımında
<i>Malva nicaeensis</i>	Meyve	Kolye yapımında
	Yaprak	Isırgan dalamasında
* <i>Mespilus germanica</i>	Yaprak	Kınaya katılır
* <i>Morus nigra</i>	Meyve	Çocuklar ellerini yüzlerini boyarlar
<i>Muscari neglectum</i>	Yaprak	Yumurta boyanır
	Çiçek	Çocuklar saçlarını örer
<i>Paliurus spina-christi</i>	Toprak üstü kısım	Çit yapımında
	Meyve	Çocukların oyunlarında
<i>Petasites hybridus</i>	Yaprak	Şapka ve şemsiye yapılır

<i>Phytolacca americana</i>	Meyve	Turşuya pembe renk verici olarak konur
<i>Pteridium aquilinum</i>	Toprak üstü kısım	Ahırların tabanına serilir
<i>Ranunculus constantinopolitanus</i>	Petal	Çocuklar sakızlarına katarlar
<i>Rhodendron ponticum</i> subsp. <i>ponticum</i>	Çiçek	Dekoratif olarak
<i>Rosa canina</i>	Petal	Şifa niyetine yenir
* <i>Rosmarinus officinalis</i>	Tüm bitki	Sivrisinek kovucu olarak
<i>Ruscus aculeatus</i> var. <i>aculeatus</i>	Toprak üstü kısım	Süpürge yapımında, çiçekçilikte
<i>Sambucus ebulus</i>	Yaprak	Isırgan dalamasında
<i>Sambucus nigra</i>	Yaprak	Tütün balyalarına konur
	Meyve	Çocuklar oje yapar
<i>Scrophularia scopolii</i> var. <i>scopolii</i>	Toprak üstü kısım	Süpürge yapımında
	Çiçek	Çocuklar çiçeklerini emer
<i>Smilax excelsa</i>	Meyve	Çocuklar sakız gibi çiğner
<i>Sorghum halepense</i> var. <i>halepense</i>	Toprak üstü kısım	Süpürge yapımında
<i>Spartium junceum</i>	Toprak üstü kısım	Süpürge yapımında, dekoratif olarak
<i>Taraxacum scaturiginosum</i>	Çiçek sapı	Düdük yapımında
<i>Tilia argentea</i>	Odun	Eşya yapımında
<i>Typha latifolia</i>	Toprak üstü kısım	Dekoratif olarak
<i>Verbascum speciosum</i>	Tüm bitki	Oyuncak silah olarak
<i>Viola gracilis</i>	Tüm bitki	Dekoratif olarak

<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Meyve	Yapıştırıcı olarak
* <i>Vitis vinifera</i>	Dalı kırılınca akan usare	Saç ve cilt bakımında
* <i>Zea mays</i> subsp. <i>mays</i>	Stilus	Sigara gibi içilir

Bitkilerin çeşitli farklı kullanılışları arasında genellikle 11 takson çocuk oyunlarında, 5 takson süpürge yapımında, 4 takson dekoratif olarak, 3 takson kınaya renk verici olarak, 3 takson saç bakımında, 2 takson sigara şeklinde içilerek ve 2 takson ısırğan dalamasında acıyı azaltıcı olarak kullanılmaktadır.

Tablo 5-9: Aynı Yöresel İsimle Bilinen Bitkiler

Yöresel ismi	Bilimsel ismi
Ballıbaba	<i>Clinopodium vulgare</i> subsp. <i>vulgare</i> <i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i> <i>Scrophularia scopolii</i> var. <i>scopolii</i>
Böğürten, Diken, Mora	<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i> <i>Rubus sanctus</i>
Ebegömeç, Ebegümeçi	<i>Malva nicaeensis</i> <i>Malva sylvestris</i>
Eşekdikeni	<i>Cirsium creticum</i> subsp. <i>creticum</i> <i>Datura stramonium</i>
Hindiba	<i>Taraxacum scaturiginosum</i> <i>Tussilago farfara</i>
Kabalak	<i>Petasites hybridus</i> <i>Verbascum speciosum</i>
Kantaron	<i>Hypericum cerastoides</i> <i>Hypericum perforatum</i>
Kazayağı	<i>Capsella bursa-pastoris</i> <i>Oenanthe pimpinelloides</i>
Kekik	<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i> <i>Thymus longicaulis</i> subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i>
Leksiotu	<i>Convolvulus arvensis</i> <i>Convolvulus betonicifolius</i> subsp. <i>betonicifolius</i>
Lor, Lüver, Sultan, Şahmelek, Piran	<i>Sambucus ebulus</i> <i>Sambucus nigra</i>
Nane	<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i> <i>Mentha spicata</i> subsp. <i>spicata</i>
Papatya	<i>Matricaria chamomilla</i> var. <i>recutita</i> <i>Pulicaria vulgaris</i>
Sarmaşık	<i>Hedera helix</i> <i>Ipomoea purpurea</i>
Yonca	<i>Medicago arabica</i> <i>Trifolium constantinopolitanum</i>

Araştırma bölgesinde etnobotanik kullanılışı olduğu saptanan bitkilerden en çok takson ile temsil edilen familyalar şunlardır;

Compositae (15 takson)	Cruciferae (5 takson)
Labiatae (9 takson)	Liliaceae (5 takson)
Rosaceae (8 takson)	Umbelliferae (4 takson)
Leguminosae (7 takson)	

Tedavi amacıyla kullanıldığı saptanan bitkilerin en sık şu amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir;

Yara iyi edici olarak (14 takson)	Ağrı giderici olarak (8 takson)
Öksürük kesici olarak (12 takson)	Kanser tedavisinde (8 takson)
Şeker hastalığına karşı (12 takson)	Karın ağrısında (7 takson)
Cilt hastalıklarında (siğil, saçkıran, çıban, pişik vs.) (11 takson)	Mide rahatsızlıklarında (ülser, bulantı vs.) (6 takson)
Soğuk algınlığında (10 takson)	Mide ağrısında (6 takson)
Üst solunum yolu enfeksiyonlarında (astım, bronşit vs.) (9 takson)	Boğaz iltihabında (6 takson)
Böbrek rahatsızlıklarında (9 takson)	Grip tedavisinde (5 takson)
Hemoroit tedavisinde (9 takson)	Balgam söktürücü olarak (5 takson)
Egzama tedavisinde (8 takson)	Kadın hastalıklarında (5 takson)
	Hayvan hastalıklarında (5 takson)

Tedavi amacıyla kullanıldığı saptanan taksonlar arasında bitkilerin en çok kullanılan kısımları şu şekilde tespit edilmiştir;

Yaprakları (31 takson)
Toprak üstü kısımları (27 takson)
Meyveleri (19 takson)
Çiçek ve kapitulumları (15 takson)
Toprak altı kısımları (kök, yumru) (5 takson)
Tohumları (4 takson)

Çalışma alanının yapıldığı bölgede bitkilerin kullanılışları genellikle yaşlı bireyler tarafından bilinmektedir. Bu kullanılış biçimleri konuya ilgi duyan gençlerin sayısının azalmasıyla zaman içinde kaybolacaktır. Yapılan bu çalışmayla toplanan etnobotanik bilgilerin kaybolmaması amaçlanmıştır.

Bölgede halk hekimi olarak tanımlanabilecek kişilerin sayısı azdır fakat hemen hemen her köyde bitkilere ilgi duyan kişiler bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda halk hekimliği yapan ve Yuvacık Belediyesi'nde ikamet eden Reşat Sakarya'nın bitkiler için yazdığı ve evine yapılan ziyarette okuduğu kardelen ve menekşeyle ilgili 2 şiiri bulunmaktadır.

* Kardelenler, kardelenler, karın karnını delerler
 Kış ortası zemheride baharı müjdelerler
 Kardelenim, kar çiçeğim seni ben hep seveceğim.
 Kardelenler kardan beyaz, geceler sensiz ayaz
 Kardelensiz bahar olmaz
 Kardelenim, kar çiçeğim seni ben hep seveceğim.

* Mor menekşe hicabından morarmış
 Sarı çiğdem sevdalanmış sararmış
 Kör olmuş dertli Reşat, ak dünyası kararmış
 Neylersiniz dostlar kaderde bu da varmış.

Yapılan bu çalışma sonucunda bitkilerin kullanım alanlarına yeni ve değişik ilaveler yapılmıştır. Ayrıca halkın tedavi amacıyla kullandığı bitkilerle ilgili morfolojik, kimyasal ve biyolojik aktivite çalışmalarının yapılması ilaca giden yolda yeni bulguların elde edilmesi açısından faydalı olacaktır. Bulunan verilerin güçlendirilmesi ve yeni verilerle desteklenmesi halinde güvenilir sonuçlara ulaşılması sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

1. Abdallah OM. Phenolic Glucoside And Other Constituents of *Dipsacus laciniatus*. *Phytochemistry* 1991; 30(8): 2805-2806.
2. Akurt F, Okan B. Yenebilen Bazı Yabani Bitkilerin Besin Değerleri. *Gıda Sanayii* 1988; 8: 17-21.
3. Akalın E, Alpınar K. Tekirdağ'ın Tıbbi ve Yenen Bitkileri Hakkında Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi Eczacılık Fak. Derg.* 1994; 2(1):1-11.
4. Akcoş Y, Ezer N. *Rubus sanctus* Schreber'in Triterpenik Saponinleri. *Acta Pharmaceutica Turcica*. 2002; 44: 227-233.
5. Alipieva KI, Taskova RM, Evstatieva LN, Handjieva NV, Popov SS. Benzoxazinoids and Iridoid Glucosides From Four *Lamium* Species. *Phytochemistry* 2003; 64(8): 1413-1417.
6. Alparslan DF. Babaeski (Kırklareli) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2003.
7. Alpınar K. Batı Türkiye'de *Arum* Türleri ve Bu Türlerin Yumrularının Nişasta ve Protein Miktarları. *Doğa Bilim Dergisi* 1985; 9(3): 473-483.
8. Arslan A. Ege Bölgesi Bazı Halk İlaçları Üzerinde Etnofarmakognozik Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2002.
9. Arslan N. Kayseri Vatan Köyü'nde Yenen Bazı Yabani Bitkiler. İçinde *Türk Folkloru Araştırmaları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları; 1985/2, 1-8.
10. Arslan Ö. Dereli (Giresun) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2005.
11. Bailey LH. *Manual of Cultivated plants*. New York: The Macmillan Company; 1961.

12. Balos MM. Zeytinbahçe İle Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa. 2007.
13. Barone G, Corsaro MM, Lanzetta R, Parrilli M. Homoisoflavanones from *Muscari neglectum*. *Phytochemistry*, 1988; 27(3): 921-923.
14. Barnes J, Anderson LA, Phillipson D. *Herbal Medicines*. 2th ed. London: Pharmaceutical Press; 2002.
15. Başer KHC. Tıbbi Bitkiler. *Bilim ve Teknik Dergisi* 1995; 331: 76-79.
16. Başer KHC. Current Knowledge On The Wild Food and Non-food Plants of Turkey. In Heywood VH, Skoula M, editor. *Identification of Wild Food and Non-food Plants of The Mediterranean Region*. Chania: CIHEAM-IAMC; 1997, 28: 129-159.
17. Baytop A. Bitkilerimizin Yerli Adları IV. *Doğa-Tr. J. of Botany* 1991; 15(3): 268-276.
18. Baytop A. *Farmasötik Botanik Ders Kitabı*. İstanbul: İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi; 1996.
19. Baytop A. *Botanik Kılavuzu İngilizce-Türkçe*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, No: 70; 1998.
20. Baytop T. *Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası; 1963.
21. Baytop T. *Farmakognozi Ders Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları; 1983.
22. Baytop T. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Türk Dil Kurumu Yayınları; 1994.
23. Baytop T. *Türkiye'de Bitkiler İle Tedavi*. 2. baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri Ltd. Şti. Tayf Ofset Baskı; 1999.
24. Baytop T. *Türk Eczacılık Tarihi*. Bs.haz. Afife Mat. 2. baskı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3358; 2001.
25. Baytop T, Baytop A, Mat A, Sun S. *Türkiye'de Zehirli Bitkiler, Bitki Zehirlenmeleri Ve Tedavi Yöntemleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3560; 1989.

26. Baytop T, Gürkan E. Türkiye'nin Bazı *Equisetum* Türleri (*E. palustre* L., *E. ramosissimum* Desf., *E. telmateia* Ehrh.) Üzerinde Farmakognozok Araştırmalar. *İst. Üniv. Ecz. Fak. Mec.* 1972; **8**:63-74.
27. Bisby FA, Buckingham J, Harborne JB, editors. *Phytochemical Dictionary of The Leguminosae*. Vol: 1, Plants and Their Constituents. London: Chapman & Hall, 1994.
28. Bisset NG. *Herbal Drugs and Phytopharmaceuticals*. Stuttgart: Medpharm Scientific Publishers; 1994.
29. Blumenthal M, Goldberg A, Brinckmann J editors. *Herbal medicine*. Newton: Integrative Medicine Communications; 2000.
30. Brendler T, Gruenwald J, Jaenicke C editors. *Herbal Remedies–Heilpflanzen on CD-ROM*. 5th ed. Stuttgart: Medpharm; 2003.
31. Çolak AH, Sorger F. *Türkiye Çiçekleri*. 2. baskı. Ankara: Lazer Ofset Matbaa Tesisleri San. ve Tic. Ltd. Şti; 2004.
32. Çubukçu B, Atay M, Sarıyar G, Özhatay N. Aydın İli Halk İlaçları. *Geleneksel ve Folklorik Droglar Dergisi* 1994; **1**(1): 1-58
33. Çubukçu B, Meriçli AH, Mat A, Sarıyar G, Sütlüpinar N, Meriçli F. *Fitoterapi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını; 2002.
34. Davis PH et al. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol. **1-9**, Edinburgh: University Press; 1965-1985.
35. Davis PH, Mill RR, Tan K. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol. **10** (Suplement I), Edinburgh: University Press; 1988.
36. Dhellot R, Matouba E, Maloumbi MG, Nzikou JM, Safou Ngoma DG, Linder M et al. Extraction, Chemical Composition And Nutritional Characterization of Vegetable Oils: Case of *Amaranthus hybridus* (var 1 and 2) of Congo Brazzaville. *African Journal of Biotechnology* 2006; **5**(11): 1095-1101.
37. Doğan Y, Başlar S, Mert HH, Ay G. Plants Used As Natural Dye Sources In Turkey. *Economic Botany* 2003; **57**(4): 442-453.

38. Doğan Y, Başlar S, Mert HH, Ay G. The Use of Wild Edible Plants In Western and Central Anatolia (Turkey). *Economic Botany* 2004; **58**(4): 684-690.
39. Ecevit Genç G. Çatalca Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniveritesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2003.
40. Elçi B, Erik S. Güdül (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* 2006; **26**(2): 57-64.
41. Emre G. Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2003.
42. Ercişli S, Orhan E. Chemical Composition of White (*Morus alba*), red (*Morus rubra*) and Black (*Morus nigra*) Mulberry Fruits. *Food chemistry* 2007; 103: 1380-1384.
43. Erken S, Malyer H, Demirci F, Demirci B, Başer KHC. Chemical Investigations On Some *Hypericum* Species Growing In Turkey-I. *Chemistry of Natural Compounds* 2001; **37**(5): 434-438.
44. Erol MK. Eğirdir (Isparta) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1995
45. Ertuğ F. An Ethnobotanical Study In Central Anatolia (Turkey). *Economic Botany* 2000; **54**(2): 155-182.
46. Ertuğ F. Bodrum Yöresi Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler. İçinde 14. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı* (29-31 Mayıs, 2002, Eskişehir) *Bildiri Kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi; 2004, 76-93.
47. Eryaşar P. Gönen (Balıkesir) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1998.
48. Everest A, Öztürk E. Focusing On The Ethnobotanical Uses of Plants In Mersin and Adana Provinces (Turkey). *J. of Ethnobiology and Ethnomedicine* 2005; **6**(1): 1-6.

49. Ezer N, Arısan ÖM. Folk Medicines In Merzifon (Amasya, Turkey). *Tr. J. Bot.* 2006; **30**: 223-230.
50. Fenercioğlu E. Şile (İstanbul) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1997.
51. Flamini G, Cioni PL, Morelli I. Composition of The Essential Oils And In Vivo Emission of Volatiles of Four *Lamium* Species From Italy: *L. purpureum*, *L. hybridum*, *L. bifidum* and *L. amplexicaule*. *Food Chemistry* 2005; **91**(1): 63-68.
52. Fujita T, Sezik E, Tabata M, Yeşilada E, Honda G et al. Traditional Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in Middle and West Black Sea Regions. *Economic Botany* 1995; **49**(4): 406-422.
53. Gençler Özkan AM, Karabaşa Ö, Ayman O editör. *Küre Dağları'nın Bilgisi Ulus Aşağıçerçi*. İstanbul: Stil Matbaası; 2006.
54. Ghani A. *Medicinal Plants of Bangladesh With Chemical Constituents and Uses*. 2nd ed. Bangladesh: Asiatic Society of Bangladesh; 2003.
55. Glasby JS. *Dictionary of Plants Containing Secondary Metabolites*. London: Taylor&Francis Ltd.; 1991
56. Gören AC, Kılıç T, Direnci T, Bilsel G. Chemotaxonomic Evaluation of Turkish species of *Salvia*: Fatty Acid Compositions of Seed Oils. *Biochemical Systematics and Ecology* 2006; **34**: 160-164.
57. Gümüş İ. Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları. *Tr. J. of Botany* 1994; **18**: 107-112.
58. Güner A, Özhatay N, Ekim T, Başer KHC. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol 11 (Supplement II). Edinburg: University Press; 2000.
59. Gürhan G, Ezer N. Halk Arasında Hemoroit Tedavisinde Kullanılan Bitkiler-I. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* 2004; **24**(1): 37-55.
60. Gürkan E, Öndersev D, Ulusoylu M, Göztaş Z, Dinçşahin N. *Bitkisel Tedavi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, No:699; 2003.

61. Helal AM; Nakamura N, El-Askary H, Hattori M. Sesquiterpene Lactone Glucosides From *Sonchus asper*. *Phytochemistry* 200; 53(4): 473-477.
62. Honda G, Yeşilada E, Tabata M, Sezik E, Fujita T, Takeda Y ve ark. Traditional Medicine In Turkey VI. Folk Medicine In West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces. *Journal of Ethnopharmacology* 1996; **53**: 75-87.
63. Işık S, Gönüz A, Arslan Ü, Öztürk M. Afyon (Türkiye) İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri. *Ot Sistematiik Botanik Dergisi* 1995; **2**(1): 161-166.
64. Işık Ş, AYTEKİN F, Yeşilada E, Yıldırım Ş. Anadolu'da Halk Arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Çalışma. İçinde 14. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı* (29-31 Mayıs, 2002, Eskişehir) *Bildiri Kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi; 2004, 434-457.
65. Harborne JB, Baxter H, Moss GP editors. *Phytochemical dictionary. A Hand Book of Bioactive Compounds From Plants*. 2nd ed. London: Taylor & Francis Ltd.; 1999.
66. Harborne JB, Baxter H editors. *Chemical dictionary of economic plants*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.; 2001.
67. İşcan G, Özek T, Duran A, Başer KHC. Essential Oils of Three Species of *Heracleum*. Anticandidal Activity. *Chemistry of Natural Compounds* 2004; **40**(6): 544-547.
68. Keklik T. Konya İli Halk İlaçları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 1990.
69. Keklik T, Çubukçu B, Özhatay N. Konya ve Karaman İlleri Halk İlaçları. *Geleneksel ve Folklorik Droglar Dergisi* 1996; **1**(3): 1-71
70. Kırımca M. Aydın İli Halk İlaçları Üzerinde Farmakognozük Ön Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniveristesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 1989.
71. Kinghorn DA. Pharmacognosy in the 21st century. *Journal of Pharmacy and Pharmacology* 2001; **53**: 135-148.

72. Koca A. Akçakoca (Düzce) İlçesinin Florası ve Etnobotanik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Ankara. 2003.
73. Koçak A. Sözlü Kaynaklardan Hareketle Kocaeli Köy Adları Üzerine Bir İnceleme. İçinde *I.Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu* (20-22 Nisan, 2006, Kocaeli) *Bildiri Kitabı*. Cilt II. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları:9; 2007, 434-457.
74. Koçak S. Karaman Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1999.
75. Koçyiğit M. Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2005.
76. Korkut MM. Arat Dağı (Şanlıurfa) Florası ve Etnobotanik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa. 2006.
77. Koyuncu O. Geyve (Sakarya) ve Çevresinin Floristik ve Etnobotanik Açından İncelenmesi. Doktora Tezi, Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Eskişehir. 2005.
78. Kültür Ş. Kuzey-Batı Türkiye’de Yetişen Yabani *Rosa* Türleri Üzerinde Farmasötik Botanik Bir Araştırma. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1998.
79. Kültür Ş. Medicinal Plants Used In Kırklareli Province (Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 2007; **111**: 341-364.
80. Kürkçüoğlu M, Başer KHC, İşcan G, Malyer H, Kaynak G. Composition And Anticandidal Activity of The Essential Oil of *Chaerophyllum byzantinum* Boiss. *Flavour Fragr. J.* 2006; **21**: 115-117.
81. Mart S. Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Adana. 2006.

82. Melikoğlu G. Giresun İli Halk İlaçları Üzerinde Farmakognozik Ön Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 1987.
83. Meriçli AH. Flavonolignans, Kaempferol 3-Sulphate and Other Flavonoids From *Silybum marianum* subsp. *anatolicum*. *Planta Med* 1988; 54: 44-45
84. Meriçli F. Eczacılıkta Bitkilerden Yararlanma Şekilleri. İçinde *Bitkilerle Tedavi*. İstanbul: İstanbul Eczacı Odası Yayınları, No:14; 1994, 6-33.
85. Oktayoğlu EE. *Hypericum montbretti* Spach Türünün Hiperisin Miktarı ve Biyolojik Aktivitesi Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 2004.
86. Onar S. Bandırma (A1 (A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale. 2006.
87. Opalchenova G, Obreshkova D. Antibacterial Action of Extracts of *Clinopodium vulgare* L. Curative Plant. *Drug Development and Industrial Pharmacy* 1999; 25(3): 323-328.
88. Oral DÇ. Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fitoterapi Programı, Ankara. 2007.
89. Ospankulova E. Türkiye'nin Etnobotanik Veri Tabanı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2005.
90. Özçelik H. Akseki Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları. *Doğa TU Botanik Dergisi* 1987; 11(3): 316-321.
91. Özçelik H, Ay G, Öztürk M. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Ekonomik Yönden Önemli Bazı Bitkileri. İçinde *X. Ulusal Biyoloji Kongresi* (18-20 Temmuz, 1990, Erzurum) *Bildiriler Kitabı*: Erzurum. Atatürk Üniversitesi Yayınevi; 1990: 1-10.
92. Özdemir E. Niğde Aladağlar'ın Batısında Etnobotanik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2005.

93. Özgökçe F, Özçelik H. Ethnobotanical Aspects of Some Taxa in East Anatolia, Turkey. *Economic Botany* 2004; **58**(4): 697-704.
94. Özhatay E, Öksüz M. Morphological, Palynological and Preliminary Chemical Studies on *Trachystemon orientalis*. İstanbul Ecz. Fak. Mec. 2002-2003; 35-36 (**2**): 101-111.
95. Özhatay N, Byfiled A, Atay S. *Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı*. İstanbul: Doğal Hayatı Koruma Vakfı Yayınları; 2005.
96. Öztürk M, Özçelik M. *Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri*. Ankara: Semih Ofset Basım Tesisleri; 1991.
97. Saad HEA, El-Sharkawy SH, Halim F. Composition of The Essential Oils of The Leaves And Stems of *Torilis arvensis*. *Pharmaceutica Acta Helvetiae* 1995; 70(1), 85-87.
98. Saçlı S. Kazdağı ve Çevresinde Tıbbi Amaçla Kullanılan Bazı Bitkiler Üzerinde Morfolojik Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1996.
99. Sadıkoğlu E. Aydın (Koçarlı) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2003.
100. Sadıkoğlu N. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1998.
101. Sadıkoğlu N. Kekik Olarak Kullanılan Türler Üzerinde Farmasötik Botanik Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2002.
102. Sadıkoğlu N, Alpınar K. Etnobotanik Açısından Bartın. İçinde *XIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı* (20-22 Eylül, 2000, İstanbul) *Bildiri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi; 2001: 87-100.
103. Sadıkoğlu N, Cevahir G. Anthocyanin Content And Localization In Different Parts of *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don. *Biotechnology and Biotechnological Equipment* 2004; **1**(18), 119-123.

104. Sarı M, Akar F, Karakaş F. Aydın Yöresinde Yetişen Kanyaş Bitkisinde (*Sorghum halepense* L.) Vejetasyon Dönemlerine Göre Siyanür Düzeylerinin Belirlenmesi. *Tr. J. of Veterinary and Animal Sciences* 1999, 23(2): 381-384.
105. Sarker SD, Bright C, Bartholomew B, Watson AA, Nash RJ. Calendin, Tyrosol And Two Benzoic Acid Derivatives From *Veronica persica* (Scrophulariaceae). *Biochemical Systematics and Ecology* 2000, 28(8), 799-801.
106. Sayar A, Güvensen A, Özdemir F, Öztürk M. Muğla (Türkiye) İlindeki Türlerin Etnobotanik Özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 1995; 2(1): 151-160.
107. Sezer N, Avcı K. Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* 2004; 24(2): 67-80.
108. Sezik E. Bitkilerle Tedavi. *Bilim ve Teknik Dergisi* 1990; 277: 12-14.
109. Sezik E. Anadolu'da Bitkilerle Tedavi. *Bilim ve Teknik Dergisi* 1991; 281: 42-45.
110. Sezik E, Yeşilada E, Tabata M, Honda G, Takaishi Y, Fujita T et al. Traditional Medicine in Turkey VIII. Folk Medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır Provinces. *Economic Botany* 1997; 51(3): 195-211.
111. Sezik E, Yeşilada E, Honda G, Takaishi Y, et al. Traditional Medicine in Turkey X. Folk Medicine in Central Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology* 2001; 75: 95-115.
112. Şimşek I, Aytekin F, Yeşilada E, Yıldırım Ş. An Ethnobotanical Survey of The Beypazarı, Ayaş and Güdül District Towns of Ankara Province (Turkey). *Economic Botany* 2004; 58(4): 705-720.
113. Tepe B, Tepe Sahoğlu A, Daferera D, Polissiou M, Sökmen A. Chemical Composition And Antioxidant Activity of The Essential Oil of *Clinopodium vulgare* L. *Food Chemistry* 2007; 103(3): 766-770.
114. Topaloğlu M. Antakya Bölgesinin Gıda ve İlaç Olarak Kullanılan Bitkileri Üzerinde Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 1987.

115. Trease GE, Evans WC. *Pharmacognosy*. 15th ed. Edinburg: WB Saunders Company Limited; 2002.
116. Tutin TG, Heywood VH, Burges NA, Moore DM, Valentine DH, Walters SM ve ark. *Flora of Europaea*. Vol 1-5, Cambridge University Pres; 1964-1980.
117. Tuzlacı E. *Bodrum'da Bitkiler ve Yaşam*. İstanbul: Ali Rıza Baskan Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş; 2005.
118. Tuzlacı E. *Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım; Temmuz 2006.
119. Tümen G, Sekendiz OA. Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler. İçinde *VIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı* (19-21 Mayıs, İstanbul, 1989) *Bildiri Kitabı*, Cilt II. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi; 1993: 1-10.
120. Türkan Ş, Malyer H, Özaydın S, Tümen G. Ordu İli ve Çevresinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 2006; **10**(02): 162-166.
121. Ulubelen A, Baytop T. Hydrocarbons And Triterpenes of The Leaves of *Euonymus latifolius*. *Phytochemistry* 1973; **12**(7): 1824.
122. Uzun E, Sarıyar G, Adsersen A, Karakoç B, Ötük G, Oktayoğlu E ve ark. Traditional Medicine in Sakarya Province (Turkey) and Antimicrobial Activities of Selected Species. *Journal of Ethnopharmacology* 2004; **95**: 287-296.
123. Vural H. Bilecik İli Bazı Halk İlaçları Üzerine Farmakognozیک Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 2004.
124. Vural M, Karavelioğulları FA, Polat H. Çiçekdağı (Kırşehir) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 1997; **4**(1): 117-124.
125. Yazıcıoğlu E. Trabzon İlinde İlaç ve Gıda Olarak Kullanılan Yabani Bitkiler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 1993.

126. Yeşil Y. Kürecik (Akçadağ-Malatya) Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul. 2007.
127. Yeşilada E, Honda G, Sezik E, Tabata M, Goto K, Ikeshiro Y et al. Traditional Medicine in Turkey IV. Folk Medicine in Mediterranean Subdivision. *Journal of Ethnopharmacology* 1993; **39**: 31-38.
128. Yeşilada E, Honda G, Sezik E, Tabata M, Fujita T, Tanaka T et al. Traditional Medicine In Turkey V. Folk Medicine In The Inner Taurus Mountains. *Journal of Ethnopharmacology* 1995; **46**: 133-152.
129. Yeşilada E, Sezik E, Honda G, Takaishi Y, Takeda Y, Tanaka T. Traditional Medicine in Turkey IX. Folk Medicine in Northwest Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology* 1999; **64**: 195-210.
130. Yıldırım Ş. Munzur Dağları'nın Yerel Bitki Adları ve Bunlardan Bazılarının Kullanılışları. *Doğa Bilim Dergisi* 1985; **9**(3): 593-597.
131. Yıldırım Ş. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. *Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi* 2004; **17**: 175-193.
132. Yücel E, Tülükoğlu A. Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler. *Ekoloji (Çevre) Dergisi* 2000; **36**(9): 12-14.
133. <http://www.kocaeli.bel.tr>
134. <http://www.kocaeli.gov.tr>
135. <http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Çağla	Soyadı	Kızıllarslan
Doğ.Yeri	İzmit	Doğ.Tar.	21.02.1983
Uyruğu	TC	TC Kim No	58609077800
Email	c.kizillarslan@gmail.com	Tel	0262 3228223

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mez. Yılı
Doktora		
Yük.Lis.		
Lisans	Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü	2005
Lise	24 Kasım Anadolu Lisesi	2001

İş Deneyimi

	Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1.			-
2.			-
3.			-

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama*	Konuşma*	Yazma*	KPDS Puanı	(Diğer) Puanı
İngilizce	Çok iyi	İyi	Çok iyi	72	
Almanca	Zayıf	Zayıf	Zayıf		

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
LES Puanı	78,052	80,140	82,695

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma becerisi
MS Office	İyi
Photoshop	İyi

Yayınları/Tebliğleri Sertifikaları/Ödülleri: -

Özel İlgi Alanları (Hobileri): Sinema, fotoğraf